JAN AMOS KOMENSKÝ

Labyrint světa a ráj srdce + Hlubina bezpečnosti

AUDIOKNIHY CZ · AUDIOKNIHYCZ.CZ

Motto

Eccles. 1, 14

Viděl sem všecky skutky, kteréž se dějí pod sluncem,
a aj, všecko jest marnost a trápení ducha.

I, liber, in lucem, rigidi secure Catonis,
i labyrinthaeis currere docte viis.
Cumqve ibis curresqve viis, dic: Optime lector,
ex me supremum non nisi disce bonum.

M. Georg. Colsinius

Dedikace

Věnování nejjasnějšímu a opravdu vznešenému pánu, panu Karlu z Žerotína, staršímu moravskému místomístokrálovskému hraběti, svému nejmilostivějšímu pánu. (Latinské věnování z 13. prosince 1623, jímž Komenský dedikuje spis pánu, který ve svém životě mnohá bouření světa zakusil, a přece v tichém přístavu svědomí odpočívá; vyslovuje přání, aby mu stále světlo Ducha Božího svítilo. Podepsán: J. A. Comenius.)

K čtenáři

Jeden každý tvor, i nerozumný, přirozeně k tomu se nese, aby libé a pohodlné věci sobě liboval a jich žádostiv byl; ovšem tedy člověk, v němž rozumná jemu přistvořená moc takovou tu k dobrému pohodlnému chtivost vzbuzuje. A nejen vzbuzuje, ale i na to vede, aby což více dobré, libé, pohodlné jest, to sobě více liboval a srdnatěji po tom dychtil. Odkudž dávno mezi moudrými otázka byla, kde a v čem by vrch dobrého (summum bonum) bylo, na němž by se žádost lidská stavovala: to jest, jehož by dosáhna člověk myslí svou, tu odpočinouti mohl a musel, čeho víc žádati nemaje.

Chtěli-li bychom pak na to dáti pozor, najdeme, že nejen mezi filozofy ta otázka a pečlivé, jak by zpravena býti měla, vyhledávání bylo a jest, ale že každého vůbec člověka mysl tam jde, kde a jak co nejplnějšího potěšení dojíti; a shledáno, že všickni takměř lidé ven z sebe vybíhajíce, v světě a věcech jeho, čím by mysl kojili a pokojili, hledají, tento v statku a zboží, onen v rozkošech a líbostech, jiný v slávě a vzácnosti, tento opět v moudrosti a umění, jiný v veselém tovaryšství atd., a tak summou všickni po věcech, kteréž vně jsou, v nich dobrého svého hledajíce, zevlují.

Ale že ono tam nalezeno nebývá, nejmoudřejší z lidí Šalamoun svědkem jest, kterýž také odpočinouti mysli své hledaje a všecken svět projda a prohlédna, naposledy pověděl: „Mrzí mne ten život. Nebo mi se žádná věc nelíbí pod sluncem, protože jen všeckno marnost jest a bída.“ (Eccles. 2. 17.) pravé pak mysli upokojení, doptav se ho potom, vyhlásil, že v tom jest, aby člověk světa tím, čímž jest, býti nechaje, sa-

mého sobě Pána Boha hleděl, jeho se bál a přikázání jeho ostříhal. Nebo (pry) „na tom jediném všecko záleží.“ (Eccles 12. 13.) Podobně vyšetřil David, že nejšťastnější jest člověk, kterýž svět z očí a mysli pustě, Boha se jen drží a jej za věčný podíl svůj maje, s nim v srdci svém přebývá. (Žalm 73.)

Milosrdenství Boží budiž pochváleno, kterýž i mně mé oči odevřel, abych mnohotvárnou nádherného toho světa marnost a mizernou pod zevnitřním bleskem všudy se kryjící šalbu znamenati, pokoje pak a bezpečnosti mysli jinde hledati se naučil. Což místněji sobě sám před oči předestříti i jiným poukázati chtěje, zamyslil sem sobě tuto pouť aneb vandr do světa: kdež jaké sem potvorné věci buď spatřil neb se s nimi potkal, a kde naposledy a jak žádaného a v světě nadarmo hledaného potěšení se doptal, vše to v přítomném traktátu jsem jako vymaloval. Jak vtipně, nedbám; dejž Bůh, jen aby prospěšně, mně i bližním mým.

Není báseň, čtenáři, což čísti budeš, ačkoli básně podobu má: než jsou věci pravé, jimž vyrozuměje sám poznáš, zvláště kdo by mého života a příběhů něco povědom byl. Protože sem tu na větším díle své vlastní příhody, s nimiž jsem se v nemnohých těch letech života svého již potkal, některé pak při jiných spatřil aneb o nich sobě návěští dané měl, vymaloval. Ač ne všech ještě svých příhod sem dotýkal, na díle pro stud, na díle, že sem, k jakému by se to jiným vzdělání oznamovalo, nevěděl.

Průvodčí moji a každého, kdož v světě tápá, vpravdě jsou dva: Drzost mysli, všeho ohledující, a zastaralý při věcech Zvyk, pravdy barvu šalbám světa dávající. Půjdeš-li za nimi s rozumem kdokoli, bídné motaniny pokolení svého spolu se mnou uhlédáš; pakliť se jinák zdáti bude, věz, že obecného zmámení brylle, skrze něž vše naopak vidíš, na nosu tvém strmí.

Co se prohledání radostného způsobu Bohu oddaných srdcí dotýče, toť více in idea vypsáno jest, nežli aby se to tak plně při všechněch vy-

volených nalézalo. Nenedostává se však Pánu Bohu i takových vypulerovaných duší, a každý upřímě pobožný to čta, téhož dokonalosti stupně sobě žádati bude povinen. Mějž se dobře, křesťane milý, a Vůdce světla, Duch svatý, ukažiž tobě lépe, než já mohu, i světa marnost, i vyvolených s Bohem spojených srdcí slávu, potěšení a radost. Amen.

I. O příčinách v svět putování

Když sem v tom věku byl, v kterémž se lidskému rozumu rozdíl mezi dobrým a zlým ukazovati začíná, vida já rozdílné mezi lidmi stavy, řády, povolání, práce a předsevzetí, jímiž se zanášejí, zdála mi se toho nemalá býti potřeba, abych se dobře, k kterému bych se houfu lidí připojiti a v jakých věcech život tráviti měl, rozmyslil.

VRTKAVOST MYSLI. Na kterouž věc mnoho a často pomýšleje a s rozumem svým pilně se radě, na tom mi se ustanovovala mysl, abych sobě takový života způsob, v kterémž by co nejméně starostí a kvaltování, co nejvíc pak pohodlí, pokoje a dobré mysli bylo, oblíbil.

Než tu mi se opět nesnadné zdálo, které a jaké by to takové povolání bylo, poznati; a s kým se o to dostatečně poraditi, nevěděl sem; aniž mi se hrubě chtělo s někým se raditi, mysle, že mi každý svou věc chváliti bude. Sám také kvapně k něčemu sáhnouti, abych nepřebral, boje se, nesměl sem.

Ač, přiznám se, jednoho, druhého i třetího tajně chytati sem se počal, ale každé hned zase pustil; proto, že sem při každé věci i nesnadnosti i marnosti (jakž mi se zdálo) něco znamenal. Mezitím bál sem se, aby mi má neustavičnost hanby nepřinesla: i nevěděl sem co dělati.

Až natrápě a navrtě se dosti sám v sobě, na toto sem přišel, abych nejdříve všecky lidské věci, co jich pod sluncem jest, prohlédl, a teprv jedno s druhým rozumně srovnávaje, jistý sobě stav vyvolil a své sobě věci k užívání pokojného na světě života pěkně nějak spořádal. Načež čím sem myslil více, tím mi se ta cesta líbila lépe.

II. Poutník dostal Všudybuda za vůdce

I vyšel sem od sebe sám a ohlédati se počal, mysle, odkud a jak začíti. Vtom ihned nevím kde se tu vezme člověk jakýsi křepkého chodu, obratného vzhledu a řeči hbité, takže mi se nohy, oči, jazyk, vše na obrtlíku míti zdál. Ten přivina se ke mně, odkud a kam bych měřil, dotazoval se. Já, že sem z domu svého vyšel a v světě se provandrovati a něco zkusiti umysl mám.

SVĚT LABYRINTEM. Schváliv mi to: „Kde pak vůdce jakého máš?“ řekl. Já odpověděl: „Žádného nemám, Bohu a svým očím se důvěřuji, že mne nezavedou.“ „Nespravíš nic,“ řekl on. „Slýchal-lis kdy co o Kretenském labyrintu?“ „Slýchal cosi,“ dím. On zase: „Zázrak světa byl, stavení z tak mnoha pokojů, příhrad, průchodišť vzdělané, že kdo se bez průvodčího do něho pustil, vždycky sem a tam chodě a motaje se, nikdý ven netrefil. Ale to žert byl proti tomu, jak sám světa tohoto labyrint, zvláště nyní, spořádán jest. Neradímť, věř mně zkušenému, samotně se tam pouštěti.“

VYPSÁNÍ DRZÍHO. „A kde pak takového vůdce vzíti mám?“ řekl sem. Odpověděl: „Já sem na to, abych takové, kteří něco shlédnouti a zkusiti žádají, prováděl a jim, kde co jest, ukazoval: protož sem tobě také vstříc vyšel.“ Já podivě se: „I kdo jsi ty,“ řekl sem, „můj milý?“ Odpověděl: „Jméno mé jest Všezvěd, příjmím Všudybud, kterýž všecken svět procházím, do všech koutů nahlédám, na každého člověka řeči a činy se vyptávám; co zjevného jest, vše spatřuji, co tajného, vše slídím a stíhám, summou beze mne nic se díti nemá, ke všemu dohlédati

má jest povinnost: a ty půjdeš-li za mnou, uvedu tě do mnohých tajných míst, kamž by ty sic nikdá netrefil.“

Já slyše řeči takové, počnu sám v sobě vesel býti, že sem takového vůdce našel: a prosím ho, aby tedy sobě práce nevážil mne skrze svět provésti. Odpověděl: „Jak jiným v tom rád sloužím, tak i tobě;“ a ujav mne za ruku: „Poďmež,“ řekl. I šli sme; a já řekl: „Nu, rád se podívám, jaký jest toho světa běh, a také-li v něm co jest, čehož by se člověk bezpečně držeti mohl.“ To slyše tovaryš můj, zastavil se a řekl: „Příteli, jdeš-li ty tím umyslem, ne aby věci náše spatře obliboval, než aby o nich dle rozumu svého soud vynášel, nevím, jak by s tím královna náše, Její Milost, spokojena byla.“

MARNOST, KRÁLOVNA SVĚTA. „I kdo je to královna váše?“ dím já. Odpověděl: „Ta, kteráž všecken svět a běh jeho řídí, od končin až do končin: slove Moudrost, ač někteří mudrlanti Marnost ji říkají. Pravímť tedy časně, když tam choditi a prohlédati budeme, nemudruj nic: sic by sobě tu i jinde ledcos utržil, a já třebas vedlé tebe.“

III. Mámení se přitovaryšilo

O to když on se mnou mluví, hle, teď po straně jakýsi – nevěděl sem, muž-li či žena (nebo divně jaks zakuklený byl a okolo něho jako mhla se dělala) – k nám se přiloudě dí: „Všudybude, kam s tímto pospícháš?“ „Do světa ho vedu (dí on), prohlédnouti jej žádostiv jest.“

„A proč beze mne? (řekl on zase). Víš, že tvá prováděti, má ukazovati, co kde jest, jest povinnost. Nebo Její Milosti královny vůle není, aby kdo do království jejího vejda, sám sobě, co vidí a slyší, dle líbosti vykládal a něco tu mudroval: než aby se jemu, co a k čemu která věc jest, povědělo, a on na tom přestal.“

Odpověděl Všudybud: „Zdaž každý tak drzím jest, aby s jinými zároveň na řádech našich přestati neměl? Než tento tuším uzdy potřebovati bude. Dobře, podiž!“ Takž se k nám připojil a šli sme.

ZVYK PŘI VĚCECH MÁMENÍ SVĚTA. Já pak sobě na mysli: „Bodejž bych já jen tuto zaveden nebyl; titoť se o jakous na mne uzdu smlouvají.“ I dím k novému tomu tovaryši: „Příteli, neměj za zlé, rád bych také tvé jméno věděl!“ Kterýž řekl: „Já sem tlumočník královny světa Moudrosti, kterýž sobě to poručeno mám, abych, jak se čemu v světě rozuměti má, vyučoval. Protož já všechněm, co jich v světě uhlédáš, starým i mladým, urozeným i neurozeným, hloupým i učeným, všecko, co k pravé světské moudrosti přináleží, v mysl vkládám a je k veselosti a dobromyslnosti přivodím: ježto by beze mne i králové, knížata, páni a všickni nejskvostnější lidé v divných tesknostech byli a smutně na světě čas trávili.“

Na to já: „Šťastně by mi tě Bůh za průvodčího dal, milý příteli, jestliže to pravé jest. Nebo já se proto do světa pouštím, abych sobě vyhlídl, co by v něm nejbezpečnějšího a nejpotěšenějšího bylo, toho abych se chytil: tebe tedy takového rádce maje, snáze sobě vybrati moci budu.“ „O tom nepochybuj,“ řekl on. „Neb ač v království našem všecko znamenitě ušlechtile spořádané a veselé uhlédáš, a že se všechněm královny naší poslušným dobře vésti může, porozumíš: však vždy, pravdať jest, jedno povolání a obchod nad druhý víc pohodlí a zvůle má; budeš sobě ze všeho, co budeš chtíť, vybrati moci. Jáť všecko, co jak jest, vyložím.“ I dím: „Jak pak tobě říkají?“ Odpověděl: „Jméno mé jest Mámení“.

IV. Poutník uzdy a bryllí dostal

To já slyše, zhrozím se; a co sem to k hříchu za tovaryše dostal, sobě myslím. První onen (tak sobě to mysl má rozbírala) o jakés uzdě mluvil, tento se Mámením jmenuje, královnu svou Marností mi (ač neopatrným tuším vybleknutím) jmenoval: co pak to?

A když já tak mlče a sklopě oči jdu a nohami nechtivě jaksi pokračuji, Všezvěd: „Co, vrtochu?“ di, „tušímť se nazpět chut dělá?“ A než já co odpovím, anť mi na krk uzdu jakous vhodí, jejíž udidla pojednou mi se do ust vklouzla; a on: „Nu, již mi povolně půjdeš,“ dí, „kams začal.“

UZDA VŠETEČNOSTI. I pohledím sobě na tu uzdu, a aj, sšitá byla z řemení Všetečnosti, a udidla její byla z železa Urputnosti v předsevzetích, a porozuměl sem, že k prohlédání světa ne jako prvé dobrovolně půjdu, ale těkavostí a neukojitedlností mysli své násilně tažen budu.

BRYLLE MÁMENÍ. Vtom druhý vůdce z druhého boku: „A já tobě tyto oculáry,“ dí, „daruji, skrze něž se na svět dívati budeš.“ I vstrčil mi brylle na nos, skrze něž já hledě, hned všecko před sebou jinak vidím. Měly zajisté tu moc (jakž sem potom mnohokrát zpruboval), že skrze ně hledícímu věc daleká blízká a blízká daleká; malá veliká a veliká malá; mrzutá krásná a krásná mrzutá; černá bílá a bílá černá atd. se zdála. I porozuměl sem, žeť sobě nezle Mámení říkati dá, když takové brylle dělati a lidem vstavovati umí.

SLOŽENÉ Z DOMNĚNÍ A ZVYKU. Byly pak brylle ty, jakž sem potom vyrozuměl, z skla Domnění vykroužleny; a rámcové, v nichž byly ufasované, byli z rohu, jenž Zvyk slove.

Vstrčil mi je pak, na mé štěstí, křivě jaksi: takže mi plně na oči nedoléhaly, a já hlavy přizdvihna a zraku podnesa, čistě přirozeně na věc hleděti sem mohl. Čemuž sem rád byl a sám v sobě myslil: Ač ste mi usta sevřeli a oči zastřeli, věřím však svému Bohu, že mi rozumu a mysli nesvážete. Půjduť a podívám se, co pak ten svět jest, na nějž paní Marnost chce, aby se hledělo, avšak vlastníma očima aby se nehledělo.

V. Poutník se z výsoka na svět dívá

VEN Z SVĚTA NIC NENI. To když já přemýšlím, anť my se (nic nevím jak) na jakéms náramně vysoké věži octneme, takže sem se sobě pod oblaky býti zdál; z níž já dolů pohlédna, vidím na zemi město jakési, na pohledění pěkné a stkvělé a široké velice, však jehož sem vždy terminy a meze ze všech stran znamenati mohl. A bylo okrouhle vystavené, zdmi a valy opatřené, a místo příkopy hlubina jakási tmavá, ani břehů, ani dna, jakž mi se zdálo, nemající. Nebo jen nad městem světlo bylo, za ohradou dále čirá tma.

POLOŽENÍ SVĚTA. Město pak samo rozdělené sem viděl na nesčislné ulice, ryňky, domy a stavení, větší i menší, a všudy plno lidu jako hmyzu. K východní straně viděl sem stojící bránu jakous, z níž ulička šla do jiné brány, vše již k západu hledě; a z té druhé brány teprv se do rozličných ulic města vcházelo; kterýchž ulic nejpřednějších sem šest počítal, vše od východu k západu vedle sebe běžících; a uprostřed nich byl plac aneb ryňk velmi veliký, okrouhlý; a nejzáze k západu stál na skalnatém příkrém pahrbku vysoký jakýsi stkvělý zámek, na nějž se nejvíc všickni města obyvatelé ohlédali.

BRÁNA VÝCHODU; A BRÁNA ROZCHODU. I dí mi můj vůdce Všudybud: „Nu, tu máš, poutníče, milý ten svět, na nějžs se podívati žádostiv byl. Proto sem tě nejprve na tuto vysokost uvedl, aby sobě naň z cela nejprv pohleděl a jeho spořádání vyrozuměl. Tato východní brána jest Brána života, skrze níž všickni, kdo se na svět dostávají k bydlení, procházejí. Tato pak druhá bližší brána jest Brána rozchodu, z níž

jedenkaždý, jak komu los padne, k tomu neb jinému povolání se obrací.“

STAVOVÉ SVĚTA, NA ŠEST ŘÁDŮ ROZDĚLENI. „Ulice zajisté, které vidíš, jsou rozdílní stavové, řádové a povolání, v nichž se lidé usazují. Vidíš hlavních ulic šest: v oné ku poledni bydlí domovní stav, rodičové, dítky a čeládky; v vedlejší řemeslníci a všickni s živnostmi se obírající; v třetí této nejbližší ryňku bydlí stav učených, s pracemi mysli zacházejících. Z druhé pak teď strany jest stav duchovní, k nimž jiní náboženství konati vybíhají. Za tím stav vrchností a správců světa; nejzáz pak k půlnoci stav rytířský, s věcmi válečnými zacházejících. Aj, jak to ušlechtilé! Onino všecky plodí; tito všecky živí; tito všecky učí; tito se za všecky modlí; tito všecky soudí a před neřády zachovávají; tito za všecky bojují: a tak všickni sobě slouží, a všecko v svém glejchu stojí.

HRAD FORTŮNY. Hrad pak onen k západu jest Arx Fortunae, Hrad Štěstí, na němž zvláštnější lidé bydlí, bohatství tam, rozkoší a slávy užívajíce. RYŇK OBECNÍ; A HRAD SVĚTA. Ryňk prostřední pro všecky jest. Nebo se tu ze všech stavů lidé scházejí, a co potřebí, spravují; uprostřed něho jako v centrum všeho jest residencí královny světa, Moudrosti.“

ZAČÁTEK MATENÍ. I líbilo mi se to spořádání pěkné, a počal sem Pána Boha chváliti, že stavy světa tak ušlechtile rozdělil. Než to mi se nelíbilo, že sem ty ulice na mnoha místech jako protržené viděl, takže leckdes jedna do druhé vbíhala: což mi se snadného zmatení a zblouzení znamením zdálo. A k tomu když sem na tu okrouhlost světa hleděl, patrně sem cítil, že se hýbal a v kolo točil, až sem se závratu bál. Nebo když sem po něm sem tam oči obnášel, viděl sem, an se do těch nejdrobnějších věcí všecko hmýzilo; když sem ucha nastavoval, všecko tlučením, boucháním, šoustáním, šeptem a křikem naplněno bylo.

A PŘI TOM MÁMENÍ. I dí mi tlumočník můj, Mámil: „Vidíš, můj milý člověče, jak rozkošný jest ten svět, jak všecko v něm ušlechtilé? a to z daleka jen na něj hledě: co pak díš, potom jej po částkách s roz-

košemi jeho prohlédaje? I komuž by na něm býti milo nebylo?“ Já řekl: „Z dalekaťmi se líbí; nevím, jak potom bude.“ „Všelijak dobře,“ dí, „jen věř, a již poďme.“

ZPŮSOB DĚTINSKÉHO VĚKU. Všudybud dí: „Počkej, ještě mu odtud ukáži, kamž potom nepůjdem. Ohlédni se teď nazpět k východu: vidíš-li, jak se tu z té tmavé brány cosi čmýrá a sem leze?“ „Vidím,“ řekl sem. A on zase: „To sou lidé vnově se na svět (sami odkud nevědouc) dostávající, aniž se ještě znají, a aby lidmi byli, vědí: protož jest okolo nich tma a nic, jen vřesku a pláče trochu. Ale když tou ulicí jdou, pomalu se jim šeří a svitá, až teď do této pod námi brány přijdou: tu co se děje, poďme pohledíme.“

VI. Osud rozděluje povolání

BRANNÝ SVĚTA OSUD. I zejdeme po jakémsi tmavém šneku dolů, a aj, v té bráně veliká síň plná mladého lidu, a po pravé straně sedící zůřivý stařec a držící v ruce veliký měděnný hrnec. I viděl sem, an k němu všickni od Brány života přicházející přistupovali, a každý do toho hrnce sáhna a cedulku s nějakým písmem vytáhna, hned do některé ulice města, jeden s radostí a výskáním běžel, jiný s zámutkem a stýskáním, kroutě se a ohlédaje, šel.

POVOLÁNÍ ROZDĚLUJÍCÍ. I přistoupím blíž a nahlédnu některým do těch cedulek a vidím, že tento vytáhl: Panuj, jiný: Služ; tento: Rozkazuj, jiný: Poslouchej; tento: Piš, jiný: Oř; tento: Uč se, jiný: Kopej; tento: Suď, jiný: Bojuj atd. I divím se, co to jest. Všezvěd mi dí: „Tu se povolání a práce rozdělují, k čemu se kdo v světě potřebovati dáti má. Ten pak správce nad losy slove Osud, od něhož každý do světa vcházející instrukcí tím způsobem vzíti musí.“

POUTNÍK O PROHLÉDNUTÍ PRVÉ VŠEHO PROSÍ. Vtom mne Mámil z druhé strany drbne, abych také sáhl, návěští dávaje. Já prosil, abych nucen nebyl jednoho něčeho hned (bez prohlédnutí prvé) chytiti, ovšem tak slepému štěstí, sedni mi co sedni, se poručiti. Ale povědíno mi, že to bez vědomí a dovolení pana rejenta, Osuda, býti nemůže: takž já k němu přistoupě, pokorně žádost svou přednáším, já že sem tím oumyslem přišel, abych sám všecko prohlédl, a teprv co by mi se líbilo, sobě vybral.

A POVOLENÍ DOSTÁVÁ. On odpověděl: „Synu, vidíš, že toho jiní nečiní, ale co se jim podá neb naskytne, toho se drží. Však poněvadžs

toho tak žádostiv, dobře;“ a napsav cedulku, „Speculare“ (to jest Dívej se neb Zpytuj), dal mi a pustil mne.

VII. Poutník prohlédá ryňk světa

VIDÍ LIDU ROZLIČNOST. I dí mi můj vůdce: „Poněvadž všecko prohlédati máš, nejdřív jděme na ryňk," i vyvede mne. A aj, nesčislné zástupy vidím jako mhla. Nebo tu ze všeho světa jazyků a národů, všelijakého věku, zrostu, pohlaví, stavu, řádu a povolání lidé byli. Na něž nejprv hledě, vidím předivné jich sem tam motání jako při rojení včel a mnohem divněji.

S ROZLIČNÝMI POVAHAMI A POSUŇKY. Nebo jedni chodili, jiní běhali, jiní jezdili, jiní stáli, jiní seděli, jiní leželi, jiní vstávali, jiní zas léhali, jiní se rozličně vrtěli; někteří byli samotní, jiní po houfích větších nebo menších. Kroj a křtalt přerozličný byl na nich, někteří čiře nazí, s divnými všickni posuňky. Potkali-li se kteří, rozličného tu bylo kejklování, rukama, usty, koleny a jinak, k sobě se toulení a choulení, summou rozličné trety. I dí mi můj tlumočník: „Tu, hle, máš to ušlechtilé pokolení lidské, ten rozkošný, rozumem a nesmrtedlností obdařený tvor, kterýž jak neskonalého Boha obraz a k němu podobnost v sobě nosí, z rozličnosti těchto jejich neskonalých činů poznati se může: tu jako v zrcadle spatříš důstojnost pokolení svého."

POKRYTSTVÍ PŘI VŠECH. Hledím tedy sobě na ně ostřeji a spatřím nejprv, že každý v houfu mezi jinými chodě, larvu na tváři nosí, odejda pak, kde by sám neb mezi sobě rovnými byl, ji smyká; a do houfu jíti maje, zase připíná. I zeptám se, co to znamená? Odpověděl mi: „To jest, synu milý, lidská opatrnost, aby se ne všechněm každý, co jest, zjevoval. Sám u sebe může člověk býti, jakýž jest, před lidmi pak lidsky se ukazovati a věcem svým tvárnost dávati sluší." Takž mi se chuť

udělá, abych pilněji, jací pak bez toho ulíčeného přikrytí jsou, pohleděl.

A DIVNÁ POTVORSTVÍ. A maje na to pozor, vidím, že všickni nejen v oblíčeji, ale i sic na těle rozličně jsou zpotvořeni. Napořád byli trudovatí, prašiví či malomocní; a mimo to některý měl svinský pysk, jiný psí zuby, jiný volové rohy, jiný osličí uši, jiný baziliškové oči, jiný liščí ocas, jiný vlčí pazoury; některé sem viděl s pávovým vysoko vytaženým krkem, jiné s dedkovým naježeným chocholem, některé s koňskými kopyty atd., nejvíc pak bylo podobných opicím. I zděsím se a řeknu: „Však pak já toto potvory jakési vidím.“ „Co (pry), všetýčko, pravíš, potvory?“ dí tlumočník a hrozí mi pěstí. „Hleď jen zkrze okuláry dobře, spatříš, že lidé jsou.“ Někteří pak z mimo jdoucích zaslechli, že sem je potvorami nazval, a zastavíc se reptali a na mne se také potrhovali. Takž já srozuměv, že tu mudrovati darmo, umlkl sem, pomysle sobě: Když pak lidmi býti chtějí, nechť jsou: já však, co vidím, vidím. Bál sem se pak, aby mi bryllí lépe nepřitlačil a mne nezmámil; protože sem uložil mlčeti a tiše raději na ty tak bystré věci, jakýchž sem tu začátek spatřil, se dívati. I hledím znovu a vidím, jak někteří uměle s těmi larvami zacházeli, hbitě je zsmykajíce i vstavujíce, takže v okamžení sobě, kde viděli potřebu, jinou tvárnost dáti uměli. A tu sem již začínal běhu světa toho vyrozumívati; ale mlčel jsem.

NEDOROZUMĚNÍ SPOLEČNÁ PŘI VŠECH. Pozoruji také a slyším je k sobě rozličnými jazyky mluviti, takže na větším díle nic sobě nerozuměli, ani neodpovídali, aneb o jiném, než řeč byla, odpovídali, každý jinak. Někudy jich celá hromada stála, všickni třebas mluvili, každý své, a žádný žádného neposlouchal, ačkoli i trhali jedni druhými, vyslechnutí chtíce; však ho nebylo, spíše rvanice a pranice. I řekl sem: „Ale pro Bůh, což pak toto v Babyloně jsme? tutoť každý svou píseň hude: můž-liž větší směsice býti?“

NEUŽITEČNÝMI VĚCMI SE ZANÁŠENÍ. Málo pak tu byl kdo zahálivý, všickni se prací nějakou zanášeli: ale kteréž práce (a tohoť bych se

byl nikdý nenadál) nic nebyly než aneb hřičky dětinské, aneb leda pachtování. Někteří zajisté sbírali smeti a rozdělovali mezi sebe; někteří se s kládím a kamením sem a tam váleli, aneb je po škřipcích zhůru leckams táhali a zpouštěli zase; někteří kopali zemi a převáželi neb přenášeli z místa na místo; ostatek lidu se zvonci, zrcadly, měchýři, hrkavkami a jinými titěrkami zacházeli; někteří i s svým stínem hráli, jej měříce, honíce, lapajíce. A to vše tak usilně, až mnozí stonali a potili se, někteří se i přetrhovali. A byli všudy teměř uředníci jacísi, kteříž takové věci poroučeli a rozměřovali s velikou srdnatostí, jiní jich zase s nemenší srdnatostí poslouchali. I řekl sem s podivením: „Ale ach, k tomu-liž jest člověk, aby ostrost nebeského vtipu svého na tak marné, špatné věci vynakládal?“ „Co marné?“ řekl tlumočník. „Zdaž se tu jako v zrcadle nespatřuje, jak, hle, všecko vtipem svým lidé přemáhají? Jeden dělá to, jiný jiné.“ „Ale všickni,“ řku já, „věci neužitečné a na tak slavnou vyvýšenost svou nepřipadající.“ „Nemudruj příliš,“ řekl zase; „vždyť ještě v nebi nejsou; než na zemi s zemskými věcmi zacházeti musejí. Vidíš mezitím, jak pořádně všecko jde.“

NEŘÁDY HROZNÉ. Já pak hledě opět, vidím, že nic nespořádanějšího vymyšleno býti nemohlo. Nebo když se někdo s něčím motal a namáhal, jiný přijda pletl se mu v to: tožť svády, rvačky a pračky; pak se mířili a po chvíli opět táhali. Někdy se jich jedné věci chytilo několik, z toho nechali ji všickni, a běžel každý v svou stranu. Kteří sic pod mocí těch uředníků a dohlédačů byli, ti jakž takž k tomu, co se jim poroučelo, stáli, protože museli: však i tu spletků mnoho sem viděl. Někteří se z řádu vyráželi a prchali pryč; jiní šafářům odbreptávali, tak činiti, jak oni poroučeli, nechtíce; jiní se jim kyjů chytali a je vydírali: a sic všecko hakmak bylo. Však sem již, poněvadž to řádem slouti chtělo, nic říkati nesměl.

POHORŠENÍ A ZLÝCH PŘÍKLADŮ PLNO. Uhlédal sem také jiný neřád, slepotu a bláznovství. Celý ten ryňk (jako potom i ulice) pln byl jam, dolů a výmolů jakýchsi, též kamení a kládí, příčkem a na kříž lec-

jaks ležícího, a jiných zavazadel: žádný však ničeho neodložil, nezapravil, nespořádal, žádný také ničemu nevyhýbal a neobcházel; než tak mání chodili, a jednák ten, jednák onen ustrčil se, padl neb se zabil, neb ztloukl, až mi srdce trnulo na to hledě. Z nich však žádný žádného nepamatoval, než když kdo padl, smáli se mu. Já tedy vida stonek neb kládu neb jámu, na níž někdo slepě lezl, počal sem některým pamatovati: ale nedbal žádný; někteří mi se smáli, jiní láli, jiní bíti chtěli. Některý padl, až nevstal, jiný vstana šel zase, a zase kotrlce metal, třebas jedno za druhým; mozolů a modřin každý měl dost, a žádný nic nedbal: takže sem se tuposti té vynadiviti nemohl, že vlastních pádů a ztlučenín tak málo vážili; ježto jiný dotkl-li se ho (jinde sem to spatřil), hned zhůru, a do zbraně, a k boji.

NESTÁLOST A VRTKAVOST LIDSKOU PŘI VŠEM. Spatřil sem také k novinám a proměnám velikou při nich chut, v šatstvu, stavení, řeči, chodu a jiných věcech. Některé sem viděl, že nic nedělali, než převlékali se, jiný a jiný kroj na sebe berouce; jiní vymýšleli nový způsob stavení, a po chvíli bořili to zase; v pracech toho i jiného se chytali, a všeho nechávali, vše s jakousi neustalostí. Nebo jestliže kdo od svého břemene, s kterýmž se natáhal, umřel neb je opustil, hned se jiných několik našlo, kteříž se o ně táhali, vadili, rvali až ku podivu. Mezitím žádný ze všech nebyl, kterýž by něco promluvil, učinil, postavil, aby mu toho jiní nevysmáli, nezopálali, nezbořili. Někdo něco s znamenitou prací a nákladem vzdělal, znamenitě sobě se v tom zalibuje, anť mu to přijda jiný skácel, zbořil, zkazil: takže sem neviděl, aby kde kdo co v tom světě udělal, čehož by zase někdo nezkazil. Někteří ani na jiné nečekali, bořili hned po sobě sami: až sem se té bláznivé vrtkavosti a daremnímu kvaltování divil.

PÝCHA A ZPÍNÁNÍ SE NAD SEBE VESPOLEK. Viděl sem též, jak mnozí na vysokých trepkách chodili, někteří sobě i chůdy aneb štencle (aby nade všecky vyzdviženi jsouce, na všecky z vysoka hleděti mohli) sdělali a tak se procházeli. Ale čím kdo vyšší měl, tím snáze se zvrá-

til, aneb jemu od jiných (z závisti, za to mám) nohy podraženy: s čímž se nejedni potkávali a z sebe obecný smích udělali; takových příkladů mnoho sem viděl.

NADÝMÁNÍ A ZALIBOVÁNÍ SE SOBĚ. Item, uhlédal sem nejedny, ani se s zrcadly nosí a v nich, i s jiným mluvíc, i vadíc se, i rvouc se, i kládí válejíc, i na těch štenclích chodíc, předce se vzhlédají> a to po předu, po zadu i po stranách na se nahlédajíce a nad svou krásou, zrostem, chodem, činy svými ckajíce i jiným, aby se na ně podívali, zrcadel svých podávajíce.

SMRT VŠECKY BÍDNĚ HUBÍCÍ. Naposledy spatřil sem Smrt mezi všudy se procházející: ana kosou ostrou, lukem a střelami zaopatřena byvši, všechněch hlasem, aby se smrtedlnými býti pamatovali, napomínala. Ale jejího volání žádný neposlouchal, každý svého bláznovství a neřádu předce hleděl. Takž ona střely dobývajíc, po nich na všecky strany házela: kterýmiž jak koho v houfu, mladého, starého, chudého, bohatého, učeného, neučeného bez rozdílu trefila, tak se káceli. Kdo trefen byl, křičel, řičel, řval; jiní okolo chodící když ránu uhlédali, prchali trochu, a hned zase nedbali nic. Někteří přijdouc podívali se na raněného chroptícího, a když nohy stáhna dýchati přestal, svolajíc se, zpívali sobě okolo něho, jedli, pili, výskali; někteří při tom trošku se přišklebujíce. Potom se ho chytili, vlékli a vyhodili jej přes ohradu do tmavé té jámy, kteráž okolo světa jest. A vrátivše se odtud, hýřili opět, Smrti žádný nevyhýbal, pilně toliko, aby na ni nehleděl (ačkoli se o ně otírala), šetře.

NEMOCI ROZLIČNÉ. Viděl sem pak, že ne všickni, které postřelila, hned se káceli, některé poranila toliko, pochromila, oslepila, ohlušila neb omráčila. Někteří se po její ráně oduli jako puchýř, jiní uschli jako tříska, jiní se třásli jako osika atd., takže větší díl lidí poraněných, s hnijícími a kyšícími oudy než zdravých chodilo.

POMOCÍ PROTI TOMU DAREMNÉ SHLEDÁVÁNÍ. A spatřil sem nemálo běhajících a prodávajících na ty rány flastry, masti, traňky. I ku-

povali to od nich všickni, výskajíce a Smrti trucujíce. Ale ona nedbala nic, házela a kácela předce, i samy ty prodavače. Což mně lítostivé bylo divadlo, hleděti, jak k nesmrtedlnosti připravený tvor tak žalostně, tak nenadále, tak rozličnými smrtmi hyne. Zvláště když sem vyšetřil, že teměř napořád, když se kdo nejvíc živ býti strojí, přátely sobě shledává, živnost pořádá, domy staví, peníze shání a jinak se sobí a tuží, vtom šíp Smrti přiletě učiní všemu konec, a kdo sobě na světě byt stlal, vlečen bývá z něho, a stroje jeho v nic: na něž když nastupuje jiný, přihází se mu totéž; třetímu, desátému, stému jednostejně. Vida pak já tu, že té nejistoty života žádný souditi a k srdci připustiti nechce, než jako by nesmrtedlností jisti byli, tak sobě všickni, v hrdle smrti stojíce, počínají (nad čímž div lítostí srdce ve mně nepuklo), chtěl sem povýšiti hlasu, napomínati a prositi, oči aby odevřeli, na Smrt šípy nakládající aby hleděli a jim nějak vyhýbali: však rozuměl sem, poněvadž sama Smrt svým neustalým voláním a svým ustavičným na oči jim v dosti hrozné postavě lezením nic spraviti nemůž, že ovšem mé špatné mluvení daremní bude. Řekl sem však tiše: „Ach, žel buď na věky Bohu, že my bídní smrtedlní lidé k neštěstí svému tak slepí jsme!“ Odpověděl mi tlumočník: „Můj milý, byla-liž by to moudrost myšlením na smrt trápiti se? zvlášť poněvadž každý ví, že ji neznikne, lépe jest nehleděti na ní: než hleděti svého a dávati sobě dobrou mysl; když přijde, přijde, v některé hodině odbude se toho, a někdy třeba v okamžení. Proto-liž by, že někdo umře, jiní veseli býti přestali? však se jich na místo jednoho kolik zase narodí.“ Na to se řekl: „Záleží-liť v tom moudrosť, tedyť já tomu zle rozumím;“ a mlčel sem.

NEMOCÍ A SMRTI STRŮJCOVÉ SAMI SOBĚ LIDÉ. Nechť tohoto nezatajuji, že když sem tak nesčislné létajících Smrti střel množství spatřil, na mysl mi přišlo: „Kde pak ta Smrt těch šípů tak mnoho bere, že se z nich nikdý nevystřílí?“ I hledím a spatřím čistě patrně, že ona žádných svých šípů neměla, než luk toliko: šípy pak od lidí brala, každý od toho, kterého ním trefiti měla. A viděl sem, že lidé šípy takové

sami strojili a připravovali, někteří je všetečně a opovážlivě i sami ji vstříc nosíce, takže ona sotva, co jich zhotovených viděla, bráti a do srdce jim vstřelovati postačovala. I zkřikl sem: „Již vidím, že pravé jest: Et mortis faber est qvilibet ipse suae; vidím již, že žádný neumírá, kdo by nestředmostí, nezdrželivostí, všetečností aneb naposledy nešetrností hliz, pryskýřů, ran vnitřních i zevnitřních (nebo to sou šípové Smrti) sám na sebe nepřipravoval.“ Když pak já tak pilně na tu Smrt a její po lidech se shánění hledím, trhne mnou Mámil a dí: „Co pak, nemoudrý, mrtvých raději hledíš než živých? Kdo umře, ten tam: ty se živ býti stroj.“

VIII. Poutník prohlédá stav a řád manželů

PRACNÉ A TESKLIVÉ DO TOHO STAVU SE VPRACOVÁNÍ. I vedou mne a přivedou k ulici, v níž pravili, že manželé bydlí, a toho rozkošného života způsob že mi pěkně ukáže. A aj, tu stála brána, o níž mi řekl, že slove Snoubení: před níž byl široký plac a na něm zástupové lidu obojího pohlaví, kteříž procházejíce se jeden druhému v oči nahlédali; a nejen to, ale ohledával jeden druhému uší, nosu, zubů, krků, jazyků, rukou, noh a jiných oudů; měřil také jeden druhého, jak dlouhý, široký, tlustý neb tenký jest. Tu jeden k druhému jednák přistupoval, jednák odstupoval, jednák po předu, jednák po zadu, jednák po pravém, jednák po levém boku naň sobě pohlédaje a všeho, což při něm viděl, ohleduje: zvláště pak (toho sem nejvíc viděl) měšců, vačků a tobol jeden druhému ohledoval, jak dlouhý, jak široký, jak odutý, jak tuhý neb slabý jest, měře a váže. Někdy sobě jich několik na jednu ukazovalo, z toho zase žádný; pakli jeden druhého odháněl, vadili se, tloukli, rvali; i vraždy sem tu spatřil. Některý jiného odstrče, hned zase od jiného odstrčen byl; některý jiné odežena, sám také pryč běžel. Někdo zase, nic se s examinováním nemeškaje, pochytil, co nejblíže mohl: pak se za ruce kams do té brány vedli. Takových já tu tretů plno vida, ptal sem se, co ti lidé dělají? Odpověděl mi tlumočník: „To jsou, kteříž by do ulice Manželské rádi: ale poněvadž tam skrze bránu žádný samotně nebývá puštěn, než po páru, musí sobě každý tovaryše vybrati. Pak to vybírání tu se děje, a každý, co by příhodného proň bylo, sobě hledá: kdo najde, jde, jakž vidíš, s pobočníkem svým k bráně.“ „A což to vybírání nějak snáze nemůže býti?“ řekl sem; „jaks to hrubě pracno.“

Odpověděl: „Ne práceť to, rozkoš. Či nevidíš, jak sobě při tom vesele počínají, smějí se, zpívají, výskají? Žádný života způsob není veselejší, věř mi, jako tento.“ Takž pohledím a vidím sic některé smáti se, výskati; ale vidím také jiné sklopě hlavu s kornelem choditi, vrtěti se, sem i tam potrhovati, zase coufati, trápiti se, nespáti, nejísti, třeštiti se také. I dím: „Co pak tito?“ Odpověděl: „I to jest rozkoš.“ „Nechť jest tedy,“ řekl sem; „poďme, co se tamto dále dělá.“

VELIKOU NEJISTOTU, JAK SEDNE. Takž skrze ty houfy se protlačíc, přijdeme k samé bráně, a aj, než se do ní vešlo, vidím zavěšené váhy jakési, ze dvou košů udělané, a okolo nich lidi stojící. I vsadili každý ten pár na váhu naproti sobě do košů a dívali se, rovná-li váha: kdež několikero bylo jich se sstupování a rozstupování, váh potřásání a ustanovování. Takž dlouho se s nimi navážíc, teprv do brány dál pouštěli. Ale nekaždému se jednostejně svezlo. Nebo někteří propadnouc skrze koš, střápali smích a museli se s hanbou sbírati a odtud kliditi, jimž ještě k tomu kuklu jakous či pytel na uši cpali a kratochvíl z nich měli. Na to já se dívaje, ptal sem se: „Co se pak to dělá?“ Odpověděl mi: „Zasnoubení, když na jisto býti má. Ukáže-li váha, že by rovné za podobné stálo, pouštějí je k tomu stavu, jakž vidíš: pakli jinak, rozchází se.“ „I co se tu za rovnost šetří?“ řekl sem. „Však já vidím, že některé věkem, stavem a jinak sobě všelijak podobné váha ukazuje, a oni předce jednoho skrze koš pouštějí; jiné zase převelmi nerovné, kmetě s mladicí, jinocha s babou, sázejí, jeden stojí zhůru, druhý dolů, a předce praví, že můž býti: jak pak to?“ Odpověděl: „Ne všecko ty vidíš. Pravdať jest, některý by kmeť neb babka za funt koudele neuvážil: ale když při sobě buď mastný pytlík má neb klobouček, před kterýmž se jiní kloboučkové smykají, aneb podobného něco (nebo takové věci všecky také na váhu jdou), tím jest, že se to ne podle tvého soudu vyráží.“

NEPROMĚNITEDLNOST MEZI TÍM, JAKKOLI SEDNE. Vejdouc my za těmi, kteréž do brány pouštěli, uzřím mezi branami kováře jakési,

ani každý ten pár lidí do hroznych pout spínají a spjaté teprv dál pouštějí. Při kterémž jich zakovávání mnoho lidu bylo, naschvál (jakž pravili) k tomu sezvaných, aby svědkové byli: kteříž jim hráli, zpívali a dobré mysli býti veleli. Já pak hledě pilně, spatřil sem, že ta pouta ne jako na jiných vězněch zámkem zamykali, ale hned je skovali, svařili, zaletovali: tak aby, dokud jejich na světě života, ani se rozpíti, ani roztrhnouti nemohli. Čehož sem se ulekl a: „Ó ukrutnějšíhož vězení!“ řekl, „do něhož kdo se jednou dostane, na věky k vysvobození naděje nemá.“ Odpověděl tlumočník: „Ovšem žeť jest toto svazek ze všech lidských svazků nejtužší: ale není se ho proč báti. Nebo sladkost toho stavu ráda to jho podniká: spatříš to sám, jak to milý život jest.“ „Poďmež tedy mezi ně, ať spatřím,“ řekl sem.

ŠPATNOU ROZKOŠ, I KDYŽ SE NEJLÉPE ZDAŘÍ. Vejdeme tedy do ulice: a aj, množství těch lidí, vše po páru, než mnoho, jakž mi se zdálo, velmi nerovné spřeže, hrubých s malými, pěkných s mrzkými, mladých s starými atd. A hledě já pilně, co pak dělají a v čem by taková ta toho stavu sladkost záležela, vidím, ani na sebe hledí, s sebou mluví, někdy jeden druhého pohladí, někdy i políbí. „To, hle, vidíš,“ dí mi tlumočník; „když se zdaří manželství, jak čistá věc jest!“ „Tedy když se nejlép zdaří,“ dím já, „to summa všeho?“ „Ovšem,“ řekl on. A já zase: „Dostiť to málo rozkoše, kteráž stojí-li za ta pouta, já nevím.“

BÍDA A LOPOTOVÁNÍ VŠECHNĚCH VESMĚS MANŽELŮ. Hledím sobě mezitím na ně dále a vídím, jak mnoho ubozí práce a kvaltování měli. Měli zajisté na větším díle páteře plodu okolo sebe, uzdami k sobě spřipínaných, kteříž jim křičeli, vřeštěli, smradili, nešvařili, stonali a mřeli; ať mlčím, s jakými bolestmi, pláčem a nebezpečenstvím vlastního života na svět jich dostávali. Odrostlo-li které, byla s nim dvoje práce: jedna, uzdou je při sobě zdržovati; druhá, ostrohou po sobě hnáti; an často ani uzdy, ani ostrohy netrpíc, divného pachtování natropili až do unavení a do pláče rodičům. Pakli je po vůli pouštěli, aneb se jim zodtrhovali, i hanba i smrt rodičům odtud pocházela.

Což já tu i tam znamenaje, napomínati sem některých počal, jak rodičů, tak dítek, onyno od oslovského dítek milování a jim folkování vystříhaje; těchto k ctnostem nějakým napomínaje. Ale sem málo prospěl, kromě že na mne škaredě vzhlédáno, úštipkami házíno, a někteří i zabiti mne hrozili. I blažil sem neplodné, některé tu vida; ale oni tesknili, a že bez potěšení jsou, sobě stýskali: takž sem vyrozuměl, že i míti, i nemíti plodu v manželství bída jest. K tomu každý ten pár lidí téměř pro posloužení sobě a svým cizí při sobě a okolo sebe měl, jichž často víc než sebe a svých šetřiti a mezitím dosti s nimi nepohodlí pocíititi musel. Nadto bylo tu jako i v onom rynku mnoho zavazadel a ustrkadel, dříví, kamení, jam; zavadil-li jeden, potkl se, padl, ranil, druhý, od něho nemoha, s nim rovně osrkovati, plakati a bolesti nésti pomáhati musel: takže sem to poznal, že každý v stavu tomto místo jedné péče, starosti, nebezpečenství, tolikernásobní péči, starost, nebezpečenství má, s kolika spjatý chodí. I znelíbil mi se stav ten.

HROZNÁ TRAJEDIA V NEPODAŘILÉM MANŽELSTVÍ. Ovšem pak, když sem na některé v tom houfu pohleděl, trajedií sem spatřil. Byli zajisté nejedni spjatí nejednostejné vůle, jeden chtěl tak, a druhý onak; jeden sem, druhý tam: pak se nesnadnili, vadili, hryzli. Tento žaloval mimo jdoucím to, onen ono: tož když nebyl, kdo by rozhodl, vpéřili se do sebe sami, pěsťovali se a knytlovali škaredě; smířil-li je kdo, po chvíli byli v sobě zas. Někteří se dosti dlouho slovy táhali, hatli či tihe; a když se každému, kam upřel, chtělo, tožť se jeden mocí na svou stranu vrhl, druhý také na svou: pak byla táhanice a divadlo, kdo koho přetáhne. Někudy vítězil muž; a žena, ač se země, trávy, a čeho mohla, chytala, však za nim tažena byla předce; někudy pak muž za ženou, čemuž se jiní smáli: ale mně se to politování věc hodnější nežli smíchu zdála. Zvlášť když sem viděl, jak někteří v tom trápení slzeli, vzdychali, k nebi ruce spínali, že by se zlatem a stříbrem z té vazby vykoupili, se ohlašujíce. I řekl sem k tlumočníku svému: „A což pak jim pomoženo býti nemůže? Nemohou-liž rozvázáni a od sebe propuštěni

býti, kteříž tak srovnávati se nemohou?“ „Nemůž to býti,“ řekl on; „dokud živi, tak býti musejí.“ „Ach, ukrutnějšíž této vazby a poroby,“ řekl sem, „však to nad smrt horší!“ A on zase: „A proč se takoví lépe nerozmyslili prvé? Nezhod na ně.“

DOBROVOLNÉ OTROCTVÍ. Vtom pohledím, a aj, Smrt šípy svými některé zproráží a zporáží, a pouta hned se každému rozsmekla. I přál sem jim toho: mysle, že sobě toho i oni přejí a z toho vysvobození srdečně se radovati budou. Ale aj, on každý teměř v pláč a kvílení, jakéhož sem jinde v světě sotvá slyšel, se vydávali, rukama lomíc a příhody své toužíc. O těchť, kteréž sem prvé pokojné spolu spatřil, rozuměl sem, že jich opravdu jednoho po druhém teskno; o druhých pak myslil sem: Tak se to oni pro lidi stavějí; než budouť se uměti káti, slíbil bych, a jiným, jak se pout vystříhati, raditi. A oni pak, než já zvím, protrouc sobě oči, před bránu zas běželi a v poutech znovu se vraceli. I řekl sem s hněvem: „Ó potvorníci, nejste politování hodní!“ a k svému vůdci: „Poďme odsud: já v tomto stavu více marnosti než čeho vidím.“

POUTNÍK SE TAKÉ DO POUT DOSTAL. Mezitím (ať příhod svých nezatajuji), když se k Bráně rozchodu vracíme, a já předce po světě spekulovati umysl mám, tožť vůdcové moji, jak Všudybud, tak Mámil, tuze mne namlouvati začnou, abych toho stavu sám také zkusil, že lépe, co jest, porozumím: já že sem mladý, že mne příkladové straší, že sem všeho ještě neprohlédl atd. Ale nic: přeloudili oni mne, že sem se jako z žertu na váhu a odtud do pout dostal a tudíž sám čtvrtý spjatý chodil; jiných pak (pravili, že k službě a pro počestnost) páteř mi přidali, že sem je sotva za sebou vláčeti mohl, dychtě a chroptě. Vtom nenadále jakýs udeří vicher s blýskáním, hřímáním a krupobitím strašlivým: i rozprchá mi se všecko to pryč kromě spřipínaných mých, s nimiž já také v kout běže, toť šípové Smrti zporážejí mi všech mých tré, že sem žalostně osaměje a hrůzou zmámený jsa, co dělati nevěděl. Vůdcové moji, abych sobě toho na ten čas vážil, že mi snáze utíkati

bude. A já: „Proč ste mi pak prvé radili?“ Oni, že času k vazení se není, abych uhýbal. Takž sem pospíšíl.

SOUD JEHO O TOM STAVU. Ale znikna toho, nic předce nevím, co vlastně o tom stavu povědíti: více-li potěšení v něm, když se zdaří (jakož se domnívám, že mně tak bylo sedlo), čili žalosti více, z přerozličných příčin. To pamatuji toliko, že i bez něho i v něm teskno bývá: a i když se nejlép zdaří, sladké s hořkým se mísí.

IX. Poutník prohlédá stav řemeslníků

CO TU VIDĚL VEŘEJNĚ. Takž jdouce dostaneme se do ulice, kde se živnosti provodí, kteráž zase na mnoho menších uliček a plácků rozdělená byla, a všudy rozličných síní, dílní, výhní, verštatů, krámů, boud, s přerozličným potvorným nádobím plno: okolo nichž se divně lidé zatáčeli, vše s třískáním, boucháním, vrzáním, škřípáním, hvízdáním, pískáním, foukáním, houkáním, chřestáním a šoustáním rozmanitým. Viděl sem tu, jak se někteří v zemi hrabali a kutali: buď po vrchu ji párajíce, aneb se skrze vnitřnosti její jako krtice prorývajíce. Jiní se máchali v vodě, na řekách i na moři; jiní pálali v ohni; jiní zevlovali do povětří; jiní zápasili s zvěří; jiní s dřívím a kamením; jiní ledcos sem a tam přenášeli a převáželi. I dí mi tlumočník: „Hle, jak to bystré a veselé práce! medle, coť se tu nejlép líbí?“ Já řekl: „Můž býti, že tu veselosti jest něco; já však mnoho při tom natáhání vidím, mnoho stonání slyším.“ „Ne všeckoť jest těžké,“ řekl; „nahlédněme blíž do těch některých věcí.“ I vodili mne skrze ně pořád a prohlédal sem všecko; a chytal se také po místech toho i jiného, pro zkušenou: ale všeho vypisovati na tomto místě ani nemohu, ani nechci. Než co sem tu veřejně vyšetřil, toho nezatajím.

VŠICKNI OBCHODOVÉ JSOU KVALTOVÁNÍ NEBEZPEČNÁ. Předně, spatřil sem, že všickni ti lidští obchodové jen práce jsou a kvaltování, a každý nějaké své nepohodlí a nebezpečenství má. Viděl sem tu zajisté, že kteří zacházeli s ohněm, byli jako mouřenínové osmahlí a očadlí, jimž břinkot kladiv vždycky v uších vzněl a půl sluchu zaměstknával, záře ohně vždycky se jim v očích blyštěla a kůže s připálením tytýmž

se poklávala. Kteří obchod vedli v zemi, s temnostmi a hrůzami bylo tovaryšství jejich: a ne jednou se přihodilo, že se zasuli. Kteří u vodách pracovali, mokli co doch, drkotali zimou co osika, vnitřnosti jim surověly, a nemalý jich díl hlubinám za podíl se dostával. Kteří se s dřívím, kamením a jinými hmotnostmi zaneprazdňovali, plní byli mozolů, stonání a ustání. Viděl sem zajisté, jak někteří oslovské práce měli, s nimiž se až do potu, a do ustání, a do upadu, a do urazu, a do přetržení natáhali a namáhali: ježto tím svým bídným pachtováním chleba sotvá obhájiti mohli. Viděľ sem jiné, takť jest, že se lehčeji a zišťněji živili: ale zase, čím méně kvaltování, tím víc nepravosti a fortelů tu bylo.

KVALTOVÁNÍ USTAVIČNÁ. Druhé, viděl sem, že všecka práce člověka jest pro usta jeho. Nebo co kdo uhnal, vše to sobě a svým do ust vecpal; řídké vymíníc, kteříž ustům utrhajíce do pytlíků kladli. Ale ti, viděl sem opět, že aneb děraví byli, co se nasypalo, pršelo zas, a jiní sbírali; aneb někdo přijda utrhl mu jej; aneb sám někde zavadě jej sobě odčesl, neb protrhl; neb vždy jinou nějakou příhodou zmrhal. Takže sem to patrně viděl, že se těmi lidskými zaměstknáními jen voda přelívá: dobývají se peníze a odbývají zas; s tím toliko rozdílem, že snáze odcházejí než přicházejí, buď že se skrz usta aneb skrz truhly přehánějí. Protož sem také více všudy nuzných než možných spatřil.

KVALTOVÁNÍ TĚŽKÁ. Třetí, spatřil sem, že každá ta práce celého člověka vyhledává. Ohlédal-li se kdo a drobet váhavě sobě počínal, hned zustával vzadu, hned mu všecko z rukou lezlo, a než zvěděl, na korábu se octl.

KVALTOVÁNÍ NESNADNÁ. Čtvrté, všudy sem mnoho nesnadnosti znamenal. Než se kdo do obchodu vpravil, dobrý díl života mu minul; a vpravdě se, nedal-li velmi bedlivého na sebe pozoru, hned mu zase všecko zpět šlo; nýbrž i při nejbedlivějších sem shlédl, že se tak často se škodou jako s ziskem potkávali.

KVALTOVÁNÍ ZÁVIST ROZNĚCUJÍCÍ. Páté, viděl sem všudy (zvlášť mezi obchodem podobným) plno závisti a nepřízně. Navalovalo-li se komu víc práce, aneb že se od něho víc nosilo, sousedé hned škaredě hleděli, zuby škřipěli, a mohli-li jak, jemu to zkazili: odkudž různice, nevole, hřešení pocházelo; a někteří z netrpělivosti nádobí od sebe házejíc, v zahálku a dobrovolné korábnictví jiným navzdoru se dávali.

KVALTOVÁNÍ HŘÍŠNÁ. Šesté, shlédl sem mnoho všudy falše a šalby. Co kdo dělal, zvlášť jinému, vše na odbyt, ledabylo dělal; práci svou mezitím, jak nejvýš mohl, velebě a nadsazuje.

KVALTOVÁNÍ MARNÁ I ZBYTEČNÁ. Sedmé, nalezl sem tu mnoho zbytečných marností; nýbrž větší díl těch zaměstknání že nejsou než sama pouhá marnost a neužitečné bláznovství, poznal sem jistotně. Poněvadž zajisté lidské tělo skrovničkým a prostičkým jídlem a pitím se přechovati; skrovničkým a prostičkým rouchem přiodíti; skrovničkým a prostičkým staveníčkem přichrániti dá: patrné jest, že maličké a skrovničké o ně péče a práce potřebí, tak jakž za starodávna bývalo. Toho pak tuto, shledal sem, že svět souditi neb neumí, neb nechce, poněvadž k vycpávání a nalívání břicha tak mnoho a tak neobyčejných věcí užívati zvykli, že k shledávání jich veliký lidu díl po zemi i po moři kvaltovati se a sílu i život v šanc sázeti musí: na kterýchž přestrojování opět obzvláštní mistři býti musejí. Podobně se s shledáváním k šatstvu a stavení rozličných materií a s dáváním jim rozmanitých potvorných křtaltů nemalý lidu díl zaneprazdňuje: což vše zbytečné a marné, často i hříšné jest. Tak podobně řemeslníky sem spatřil, jejichž všecko umění a práce jest, dětinské titěrky aneb také jiné hřičky k strojení kratochvílí a maření času dělati. Jiné nadto, jejichž práce byla, nástroje ukrutnosti, meče, tulichy, čekany, ručnice atd., vše na lidi, strojiti a množiti. Jakýchž všech živností s jakým lidé svědomím a s jak potěšenou myslí hleděti mohou, já nevím. Než to vím, kdyby se z těch jejich prací, co nepotřebného, zbytečného a hříšného v nich jest, vyníti a odmísiti mělo, že by větší díl lidských obchodů klesnouti musel. Pro-

tož pro tuto i výš připomenuté příčiny nic sobě tu oblíbiti nechtěla mysl má.

KVALTOVÁNÍ HOVADŮM VÍCE NEŽ LIDEM PŘIPADAJÍCÍ. Zvláště pak, naposledy když sem viděl, že se tu jen tělem a tělu pracuje: ježto by člověk, přednější věc v sobě maje, duši, tu nejpředněji v práce zavoditi, té zisků nejpředněji hledati měl.

Jednu věc zejména připomenouti se vidí, jak mi se mezi formany po zemi a mezi plavci na moři vedlo. Když sem tak, dílny řemeslníků přehlédaje, tesknil, řekl Mámilovi Všudybud: „Vidím já, že je toto cosí neposedavého, rtuť vždycky se mektati chtíci: protož mu žádné jedno místo nevoní, k němuž by se přivázati dáti chtěl. Ukažme mu prostrannější, kupecký, kdež vždycky sem tam přes svět se přenášeti a jako ptáku létati volno.“ „Nejsem proti tomu,“ řekl sem, „i toho zkusiti.“ Šli sme tedy.

KVALTOVÁNÍ FORMANSKÉHO ŽIVOTA. A hned uzřím houf lidí sem tam se vrtících a všelijaké věci, až i třísky, prst, hnůj shledávajících, sbírajících, zdvíhajících a do břemen fasujících. Ptám se, co to? Oni, že „přes svět strojí“. Já: „A proč ne bez těch tíhot? lehčeji by jeli.“ Oni: „Bloud si ty. Jakž by jeli? To jejich křídla.“ „Křídla?“ řku já. „Křídla arci. Nebo to jim dává i umysl, i dobrou při tom mysl, i pas a glejt všudy. Či mníš, že se darmo po světě toulati volno? z toho oni musejí vyživení, přízeň i všecko bráti.“ Hledím tedy: a aj, oni, co kdo nejvíc břemen těch shledati mohl, navážíc, na šráky jakés s poddělanými koly váleli a šroubovali; pak spřipínajíc k nim hovada, tak se se vším tím přes vrchy, hory, doly, zmoly šrotovali a pachtovali, že to znamenitě veselý život, sobě libujíce. Jakož se i mně zprvopočátku zdálo. Ale jakž sem je tu i tam v blatě váznouti, káleti se a máchati, natáhati a namáhati, též od dešťů, snihů, slot, metelic, zim, hork rozličná nepohodlí snášeti viděl; jako i na pasích všudy na ně číhati, všecko jim přetřásati, vačky vyprazdňovati (an nic k zniknutí toho hněv, trhání a sapání nepomáhal); tolikéž loupežnou po silnicích sběř outoky na ně činiti

a duši jejich vždycky na šancích státi sem spatřil, zodnechtělo mi se toho.

PLAVECKÉHO ŽIVOTA NEPOHODLÍ. Pravili tedy, že jiný jest pohodlnější po světě létání způsob, plavbami: tu že se člověk neztřase, nezkálí, neuvázne, ale od jednoho kraje světa k druhému sebou stříleti může, všudy nového, nevídaného a neslýchaného něco nalézaje. I vedli mne k krajům země, kdež sme před sebou nic neviděli než nebe a vodu.

VYPSÁNÍ LODÍ. Tu mi do jakés chaloupky vstoupiti kázali, z prken zhlobené. A ta nestála na zemi, aniž byla podezděná neb podvalami jakými, sloupy a podporami utvrzená: ale stála na vodě a viklala se sem tam, takže i vstoupiti do ní s rozmyslem bylo. Však když jiní tam šli, šel sem, abych se nesmělým nezdál, i já: nebo pravili, že to náš vůz. Mysle pak já, že již pojedem, aneb, jakž pravili, poletíme: anť my tu den, druhý, třetí, desátý stojíme. „I co pak to?“ dím já; „však ste pravili, že sebou stříleti budeme od jednoho kraje světa k druhému, a my nemůžeme z místa nikam.“ Oni, že až nám tahouni přijdou: a vypravují mi, že oni tahouny mají, kterýmž ani hospody, ani maštale, ani obroku, ani ostrohy a biče netřeba, než jen zapřáhnouti a jeti; jen abych počkal, že uhlédám. A ukazují mi mezitím opratě, provazy, šle, váhy, brdce, oje, nápravy, rozvory, klanice a sochory rozličné; vše jinak než při formanském fasuňku. Byl zajisté toto vůz ležatý, hřbetem znak, ojem (ze dvou nejdelších jedlí udělaným) zhůru do povětří strmící: od jehož špice provazové se rozbíhali k bitům vůkol s mřežováním a žebřováním rozličným. Náprava toho vozu byla vzadu, u níž sedě jediný člověk chlubil se, že všecku tu bohopustu obrátí, kam chce.

VYPSÁNÍ PLAVBY. Vtom zavane vítr. Nuž chasa náše zhůru, běhati, skákati, křičeti, výskati začnou: jeden se chytá toho, jiný jiného; někteří po těchto provazích zhůru a dolů co veverky sebou házejí, bidla spouštějí, rohože jakési svinuté rozpouštějí, a co víc toho. Já: „Co pak

to?“ Oni, že zapřáhají. I hledím, a aj, ty rohože se nám vydmou jako stodoly (oni pravili, že to náše křídla) a všecko to počne nad námi ficeti, a pod námi se voda střihati a stříkati: a než já zvím, anť se nám břeh, i země, i všecko z očí ztratí. Já : „Kam sme se pak děli? Co tu bude?“ Oni, že letíme. „Inu, tedy leťmež ve jméno Boží,“ řekl sem; a dívám se, jak to s námi prudce jde, ne bez líbosti sic, však také ne bez strachu. Nebo vyšel-li sem ven, dívati se, závrat mne podjímal; vlezl-li sem na dno, strach od šustící násilně okolo stěn vody obstupoval mne. A tu mi na mysl jíti počalo: „Není-li to předce těžká opovážlivost, tak vzteklým živlům, vodě a větru, život svůj svěřiti a tak zumyslně smrti v hrdlo lézti, od níž tu nic dále nejsme než na dva prsty; jak totiž tlusté jest prkno to mezi mnou a strašlivou propastí.“ Však umíniv strachu na sobě nedati znáti, mlčel sem.

NECHUTENSTVÍ NA MOŘI. Vtom mne puch jakýsi surový zarážeti počne, a mozk i všecky vnitřnosti mi projma, povalí mne. Tu já se (jako i jiní způsobu tomu nepřivyklí) válím, řičím, rady sobě nevím, všecko se ve mně rozplývá a ze mne leje: že se nejinak zdálo, než že jak hlemejžď na slunci, tak my tu na té vodě se rozplyneme. Tu naříkati na sebe i vůdce své počnu, nevěře, aby živu zustati možné bylo: ale od nich všech místo politování smích sem měl. Věděti zajisté zkušením (čehož sem já nevěděl), že ten spůsob nebude leč některý den trvati: jakož tak bylo a síla má pomalu se vracela zase, a poznal sem, že vzteklé to moře toliko mne tak přivítalo.

UTIŠENÍ NA MOŘI. Ale což? Těžší oněch věci hned přišly. Opustil nás vítr, křídla nám ochlípěla, my stanuli, na vlas nikam nemohouce. Já opět se vraštiti, co to bude: „Zanešeni sme tu do těch pustin mořských, ach, vyjdeme-liž zase? ach, uhlédáme-liž ještě zemi živých? Ó matko milá, země, země, matko milá, kde jsi? Vodu rybám, tebe nám dal Stvořitel Bůh. Ryby se bydliště svého, ach, rozšafně drží: my pak nesmyslní své opouštíme. Nepřispěje-liť nám nebe na pomoc, jižtě nám v smutné té propasti zahynouti.“ Takovými kormutlivými myšle-

ními trápiti se nepřestal duch můj; až teď plavci křičeti začnou. Já vyběhna: „Co to?“ Oni, že vítr jde. I hledím, a nevidím nic: oni předce rozpínají. I přijde, pochytí nás a nese zas. Což všechněm přineslo radost: ale kteráž nám hned zhořkla.

BOUŘE MOŘSKÁ. Rozmáhalo se zajisté to vání tak násilně, že nejen námi, ale i těmi pod námi hlubinami zmítáno bylo, až hrůza k srdci šla. Nebo moře vlnami takovými odevšad se válelo, že sme jako po vysokých horách a hlubokých udolích jednak zhůru, jednak dolů chodili. Někdy námi zhůru střelilo, že sme sobě měsíce dosáhnouti moci zdáli; z toho zase zstupovali sme jako do propasti. Tu se zdálo, že nás proti nám jdoucí neb pobočni vlna přikváčí a hned na místě potopí: ona pak podnesla vždycky, toliko že náš ten prkenný koráb sem tam odrážín a od jedné vlny druhé podáván jsa, jednak na ten, jednak na druhý bok dopadal, jednak předkem kolmo zhůru, jednak dolů strměl. Odkudž nejen vodou vždycky na nás a přes nás do povětří stříkáno, ale my ani státi, ani ležeti nemohouc, z boku na bok sme přemítáni, jednak na nohy, jednak na hlavu staveni. Z čehož závrat a všeho všudy s nimi se podvracení pocházelo. Což když dnem nocí trvalo, každému souditi snadno, jakých se tu hrůz a strachů pocítiti musilo. I myslil sem sobě: „Ach, titoť lidé mimo všecky, co jich svět má, pobožnými býti příčinu mají, po tu hodinu životem svým jisti nejsouce.“ A ohlédaje se po nich, jak nábožní jsou, vidím, že jednostejně předce jako v krčmě žerou, pijí, hrají, chechtají se, oplzle mluví, zlořečí a všelikou prostopašnost provodí. Nad čímž se zkormoutě, napomínati jich počnu i prositi, aby, kde jsme, pamatovali, a takových věcí přestanouce, k Bohu volali. Než co platno? jedni mne vysmáli, druzí na mne fukali, třetí opřáhali, čtvrtí vyhoditi strojili. Mámil můj, abych mlčel a hostem se v cizím domě býti pamatoval, kdež hluchým a slepým býti nejlépe jest. „Ach, nemožné jest,“ dím já, „aby ta věc na dobré vyšla s těmi obyčeji.“ Tu oni opět v smíchy. Já nezbednost takou vida, mlčeti sem musil, prasku však nějakého při nich se boje.

LODÍ POTOPENÍ. Vtom se bouře ssilí a proti nám vichr strašlivý strhne. Tu se teprv moře vlnami až k nebi kouřiti začne, tu nás sobě vlny jako miče podávají, tu se hlubiny odvírají a nás jednak sehltiti pohrožují, jednak zhůru zase vymítají; tu nás vítr v kolo bere a jednák sem, jednák tam námi hází, až praštělo všecko, jako by se na statisíce kusů roztříštiti mělo. Tu já zmrtvěl všecek, nic již před sebou nevida než zahynutí. Onino násilí již odolati nemohouc a na skály neb mělčiny vehnání se bojíc, křídla strhovali a háky jakési veliké železné na přetlustých provazích vyhazovali: tak se na místě zdržeti, až by bouře pominula, troufajíc. Ale nadarmo. Někteří zajisté z oněch po provazích lezoucích prudkostí větru jako housenky zházíni a do moře vmetáni; těmto týmž násilím kotvy se zutrhovaly a v hlubinách ztonuly. A tu teprv lodí náše s námi již beze vší obrany, jako na proudě řeky třísťka, zmítati se počala. Obrům pak oněm železným svévolným teprv také srdce se tratilo: bledli, trnuli, co sobě počíti nevěděli, na Boha teprv zpomínali, k modlitbám napomínali, i sami ruce spínali. Tu lodí s námi jednak na dně moře usedati, jednak o skryté pod vodou skálí se bíti a skrze to padati a pukati začne. Tu se voda rozštípeninami těmi k nám leje: kterouž ač vylévati, čím a jak kdo pro starost pro mladost mohl, poroučíno, platno však nic nebylo, tlačila se násilím k nám a nás v sebe. Tu pláč, křik, upění nesmírné, žádný nic před očima neviděl než ukrutnou smrt. Avšak že život milý, chytal se, čeho kdo mohl, tabulí, desek, holí, zda by se tím od potopení ubrániti a snad někam vždy vyplouti mohl. Až i já, když se naposledy lodí rozsmekla a všecko potonulo, čehosi se chytě, vyšel sem s nemnohými na břeh jakýsi; jiné sehltila všecky strašlivá ta propast. Kdež od zděšení a hrůzy sotvá se probrav, svým vůdcům domlouvati začnu, že mne v to uvedli. Oni, že to neškodí mi: když sme jen vybředli, abych byl mysli dobré. Věru mysli dobré: do nejdelší smrti na nic podobného navésti se nedám.

Hledě pak, vidím, že ti se mnou vychváceni zase tam běží a znovu do korábů sedají. „I jdětež na všecko neštěstí," řekl se, „opovážliví lidé: ani se víc dívati na to nechci." Tlumočník můj: „Ne každý jest tak rozmazaný," dí; „pěknáť jest, milý brachu, statek a zboží! pro nahnání jeho musí se člověk i života odvážiti." Na to já: „Co jsem hovado, abych pro tělo toliko a tělu naháněje život v šanc sázel? Bá, však toho ani hovado nečiní, člověk ovšem, přednější věc v sobě maje, duši, té by zisků a rozkoši hledati měl."

X. Poutník stav učených prohlédá, nejprv veřejně

I řekl ke mně vůdce můj: „Již já mysli tvé rozumím, kam tě táhne: mezi učené s tebou, mezi učené, to pro tebe vnada, to lehčejší, to pokojnější, to mysli užitečnější život.“ „Ba, tomuť jest tak,“ dí tlumočník. „Nebo co rozkošnějšího býti může, jako aby člověk, nechaje a nedbaje hmotného toho těla kvaltování, s samým všelijakých ušlechtilých věcí zpytováním zacházel? Toť vpravdě jest, což smrtedlné lidi nesmrtedlnému Bohu podobné a teměř rovné činí, aby jako vševědoucí byli, co na nebi, na zemi, v propastech jest, neb bylo, neb bude, všecko stíhajíce, všecko znajíce; ač ne všechněm v jednostejné dokonalosti, pravdať jest, toho se dostává.“ „Veďtež mne tam, proč meškáte?“ řekl sem.

TUHÝ NAPŘED EXÁMEN. I příjdeme k bráně, kterouž mi Disciplinam jmenovali: a ta byla dlouhá, uzká a tmavá, plná zbrojných strážných, kterýmž se každý, kdo do ulice Učených chtěl, opovědíti a průvodu žádati musel. I viděl sem, že houfové lidu, zvláště mladého, přicházeli a byli hned na rozličné trpké exámeny bráni. Nejprvnější exámen při každém byl, jaký měšec, jaký zadek, jakou hlavu, jaký mozek (což z vozhera soudili) a jakou kůži přináší. Byla-li hlava ocelivá a mozek v ní ze rtuti, zadek olověnný, kůže železná a měšec zlatý, chválili a hned ochotně dále vedli: neměl-li kdo toho paterého, aneb mu kázali zpět, aneb špatně tušíc tak na zdařbuh přijímali. I řekl sem divě se: „Co pak jim tu na tom paterém kovu záleží, že se tak pilně na to vše dobývají?“ „Ba mnoho,“ dí tlumočník. „Nemá-li kdo ocelivé hlavy, roz-

pukne se mu; nemá-li v ní tekutého mozku, nebude z něho míti zrcadla; nemá-li plechové kůže, nevytrpí formací; nemá-li olověnného sedadla, nevysedí nic, roztrousí všecko; a bez zlatého měšce, kde by nabral času, kde mistrů, živých i mrtvých? Či mníš, že tak veliké věci darmo přicházeti mohou?“ I porozuměl sem, kam se to směřuje, že se k tomu stavu zdraví, vtip, ustavičnost, trpnost a náklad přinášeti musejí; a řekl sem: „Takť se tedy opravdu říci může: Non cuivis contingit adire Corinthum. Nekaždému se dřevu dostane býti fladrem.“

NESNADNÉ A BOLESTNÉ K NIM VCHÁZENÍ. MEMORIA ARTIFICIALIS. I vejdeme dále do brány, a vidím, an každý ten strážný, jednoho neb více jich na práci vezma a s nim se veda, do uší mu cos dmýchá, oči protírá, nos a chřípě, jazyk vytahuje a obkrajuje, ruce a prsty skládá a rozkládá, a nevím, co víc nedělá. Někteří se i hlav provrtovati a cos nalévati pokoušeli. Nad čímž tlumočník zděšeného mne vida: „Nediv se,“ řekl; „učení ruce, jazyk, oči, uši, mozek a všecky vnitřní i zevnitřní smysly jinakší než hloupý lidu obor míti musejí: protož se tu přeformovávají, a to bez práce a odpornosti býti nemůž.“ Vtom pohledím a spatřím, jak nebozí mnoho od toho přeformování dávati museli. Ne o měšci, než o kůži, jíž museli nastavovati, pravím. Tytýž zajisté pěst, rafije, ferule, metla na líci, na lebu, na hřbetě, pod sedadly se octla, až krvavou cedili, a teměř napořád prouhů, šrámů, modřin, mozolů plní byli. Což někteří vidouc, dřív než se jim dali, jen do brány nahlédnouc, coufali; jiní, formovatelům těm z rukou se vydrouc, zutíkali tolikéž. Menší jich počet dotrval, až na prostranno puštěni; až i já také, do toho stavu chut maje, formací tu sem, ač ne bez nesnadností a trpkostí, vystál.

HESLO KAŽDÉMU UČENÉMU DANÉ. Z brány když vycházíme, vidím, že každému tomu ponabroušenému cejch dávají, po němž by, že mezi učence přináleží, poznán býti mohl, kalamář za pás, za ucho péro a do ruky prázdnou knihu k shledávání umění: i dostal sem toho také. Tu pak dí mi Všezvěd: „Nu, již tu máme čtvero rozcestí, do filozo-

fie, medicíny, juris prudentie a theologie: kam nejdřív chceme?“ „Jak soudíš,“ řekl sem. On zase: „Dojděme nejprv na plac, kdež se všickni scházejí, aby se na ně zespolka podíval; potom auditoria po různu procházeti budeme.“

I MEZI UČENÝMI NEDOSTATKY. I uvede mne na nějaký rynk, a aj, tu oblakové študentů, mistrů, doktorů, kněží, mládenců i šedivců! Z nichž někteří po hromadách se drželi, spolu rozmlouvajíc i disputujíc; jiní se do koutů tiskli, jiným z očí. Někteří (což sem dobře vyšetřil, ale sem jim toho tam mluviti nesměl) měli oči, a neměli jazyka; jiní měli jazyk, a neměli očí, někteří toliko uši, bez očí a jazyka atd.; takž sem porozuměl, že i tu nedostatkové přebývají. Vida pak já, že všickni tito odkuds vycházejí, a zase tam vcházejíce, jako včely z oule a do oule se motají, pobídnu, abychom také vešli.

VYPSÁNÍ BIBLIOTÉKY. Takž vejdeme: a aj, tu síň veliká, jíž sem ani konce neznamenal, a v ní po všech stranách plno polic, příhrad, škatulí a krabic, že by jich na sta tisících vozů neodvozil, a každá měla svůj nápis a titul. I řekl sem: „Do jakéž sme toto pak apatéky vešli?“ „Do apatéky,“ řekl tlumočník, „kdež se lékové proti neduhům mysli chovají: a ta vlastním jménem bibliotéka slove. Pohleď, jací tu neskonalí skladové moudrosti!“ Hledě tedy já, vidím učenců páteře přicházejících rozličně se okolo toho zatáčeti. Někteří, nejpěknější a nejsubtylnější vybírajíce, po kusu z nich vytahovali a do sebe přijímali, povlovně sobě žvýkajíce a zažívajíce. Já, přistoupě k jednomu, táži se, co to dělá? Odpověděl mi: „Prospívám.“ „A jaká v tom chut?“ dím já. On zase: „Dokud se to v ustech žvýká, náhořkost neb nákyselost číti, potom se obrací v sladkost.“ „A nač pak to?“ řekl sem. Odpověděl: „Lehčeji mi to přichází vnitř nositi a jsem tím jistší: a co užitku nevidíš?“ I hledím na něj pilněji a vidím jej tlustého a tučného, barvy krásné, oči se mu jako svíce stkvěly, řeč byla pozorná a všecko při něm čilé. I dí mi tlumočník: „Ovšem pak tito.“

NEŘÁD V ŠTUDOVÁNÍ. I pohledím, a aj, někteří tu velmi lakotně s tím zacházejí, pořád, co jim k rukám přišlo, do sebe cpajíce. Na něž pilněji hledě, nevidím nic, aby jim barvy, neb těla, neb tuku co přibývalo, kromě samého břicha odutí a rozecpání: a vidím, že co do sebe nacpali, zase to vrchem i spodkem nezažité z nich lezlo. Někteří z těch takových i v závrat upadali a s smyslem se pomíjeli; někteří od toho bledli, schli i mřeli. Což jiní vidouc, na ně sobě ukazovali, a jak nebezpečno s knihami (nebo tak krabicím těm říkali) zacházeti, sobě vypravovali; někteří prchali pryč; jiní, aby jen opatrně s nimi zacházeli, napomínali se. Protož toho do vnitř nepřijímali, než z předu i zadu pytlíků a mošen sobě navěsíc, do těch ty škatule (nejvíc, na kterých napsáno viděli Vokabulář, Dikcionář, Lexicon, Promtuarium, Florilegium, Loci communes, Postille, Konkordancí, Herbář atd., každý jak k své věci býti soudil) cpali: a ty nosíc, když co promluviti neb napsati bylo, z kapsí vytahovali a odtud do ust a péra brali. Já znamenaje to, řekl sem: „Tito tuším v kapsích umění nosí?“ Odpověděl tlumočník: „Memoriae to subsidia; čis neslýchal?“ Slyšel sem pak od některých ten způsob chváliti, že ti pry jen usezené věci vynášejí. A můžeť býti: než já sem jiné tu nepohodlí znamenal. Přihodilo se při mé přítomnosti, že někteří své škatule roztrousili, a některým, když jich poodložili, oheň zejma se popálil. Ach, jakého tu běhání, rukama lomení, naříkání, na retu volání! nechtěl žádný po tu chvíli víc disputovati, psáti, kázati; než zvěsa hlavu chodil, choulil se, rděl, u koho věděl, prosbou i penězi zase nádobíčko shledávaje: ješto, kteří vnitř zachystáníčko měli, takové příhody ne tak se báli.

ŠTUDENTI BEZ ŠTUDOVÁNÍ. Já mezi tím opět jiné spatřím, kteříž ani ne do kapsí sobě ty škatule dávali, než nosili do pokojíků kamsi: za nimiž vejda, vidím, ani pěkná na ně pouzdra strojí, rozličnými barvami líčí, někteří i stříbrem a zlatem obkládají, do polic pořádají a zase vytahujíc na ně hledí; pak zase skládají a rozkládají, přistupujíce a odstupujíce, sobě i jiným, jak to pěkně stojí, ukazují, vše povrchu; někte-

ří také časem na titule, aby jmenovati uměli, nazírali. I dím: „Co pak tito laškují?“ Odpoví tlumočník: „Milý brachu, pěkná věc jest pěknou míti bibliotéku.“ „I když se ji neužívá?“ dím já. A on: „I ti, kdož bibliotéky milují, mezi učené se počítají.“ Já sobě na mysli: „Jako někdo kladiv a klíští hromady maje, a k čemu jich užívati nevěda, mezi kováře.“ Říci však toho, abych sobě něco neutržil, nesměl sem.

NEŘÁD V KNIH SPISOVÁNÍ. Než vyjdouc my zase na síň, uzřím já, že těch apatekářských nádob vždy víc a víc po všech stranách přibývá, a hledím, odkud je pak nosí? I vidím, že z jakéhos zastření: za kteréž já také vejda, spatřím mnoho soustružníků, ani teď jeden na druhého pilněji a křtaltovněji z dřeva, kostí, kamení a rozličných materií škatule ty formují, a mastí či dryákem naplníc, k obecnému užívání dávají. A tlumočník mi dí: „Tito sou ti chvály a všelikého zvelebování hodní lidé, kteříž nejužitečnějšími věcmi pokolení svému slouží, že pro rozmnožení moudrosti a umění žádné práce, žádného usilí nelitujíce, slavnými dary svými s jinými se sdělují.“ I udělá mi se chut podívati se, z čeho a jak se to (co tak dary a moudrostí nazval) dělá a strojí. A spatřím jednoho tuším či dva, kteříž vonná koření a byliny shledávajíce, krájeli, třeli, vařili, distillovali, rozkošné dryáky, lektváře, syrůpy a jiná životu užitečná lékařství strojíce. Naproti tomu jiné spatřím, že jen z jiných nádob vybírali a do svých překládali: a těch bylo na sta. I řekl sem: „Titoť vodu přelévají.“ Odpověděl mi tlumočník: „I tak se umění množí. Nebo zdaž se jedno a též jinák a jinák přistrojiti nemůž? A k prvnějším věcem vždy se něco přidati a přiopraviti můž.“ „A zkaziti také,“ řekl sem já s hněvem, vida patrně, že se faleš provodí. Některý zajisté, cizí nádobky dopadna, aby svých několik naplnil, rozřídil, jak mohl, leda pomyjí přiléváním; jiný zase přidáváním lecjakés matlaniny, třeba prachu a smetí, zahustil, jen aby se také nové zadělání zdálo. Mezitím nápisy nádhernější než onino přivěšovali, a nestydatě jako jiní dryáčníci každý své velebil. Kdež mi i divno, i hněvno bylo, že (jakž sem prv navrhl) řídký kdo vnitřní podstatu examinoval,

než všecko napořád aneb aspoň bez rozdílu brali; a pakli kteří vybírali, jen zevnitřního křtaltu a nápisů hleděli. A tu sem porozuměl, čím to jest, že jich tak málo k vnitřní čerstvosti mysli přichází: nýbrž čím kdo těch léků více do sebe hltal, tím že se více dávil, bledl, vadl a chřadl. Spatřil sem pak převeliký díl milých těch dryáků, jimž se nikdý k žádnému lidskému užívání přijíti nedostalo, než jen molům a červům, pavoukům a mouchám, prachu a plesnivosti, naposledy smetným škřinkám a zadním koutům za podíl byly. Čehož bojíce se někteří, jak brzy dryák svůj dostrojili (ba někteří dřív, než strojiti dobře začali), hned po sousedech praefací, veršů, anagrammat prosíce běhali; hned patrony, kteříž by novým strojům jména a měšce půjčili, shledávali; hned titule a nápisy jak nejozdobněji líčili; hned rozličných figůr a kuprštyků květováním jak nejkadeřavěji premovali; sami to také lidem vstříc nosili, podávali a jako řka bezděk cpali. Ale viděl sem, že naposledy ani to již nepomáhalo: protože to přespříliš přemnoženo bylo. I litoval sem nejedněch, že mohouc čistý míti pokoj, beze vší potřeby a užitku, nýbrž v šanc sázením jména svého a se škodou bližních v to dryáčnictví se dávají. O čež když sem návěští dával, nenávist sem získal, jako bych obecnému dobrému překážel. Mlčím již, jak někteří z věcí naprosto jedovatých ty své confekty strojili: takže tak mnoho se trávenin jako lékařství prodávalo, a nelibě sem ten neřád nesl; ale nebyl kdo toho napraviti.

NEVOLE A RŮZNICE. Takž zase na plac Učených výjdeme: a aj, svády, různice, rvačky, shon mezi nimi. Řídký tu byl, kdož by s někým táhanice neměl: nejen mladí (což by se nedospělého věka drzosti přičísti mohlo), než i ti starci vespolek se drancujíce. Nýbrž čím kdo za učenějšího aneb sám sebe držel, aneb od jiných jmín byl, tím více různic začínal a na jiné vůkol šermoval, sekal, házel a střílel, až hleděti hrozno bylo; pochvalu a slovoutnost v tom sobě zakládaje. I řekl sem: „Ale což to pro milý Bůh? však sem já myslil, a takť mi od vás slibováno, že toto nejpokojnější stav jest: já pak tak mnoho různic nacházím.“ Od-

pověděl tlumočník: „Synu, nerozumíš ty tomu: však se to oni brousí.“ „Co brousí?“ řekl sem. „An já rány vidím, a krev, a hněv, a vražedlnou jedněch k druhým nenávist. Však sem podobného nic v žádném stavu řemeslníků nespatřil.“ „Bezpochyby,“ řekl on, „oněch umění jsou řemeslná, otrocká, těchto svobodná. Protož čeho se oněm nedovoluje, aniž by se při nich trpělo, toho těmto plná svoboda.“ „Ale jak to řádem slouti má,“ řekl sem, „já nevím.“ Zbroj sic jejich na pohledění strašného se nezdálo nic. Nebo kopí, kordy a tulichy, jimiž na sebe sekali a bodli, koženní byli: jichž nedrželi v rukou, než v ustech. Střelba pak jejich byla z třtin a písku, kteréž prachem vodou rozpuštěným nabíjejíce, papírovými štáfy na sebe házeli. Nic, pravím, to, po vrchu hledě, hrozného se nezdálo: já však vida, jak, když někdo mírně trefen byl, sebou trhal, křičel, vinul, utíkal, snadně mi porozuměti bylo, že to ne žert, než opravdový boj jest. Na někoho jich mnoho dotíralo, až všecko od mečů okolo uší břiňkalo, a kulí papírových jako krupobití naň padalo; někdo, statečně se bráně, obránil se a všecky odbůjce své rozehnal; jiný, ranami jsa přemožen, padl. A viděl sem tu neobyčejnou jinde ukrutnost, že ani poraženým již a mrtvým neodpouštěli, nýbrž tím víc a nelítostivěji na ně sekali a flekali, každý na tom, který se mu již nebránil, nejraději rekovství dokazuje. Někteří s sebou mírněji zacházeli, však hádky a nedorozumění prázdni nebyli. Nebo sotvá kdo co promluvil, aby mu hned jiný někdo naodpor nevstoupil, i o snih, bílý-li jest či černý; i o oheň, horký-li jest či studený, hadruňky byly.

VELIKÁ JEJICH ZAPLETENOST. Vtom se někteří v ty nesvornosti vkládali a ku pokoji raditi začali: čemuž sem já se zradoval. Povstala i pověst, že všecky rozepře k porovnání přijíti mají: a byla otázka, kdo to konati bude? Odpovědíno, že povolením královny Moudrosti ze všech stavů nejsoudnější vybráni býti mají, jimž se moc dá, aby vyslýchajíce odporných stran, při každé věci smysly rozeznání činili, a co pravějšího jest, vyhlašovali. I shluklo se nemálo těch, kteříž soudcové býti měli a chtěli: a shluklo se předně těch, kteříž mezi sebou pro

smyslů rozdílnost různice měli, množství veliké. Mezi nimiž sem také viděl Aristotelesa s Platonem, Cicerona s Sallustiem, Scota s Aqvinatem, Bartola s Baldem, Erasma s sorbonisty, Rama a Campanellu s peripatetiky, Copernika s Ptolomeem, Theophrasta s Galenem, Husa, Lutéra a jiné s papežem a jezuíty, Brentia s Bézou, Bodina s Wierem, Sleidana s Suriem, Šmidlina s calvinisty, Gomara s Arminiem, Fratres Rosaeos s filozofastry a jiných bez počtu. Jimž když conciliatores žaloby a stížnosti, důvody a odvody co v nejkratší slova pojaté psané sobě podati poručili, oni takové haldy knih nakladli, že by k přehlédnutí jich šest tisíc let nestačovalo: žádajíce, aby to summovní smyslu jejich ponavržení na ten čas přijato bylo; dále pak potom, jak by potřeba ukazovala, šířeji svou vysvětlovati a provozovati aby jednomu každému plná svoboda zustávala. I začali nahlédati do těch knih: a kam kdo nahlédl, hned se odtud napiv, toho zastávati počal, a vznikly mezi pány ubrmany a smlouvci veliké roztržitosti, když ten toho, onen onoho zastával. A tak nespravíc nic rozprchli se; a učení k hadruňkům svým se navrátili. Čehož mi do pláče líto bylo.

XI. Poutník přišel mezi filozofy

VEŘEJNĚ. I dí mi tlumočník: „Nu již tě ale mezi samy filozofy, jejichž práce jest k napravení nedostatků lidských prostředků vyhledávati, a v čem pravá moudrost záleží, ukazovati, uvedu.“ A já řekl: „Tuť se snad bohdá jistému něčemu naučím.“ On řekl: „Ovšem: nebo to sou lidé, kteříž pravdu každé věci znají, mimo jejichž vědomí ani nebe nic nedělá, ani propast ničeho neskrývá; kteříž život lidský k ctnostem ušlechtile formují, kteříž obce a krajiny osvěcují, kteříž Boha přítele mají, moudrostí svou k jeho tajnostem dosahující.“ „I poďmež,“ řekl sem, „poďme mezi ně, prosím, tím spíše.“ Ale jakž mne tam uvedl a já množství starců a divné jejich trety spatřil, strnul sem. Tu zajisté Bion tiše seděl, Anacharsis se procházel, Thales létal, Hesiodus oral, Platon v povětří ideas honil, Homerus zpíval, Aristoteles disputoval, Pythagoras mlčel, Epimenides spal, Archimedes zemi odstrkoval, Solon práva a Galenus recepty spisoval, Euclides měřil síň, Cleobulus budoucí věci zpytoval, Periander povinnosti rozměřoval, Pittacus válčil, Bias žebral, Epictetus sloužil, Seneca mezi tunami zlata sedě chudobu vychvaloval, Socrates o sobě každému, že nic neumí, povídal, Xenophon naproti tomu každého všemu naučiti sliboval, Diogenes z sudu vykoukaje všecky mimo jdoucí haněl, Timon všechněm zlořečil, Democritus všemu tomu se smál, Heraclitus naproti tomu plakal, Zeno se postil, Epicurus hodoval, Anaxarchus pravil, že to všecko nic není, jen že se to tak zdá. Jiných drobnějších filozůfků mnoho bylo, a každý obzvláštního něco provodil: čehož sem ani nespamatoval všeho, aniž mi se připomínati chce. Dívaje se pak na to řekl sem: „Ale toto-liž sou ti mudr-

cové, světlo světa? ach, ach, jáť sem se jinakších věcí nadál. Však tu jako sedláci v krčmě, každý vyje, a každý jináč.“ Řekl mi tlumočník: „Tys bloud, ty těm tajemstvím nerozumíš.“ Já slyše, že tajemství jsou, počnu o nich bedlivě přemyšlovati, a tlumočník počne mi je vykládati. V tom, aj, přistoupí jakýsi také v filozofském habitu (jmenoval se Pavlem Tarsenským), pošeptal mi do ucha: „Zdá-li se sobě kdo moudrým býti v tomto světě, budiž bláznem, aby moudrým učiněn byl. Moudrost zajisté světa tohoto bláznovství jest u Boha. Nebo psáno jest: Zná Pán přemyšlování moudrých, že jsou marná.“ (I. Cor. 3, 18. 19. 20.) S kterouž řečí, poněvadž sem viděl, že co mé oči a uši vidí a slyší, se srovnává, ochotně sem na tom přestal a: „Poďme někam jinam“ řekl. Tlumočník pak můj bláznů mi nadal, že maje já se od moudrých něčemu naučiti, od nich utíkám. Ale já šel mlče předce.

PŘIŠEL MEZI GRAMMATIKY. I vešli sme do auditorium jakéhosi, kdež, aj, plno s rafíčkami, mladých i starých, malujících litery, čárky a puňktíky: a když jeden jinák než druhý napsal aneb vyslovil, jednák se sobě vysmívali, jednák vadili. Za tím rozvěšovali po stěnách slova a hádali se o ně, co které kterému přijde atd., a tu je skládali, rozkládali, přestavovali rozličně. Načež já nadívajíce se a nic mimo to nevida, řekl sem: „Toť jsou dětinské věci. Poďme jinam.“

MEZI RETORIKY. Vešli sme tedy do jiné síně, kdež, aj, mnoho jich stálo s penžlíky, smlouvajících se, jak by slova buď napsána aneb z ust do povětří puštěná na zeleno, červeno, černo, bílo, a jak by kdo chtěl, barvena býti mohla. I ptal sem se: „Nač by to bylo?“ Odpovědíno mi: „Aby se poslouchajícímu tak i jinak mozek zabarviti mohl.“ A já zase: „K líčení-li pak pravdy či lži těch ličidel se užívá?“ On: „Co přijde,“ řekl. „Tak mnoho tedy tu falše a marnosti, jak pravdy a užitků,“ dím já: a jdu odtud.

MEZI POÉTY. Takž vstoupíme jinam: a aj, tu houf křepkých jakýchsi jonáčků, na vážkách odvažujících a na pídi odměřujících syllaby a plésajících okolo toho a skáčících. I divím se, co to jest; a tlumočník

mi dí: „Ze všech umění, která z liter povstávají, není řemeslnějšího a veselejšího nad toto.“ „A co pak jest?“ dím já. Odpověděl: „Co se prostým slov ulíčením spraviti nemůž, to se tímto jich sfaldováním spraví.“ Vida pak já, že ti, kteří se tomu slov faldování učí, do jakýchsi knih nahlédají, nahlédnu i já a vidím tam: de Culice; de Passere; de Lesbia; de Priapo; de Arte Amandi; Metamorphoses; Encomia; Satirae; summou, frašky, básně, freje a všelikou bůjnost. Což mi všecku tu věc jaksi zošklivilo. Zvláště vida já, že kdo těm syllaboměrcům pochlebo-val, všecko umění na zvelebování jeho vynakládali; kdo se jim vhod neučinil, všelijakými naň odevšad uštípkami házeli: takže se toho umění jen aneb k pochlebování, aneb k štípání užívalo. Znamenav tedy já, jak to vášniví lidé, pospíšil sem od nich chutně.

MEZI DIALEKTIKY. Jdouce tedy, vkročíme do jiného stavení, kdež dělali a prodávali perspicilla. I ptám se: „Co to jest?“ a odpovědí mi, že sou Notiones secundae, kdo je má, že všecko uhlédá nejen po vrchu, ale do vnitř věci: zvláště pak do mozku jeden druhému nahlédati a v rozumu jemu se přebírati že můž. I přicházeli mnozí a kupovali ty brylle, a mistři je učili, jak nastrkovati, a kde potřebí, nakrucovati mají. Mistři pak, kteříž je dělali, obzvláštní na to byli, dílny své po koutech majíce: ale nedělali jednostejných. Někdo dělal hrubé, jiný malé; někdo okrouhlé, jiný hranaté; a každý své chválil a kupce vábil, a hádali se neukojitedlně i házeli na sebe. Některý od každého koupil a všecky sobě nosu spřipínal, někdo jen jedny vybral a přilepil. Tu pak někteří pravili, že předce nemohou viděti tak hluboko; jiní pravili, že vidí, a ukazovali sobě až za mozk ještě a za všecky rozumy. Ale z těch nejedny sem viděl, že když postupovati začali, hned přes kamení a špalky a do dolů (o nichž sem prv pověděl, že jich všudy plno bylo) padali. I ptal sem se: „Jak pak to, poněvadž se skrze ty brylle všecko vidí, že těm ustrkům nevyhýbají?“ Odpovědíno mi, že ne brylle, než ti, kdo jich užívati neumějí, vinni sou. Mistři pak pravili, že není dosti brylle dialektiky míti, než že se zrak jasným collyrium z fyziky a mate-

matiky vyčistiti musí. Protož aby do jiných auditorií šli a zrak sobě propravili. Šli tedy, jeden sem, druhý tam. A já svým vůdcům: „Poďmež i my“ řekl. Ale toho sem neobdržel dříve, než až sem také ponoukáním Všezvěda několikery ty brylle sobě zjednal a spřipínal: a zdáloť mi se, pravda jest, že cosi víc vidím, a některá věc několikerým způsobem vidína býti mohla. Ale sem vždy, abychom dále šli, že já toho collyrium, o němž tu mluvili, zkusiti chci, dotíral.

MEZI FYZIKY. I šli sme, a uvedli mne na nějaký plac, uprostřed něhož uzřím veliký rozložitý strom, na němž všelijaké listí a všelijaké ovoce (v škořepinách všecko) rostlo: pravili mu Natura. Filozofů vůkol něho zástup byl, vzhlédajících a ukazujících sobě, jak které ratolesti, listu a ovoci říkají. I řekl sem: „Tito, slyším, že se jmenovati těch věcí učí, ale aby přirození stíhati měli, ještě nevidím.“ Odpověděl mi tlumočník: „S to ne každý býti můž; než hleď na tyto.“ I vidím některé větvoví ulamovati a lístí i ovoce rozvínati, a kde na ořech přišlo, zubami hrýzti, až jimi třeskotali; ale oni pravili, že to škořepiny praští; a přebírajíce se v nich chlubili se, že jádro mají, tajně jedni druhým, ale řídkým ukazujíce. Já pak, nahlédaje také mezi ně pilně, patrně sem viděl, že zevnitřní sic šupinu a kůru zhmožděnou a rozmačkanou měli, nejtvrdší však škořepina, v níž zavinuté jádro leželo, ještě byla celá. Vida já tu tedy i marnou honosnost, i daremné kvaltování (viděl sem zajisté, jak někteří i oči sobě vyhleděli i zuby vylámali), pobídl sem, abychom jinam šli.

MEZI METAFYZIKY. Takž vstoupíme do nějaké síně, a aj, tu páni filozofové krávy, osly, vlky, hady a všelijakou zvěř; ptactvo, zeměplazy; též dříví, kamení, vodu, oheň, oblaky, hvězdy a planéty, až i anjely před sebou majíce, disputovali, jak by se každému tomu tvoru to, co od jiných rozdílného má, odjíti mohlo, tak aby všickni sobě podobní učiněni byli. I svlékali z nich nejprv formu, pak materii, naposledy všecky případnosti, až holé Ens zustalo. UNUM, VERUM, BONUM. A tu se hádali, jsou-li všecky ty věci jedno a též; jsou-li všecky dobré

a jsou-li všecky vpravdě tím, čím jsou; a podobných na sebe víc otázek dávali. Kterýchž pozorujíc někteří, začali se diviti a vypravovati, jak lidský vtip vysoko vyšel, že, hle, všecku bytnost přesáhnouti a všech tělesných věcí tělesnost odlouštiti může a umí: až sem se i já v subtýlnostech těch kochati počal. P. RAMUS. Ale v tom jeden vystoupě volal, že to jen jsou fantazie, aby toho nechali. I potáhl některé po sobě; a jiní byli zhůru, za haeretiky je odsuzujíce, že od filozofie nejvyšší umění a jako hlavu artium odtíti chtějí. Kterýchž hadruňků já naposlouchaje se, šel sem odtud.

MEZI ARITHMETIKY. Vtom jdouce, trefíme mezi jakési, kteříž plnou síň cifer majíce, přebírali se v nich. Někteří berouc z hromady, rozsazovali je; jiní zase přehršlím shrňujíc, na hromádky kladli; jiní opět z těch hromádek díl ubírali a obzvlášť sypali; jiní opět ty díly v jedno snášeli; a jiní zase to dělili a roznášeli, až sem se tomu jejich dílu podivil. Oni mezi tím vypravovali, jak v celé filozofií jistšího umění nad toto jejich není, tu že nic chybiti, nic ujíti, nic nadbýti nemůž. „Nač pak to umění jest?“ řekl sem. Oni mé hlouposti se podivíc, hned jeden přes druhého divy mi vypravovati začnou. Jeden, že mi poví, kolik husí v stádě letí, nepočítaje jich; druhý, že mi poví, v kolika hodinách čisterna pěti rourkami vyteče. Třetí, že mi poví, kolik v měšci grošů mám, nenahlédaje tam atd., až se jeden našel, kterýž se písek mořský v počet uvésti podvoloval a o tom hned knihu sepsal (Archimedes.) Jiný příkladem jeho (ale větší subtýlnosti dokázati chtěje) dal se v počítání v slunci létajícího prášku (Euclides.) I užásl sem se: a oni mi k srozumění posloužiti chtíce, ukazovali své regule, Trium, Societatis, Alligationis, Falsi; kterýmž sem jakž takž vyrozuměl. Než když mne do nejzadnější, jenž Algebra aneb Cossa slove, uvésti chtěli, takových sem tam divokých jakýchsi klik a háků hromady uhlédal, že mne o málo závrat nepopadl: a zavra já oči, prosil sem, aby mne odtud vedli.

MEZI GEOMETRY. I přijdeme k jinému auditorium, nad nímž Οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω napsáno bylo; a já zastavě se: „Budem-liž tam moci?“ řekl sem, „poněvadž tam geometry toliko pouštějí?“ „Pod předce,“ řekl Všudybud. I vejdem: a aj, tu jich množství, kteříž čáry, háky, kříže, kola, quadráty, puňkty psali, každý sobě sám tiše. Pak jeden k druhému přicházel a ukazovali sobě: některý pravil, že jinak býti má, a tento, že dobře; tož se vadili. Vynalezl-li kdo novou nějakou čáru neb kliku, výskal radostí, a svolaje jiné ukazoval; kteříž ckali, prsty a hlavami točili, a v svůj kout každý běže, také sobě takovou dělal; jeden trefil, jiný ne; takže všecka ta síň po zemi, po stěnách, po stropě plná byla čar, a nedali sobě na ně šlapati, ani se jich dotýkati.

PRAECIPUA APUD GEOMETRAS CONTROVERSIA, DE QVADRANDO CIRCULO. Kteří mezi nimi nejučenější byli, sstupovali se doprostřed a pokoušeli se očsi velmi usilně, načež viděl sem, že jiní všickni s otevřenými usty očekávají: a bylo o tom řečí mnoho, jak by to nade všeho světa subtýlnosti divnější bylo, a kdyby se vynalezlo, že by již nic nebylo nemožného. Já tedy, co to jest, věděti žádostiv jsa, přistoupil sem a spatřil, že kolo mezi sebou mají, o něž otázka jest, jak by z něho quadrát udělán býti mohl. A když se toho s nevypravitedlnou prácí vyhledávalo, rozstoupili se zase, aby každý o tom přemyšloval, sobě poručíc. JOH. SALIGER. Tožť po malé chvíli nenadále jeden vyskočí volaje: „Mám, mám, tajemství odkryté, mám.“ I shlukli se k němu všickni, viděti a diviti se chvátajíce. A on, vynesa velikou knihu in folio, ukazoval jim. I stali se hlasové a prokřikování, jakéž po vítězství bývá. JOH. CLAVIUS. Ale tomu plésání jiný hned brzo přítrž učinil, co hlasu měl křiče, aby se mámiti nedali, že quadrát není: a postaviv ještě větší knihu, všecky onoho domnělé quadráty zase v kola obrátil, mocně to provodě, že oč se onen pokusil, toho dovésti člověku možné není. I sklopili všickni hlavy a navrátili se k čárám a klikám svým.

MEZI GEODÉTY. My pak odtud do jiné síně sme přišli, kdež prsty, pídi, lokty, sáhy, váhy, míry, sochory, hevery, škřipce a podobné nádo-

bí prodávali a plno bylo měřících a vážících. Někteří samu tu síň měřili, a každý teměř jinák naměřil: pak se nesnadnili a měřili znovu. Někteří měřili stín, na dýl, na šíř, na tloušť: jiní jej na váhu vážili. Summou pravili, že nic není v tom světě, ani krom světa, čeho by se oni doměřiti nemohli. Ale já, trochu se na to jejich řemeslo podívaje, poznal sem, že více pochluby než potřeby bylo. Protož sem hlavou pokyna odtud, šel.

MEZI MUZIKY. I přijdem do jiného pokoje, kdež plno hudeb a zpěvů, břinkání a hlučení rozličných nástrojů spatřím; a některé okolo nich stojící a z vrchu, z důlu, po stranách nazírající a uch nastavující, co to, kde, kudy a kam zní, jak a proč se čím zní neb nezní, vystihnouti chtíce. Někteří pravili, že již vědí, a plésali, pravíce tu Božského cosi býti a tajemství nad tajemství: protož to s velikou chutí a poskakováním rozbírali, skládali, překládali. Ale k tomu se jeden z tisíce nevydařil: jiní jen hleděli. Pakli kdo také ruky přičiniti chtěl, škřípalo to a vrzalo, jako i mně. Takž já vida některé dosti, jakž se zdálo, vzácné lidi za hřičku a maření času to míti, šel sem odtud.

MEZI ASTRONOMY. Tehdy vede mne Všudybud po schodech na jakés pavlače, kdež hromady uzřím lidí žebříky dělajících a k obloze přistavujících: pak lezoucích zhůru a lapajících hvězdy a roztahujících přes ně šňůry, pravidla, závaží, kružidla, a cesty běhů jejich měřících. O čemž někteří usadíc se regule psali, kdy, kde a jak se které scházeti neb rozcházeti mají, vyměřujíce. I podivil sem se opovážlivosti lidské, že až do nebe se zpínati a hvězdám regule dávati smějí; a zachutnav sobě to tak slavné umění, živě sem se ho i sám také chápati počal. Ale poobírav se s tím, čistě sem spatřil, že hvězdy jinák, než jim tito houdli, tancovaly. Což i oni sami znamenavše, na anomalitatem coeli naříkali, vždy jinák a jinák v řád je sobě uvésti se pokoušejíce, až i místa jim měníce, některé dolů na zem strhujíce, Zemi pak zhůru mezi ně sázejíce: summou tak i jinák hypotheses vymýšleli, an dokonále nic se netrefovati nechtělo.

MEZI ASTROLOGY. Někteří tedy nelezli tam více, než zdůlu toliko na ně vzhlédajíce, k čemu se která strojila, šetřili: a spořádajíc trigóny, quadráty, sextíle, conjunccí, opposicí a jiné aspecty, vyhlašovali budoucí, buď veřejně světu, nebo soukromě jistým osobám, štěstí a neštěstí, nativitéty a pranostiky píšíc a mezi lidi pouštějíc. Z čehož nejednou na lidech bázeň a strach, nejednou veselost se dělala, zvlášť některých: jiní nedbali nic, házeli tím v kout, spílali zhvězdlhářů, pravíc, že oni i bez pranostiky dosti se najísti, napiti, naspáti mohou. Na kterýž však postranní soud, zdálo mi se, že dbáti nesluší, jestliže jen umění samo v sobě jisté jest; ale čím sem na ně víc šetřil, tím sem jistoty méně znamenal: trefilo-li předpovídání jednou, pětkrát zato chybilo. Rozuměje já tedy, že tu i bez hvězd hádati nenesnadno, kdež uhodnouti pochvalu, chybiti výmluvu má, za marnost sem položil déle se s tím meškati.

MEZI HISTORIKY. I vyjdeme opět na jiný plac, kdež, aj, novou věc spatřím. Nebo tu nemálo jich stálo s jakýmis křivými, ohnutými trubami, jejichž jeden konec k očím sobě cpali a druhý přes rameno za hřbet sobě stavěli. Což co by bylo, když sem se ptal, odpověděl mi tlumočník, že jsou perspicille, kterýmiž se za hřbet hledí. Nebo pry kdo člověkem býti chce, musí nejen, co před nohama leží, viděti, ale i na to, co již přešlo a za hřbetem jest, se ohlédati, aby z minulého přítomnému a budoucímu se učil. Takž já za novou to věc maje (nevěděl sem zajisté předtím, aby takové oklikovaté perspicille býti mohly), prosil sem jednoho, aby mi trošku na pohlednutí zapůjčil. I podali mi jich několik: a aj, potvorná věc! skrze každé jináč a jináč viděti bylo. Skrze jedno věc některá daleko se zdála; skrze druhé tatáž blíž; skrze jedno té, skrze jiné jiné barvy; skrz třetí toho třeba ani nebylo; takže sem to vypruboval, že se tu nač ubezpečiti není, že by tak, jakž se ukazuje, bylo, než jak které perspicillum přistrojeno, tak že věc očím barví. Z nich pak viděl sem, že každý své perspectivě věří; protož se o lecos dosti trpce hádali. Což mi se nelíbilo.

MEZI ETHIKY A POLITIKY. Když mne jinam vésti počnou, ptám se: „Brzy-li pak těm učeným konec bude? však již až teskno mezi nimi se motati.“ „Nejlepší pozustává,“ řekl Všudybud. I vkročíme na nějakou síň, kteráž plná byla obrazů, po jedné straně pěkných a libých velice, po druhé straně mrzutých a přepotvorných: okolo nichž chodili filozofi, nejen na ně vzhlédajíce, ale i což oněm k kráse, těmto k mrzutosti barvami přidati mohli, přidávajíce. I ptal sem se: „Co to jest?“ A tlumočník mi dí: „Co nevidíš nápisů na čelích?“ A vodě mne ukazuje mi ty nápisy, Fortitudo, Temperantia, Justitia, Concordia, Regnum atd. a z druhé strany, Superbia, Gula, Libido, Discordia, Tyrannis atd. Filozofi pak prosili a napomínali všech přicházejících, ty pěkné aby milovali, škaredé v nenávist brali, onyno, jak nejvíc mohli, schvalujíce, tyto jak nejvíc mohli, hanějíce a hyzdíce. Což mi se dobře líbilo a řekl sem: „Nu, tutoť již aspoň lidi nacházím, kteříž hodnou věc pokolení svého činí.“ Mezitím uhlédám já, že ti milí napominatelé nic více sami k pěkným těm kontrfektům než k druhým nelnuli, ani se těchto co víc než oněch ostýchali: nýbrž nejedni velmi chutně okolo nich se ometali; a jiní to vidouc také se tam obraceli a s těmi potvorami laškování a kratochvíle sobě strojili. I řekl sem s hněvem: „Tutoť já vidím, že lidé (jakž Ezopů vlk řekl) jiné mluví a jiné činí: co usty chválí, od toho jim mysl letí, a co sobě jazykem oškliví, k tomu jim srdce lne.“ „A ty tuším anjelů mezi nimi hledáš?“ řekl ofukna se tlumočník. „Také-li pak se tobě kdy co líbiti bude? všudy ty uhonu najdeš.“ Takž sem umlkl a hlavu sklopil: zvlášť vida, že i jiní všickni, kteří, že jich pozoruji, rozuměli, nelibě na mne vzhlédali. I šel sem, nechaje jich tu, ven.

XII. Poutník prohlédá alchymií

A Všudybud dí: „Nyní aspoň poď, uvedu tě tam, kdež vrch jest vtipu lidského a tak rozkošná práce, že kdo se k ní jednou obrátí, dokud živ, pustiti ji pro ušlechtilé kochání, kteréž mysli přináší, nemůže.“ I prosil sem, aby nedlil ukázati mi toho. Takž mne uvede do jakýchsi sklepů, a aj, tu několika řady stálo ohnišť, pícek, kotlů a sklenných věcí, až se všecko blyštělo. Lidé pak chodíc snášeli a podkládali rožd: tož dmýchali, pak hasili zas, nalévajíce cosi a přelévajíce rozličně. I ptal sem se: „Kdo sou to a co dělají?“ Odpověděl mi: „Nejsubtýlnější filozofi, kteříž, co slunce nebeské horkostí svou v střevách země za několik let spraviti nemůž, dopravují, kovy všelijaké na nejvyšší stupeň vyvodíce, to jest na zlato.“ „A načiž je to?“ řekl sem; „však se víc železa a jiných kovů než zlata užívá.“ „Cos ty bloud!“ řekl on. „Vždyť jest zlato nejvzácnější věc, kdo je má, chudoby se nebojí.“

LAPIS PHILOSOPHICUS. „Nadto věc ta, kteráž kovy v zlato mění, má jiné také předivné moci: jako i tu, že zdraví lidské až do smrti v celosti zachovává a smrti (leč po dvouch neb třech stech letech) nepřipustí. Nýbrž, kdyby kdo užívati toho uměl, nesmrtedlného by se učiniti mohl. Není zajisté lapis ten jiného nic než símě života, jádro a výtah všeho světa, z něhož zvířata, zrostliny, kovové i sami živlové bytnost berou.“ I ulekl sem se, tak divné věci slyše, a: „Tedy tito nesmrtedlní jsou?“ řekl jsem. Odpověděl: „Ne všechněm se toho najíti dostává. A i kteří dostávají, ne vždycky s tím dokonále zacházeti umějí.“ „Já bych se přičinil,“ řekl sem, „kdybych ten kámen měl, tak s nim zacházeti, aby ke mně Smrt nemohla, a zlata bych pro sebe i jiné dosti míti

chtěl. A kde pak se ten kámen béře?“ Odpověděl: „Tu se strojí.“ „V těchto kotlících?“ řekl sem. „Ano.“

PŘÍHODY ALCHYMISTŮ. Takž já žádostivě sobě chodím, na všecko pohlédaje, co a jak se tu dělá: a vidím, že se jim ne všechněm jednostejně daří. Některý udělal příliš studený oheň, nedovařilo se mu. Jiný měl příliš prudký, rozpukly se mu nádoby a cosi vydmýchlo ven: on pravil, že mu azoth vyletěl, a plakal. Jiný přelévaje rozlil aneb zle stemperoval. Jiný sobě vyčadil oči, nemohl k kalcinování a fixací dohlédati; aneb napustě je sobě kouřem, než je zase protřel, azoth mu vtom uletěl. Někteří také, dymu se nalkajíc, mřeli. A nejvíc jich bylo, kterýmž uhlí v měšci nestávalo, musili jinam vypůjčovati běhati; vtom vystydlo, a všecko v nic přišlo. A ta příhoda velmi tu byla častá a teměř ustavičná. Neb ač žádného mezi sebe, leč s plným měšcem, nepouštěli, každému však velmi rychle jaksi vypráhl, že v něm nic nezustalo: a on aneb operací tak nechati, aneb o vypůjčku jinam běhati musil.

I řekl sem, na ně se nadívaje: „Těch já tuto, kteří nadarmo pracují, dosti vidím: kteří by pak kamene dostávali, žádného nevidím. Zlato, vidím, že tito vařic a život škvařic, oboje promařují a proškvařují: kde pak jsou ti s hromadami zlata a nesmrtedlností?“ Odpověděl mi: „Ved se ti nezjeví, aniž bych jim radil: musí se taková drahá věc v tajnosti chovati. Sic kdyby se o kterém z potentátů někdo dověděl, chtěl by jej míti, a byl by tak mnoho jako vězněm věčným: protož se tajiti musejí.“

Vtom vidím, že se někteří z těch uškvařených sstupují; a já nastavě uší, slyším, že nedaření svého příčin mezi sebou vyhledávají. Jeden na filozofy, že příliš zavinutě umění to popisují, vinu kladl; druhý na křehkost sklenných nádob naříkal; třetí na nevčasné a nevhodné planét aspekty ukazoval; čtvrtý na zemské kalnaté při merkuriášovi přímisky se hněval; pátý na nedostatek nákladu žaloval. Summou příčin těch tak bylo mnoho, že nevěděli, umění svému jak spomoci, viděl sem to. A tak, když jeden za druhým ven vycházeli, šel sem i já.

XIII. Poutník se na Rose-Crucios dívá

FAMA FRATERNITATIS, ANNO 1612 LATINÈ AC GERMANICÈ EDITA. A hned tu na placu uslyším trouby zvuk, po němž ohlédna se, vidím jezdícího na koni a svolávajícího filozofy. Kteříž když se stádně odevšad valili, začal jim pěti jazyky o nedokonalosti svobodných umění a celé filozofie vypravovati: a kterak někteří slavní, od Boha na to vzbuzeni muží takové všecky nedostatky již vyšetřili a doplnili a moudrost lidskou na ten stupeň, na kterémž v ráji před pádem byla, přivedli. Zlato dělati že mezi sta kusy nejmenší u nich jest: proto že celá natura jim nahá již a odkrytá jest, kterému tvoru formu odníti aneb dáti chtějí, že mohou dle líbosti. Jazyky všech národů že umějí, co se po všem okršlku zemském i na Novém světě děje, všecko vědí a s sebou, i vzdáleni jsouce, by na tisíc míl bylo, rozmlouvati umějí. Lapidem že mají a ním všelijaké nemoci dokonále hojí i dlouhověkost dávají. Neb Hugo Alverda, jejich praepositus, že již 562 let stáří jest, a collegové jeho ne mnoho níž. A ač po tolik set let se tajili, sami toliko (sedm jich) v napravování filozofie pracujíce, nyní však, poněvadž již k dokonalosti vše přivedeno, a nad to vědí, že všemu světu reformací nastává, déle již tajiti že se nechtějí: nýbrž zjevně se ohlašujíce, s jedním každým drahými tajemstvími svými se sděliti hotovi jsou, kohož by jen hodného seznali. Ohlásí-li se jim kdo v jakémkoli jazyku a národu, že jich všecko dojde, a žádný bez laskavé odpovědi zanechán nebude. Pakli kdo nehodný bude, kterýž by z lakomství toliko neb z všetečnosti dojíti jich žádostiv byl, ten že se nedoptá nic.

VARIA DE FAMA JUDICIA. To vypověda, poštýř ten, zmizel; já pak po učencích těch hledě, všecky je teměř novinou tou zděšeně vidím. Počínají mezitím pomalu hlavy snášeti a jedni pošepmo, jiní hlasem soud o tom vynášeti. Takž já, tu i tam přistoupě, poslouchám: a aj, jedni náramně plésali, radostí kam se díti, nevědouce. Litovali předků svých, jimž se za jejich věku podobného nic nedostalo; sebe pak blahoslavili, jimž dokonalá filozofia již se plně podává. Takže bez omylu všecko věděti, bez nedostatku všeho dosti míti, bez nemocí a šedin kolik set let živ býti moci bude, kdo jen chtíti bude. A vždycky opětovali: „Šťastný, přešťastný náš věk.“ Jakýchž řečí já doslýchaje, počal sem i sám vesel býti, a že se i mně bohdá toho, nač se jiní brousí, dostane, naději sobě činiti. Ale spatřil sem jiné v hlubokých myšleních, kteříž, co o tom smýšleti, hrubě na rozpacích byli. A by pravé bylo to, což hlásati slyšeli, byli by rádi: ale se věci zatemnělé a rozum převyšující býti zdály. Jiní zjevně odpírali, šalbou a podvodem to býti pravíce: Byli-li pry od tolika set let, proč se prv nezjevili? jsou-li věcmi svými jisti, proč směle na světlo nevystoupí? než z kouta jen odkuds ze tmy, co netopýřové, hvízdají. Filozofia že jest dobře ustanovená a reformací nepotřebuje: dají-li sobě tu z rukou vyraziti, že nebudou míti žádné. Jiní nadto hrozně na ně láli a klnuli, za věštce, čarodějníky a vtělené ďábly je vyhlašujíce.

FRATERNITATEM AMBIENTES. Summou, hluk byl na celém placu, a každý teměř žádostí dojíti jich hořel. Protož nemálo jich supplikací spisovalo (jedni tajně, jiní zjevně) a odsílali jim: plésajíce radostí, že již také do spolku přijati budou. Ale viděl sem, že každému supplikací jeho, všecky zběhavše kouty, bez odpovědí se vrátila, a veselá naděje obracela se v tesknost: nýbrž od nedověrců oněch smích měli. Někteří psali znovu, po druhé, třetí, i víc, skrze všecky Musas, jak nejhlouběji kdo mohl a uměl, prose, ba zaklínaje, aby duše umění žádostivé nezdržovali. Někteří odkladu netrpěliví sami osobně od jednoho kraje světa k druhému běhali, na své neštěstí naříkajíce, že šťastných těch

lidí najíti nemohou. Čehož vinu jeden nehodnosti své, jiný nevhodnosti oněch připisoval: a odtud jeden sobě zoufal, druhý se ohlédaje a k vyslídění jich nových cest ohleduje, znovu se trápil, až mne samého konce se dočkati nemohoucího teskno bylo.

CONTINUATIO FAMAE ROSAEORUM. Vtom, aj, opět začne se troubení: za kterýmž zvukem když jich mnoho běží, i já také, spatřím jakéhos, an krám rozkládaje, lidí k spatřování a kupování předivných tajemství nabízí, kteráž pry z pokladů nové filozofie vzatá jsou a všechněm tajné moudrosti žádostivým zadosti učiní. I byla radost, že tu již svaté Růžové bratrstvo zjevně se a štědře poklady svými sděluje; přistupovali a kupovali mnozí. Všecko pak to, což se prodávalo, zavinuté bylo v škatulích, kteréž malované byly a s všelijakými pěknými nápisy: Porta Sapientiae; Fortalitium Scientiae; Gymnasium Universitatis; Bonum Macro-micro-cosmicon; Harmonia utriusqve Cosmi; Christiano-cabalisticum; Antrum Naturae; Arx Primaterialis; Divino-magicum; Tertrinum Catholicum; Pyramis Triumphalis; Hallelujah atd. Každému pak, kdo kupoval, zapovědělo se odvírati. Nebo tajné té moudrosti že taková jest moc, že pronikáním operuje: ale kdyby se odevřela, že by vypáchla. Nicméně všetečnější někteří nezdrželi se, aby odevříti neměli: a nalezše škatule své naprosto prázdné, ukazovali jiným; kteříž když také své zodvírali, nenašel žádný nic. I křičeli: „Podvod, podvod," a zůřivě člověku tomu mluvili: ale on je pokojil, to nejtajnější tajností býti pravě, že věci ty, kromě Filiis scientiae, nespatřitedlné jsou, čehož jednomu z tisíce že se nedostává, on že tím vinen není.

EVENTUS FAMAE. I dali se tím na větším díle všickni upokojiti; za tím se on sklidil, a diváci s nejednostejnými humory, jeden sem, druhý tam, se rozcházeli: z nichž doptal-li se kdo tajností těch nových či nedoptal, nic posavád věděti nemohu. To vím toliko, že se všecko potom jaksi tišilo, i kteréž sem zprvu nejvíc běhati a těkati viděl, ty sem potom leckdes v koutě jako s zamčenými usty seděti viděl: buď že

k tajnostem jsouce připuštěni (jakž se o nich někteří domýšleli), přísahu mlčelivosti byli vykonati museli, aneb že (jakž se mně mimo brylle hledícímu zdálo) za naději a vynaloženou svou práci se hanbili. Takž se tedy všecko to rozcházelo a tišilo, jako když se po bouři bez deště mračna rozcházejí. A já k průvodčím svým řekl: „A což z toho všeho nic býti má? ach mé naděje! jáť sem se, tu takové trošty vida, těšil, že příhodnou mysli své pastvu najdu!“ Odpověděl tlumočník: „Kdo ví, ještěť se toho dostati můž: snad oni hodiny své vědí, kdy se komu zjeviti mají?“ „Já-li na to čekati mám?“ řekl sem, „nevěda, aby se z tolika tisíc učenějších, než sem já, komu zdařilo, jedinkého příkladu. Nechci po tom déle zevlovati. Poďme odtud.“

XIV. Poutník medicinu prohlédá

Takž mne mezi fyzickým a chymickým auditorium uličkami jakýmis provedouc, postaví na jiném placu, kdež sem hrozné divadlo spatřil. ANATOMIA. Rozpjali sobě člověka, a řežíc jeden oud za druhým, párali se mu ve všech vnitřnostech, s chutí sobě, co kde našli, ukazujíce. I řekl sem: „Ale což toto za ukrutnost, s člověkem jako s hovadem zacházeti?“ „Musí to býti,“ dí tlumočník, „to jejich škola.“

BOTHANOGRAPHIA. Oni mezitím nechajíc toho, rozběhli se po zahradách, lukách, polích a horách, a co tam kde rostoucích věcí našli, šklubali to a nanesli takové hromady, že by k přebírání a přehlédání toliko toho mnoho let nestačilo. A každý již z hromady, co se mu vidělo aneb trefilo, uchytě, běžel k rozpáranému onomu tělu: a nad oudy jeho roztahujíc, jedno s druhým na dýl, na šíř, na tloušť měřil. Ten pravil, že se toto k tomu trefuje, onen že netrefuje: pak se o to s velikým křikem hádali; ba i o sama jména travin těch veliké byly nesnáze. Kdo jich nejvíc znal, měřiti a vážiti uměl, tomu z nich věnec upletouc, korunovali ho a kázali doktorem toho umění jmenovati.

PRAXIS MEDENDI. Vtom spatřím, an teď k nim všelijaké vnitř i zevnitř poraněné, hnijící a kyšící nosí a vodí: k nimž oni přistupujíc, do shnilin jim nahlédali, puchu od nich jdoucího čeníchali, v nečistotách vrchem i spodkem odcházejících se párali, až ošklivo; a tomu pravili průba. Pak vařili teprv, pařili, pražili, škvařili, prudili, studili, pálili, sekali, řezali, bodli, šili zas, vázali, mazali, tvrdili, měkčili, zakrývali, zalévali a nevím co víc nedělali. Mezi tím pacienti mezi rukama předce jim hynuli: nemalý díl s naříkáním na ně, že od jejich buď neumělosti,

buď nedbánlivosti scházejí. Summou, viděl sem, že ač milým těm hojičům umění jejich zisku něco přinášelo, přinášelo však také (ač chtěli-li povolání za dosti činiti) mnoho a velmi mnoho usilné a na díle i ošklivé práce: naposledy nelíbosti tak mnoho jako přízně. I nelíbilo mi se to.

XV. Poutník spatřuje juris prudentiam

FINIS JURIS. Naposledy tedy vedli mne do jednoho ještě širokého auditorium, v němž sem víc než kde znamenitých lidí uhlédal. Ti vůkol po stěnách malované měli zdi, sruby, ploty, parkany, šraňky, příhrady a přívory; a zase skrze ně ty i jiné mezery a díry, dvéře i vrata, závory a zámky, a rozličné k nim klíče, klíčky a háky. Na to vše oni ukazujíc sobě, kde se a jak přejíti můž neb nemůž, rozměřovali. I ptám se: „Co pak ti lidé dělají?“ Odpovědíno mi, že vyhlédají, jak by jedenkaždý v světě při svém ostáti, aneb také z jiného na sebe něco pokojně převésti mohl, pro zachování řádu a svornosti. Řekl sem: „To je pěkná věc;“ ale podívaje se trošku, zošklivil sem ji sobě.

JUS CIRCA QVID VERSETUR. A to předně proto, že do těch šraňků, jakž sem znamenal, ani duše, ani mysl, ani tělo člověka se nezavírá, než statek toliko, příbytná při člověku věc, na níž tak mnoho přenesnadné práce vážiti, jakouž sem tu viděl, nezdálo mi se, aby za to stálo.

FUNDAMENTUM JURIS. K tomu viděl sem, že všecko to umění jen na chuti některých založeno bylo, že se tomu neb onomu to neb ono za právo ustanoviti vidělo, tak toho jiní šetří; aneb (znamenal sem to tu) jak se kterému mozku zavrtí, tak hradby neb mezeru dělá a boří. PERPLEXITAS JURIS. Protož tu mnoho bylo jednoho druhému právě na odpor; čehož k spravení a srovnání jiní divného subtylného hlav lámání užívati musili: až sem se divil, že nad ledadrobnými věcmi, z nichž se některá v tisíci sotva letech přihází a za velmi málo stojí, tak se hříli a potili; a to s nemalou hrdostí. Nebo čím kdo více hradbu probořovati, leckdes mezeru protrhnouti a zase zatarasovati uměl, tím

více sobě se líbil, a jiní naň ckali. Někteří však (i oni vtip protírajíce) vstupovali oněm na odpor, že tak a ne onak se hraditi aneb mezeřiti má, volajíce. Tož byly roztržitosti a hádky, a rozstoupíce se maloval ten tak, onen onak, každý k sobě diváky vábě. A já laškování tomu se nadívaje a hlavou zatřasa, „Pospěšme odtud, již mne tu teskno," řekl sem. A tlumočník mi s hněvem: „Také-li se pak tobě v tom světě co líbiti bude? i nejušlechtilejším ty věcem, vrtkého mozku člověče, hanu najdeš." Všudybud mu odpoví: „Zdá mi se, že mu mysl nábožností zapáchá; poveďme ho, snad sobě ale tam vnadu najde."

XVI. Poutník se na promocí mistrů a doktorů dívá

Ale aj, vtom trouby zvuk zavzní, jako svolávajících se k slavnosti; a Všezvěd srozuměje, co bude, dí: „Navraťme se ještě medle, tu se bude nač podívati.“ „I což to bude?“ dím já. On: „Academia bude korunovati ty, kteříž nad jiné byvše pilnější, vrchu umění dosáhli: ti, pravím, jiným na příklad korunováni budou.“ Já tedy věc tak zvláštní viděti žádostiv jsa a houfy sbíhajících se vida, vejdu za jinými také: a aj, tu pod filozofickým nebem jakýsi stál s papírovým sceptrum, k němuž zprostřed houfu někteří přistupovali, svědectví vysokého umění žádajíce. On žádost jejich, že slušná jest, schváliv, poručil, aby, co umějí a nač stvrzení žádají, na cedulce poznamenané dali. I odvozovali jeden filozofie summu, jiný medicíny, jiný jurisprudentiae: měšcem přitom, aby to hladčeji šlo, podmazujíce.

On tedy jednoho za druhým bera, každému na čelo titul: Toto jest svobodných umění mistr; toto medicíny doktor; toto práv obojích licenciát atd. přilepil a pečetí přitvrdil, pod nemilostí bohyně Pallady všechněm přítomným i nepřítomným poroučeje, aby jich na potkání žádný jinák nejmenoval. A s tím je i zástupy rozpustil. I řekl sem: „Bude-liž co více?“ „A což tobě ještě dosti není?“ dí tlumočník. „Či nevidíš, jak jim všickni ustupují?“ Jakož pak ustupovali.

Nicméně já, chtěje vždy, co pak dále z nich bude, viděti, hledím po jednom tom umění mistru, anť mu teď počítati cos poroučejí, on neuměl; poroučejí měřiti, neuměl; poroučejí hvězdy jmenovati, neuměl;

poroučejí syllogismy dělati, neuměl; poroučejí cizími jazyky mluviti, neuměl: poroučejí svým jazykem řečňovati, neuměl; poroučejí naposledy čísti a psáti, neuměl. „Ký pak hřích," řekl sem já, „mistrem sedmerého umění se psáti, a žádného neuměti?" Tlumočník odpověděl: „Neumí-li ten, umí druhý, třetí, čtvrtý; nemůž všudy plně býti." „Tedy já rozumím," řekl sem, „že po strávení v školách věku, po vynaložení na to statku, po přivěšení titulů a pečetí naposledy zeptati se potřebí, učil-li se čemu? Bopomozi té správy." „Ty muderlantství nepřestaneš," dí on, „leč sobě něco utržíš, žvi jen předce, přisahámť, že se s něčím potkáš." „I nu tedy," řekl sem, „nechť sou třeba sedmdesatera sedmera umění mistří a doktoří, a nech třeba všecka umějí aneb žádného, říkati nic víc nechci: jen poďme odtud."

XVII. Poutník prohlédá stav nábožníků

POHANÉ. I provedou mne průchody jakýmis, a přijdeme na ryňk, kdež množství na rozličnou formu stavených chrámů a kaplic stálo, a vycházejících a vcházejících zástupové. I vkročíme do nejbližšího, a aj, tu po všech stranách rytiny a slitiny mužů a žen, též všelijakých zvířat, ptactva, zeměplazů, stromoví a zrostlin; tolikéž slunce, měsíce a hvězd; až i ďáblů mrzutých plno. Z přicházejících pak každý sobě, co se mu vidělo, vybera, před tím klekl, líbal, kadil, pálil. Kdež ač mi divná byla všech tu svornost, že každý takměř svou věc jinák konaje, trpěli sobě to, a pokojně každý každého při jeho smyslu nechával (čehož sem jinde potom nespatřil); a však mne i puch jakýsi smrdutý tu zarážel i hrůza podjímala: takže sem ven pospíšil.

ŽIDÉ. Vejdem tedy do jiného chrámu, bílého a čistotného, v němž žádných kromě živých obrazů nebylo: ale ti jednák hlavami klátíc tiše cos breptali, jednák se vstyčíc a uši zacpajíc huby do kořen zodvírali, hlas vlčímu vytí nenepodobný vydávajíce. TALMUDI FIGMENTA. V tom sstupujíce se do hromady, nahlédali do jakýchsi knih: k nimž přistoupě i já, vidím divná malování. Ku příkladu peřenou a křídlatou zvěř, nepeřené a bez křídel ptactvo; hovada s lidskými a lidi s hovadími oudy; jedno tělo s mnoha hlavami, a zase jednu hlavu s mnoha těly. Některá potvora měla místo ocasu hlavu, a místo hlavy ocas; některá oči pod břichem, a nohy na hřbetě. Některá očí, uší, ust, noh bez počtu, jiná nic toho: a vše to divně zpřestavované, stočené, zpřehýbané, zkřivené a v veliké nerovnosti; jeden oud pídi, druhý sáhy zdýlí; jeden prstu, druhý sudu ztlouští; summou, potvorně všecko, víc než se věřiti

můž. Oni však pravili, že to historie sou, a chválíce, jak to vše ušlechtilé jest, ukazovali starší mladším za tajemství. A já řekl: „Ale kdož by se nadál, aby lidé byli, kteříž sobě takové nechutné věci chutnati mohou. Nechme jich, jděme jinam.“ A vyjda, spatřím je mezi jinými také se procházeti: tak však, že všechněm omrzalí byli, a jen smích a hřičku z nich sobě strojili. Což mne, abych jimi pohrdl, připonuklo.

MAHOMETANI. Takž vkročíme do jiného chrámu, kterýž okrouhlý byl a neméně onoho vnitř švárný, bez ozdob? kromě některých po stěnách liter a po podlaze koberců. Lidé pak v něm byli tiše a nábožně sobě počínající, bíle přistřeni a čistoty velice milovní, nebo se vždycky umývali a almužny dávali, takže mi se tvárností tou milost k nim dělati počala. A řekl sem: „Jaký pak oni těch věcí základ mají?“ Odpověděl mi Všezvěd: „Onino jej pod sukní schovaný nosí.“ I přistoupím a viděti žádám. Oni, že toho jiným kromě vykladačů viděti nesluší. Já předce viděti chci, dovolení od pana Osuda předstíraje.

SUMMA ALKORÁNU. I dobyta jest a ukázána mi tabule, na níž stál strom kořenem zhůru do povětří se pnoucí, ratolestmi pak v zemi strmící: okolo kterýchž množství krtic rylo a jeden veliký krt vůkol chodě jiné svolával a v práci tu zavodil. I povídali mi, že na ratolestech toho stromu pod zemí všelijaké libé ovoce roste, kteréhož pry ti tiší a pracovití životčíškové dobývají. „A to jest,“ dí Všezvěd, „summa náboženství toho.“ I porozuměl sem, že základ jeho na větru domnění jest; cíl a ovoce jeho, pýskati se v zemi a troštovati se neviditedlnými, kdež nerostou, rozkošemi, a slepě hledati, nevěda čeho.

MAHOMETANSTVÍ NÁSILÍM STOJÍ. A odejda odtud dím vůdci svému: „Čím pak oni, že to jistý jest a pravý náboženství základ, dovodí?“ Odpověděl mi: „Poď a viz.“ I vejdeme za kostel na plac; a aj, tu bílí ti a umytí lidé, ohrňujíce lokty, jiskříce očima, hryzouce pysky a řvouce strašlivě, běhají, koho potkají, šavlují a ve krvi lidské se máchají. Čehož já zlekaje se a zpátkem běže, řekl sem: „I což pak to oni dělají?“

Odpovědíno mi: „Disputují o náboženství a dovodí, že Alkorán pravá jest kniha.“

MEZI PERSANY A TURKY O ALKORÁN ROZTRŽITOST. I vejdeme do kostela zase, a aj, tu mezi těmi, kteříž onu tabuli nosili, také hádka o toho, jakž sem srozuměl, nejpřednějšího krta. Jedni zajisté pravili, že sám on drobnější ty krtice spravuje; jiní, že má dva pomocníky. O kterouž věc tak se neukojitedlně táhali, že naposledy tak rovně tu s sebou, jako vně s jinými železem a ohněm disputovali, až hrozno.

XVIII. Prohlédá náboženství křesťanské

I vida mne vůdce můj děsiti se, dí mi: „Nu, poďme, ukážiť křesťanské náboženství, kteréž na jistých Božích zjeveních založeno jsuc a nejsprostnějším i nejvtipnějším dosti činíc, jakož pravdu nebeskou jasně na světlo staví, tak zase odporné bludy poráží, a jehož ozdoba jest svornost a láska, a kteréž v nesčislných protivenstvích nepřemožené posavád zustalo a stojí. Z čehož rozuměti snadně můžeš, že původ jeho z Boha býti musí a potěšení pravého tu že se doptati budeš moci.“ I zradoval sem se těm řečem, a šli sme.

KŘEST. A když přicházíme, vidím, že bránu mají, skrze níž se k nim musí. Ta brána stála u vodě, kterouž musil každý přebřísti a umyti se a vzíti heslo jejich, bílou a červenou barvu: s přísahou, že k právům a řádům jejich státi chce, tak jako oni věřiti, tak jako oni se modliti, týchž jako oni nařízení ostříhati. I líbílo mi se to jakožto ušlechtilého nějakého řádu začátek.

KÁZANÍ SLOVA. Projdouc skrze bránu, spatřím zástupy lidu veliké: mezi nimiž někteří, habitem od jiných rozdílní, zde onde na výstupcích stojíce, ukazovali jim obraz jakýsi tak uměle vymalovaný, že čím víc kdo naň hleděl, tím víc nač se dívati měl: než že nebyl zlatem aneb blýskavými nějakými barvami hrubě okrášlený, nebyl zdaleka příliš patrný. Protož sem viděl, že kteří zdaleka stáli, méně krásou jeho jímáni byli: kteří blíže, nasytiti se hleděním nemohli.

OBRAZ KRISTŮV. Ti pak, kteříž ten kontrfekt nosili, velebili jej náramně, nazývajíc jej Synem Božím a pravíce, že v něm všelijaké ušlechtilosti vyobraženy jsou: a že z nebe na zem poslán jest, aby lidé,

jak při sobě ctnosti pořádati mají, z něho mustr brali. I byla radost a plésání, a padajíce na kolena, spínali k nebi ruce a Boha chválili: a já to vida, připojil sem hlas svůj také a Pána Boha, že mi na ta místa přijíti dal, pochválil.

KŘESŤANŮ DUCHOVNÍ HODY. Mezitím slyším mnohá a rozličná napomínání, každý aby se k obrazu tomu formoval: a spatřím, že se po místech sstupují, a ti, kterýmž obraz svěřen byl, maličké kontrfekty z něho dělajíce, v zavinutí jakémsi všechněm rozdávají, a oni je s nábožností do ust berou. Ptám se tedy, co se to tu dělá? Odpovědíno mi, že není dosti na často jmenovaný obraz zevnitřně toliko hleděti, než že se do vnitřku přijíti musí, aby se člověk v krásu jeho proměniti mohl. Nebo tak pry nebeskému tomu lékařství hříchové ustupovati musejí. Na kteréž zprávě já přestav, křesťany sem za blahoslavené lidi, kteří k zahánění zlého takové prostředky a pomoci mají, sám u sebe velebil.

KŘESŤANŮ ROZPUSTILOST. Mezitím však hledě já po některých, kteříž málo předtím Boha k sobě (jakž pravili) přijali, vidím, ani jeden za druhým do pitek, různic, nečistot, krádeží a loupeží se dávají: ale nevěře já očím svým, hledím pilněji, a vidím v pravdivé pravdě, že pijí a blijí, vadí se a bijí, lstí i mocí jedni druhým berou a derou, bůjností řehcí a skáčí, výskají a pískají, smilní a cizoloží, hůř než sem které jiné viděl; summou, že všecko na opak proti tomu, jakž napomínání byli a slibovali, činí. Protož zkormoutiv se, lítostivě sem řekl: „Ale pro Pána Boha, což se toto děje? Jáť sem tu jiného hledal.“ „Nediv se tak hrubě,“ odpověděl tlumočník. „Co se lidem k následování předstírá, jest stupeň dokonalosti, na kterýž vystoupiti nekaždému dá mdloba lidská: kteří jiné vedou, dokonalejší jsou; ale za nimi obecný člověk, který v příčinách jest, netak stačiti můž.“ „Poďmež tedy mezi ty vůdce,“ řekl sem, „ať se na ně podívám.“

KAZATELŮ JALOVOST. I přivede mne k těm na výstupcích stojícím: kteříž napomínali sic lidu k milování krásy obrazu toho, ale to slabě

jaksi, jakž mi se zdálo, dělali. Nebo poslechl-li kdo a následoval, dobře: pakli nic, také. Někteří chřestali jakýmis klíči, pravíc se moc míti, kdo neposlechne, fortnu jemu, kudy se k Bohu chodí, zavříti, a mezi tím nezavírali žádnému. Pakli to činili, jako z žertu činili. A sic viděl sem, že ne hrubě směli směle toho dělati. Nebo když některý trošku ostřiti chtěl, láli naň, že na osoby káže. Protož někteří, ustně nesmějíc, psaně na hříchy žehrali; ale i na ty křičeli, že paškvile roztrušují: protož se aneb od nich odvraceli, aby neposlouchali, aneb je z stupňů zhazovali, mírnější sobě vystavujíce. Což vida, řekl sem: „Toť jest bláznovství, že tito z vůdců a rádců svých následovníky a pochlebníky míti chtějí.“ „Tak jest světa běh,“ řekl tlumočník; „a neškodí to. Kdyby volavcům těm všecko volno bylo, kdo ví, čeho by sobě oni neosvobodili? Musí se i jim vyměřiti, pokud čára.“

DUCHOVNÍCH LIDÍ MEZI KŘESŤANY TĚLESNOST. „Poďme tedy,“ řekl sem, „ať já se na ně samy, jak doma krom katedry věci své spořádané mají, podívám: vím, že jim tam aspoň žádný nevyměřuje a nepřekáží.“ I vstoupíme tam, kdež sami kněži bydleli, a já mysle, že je modlící se a zpytující tajemství najdu, nalezl sem pohříchu, ani teď po peřinách rozváleni chrápí; tamto za tabulemi rozsázeni hodují, až do němoty do sebe cpajíce a lejíce; jiní provodí rejry a skoky; někteří měšce, truhly, komory vycpávají; jiní se s freji a bůjnostmi obírají; někteří s připínáním ostroh, tulichů, kordů, ručníc zacházejí; někteří s psy a zajíci se honí; takže nejmenší čas s biblí trávili, někteří sotva ji kdy do rukou brali, učitelé však Písem se jmenujíce. Což spatřiv já, řekl sem: „Ach, nastojte mého hoře, toto-liž ti vůdcové do nebe a příkladové k ctnostem býti mají? Ale najdu-liž pak co v světě, v čemž by šalby a podvodu nebylo?“ To uslyšavše někteří z nich, a že na jejich irregulární život naříkám, porozuměvše, šilhavě na mne hleděti a reptati začali: hledám-li pokrytců a povrchních nějakých svatáčků, abych jich jinde hledal, oni že vědí, jak i v kostele povinnost svou konati, i doma a mezi lidmi lidsky se chovati. Takž sem mlčeti musil, patrně sic vida,

že to potvorství jest, na komži pancíř, na birýtě lebku; v jedné ruce Zákon, v druhé meč, po předu Petrovy klíče, po zadu Jidášů měšec nositi; mysl v Písmě vybroušenou, srdce v praktikách vycvičené; a jazyk plný nábožnosti, oči plné bůjnosti míti.

A JINÝM NEBESKÝMI DARY PŘISLUHOVÁNÍ, NE SOBĚ. Vida pak některé obzvláště, kteříž na kázaních velice uměle a nábožně řečňujíce, sobě i jiným nejinák než jako z nebe spadlí anjelé se líbili, života pak rovně jako jiní rozpásaného byli, nemohl sem se předce zdržeti, abych neřekl: „Hle, trouby, skrze něž věci dobré plynou, samých se nechytají!“ Tlumočník dí: „I to jest dar Boží, o věcech Božích pěkně mluviti uměti.“ „Jest dar Boží,“ dím já; „ale na slovích-liž se stavovati má?“

BISKUPŮ NEŘÁDOVÉ. Mezitím vida já, že všickni tito nad sebou starší své (biskupi, arcibiskupi, opatové, proboštové, děkanové, superintendenti, inspectores atd. nazvané) mají, muže vážné a vzácné, jimž všickní poctivost činili, myslil sem: „Proč pak oni těchto nižších v řádu nedrží?“ A chtěje příčině vyrozuměti, vejdu za jedním do pokojíka jeho, potom za druhým, třetím, čtvrtým atd. a vidím je zaměstknané hrubě, že neměli kdy k oněm dohlédati. Zaměstknání pak jejich (mimo nejedny věci s oněmi společné) bylo s rejstry důchodů a pokladů (jakž pravili) církevních. I řekl sem: „Omylem jim tuším duchovní otcové říkají: duchodní otcové slouti by měli.“ Odpověděl tlumočník: „Musíť o to péče býti, aby církev v tom, co ji Pán Bůh přeje a od pobožných předků nadáno, nehynula.“ Vtom vystoupě z nich jeden, na pasu dva visuté klíče mající (jmenovali ho Petrem), řekl: „Muži bratří, není slušné, abychom my, opouštějíc slovo Boží, přisluhovali stolům a truhlám. Vyberme muže dobropověstné a poručme jim tu práci; sami pak pilní buďme modliteb a služby slova.“ (Skut. 6.) Což já slyše, zradoval sem se, protože to podlé zdání mého dobrá rada byla. Ale z nich žádný tomu rozuměti nechtěl: počítali, přijímali, vydávali

předce sami, modlitby a službu slova jiným poroučejíce, aneb běžně odbývajíce.

Umřel-li z nich který a péče prvotnosti na jiného přijíti měla, spatřil sem nemalo obcházení, nahlédání, přímluv shledávání, každý se k té pořádce, dřív než by místo vychládlo, tlačil. Ten pak, který prázdné místo osaditi měl, bral od nich a o nich hlasy; kteříž velmi rozdílní byli. Jeden se hlásal býti krevným přítelem; druhý po ženě příbuzným; třetí, že dávno již starším sloužil, odměny se nadál; čtvrtý, že slib měl, tím se troštoval; pátý pro své z poctivých rodičů zplození na poctivé místo posazení čekal; šestý schválení sebe odjinud vyžádané předstíral; sedmý dárky podstrkoval; osmý, hlubokých, vysokých a širokých smyslů jsa, místa sobě, kde by se rozprostříti mohl, žádal: a nevím co toho víc. Což já spatře, řekl sem: „Toť snad není řád, třiti se na taková místa, však by se tu na zavolání čekati mělo.“ Tlumočník odpoví: „A což by bezděčných volali? Musíť se, kdo k tomu umysl má, ohlásiti.“ „Já sem opravdu myslil,“ dím já, „že se tu na Boží zavolání čekati musí.“ On zase: „A co mníš, že Bůh někoho z nebe zavolá? Boží zavolání jest přízeň starších, kteréž sobě každému, kdo se k zavolání hotoví, dobývati volno jest.“ „Vidím tedy,“ řekl sem, „že tuto k službě církve žádného hledati a doháněti netřeba, odháněti spíše. Mezi tím, má-li se vždy přízně hledati, tak by se hledati ji mělo, aby každý pokorou, tichostí, pracovitostí církvi milým činiti se hleděl, a ne, jakž já tu vidím a slyším. Nechť je, co chce, neřádové jsou toto.“

KŘESŤANŮ TROŠTY NA VÍRU BEZ SKUTKŮ. Na tom když mne státi viděl tlumočník můj, řekl mi: „Pravdať jest, že v životě křesťanském i samých theologů něco více nerovnosti jest než jinde: ale zase toto jest pravé, že křesťané, i zle živi jsouce, dobře umírají. Protože spasení lidské ne na skutcích, než na víře záleží: kteráž když pravá jest, nemůže spasení chybiti. Nehorš se tedy, že život při křesťanech nejistý jest, když jen víra jest jistá, dostiť jest.“

I O VÍRU HÁDKY. „Srovnávají-liž se tedy aspoň u víře všickni?“ řekl sem. Odpověděl: „Jestiť i tu trošičku rozdílnosti: ale co na tom? Základ mají všickni jeden.“ I uvedou mne za jakés mříže uprostřed kostela toho velikého, kdež já okrouhlý, veliký, na řetěze visící kamen spatřím: pravili mu prubýřský kamen. PÍSMO SV. PRUBÝŘSKÝ KÁMEN. K tomu přistupovali lidé přední, každý v ruce něco nesa, ku příkladu kus zlata, stříbra, železa, olova, písku, plev atd., pak otíral každý o ten kámen to, co přinesl, a chválil, že průbu drží: jiní dívající se pravili, že nedrží. Tož na sebe křikali, žádný sobě svého haněti nedal, žádný také druhému jeho věci potvrzovati nechtěl: pak na sebe láli, klnuli, za kápě, za uši, a kde mohli, se chytajíc a táhajíc. Jiní hádali se o sám ten kámen, jaké jest barvy: někteří pravili, že modrý, jiní, že zelený, jiní, že bílý, někteří, že černý; až se našli, kteříž pravili, že jest proměnných barev, jaká se věc přistrčí, takový že se i on zdá. Někteří radili, aby ho rozbili, a na prach zetrouc, jaký bude, pohleděli: jiní nedali. Někteří nadto výš pravili, že ten kámen jen různice tropí, aby ho sňali a preč dali, že se snáze porovnají; k čemuž jich veliký díl, a nejpřednějších, přistupovalo; jiní toho zase bránili, pravíce, že životy raději složí, než tomu dopustí: jakož pak nejedni, když se různice a šarvatka rozmohla, i zbiti jsou, kámen pak zustal předce. Nebo byl okrouhlý a velmi hladký, kdo na něj sahal, ujíti ho nemohl, vyklouzl se mu hned a uprostřed šraňků těch předce se točil.

KŘESŤANŮ NA SEKTY ROZTRHÁNÍ. Z těch šraňků já vyjda, spatřím, aj, kostel ten mnoho má vůkol kaplic, do nichž se ti, kteříž se při prubýřském tom kamenu srovnati nemohli, rozcházejí, a za každým jistý lidu díl se táhne; kterýmž oni, jak a čím se od jiných děliti mají, regule dávali. Tito, aby se vodou i ohněm znamenali; jiní, aby znamení kříže v hrsti a v kapsi vždycky pohotově měli; jiní, aby vedlé hlavního onoho kontrfektu, v němž se všickni vzhlédati mají, pro větší dokonalost jiných drobnějších co nejvíc při sobě nosili; jiní, aby modléc se neklekali, že to farizejská věc; jiní, aby muziky, jakožto věci bujné,

mezi sebou netrpěli; jiní, aby se žádnému, na vnitřním Ducha zjevování dosti majíce, učiti nedali. Summou, všudy obzvláštní nějaké nařízení, kaply ty prohlédaje, viděl sem.

NEJNÁDHERNĚJŠÍ MEZI NIMI JEDNA. Jedna z nich největší byla a nejozdobnější, třpytící se zlatem a kamením drahým, a v níž hluk veselých nástrojů slyšán. Do té sem obzvlášť uveden a pobízín, abych hleděl, že tu pěknější než kde náboženství. A aj, po stěnách tu plno bylo figůr jakýchsi, jak se do nebe dostávati, ukazujících. Tu někteří namalováni stáli, dělající sobě žebříky, přistavující k nebi a lezoucí po nich. Jiní snášeli na hromadu vrchy a kopce, aby po nich zhůru mohli; jiní sobě křídla strojili a připínali; jiní křídlatých tvorů nalapajíce a několik spolu sepnouce, k nim se přivazovali, vedle nich zhůru vyletěti sobě troufajíce atd. Kněží pak rozličných křtaltů mnoho bylo, kteříž ty figůry lidem ukazovali a schvalovali; rozmanitým je při tom ceremoniím, jak se od jiných děliti mají, vyučujíce. Jeden pak zlatem a šarlatem přioděný seděl na vysoké stolici, poslušným a řádům těm dověrně obcujícím znamenité dary rozděluje. I zdál mi se tu pěkný řád, a veseleji než kde. Ale když sem jiné sekty přebíhati, na ně hrozně dotírati a jejich ty všecky věci haněti a stíhati viděl, vzal sem to v podezření. Zvláště vida při těchto nesmělé odpovídání a sebe zastávání, leč kamením, vodou, ohněm a mečem z strany jedné, z strany pak druhé zlatem podvodné lidí k sobě vábení. Nýbrž spatřil sem mezi nimi samými mnohé roztržitosti, svády, závisti, z míst sebe strkání a jiné neřády: protož sem odtud šel na jiné, kteříž se obnovenými jmenovali, podívati se.

JINÉ SE O SJEDNOCENÍ DAREMNĚ SMLOUVAJÍ. Kdež vidím, že některé ty kaply (dvě, tři, bližší sebe jsouc), aby za jedno byly, se smlouvaly: mezitím však žádnou měrou, jak by se mezi sebou porovnaly, trefiti nemohly, každý, co v hlavu zavzal, na tom stál, jiné na to též naraziti usiluje. Někteří hloupější, co se jim namátlo, toho se drželi: jiní

chytřejší, jak kde fortel viděli, tak přistupovali a odstupovali, až sem nad tím mízerným milých křesťanů matením a motáním velice horlil.

SKUTEČNÍ KŘESŤANÉ. Mezitím byli tu někteří, kteříž se nic do těch roztržitostí nemíti pravili, chodili mlčíc, tiše, jako v přemyšlování, a vzhlédajíc tytýž k nebi a přívětivě se majíc ke všechněm: a byli nepatrní, ošklubaní, postem a žízní vyschlí. Z nichž jiní jen smích měli, povolávali a pohvizdovali za nimi, drbali a trhali, vidliček podávali, nohy podráželi a zlořečili jim: oni pak všecko trpíc, jako slepí, hluší, němí mezi jinými chodili. Kteréž když sem z jakéhos v kůru zastření vycházeti a vcházeti viděl, chtěl sem vjíti a pohleděti, co tam mají. JICHŽ POUTNÍK NEPOZNAL. Ale mnou tlumočník trhl. „Co“ pry „tam dělati chceš? či chceš také z sebe smích udělati? máš tam proč dychtiti.“ Takž sem nechal. Ale ach, tu sem přehlédl, od nešťastného svého Mámila zmámen byv: tu sem centrum nebe i země a cesty k sytosti potěšení vedoucí chybil, a do motanin labyrintu světa zase uveden, dokudž mne Bůh můj neretoval a na pochybenou na tomto místě cestu zase neuvedl. Což kdy a jak se stalo, níže povím. Ale sem já toho tehdáž nesoudil, nýbrž zevnitřního jen pokoje a pohodlí hledaje, jinam zevlovati pospíchal.

PŘÍHODA JEHO V TOM STAVU. Nepominu mlčením, co mne ještě víc v té ulici potkalo. Namlouval mne můj Všudybud, abych se mezi duchovníky dal, jistě mi to, že já osudem do toho stavu náležím: jakož přiznám se, že mi to k mysli bylo, jakkoli sem obyčejů jejich ne všech liboval. I dám se navésti, vezmu kápi a kuklu, vstoupím tu i tam vedle jiných na výstupek, až mi i vlastní ukázán. Ale hledě já po nich, vidím, že mi jedni hřbet obracejí, druzí hlavami kroutí, třetí na mne okem mhourají, čtvrtí prstem hrozí, pátí vidličky ukazují. Naposledy někteří se obořic, seženou mne a vstaví jiného, hrozíc, že na tom dosti nebude. Já lekna se běžím pryč, k svým vůdcům řka: „Ale bídnějšíhož toho světa! však se pak s jedním všecko trhá!“ „Bezpochyby,“ řekl tlumočník, „proč se nemáš na pozoru, aby sobě lidí nedráždil? Kdo s lidmi

býti chce, k lidem se formovati musí: ne tak jako ty všudy z hloupa tesati.“ „Jižť já nevím,“ řekl sem; „tedyť ale všeho tak nechati.“ „Ne tak, ne tak,“ dí Všudybud; „nemusíme zoufati. Nebude-li z tebe to, bude něco jiného. Poď jen, hleďme dál;“ a ujma mne za ruku, vede.

XIX. Poutník stav vrchností spatřuje

VRCHNOSTÍ ROZDÍLNÍ STUPŇOVÉ. Přišli sme tedy do jiné ulice, kdež po všech stranách plno vidím vyšších i nižších stolic: na nichž sedícím „pane rychtáři, pane purgmistře, pane uředníče, pane rejente, pane purkrabí, pane kanclíři, pane místodržící, páni soudcové, milostivý králi, kníže, pane“ atd. říkali. I dí mi tlumočník: „Nu, tu máš ty lidi, kteříž soudy a výpovědi v rozepřech konajíce, zlé trescíce, dobrých přichraňujíce, řád v světě zdržují.“ „Toť jest ovšem pěkná, a mám za to, nevyhnutedlná v lidském pokolení věc,“ řekl sem. „Odkud se pak takoví lidé berou?“ Odpověděl mi: „Někteří se k tomu rodí; jiní od nich, aneb od obce vybráni bývají, tí, kteříž by za nejmoudřejší ze všech a nejzkušenější a spravedlnosti a práv nejpovědomější uznáni byli.“ „I to pěkně,“ dím já.

V tom mi se pohleděti udá, a spatřím, an se někteří do stolic vkupují, jiní vprošují, jiní vpochlebují, jiní sami sázejí; a vida to, „Hle, hle, neřád!“ zkřikl sem. „I mlč, všetýčko,“ dí tlumočník; „zlým toho zaživeš, uslyší-li.“ „A proč nečekají,“ dím já, „až by zvoleni byli?“ Odpověděl: „Herež, oni sebe bezpochyby povědomi jsouc, s tu práci se býti znají: když je za ty jiní přijímají, co tobě do toho?“

Já tedy umlknu, a přiopravě sobě bryllí, hledím pilně po nich a uzřím věc nenadálou, že jmenovitě řídko který z nich všecky oudy měl, každému teměř něčeho potřebného se nedostávalo. Někteří neměli uší, jimiž by stížnosti poddaných vyslýchati; jiní očí, jimiž by neřády před sebou znamenati; jiní nosu, kterýmž by šibalů proti právu uklady čenichati, jiní jazyku, kterýmž by za němé utištěné promlouva-

ti; jiní rukou, kterýmiž by usudky spravedlnosti vykonávati mohli; mnozí ani srdce neměli, aby, co spravedlnost káže, konati směli.

Kteří pak všecko to měli, viděl sem je utrápené lidi býti: nebo na ně ustavičně nabíháno, ani pojísti, ani pospáti pokojně nemohli. Ježto ti druzí víc než odpolu zahálivý život vedli. I řekl sem: „Ale proč pak takovým těmto soudy a práva svěřují, kteří potřebných k tomu oudů nemají?“ Odpověděl tlumočník, že toho není, než že se mně tak zdá. Nebo pry: Qvi nescit simulare, nescit regnare. Kdo jiné spravuje, musí často neviděti, neslyšeti, nerozuměti, byť i viděl, slyšel a rozuměl. Čemuž ty, jakožto ve věcech politických neprošlý, nerozumíš.“ „A vždyť já vidím na mou věru,“ řekl sem, „že při nich toho, což by býti mělo, není.“ „A já tobě radím,“ dí on, „mlč: slibujiť sic, nepřestaneš-li mudrování, octneš se, kde by nerád. Co nevíš, že soudce poříkati k hrdlu sahá?“ Takž sem umlkl a tiše se na všecko díval. Než nevidí mi se, co sem na které stolici obzvlášť spatřil, všecko vyčítati: dvojího toliko dotknu.

SOUDCŮ OBECNÍCH ČASTÁ NESPRÁVA A KŘIVDY. Zastavil sem se nejpilněji při soudu senátorském, kdež sem jména panů soudců tato spatřil: Atheus, Svárurád, Sluchosud, Stranobij, Osobolib, Zlatomíl, Darober, Nezkus, Malověd, Nedbal, Kvapil, Ledabyl; všech pak president a nejvyšší sudí aneb prímas byl pak Takchcimíť. Z kterýchž jmén hned sem se, jací tu soudcové bývají, dovtipovati začal: avšak příklad se v mé přítomnosti trefil. Sprostnost obžalována byla od Soka, že by některé dobré lidi zhaněla, lichevníkům lakomců, pijanům ožralců spílajecí a nevím co víc přemluvivši. Svědkové vedeni byli Kleveta, Lež, Podhled; prokurátorem ku právu byl Pochleba z jedné strany, z druhé Darmotlach, kteréhož však Sprostnost pravila se nepotřebovati; a tázána byvši, zná-li se k tomu, co na ní prožalováno, řekla: „Znám, milí páni soudcové,“ a přidala: „Teď stojím, jinák mluviti nemohu; Pán Bůh mi pomáhej!“ Tu soudcové shlukše se, sbírali hlasy. Atheus řekl: „Takť jest sic, jak to žensko praví; ale co ona to třápati má? necháme-li ji

tak, pokusí se i o nás třeba hubou tlouci, přimlouvám se, ať jest ztrestána.“ Svárurád řekl: „Ovšem. Nebo kdyby to jednomu prošlo, jiní by také chtěli, aby se jim promíjelo.“ Sluchosud řekl: „Já sic nevím vlastně, jak to bylo: než poněvadž sobě Sok tu věc tak vysoce vede, rozumím, žeť ho opravdu bolí; nechť jest ztrestána.“ Stranobij řekl: „Já jsem již prvé věděl, že ta drchta všecko, co ví, vypleští: potřebí ji hubu zacpati.“ Osobolib dí: „Uražený jest můj dobrý přítel, mělať ho pro mne aspoň ušetřiti, a ne tak špincovati: hodná jest potrestání.“ Zlatomil dí: „Však víte, jak se onen štědře ukázal, hoden jest zastání.“ Darober: „Tak jest, nevděční bychom byli, kdyby pře jeho zespod měla zustati.“ Nezkus dí: „Já podobného příkladu nevím: co zasloužila, nechť trpí.“ Malověd: „Já tomu nerozumím, jak usoudíte, dávám své povolení.“ Ledabyl: „Jakkoli, já ke všemu přistupuji.“ Nedbal: „Pakli té pře odložiti chceme? snad se to dále potom samo ukáže?“ Kvapil: „Nic, za chuti ať jest ortel.“ Pan sudí: „Ovšem: na koho se nám třeba ohlédati? co právo chce míť, to musí jíť.“ A vyvstav učinil výpověď: „Poněvadž ta štěbetná žena v tak neslušné věci se dává, že všelijak o lidi dobré se otírá, k zkrocení nevážného jejího jazyka,a na příklad jiným, ať se ji 40 poličků bez jednoho dá, ta se ji výpověď činí.“ Tu Sok s prokurátorem a svědky poklonivše se, z spravedlivého nálezu poděkování učinili: a Sprostnosti to též poručeno. Ale ona v pláč a spínání rukou se vydala. Protož, že práva neuctila, přiostřiti ji rozkázali, a pochytíc k kázni vedli. Kterouž ji stalou křivdu já vida a zdržeti se nemoha, zkřikl sem hlasem: „Ach, jestližeť takoví všecko v světě soudové bývají, pomoziž mi, Bože všemohoucí, ať já ani soudcem nejsem, ani se z žádným nesoudím!“ „I mlč, ztřeštěnče!“ řekl, vlože mi na usta pěst, tlumočník; „přisahámť, že se téhož, ne horšího-li něčeho domluvíš.“ A aj, Sok s Pochlebou svědky proti mně obváděti začnou; a já to znamenaje a lekna se, nevím, jak sem odtud, sotva ducha popadaje, vyletěl.

PROKURÁTORŮ PŘEVRÁCENOST. Když pak sobě tu před tou soudnicí vydychuji a oči protírám, vidím mnohé s rozepří k soudu přichá-

zeti, an každému ihned prokurátoři (Darmotlach, Pochleba, Křivoved, Právotah a jiní) vstříc běžíc, ku posloužení se oferovali, ne jakou kdo má při nejprv, než jaký vaček, nahlédajíce. Každý pak svůj zákon (čehož sem mezi teology nebyl spatřil) při sobě pilně nosil a do něho tytýž nahlédal. Na nichž na některých exemplářích nápis sem viděl: „Žravá hryzení zemská“; na některých zase: „Dravá šizení zemská“. Ale se již více na to hleděti nechtělo, šel sem vzdychaje odtud.

KNÍŽAT PLNOMOCNÉ PANOVÁNÍ; A UŘEDNÍKŮ JEJICH LSTI. Všezvěd mi dí: „Ještě nejlepší zustává. Poď, podíváš se na správu králů, knížat a jiných dědičně nad poddanými panujících: snadť se to zalíbí.“ I vejdeme opět kamsi, a aj, tu na tak vysokých a širokých stolicích seděli, že řídký k nim přistoupiti a dosáhnouti mohl, kromě po nástrojích. Měl zajisté každý dlouhé jakési místo uší s obou strán trouby, do nichž když kdo co mluviti chtěl, šeptati musil. Ale byly oklikovaté a děravé, mnoho slov, než se hlavy doneslo, mimo ven vybíhalo: a která došla, na větším díle změněná docházela. Což sem odtud znamenal, že se ne vždycky mluvícím odpověd dávala, někdo, i dosti tuze volaje, dovolati se do mozku nemohl: někdy se dávala odpověd, ale nic k věci. Podobně místo očí a jazyku trouby byly, skrze něž se často jinák, než věc byla, vidělo, a jinák, než sám třeba pán mínil, odpovídalo. Čemuž srozuměv, řekl sem: „Ale proč pak těch trub neodloží a jako jiní lidé prostě vlastníma očima, ušima, jazykem nehledí, neposlouchají, neodpovídají?“ „Pro vzácnost osoby a důstojnost místa,“ dí mi tlumočník, „takové okolování býti musí: či se tobě to sedláci zdají, aby se jim každý o oči, uši, jazyk otírati měl?“

RADDY MUSETI MÍTI JAKÉ NEPOHODLÍ. V tom vidím některé vůkol trůnu obcházeti, z nichž jedni pánu do uší vedlé těch trub cos dmýchají; jiní na oči jednák té, jednák oné barvy brylle sázejí; jiní pod nos cosi kouří; jiní ruce skládají a překládají; jiní nohy spínají a zase popouštějí; někteří pod nim stolici opravují a hlobí, a tak dále. To vida já, ptám se: „Kdo sou to, a co dělají?“ Odpoví mi tlumočník: „Jsou taj-

né raddy, krále a veliké pány informující.“ „Jáť bych jim toho nevytrpěl,“ řekl sem, „kdybych na tom místě byl: nýbrž bych sobě svými oudy a činy volen býti chtěl.“ „Nemusí jediný člověk,“ dí on, „na sobě zakládati, ani se toho jemu dopouštěti má.“ „Tedyť sou,“ dím já zase, „velicí tito páni nad sedláky bídnější, tak svázaní jsouce, aby se ani hnouti, leč po vůli jiných, nemohli.“ „Ale sou sebou tak,“ dí on, „jistší. Pohleď na tyto.“

A BEZ NICH JEŠTĚ HŮŘEJI. I obhlédnu se, a aj, někteří na těch stolicích nedali se mustrovati, rozhánějíce ty informovatele od sebe pryč: což k mému vinši bylo. Než hned sem tu jiné nepohodlí uhlédal. Místo zajisté těch kolikasi odehnaných mnoho jiných přicházelo, kteříž jemu do uší, do nosu, do ust dmýchati, oči rozličné zakrývati a odkrývati, ruce pak a nohy sem tam roztahovati se pokoušeli: každý jmenovitě, kdo přišel, nač sobě upřel, na to ho navésti a natáhnouti chtěl: až některý ten nebohý pan nevěděl, co činiti, komu povoliti, neb komu se brániti, a jak všechněm odolávati má. I řekl sem: „Již vidím, že lépe jest některým vybraným se svěřiti, než tak všechněm na rvačku býti. A co se to pak vždy nějak jinák zaopatřiti nemůž?“ řekl sem. „Jakž by se opatřilo?“ dí on. „Povolání to s sebou to nese, ode všech stížnosti, žaloby, prosby, volání, důvody a odvody přijímati a všechněm za spravedlivé činiti. Leč by tak, jako tito jsou.“

LHOSTEJNÍ PÁNI. I ukáže mi jich koliks, kteříž žádnému k sobě nablíž nedali, kromě kteří pohodlí obmýšleli a strojili. U těch sem viděl lidi vůkol obskakující, pohlazující, polštáře podkládající, zrcadla před oči stavějící, fochrováním větříček dělající, peří a smeti sbírající, sukni a třevíce líbající, vše po předu; někteří i vyhozenou od pána slinu a ozher lízali, že sladké, chválíce. Ale to mi se opět nic nelíbilo: zvláště že sem viděl, jak se každému teměř takovému stolice jaksi zviklala a s ním, než se nadál, se zvrátila, když oněch věrnějších podpůrců nebylo.

POUTNÍKOVA NEBEZPEČNÁ PŘÍHODA. Stalo se v mé přítomnosti, zvíklala se také jednomu i rozsmekla; i vypadl na zemi. A aj, udělal se hluk lidu, za nimž já se ohlédaje spatřím, an sobě jiného vedou a sázejí, výskajíce, že tu jinák bude, než bývalo: a obskakujíce, hlobí pod ním a tvrdí, kdo můž. I maje já za to, že obecnému dobrému napomáhati sluší (nebo tak pravili), také přistoupě klín či dva přistrčím: což mi někteří chválili, jiní škaredě hleděli. Vtom onen s svými sebera se a s kyjem mezi nás vpadna, pere do houfu, až se všecko to rozprchá, a některým krky spadají. Já strachem zděšený byv, ani se upamatovati nemohu, až Všezvěd můj, slyše, že se: „Kdo víc sázeti a tvrditi pomáhal?“ ptají, mnou trhne, abych prchal také. Mámil, že netřeba: načež já rozmýšleje se, kterého poslechnouti, toť zavadím o šermující okolo mne kýj, zlupě se teprv běžím v kout. A tak sem porozuměl, že i na těch stolicích seděti, i okolo nich bývati, i jich se dotýkati tím i jiným způsobem nebezpečno. Protož sem tím raději odtud šel, s pomyšlenou toho maje, abych se tam kdy víc vraceti měl. Jakož sem i řekl vůdcům svým: „Nechť se, kdo chce, těch hor dotýká, ne já.“

LIDSKÁ VŠUDY NESPRÁVA. Zvláště, poněvadž sem i to vyšetřil, že ač světa správcové jmenováni býti chtěli všickni ti, nesprávy však všudy plno bylo. Nebo buď že poddané sám pán, neb po trubách k sobě pouštěl; sám neb s nadmychováním jiných výpovědi činil: tak mnoho sem křivd jako práva viděl, tak mnoho vzdychání a upění jako veselosti slyšel, a že se spravedlnost s bezprávím a moc s soudem mísí; rathouzové, soudnice, kanceláře tak nepravosti, jak spravedlnosti verštatové že jsou, a kteří se obhájcové v světě řádů titulují, že tak mnoho neřádu, jak řádu (a často víc) bývají, patrně sem vyrozuměl. A podivě se, jak ten stav mnoho marnosti a blýštící se bídy v sobě kryje, požehnal sem jich tu a šel odtud.

XX. Stav soldátský

UKRUTNOST LIDSKÁ. Takž vejdeme do poslední ulice, kdež hned v prvním placu ne málo lidí stojí červeně přioděných: k nimž přistoupě slyším, že se smlouvají, jak by se Smrti křídla dáti mohla, aby tak z daleka jako z blízka v okamžení mohla pronikati. Item, jak by se, co po mnohá léta staveno, za hodinu rozmetati mohlo. I uleknu se řečí těch: nebo až posavád, co sem kde z lidských činů viděl, o vzdělávání a rozšiřování lidí a pohodlí lidského života toliko bývaly řeči a práce; tito pak o zhoubu životů a pohodlí lidských se radili. Odpověděl tlumočník: „I těchto usilování totéž jest, ale jinakší drobet cestou, skrze odklizení jmenovitě toho, což ku překážce jest. Potom tomu vyrozumíš.“

VERBUŇKY. V tom přistoupíme k bráně: kdež místo vrátných jakési s bubny státi spatřím, každého vjíti chtícího se tážící, má-li tobolu. Když ukázal a odevřel, nasypali mu peněz a řekli: „Kůže ta zaplacená buď;“ a pustíc jej do jakéhos sklepu, vyváděli zase odtud železem a ohněm obloženého a kázali dále do placu jíti.

ZEUGHAUSS ANEB ZBROJNICE. Ale já, co v tom sklepě jest, spatřiti jsa žádostiv, také tam nejprv vstoupím; a aj, tu po všech stranách, až konce viděti nebylo, tolikéž po zemi, hromady jako největší hranice, že by na množství tisíce vozích neodvozil, všelijakých ukrutných k bodení, sekání, řezání, pichání, roubání, štípání, tínání, trhání, pálení, summou k odjímání života nástrojů od železa, olova, dříví a kamení, až mne hrůza podjímala, a řekl sem: „Na kterýž toto divoký tvor takové přípravy?“ „Na lidi,“ odpověděl mi tlumočník. „Na lidi?“ dím já; „ach,

jáť sem myslil, že na nějakou vzteklou zvěř a divoké lité šelmy. Ale pro Boha, jakáž to ukrutnost, jestliže lidé na lidi takové tyto hrozné věci vymýšlejí!“ „Cos tak choulostivý?“ dí on a směje se.

ŽIVOT SOLDÁTSKÝ PROSTOPÁŠNÝ. Vyjdouce odtud, jdeme hlouběji tam a až na ryňk, kdež aj, lidí těch železem přioděných, rohy a pazoury majících a houfně jedněch k druhým zpřipínaných stáda vidím, ležících u jakýchs koryt a dčberů, do nichž se jim jísti a píti sypalo a lílo, a oni jeden přes druhého chlemtali a slopali. I řekl sem: „Co se pak tu vepřové na jatku krmí? vidím sic lidskou tvárnost, než sviňské činy.“ „To jest pohodlí toho stavu,“ dí tlumočník. Oni vtom od koryt vstanouc, dají se v rejry a skoky, křepčení a výskání. A tlumočník: „Hle, vidíš-li rozkoše života tohoto? oč se ti starají? není-liž tu býti veselo?“ „Počkám, co dál bude,“ řekl sem. Oni mezitím dají se v honění a šacování jiného stavu lidí, koho napadnou. Za tím rozválejíc se páchají sodomství a hanebnost beze všeho studu a bázně Boží, až sem se pýřil, a řekl: „Ej, tohoť by se jim trpěti nemělo.“ „Trpěti se musí,“ dí tlumočník. „Nebo ten stav všeliké svobodě chce.“ Oni pak usadíc se chlemtali zase: a naperouc a nalejíc se do němoty, pak se pokáceli a chrápali. Potom je vyvedli na plac, kdež na ně déšť, snih, kroupy, mráz, slota, žízeň, hlad a všeliké neřesti pršely, že se nejeden třásl, drkotal, chřadl, scepenal, všem, psům, krkavcům na pokrm: jiní však nedbali nic, hýřili předce.

VYPSÁNÍ BITVY. Vtom se cos na buben udeří, a zavzní trouba, a udělá se hřmot a křik! a aj, vztyčíc se každý a zchápajíc řezáky, tesáky, bodáky a co kdo měl, strkají to beze vší lítosti do sebe vespolek, až krev stříká, sekají a flekají na sebe hůř než nejlítější šelmy. Tu se hřmot na všecky strany rozmáhá, tu slyšeti dusot koní, chřest pancířů, břiňkot mečů, rochání střelby, fičení okolo uší létajících střel a kulí, zvuk trub, třeskot bubnů, křik ponoukajících k boji, křik vítězících, křik zraněných a umírajících; tu viděti olověnné hrozné krupobití; tu ohnivé strašlivé blýskání a hřímání slyšeti; tu jednák tomu, jednák

onomu ruka, hlava, noha preč létá; tu jeden přes druhého se kácí a všecko ve krvi splývá. „Ach, všemohoucí Bože, což se toto děje?“ řekl sem, „zahynouti-liž má ten svět?“ A sotva se upamatovav, z toho placu, nic nevím jak a kam, sem vypadl, a trošičku sobě vydchna, avšak se všecken třesa, průvodčím svým řekl: „Kamž ste mne ale uvedli?“ Odpověděl tlumočník: „Rozmazanějšíhož tebe! to jest býti člověkem, smíti dotříti.“ „I což sobě pak udělali?“ řekl sem. Odpověděl: „Páni se pohodli, pak se ta věc porovnati musila.“ „A což se to oni rovnají?“ dím já. Odpověděl: „Ovšem. Nebo kdo by veliké pány, krále a království, kteříž nad sebou soudce nemají, rovnal? sami to mezi sebou mečem rozhodnouti musejí. Kdo lépe druhému železem zašermuje a ohněm zakouří, ten svou postaví na vrchu.“ „Ó barbarství! ó hovadství!“ dím já; „nebylo-liž by jiných k míření se cest? divokým šelmám, ne lidem tak se mířiti sluší.“

POZUSTALÍ PO BITVĚ. Vtom uzřím, an teď z bojoviště nejedny s odštípenýma rukama, nohama, hlavou, nosem; s zvrtaným tělem, střapenou kůží, vše krví zohavené, vedou a nesou; na něž když lítostí sotvá hleděti mohu, tlumočník mi dí: „Všecko se to zhojí, soldát musí otrlý býti.“ „A co pak,“ dím já, „kteří tam krků nechali?“ Odpověděl: „Již ta kůže zaplacená byla.“ „Jak to?“ dím já. „A cos neviděl, jakého se jim prvé pohodlí přálo?“ „A jakého také nepohodlí,“ řekl sem, „pojměti museli? Mezitím byť pak pouhé rozkoše předešly, bídnáť jest to věc člověku, proto se krmiti dáti, aby hned na jatku musil. Ošklivýť jest ten stav, co ho koli, nechci, nechci ho, poďme odtud.“

XXI. Stav rytířský

ŠLECHETSTVÍ A ERBY ZAČ SE DÁVAJÍ. „Podívej se aspoň," dí tlumočník, „jaká počestnost, kdo se tu hrdinsky chová a skrze meče, oštípy, šípy a koule probije." Takž mne vedou na jakýs palác, kdež uzřím sedícího pod majestátem a některých, ježto sobě zmužileji počínali, před sebe povolávajícího. I přicházeli mnozí, nesouce s sebou leby, hnáty, žebra, pěsti, měšce a vačky, nepřátelům zodtínané a zodjímané, což jim chváleno bylo, a ten pod majestátem dával jim za to cosi malovaného a zvláštní jakési před jinými svobody; což oni na žerď nastrčíce, tak na odivu všechněm nosili.

JINÝCH TAKÉ SE DO TOHO STAVU TŘENÍ. To vidouce jiní, nejen z bojovníků, jako před časy, ale nejedni i z řemesel a od knih, také přistupovali; a nemajíc jako onino šrámů aneb nepřátelům zodjímaných nábytků, kteréž by ukazovali, vytahovali a předstírali své vlastní měšce aneb štrichy, kterých nadělali v knihách. I dávala se jim také taková jako oněm, a obyčejně nádhernější znamení, a pouštíni byli na vyšší síň.

OZDOBY RYTÍŘŮ. Za nimiž já vejda, spatřím jich hromady se procházeti s podpéřenými hlavami, zaostřenými patami a přiocelenými boky. I nesměl sem blízko přistoupiti, a udělal sem dobře. Nebo sem hned uhlédal, jak se jiným mezi ně pletoucím ne všechněm švárně vedlo. Někteří zajisté příliš se jim blízko k boku plichtíce, někteří dosti v stranu nevyhýbajíce, někteří dosti nízce kolen neohybujíce, někteří titulů dosti pořádně vyřikovati neumějíce, s pěstmi se potkávali. Če-

hož i já se boje, prosil sem, abychom odtud šli. Ale Všezvěd řekl: „Podívej se ještě lépe, jen opatrně."

RYTÍŘSKÉ ČINY. Hledím tedy sobě zdaleka, jací by činové jejich byli: a spatřím, že práce jejich (podlé svobod stavu toho, jakž pravili) jest šlapati dlážku; převěšovati dvě nohy přes koně; honiti chrty, zajíce a vlky; zavoditi sedláky do robot; sázeti je do věží a pouštěti zase; užívati dlouhých, rozličnými misami vysazovaných tabulí a pod nimi co nejdél nohy držívati; uměti šoustati nohama a líbati prsty; přebírati řemeslně vrhcáby a kostky; tlampati bez studu o věcech slzkých a plzkých; a těm podobné. Měli pak to svobodami stvrzené, jakž pravili, aby cokoli činí, šlechtictvím sloulo, a žádný k nim, kromě poctivý člověk, aby se nemísil. Někteří sobě vespolek štíty měřili, jedny s druhými rovnajíc; a čím který vetšejší a zašlejší byl, tím byl víc vážen; kdo nový nosil, za tím jiní hlavami mrdali. Více sem tu i jiného ledcos uhlédal, což se mi divné a nemotorné zdálo; ale všeho praviti nesmím. Toto jen povím, že nadívaje se já dosti na ty marnosti jejich, znovu sem průvodčí svých, abychom šli, prosil a obdržel.

CESTA K HRADU FORTŮNY. Když jdeme, dí mi tlumočník: „Nu, jižs prohlédl práce a kvaltování lidská, a nezlíbiloť se nic; protože se snad domníváš, že mimo práci lidé ti nic nemají. Ale věz, že všecky ty práce k odpočinutí jsou cesta, k němuž naposledy všickni, kdo sebe v prácech nelitovali, přicházejí: že totiž, když statku a zboží, aneb slávy a poctivosti, aneb pohodlí a rozkoší dosáhnou, mysl jejich dosti se v čem kochati má. Protož již tě ale k hradu Potěšení povedeme, aby se, jaký cíl jest prací lidských, podíval." Čemuž sem se zradoval, tam sobě jisté mysli odpočinutí a potěchu slibuje.

XXII. Poutník mezi novináře trefil

NOVINÁŘI LEDAČEMU SE DIVÍ. Když nadcházíme k bráně, spatřím po levé straně na ryňku hromadu lidí, a Všudybud dí: „Ej! těchtoť míjeti nemusíme.“ „Což tu mají?“ řekl sem. On: „Poď a viz!“ I přijdeme mezi ně, a aj, oni po dvou, po třech stojíce, točí jeden proti druhému prstem, kroutí hlavou, pleská rukama, drbe se za uši; naposledy jedni výskají, druzí pláčí. „I co se pak to tu spravuje?“ dím já; „komedií-li tito jakou strojí?“ „Ba nemějž ty toho za hru,“ dí tlumočník. „Opravdovéť oni věci mají, jichž jim divno, směšno, hněvno, jak která.“ „Vždyť bych já rád věděl,“ řekl sem, „co to jest, čemuž se diví, čemu smějí, nač hněvají.“ V tom pohlédna spatřím, ani se píšťalkami jakýmis pěstují, a jeden druhému přichýle se do ucha píská: kterýž piskot byl-li libý, plésali; pakli skřipavý nějaký, troudili se.

PÍŠŤALY NEJEDNOSTEJNÉHO ZVUKU. Avšak toto mi bylo divné, že jedné a též píšťalky zvuk jedněm se tak hrubě líbil, že se skákání zdržeti nemohli; druhým tak se mrzutý zdál, že uši zacpávali a v stranu běželi; aneb poslouchali a rozkvílíc se usedavě plakali. I řekl sem: „Totoť jest potvorného cosi, jak to jedna a táž píšťala jedněm tak sladce, druhým tak trpce zní.“ Tlumočník dí: „Rozdílnost ne zvuku, než sluchu to působí. Nebo jakož pacientům jedno a též lékařství nejednostejně operuje, jak čí nemoc, tak tato, jaká jest čí vnitř passio aneb k věci náklonnost, takový zevnitř o ní zvuk, sladký neb hořký.“

KULHAVÝ POSEL. „A kde se pak ty píšťaly berou?“ „Přinášejí je odevšad,“ dí on. „Co nevidíš prodavačů?“ Takž pohledím, a aj, tu chodí a jezdí naschvál k tomu nařízeni, píšťalky ty roznášející. Z nichž mnozí

na prudkých koních jezdili, a od těch kupovali mnozí; jiní chodili pěšky, někteří se i na berlách kulhajíce; a od těch rozumní kupovali raději, pravíce, že bývají jistší.

LÍBOST NOVIN. Nejen pak sem se díval na ně, ale i poslouchal sám, tu i tam se zastavě: a poznal sem, že to opravdu jakási líbost tak rozdílné odevšad přicházející hlasy slyšeti. Toto mi se nelíbilo, že někteří nemírně sobě v tom počínali, všecky píšťaly, co jich dostati mohli, skupujíce; an popískajíc sobě drobet, každou zase preč vrhli. Byli tu z rozdílných stavů, kteříž řídko doma sedíc vždycky tu na ryňku číhali, kde co pisklo, ucha nastavujíce.

MARNOST NOVINÁŘSTVÍ. Ovšem pak nelíbilo mi se, když sem marnost věci té poznal. Nebo častokrát smutný se hlahol rozcházel, že se kormoutili všickni: po chvíli však zavzněl jiný, a byl z strachu smích. Opět některé píšťaly zvuk tak libě zněl, že všickni výskali a plésali, a hned se proměniv, aneb utišil aneb v smutné škřípání obrátil: takže kdo se jimi zpravovali, ledakdy se ledačemus daremně těšili, ledačehos děsili, an to v dým bylo. Bylo se tedy čemu zasmáti, že lidé každého větru zavanutí šáliti se dají. Protož sem ty chválil, kteří, šibřiňků těch nedbajíce, prácí svých hleděli.

NEPOHODLÍ BEZ NICH I Z NICH. Ale opět sem nepohodlí spatřil, že, když kdo na to, co se okolo píská, pozoru nedal, od ledakuds mu lecos na krk připadlo. Naposledy však i to sem tu viděl, že s těmi píšťalami zacházeti ne všelijak bezpečno bylo. Nebo poněvadž hlaholové ti rozdílným uším rozdílní byli, různice i rvačky nejednou odtud povstávaly: jakž sem se i sám s příhodou potkal. Dopadna já jedné bystře znějící píšťalky, podal sem příteli svému: ale jiní přejmouc ji o zem dali a pošlapali, na mne se, že takové věci roztrušuji, potrhujíc: takže vida je vztekle rozpálené, prchati sem musel. Že pak vůdcové moji vždy mne hradem Fortůny těšili, šli sme k němu.

XXIII. Poutník prohlédá hrad Fortúny; a nejprv přístup k němu

CTNOST ZAPADLÁ BRÁNA K SLÁVĚ. Když k tomu milému hradu přijdeme, vidím nejprv zástupy lidu ze všech města ulic se sbíhajících a obcházejících, a kudy by se zhůru dostati mohli, obhlédajících. Byla pak na ten hrad jediná, vysoká a uzká brána; ale kteráž zabořená, zaválená a trním zarostlá byla; sloula poně Ctnost. A praveno mi o ní, že před časy ona sama toliko k vcházení na hrad vystavená byla, ale že se brzy potom příhodou jakousi zabořila: protož jiných menších že naděláno a té necháno, poněvadž příliš příkro, nepřístupno a nezvolno bylo choditi skrze ní.

POSTRANNÍ FORTNY. Prolámany tedy zdi a naděláno forten z obojí strany; kteréž já prohlédaje, viděl sem nápisy jich: Pokrytství, Lež, Pochlebenství, Nepravost, Fortel, Násilí atd. Ale když sem to tak jmenoval, a kteří tudy vcházeli, slyšeli, hněvali se na mne, reptali, shoditi mne dolů chtěli: tak že sem stouliti musel. Dívaje se pak, viděl sem, že někteří předce tou starou bránou skrze rům a trní lezli; jedni prolezli, jiní nic; a ti teprv se zase do dolejších forten vraceli a jimi procházeli.

ŠTĚSTÍ KOHO NÁHODOU CHYTÍ, TOHO VYNÁŠÍ. I vejdu tam také a spatřím, že tu ještě hrad není, než plac, na němž množství lidí stojí, zhůru k vyšším palácům vzhlédajících a vzdychajících. Když sem se ptal: „Coti tu dělají?“, odpovědíno mi, že jsou čekanci, laskavého paní Fortůny vzezření a na hrad puštění očekávající. „A co se ne všickni ještě tito tam dostanou? však všickni o to věrně pracovali.“ Odpověděl:

„Přičíněti se každý můž, jak ví a umí; naposledy však na paní Fortůně, koho ona k sobě přijíti chce neb nechce, záleží. Můžeš se podívati, jak to jde.“ I vidím, že tam již výše žádných schodů ani bran není, než kolo jakési ustavičně se točící, k němuž kdo se připjal, zhůru na podlahu vynešen byl a tam teprv od paní Fortůny přijat a dále puštěn. Dole pak nemohl, kdo chtěl, kola se chytiti, než koho k němu úřednice paní Fortůny, jménem Náhoda, přivedla, aneb na ně vsadila: jinému každému ruce sklouzly. Ta pak rejentka Náhoda chodila mezi houfem, a koho se ji událo, toho chytila a na kolo vsadila: ježto se ji někteří velmi na oči tiskli, rukou podávali, prosili, své vynaložené práce, poty, mozoly, šrámy a jiné zasloužilosti předstírajíce. Ale já držím, že naprosto hluchá i slepá býti musila, tak se nic ani osobám nevzhlédala, ani proseb nedbala.

ČEKANCŮ NA ŠTĚSTÍ TESKLIVÝ ZPŮSOB. Mnozí tu z všelijakých stavů byli, kteréž sem prvé viděl, že v povolání svém a skrze bránu ctnosti, aneb také skrze postranní fortny, práce a potu nelitovali, avšak se štěstí dočekati nemohli: jiný, na to třeba ani nemyslící, byl za ruku ujat a zhůru nešen. Z oněch pak čekanců mnozí převelmi tesknili, že na ně pořádka přijíti nechtěla, až nejeden ošedivěl; někteří sobě zoufali, a pustíc o štěstí, vraceli se k lopotování svému; z kterýchž opět někteří roztoužíce se k hradu lezli, oči i rukou paní Fortůně podávajíc; takže expectantů těch způsob tak i jinak bídný a tesklivý sem shledal.

XXIV. Poutník způsob boháčů prohlédá

Řekl sem pak vůdci svému: „Nu, již bych také, co tam nahoře jest, jak paní Fortůna své hostě ctí, rád spatřil.“ „Dobře,“ řekl on a vznesl se, než sem zvěděl, se mnou zhůru; kdež paní Fortůna, na kouli stojeci, koruny, sceptra, regimenty, řetězy, zápony, měšce, titule a jména, medy a cukry rozdávala, a teprv dále zhůru pouštěla. I pohledím na stavení hradu, kteréž o trojím ponebí bylo; a spatřím, že některé do dolních, jiné do prostředních, jiné do vrchních pokojíků uvozují. I dí mi tlumočník: „Zde dole přebývají, které paní Fortůna penězi a zbožím poctila; v prostředních pokojích ti, které rozkošemi krmí; v horních pak palácích, které slávou přiodívá, aby od jiných spatřováni, chváleni a ctěni býti museli. Některým dvojího spolu neb i všeho trojího přeje; a ti se, kam chtí, procházeti mohou. Vidíš, jak šťastná věc jest, komu se sem dostati dostane.“

BOHATSTVÍ POUTA A BŘEMENA. „Poďmež tedy,“ řekl sem, „mezi tyto třebas nejprv.“ Takž vejdeme do dolních sklepů, a aj, tam tma a neveselo, takže sem nic teměř neviděl ponejprv, jen že sem břiňkání jakés slyšel, a puch stuchliny zarážel mne ze všech koutů. Vtom, když se mi trošku zrak probere, vidím plno ze všelijakých stavů lidí, ani tu chodí, stojí, sedí, leží a každý má poutami zpjaté nohy a ruce svázané řetězem, někteří přitom i na krku řetěz a na hřbetě břímě nějaké. I zděsil sem se a řekl: „Což pak toto, pro krále, do žaláře sme nějakého přišli?“ Odpověděl mi, směje se, tlumočník: „Jakýs ty nerozum? Však toto darové jsou paní Fortůny, kterýmiž ona milé syny své obkládá.“ A já, ohleduje jednomu, i druhému, i třetímu těch jeho darů, vidím

ocelivá pouta, železné řetěze, olověnnou neb hliněnnou nůši. „A jacíž to darové?“ dím. „O tyť bych já nestal.“ „Ale, bloude, zle ty hledíš,“ dí mi tlumočník; „však pak zlato jest všecko to.“ I hledím znovu ještě pilněji a povídám mu, že já předce nevidím než železo a hlinu. „Ej, nemudruj tak příliš,“ dí on; „věř jiným více než sobě: pohleď, jak oni sobě toho váží.“

MÁMENÍ BOHÁČŮ. I hledím a spatřím svůj div, jak se oni převelice v tom opoutání svém kochali. Tento sobě počítal kroužky řetězu svého; jiný je rozbíral a zase skládal; jiný řetězu sobě rukou potěžkával; jiný ho na pídi měřil; jiný k ustům bera líbal; jiný ho před mrázem, horkem a urazem chráně, šátkem obvinoval. Někteří dva neb tří se sstoupíc měřili je sobě a potěžkávali jeden proti druhému; kdo svůj lehčejší znamenal, kormoutil se a bližnímu záviděl; kdo větší a těžší měl, chodil vůkol, dul se, honosil a chlubil. Ač mezi těmi opět někteří tiše v koutě sedíc, v velikosti řetězů a pout svých tajně se kochali, nestojíc o to, aby jiní viděli: závisti, za to mám, a krádeže se bojíce. Jiní zase plné truhly měli hrudí a kamení, kteréž sem i tam překládali, odmykali a zamykali: nikam odtud, aby o to nepřišli, nesmějíce, ani nespějíce. Někteří ještě ani truhlám nevěřili, navázali a navěšeli toho okolo sebe tak mnoho, že ani choditi, ani státi s tím nemohli, než leželi toliko, dychtíce a chroptíce. Což já vida řekl sem: „Ale toto-liž mají, pro všecky svaté, šťastní lidé slouti! an sem dole, práce a kvaltování lidská prohlédaje, nic bídnějšího nespatřil, jako toto štěstí jest.“ Všezvěd řekl: „Pravda jest sic (což tajiti?), že míti toliko tyto Fortůny dary a jich neužívati větší starost jest než rozkoš.“ „Ale tím paní Fortůna vinna není,“ dí tlumočník, „že někdo darů jejich užívati neumí. Ona se s svým neskoupí; než ti někteří stuchlíci, ani sobě ani jiným ku pohodlí toho obrátiti neumějící. Ač naposledy, dělej ty z toho, co dělej, předceť jest to veliké štěstí, míti.“ „Já o takové štěstí, jaké tu vidím, nestojím,“ řekl sem.

XXV. Způsob rozkošných světa

ROZMAZANÍ ROZKOŠNÍCI. Všezvěd dí: „Poďmež tedy zhůru, tam jinakší věci uhlédáš, slibujiť, samy rozkoše.“ I vejdeme po schodech do první síně; a aj, tu loží, měkkými peřinami postlaných, visutých a kolíbavých, několik řadů, po nichž se někteří váleli, služebníků s oháňkami, fochry a jinými nástroji k všelijaké službě hotových plno vůkol sebe majíce. Vstával-li který, ruce se hned ze všech stran podkládaly; oblékal-li se, na jiná než hedbávná, měkká roucha se podávala; bylo-li kam přejíti potřebí, na stolicích polštáři postlaných přenášeli. „Nu, tu, hle, máš pohodlí, jehožs hledal!“ dí tlumočník. „Co nad to žádati můžeš? tak mnoho všeho dobrého míti, aby se o nic nestaral, ničeho nedotýkal, co duše ráčí, všeho hojnost měl a ani zlému větru na sebe vanouti nedal, není-li to blahoslavená věc?“ Odpověděl sem: „Ovšem, žeť tu hned veseleji než v dolních těch mučírnách: ne všecko mi se však i tu podobá.“ „Co opět?“ řekl on. A já: „Že ty lenochy s vypuklýma očima, odutou hlavou, oteklým břichem, nedotklivými oudy, jako bolavým vředem, vidím; zavadí-li kde, neb se kdo oň otře, neb na něj odporný vítr zavane, hned mu zle. Stojatá voda hnije a smradí se, slýchával sem, tuto pak toho příklady vidím. Také tito života nic neužívají, poněvadž ho přespějí a přezahálejí: nic to pro mne není.“ „Divnýs ty filozof,“ dí tlumočník.

HRY A DIVADLA. A vedou mne na druhou síň, kdež já očím a uším plno vnady spatřím: zahrady rozkošné, rybníky a obory, zvěř, ptactvo, ryby, muziku všelijakou libou a tovaryšstva veselého houfy: ani sobě skáčí, honí se, tancují, štvou, fechtují, hry provodí a nevím co víc net-

ropí. „Toto není stojatá voda," dí tlumočník. „To pravda," dím já, „ale nech mne, ať sobě na to pohledím." Podívaje se pak, řekl sem: „Vidím, že se žádný těch kratochvílí nenají a nenapije: nýbrž unavě se každý běží v stranu, jiným zase něčím vyražení hledaje. Malá mi se to zdá rozkoš." „Hledáš-li tedy v jídle a pití rozkoše," dí on, „poďme sem!"

HODOVNÍCI. Takž vkročíme na třetí síň; kdež, aj, spatřím plné stoly a tabule hodujících, ani před sebou všeho hojnost mají a veseli sou. Tu přistoupě spatřím, jak někteří pořád do sebe mecí a lejí, až jim břicha nestačovalo, popasovati museli: někteří, až se jim vrchem i spodkem přelévalo. Jiní lahůdky jen vybírali, pomlaskávajíce sobě a krku tak dlouhého, jak řeřábi mají (aby chutnost dlouho cítiti mohli), sobě vinšujíce. Někteří se chlubili, že od desíti neb dvacíti let slunce vycházeti a zapadati neviděli: protože, když zapadalo, nikdá střízví, když vycházelo, nikdá vystřízvělí nebyli. Neseděli pak tu zasmušile, než muzika všelijaká musila zníti, k níž každý také připojoval hlas svůj, takže tu všelikého ptactva a zvířat zpěvové slyšáni byli: jeden vyl, druhý řval, třetí kvákal, čtvrtý štěkal, pátý hvízdal, šestý šveholil, sedmý lkal atd. s divnými při tom posuňky.

POUTNÍK MEZI HODOVNÍKY JAKÉ MĚL HODY. A tu se mne tlumočník ptal, jak mi se ta harmonia líbí? „Kusa nic," řekl sem. Kterýž řekl: „I cožť se pak líbiti bude? stonek-liž si pak, že tě ani tato veselost rozvrzati nemůž?" Vtom mne někteří z nich před stolem uhlédají, a jeden mi připíjeti; druhý, abych přisedl, očima blíkaje, návěští dávati; třetí, kdo sem a co tu chci, examinovati začne; čtvrtý se na mne udeří, proč „Rač Bůh žehnať" neříkám? Načež já rozhorle se dím: „A což aby Bůh takovým sviňským hodům také žehnal?" To než já dobře dopovím, aj, toť talířů, mis, koflíků a sklenic krupobití na mne, že sem se sotva uhýbati a schytě se preč vypadnouti stačil. Ač ještěť mně střízvému snáz utíkati, než jim ožralým mne trefovati přišlo. A tlumočník mi: „Hle, nepravil-liť sem dávno: Měj jazyk za zuby, a nemudrůj; hleď se spravovati lidmi, a ne aby jiní tvé kotrby šetřiti musili."

ZASE TAM ŠEL. Všudybud pak zasmáv se a za ruku mne ujma: „Poďme tam ještě jednou," řekl; a já nechtěl. On: „Ještě se tam nač dívati máš a mohls, kdyby byl mlčel. Poď, jen sobě opatrně počínej, zdaleka třeba stoje." I dám sobě říci a vejdu zase: a co zapírati? i navésti sem se dal, že sem přisedl, připíjeti sobě dal, splňoval sem, a chtěje vždy nakonec, jaká pak v tom veselost jest, vyzkusiti, začal sem i přizpěvovati, přivyskovati a přivyskakovati sobě: summou, co jiní dělali, dělati. Ale to vše nesměle jaksi: protože mi se naprosto, že mi to nesluší, zdálo; jakož pak někteří vidouce, že v to trefiti nemohu, smáli mi se, jiní, že nesplňuji, bouřili se. Mne mezitím cosi pod kabátem hrýzti, cosi pod čepicí loupati, cosi mi se z hrdla vydírati, nohy potáceti, jazyk drkotati, hlava kolem choditi, a já teprv na sebe i na své vůdce hněvati se začnu, zjevně již volaje, že to hovadství jest a ne lidství: zvláště když sem na jiných těch rozkošníků rozkoše trochu ještě lépe se podíval.

BÍDNĚ ZPŮSOB ROZKOŠNÍČKŮ. Tu zajisté některé sem naříkati slyšel, že jim jídlo a pití ani šmakovati, ani do hrdla jíti nechce; kterýchž jiní litovali, a aby jim spomoženo bylo, museli kupci sem tam po světě, co by se k chuti najíti mohlo, vyhledávajíce běhati; museli kuchaří všelijakých mustrů svých, jak by lahůdkám zvláštní vůni, barvu, chut dadouc, do žaludka vlouditi mohli, ohledávati; museli lékaří, aby jedno druhému ustupovalo, zvrchu i zespod po trychtýřích nalévati. Takže s velikou prací a nákladem, co do sebe vecpati a vlíti měli, jim se shledávalo; a velikými do nich chytrostmi a obmysly vpravovalo; s velikou bolestí a svíráním aneb v břiše třpělo aneb ven dobývalo. A sic napořád byli plní nechutenství, šťkání, říhání a škrkání, spali zle, chrkali a frkali, slinili se a soplili, vývratků a lejn plní byli stolové a všickni koutové; chodili neb váleli se s shnilým břichem, podagrovatýma nohama, třeslavýma rukama, kyšícíma očima atd. „A mají toto rozkoše býti?" řekl sem. „Ach, poďme odtud, abych něco víc mluviti nemusil a zase sobě něco neutržil." Tak odvrátě oči a zacpaje nos, šel sem.

VENERIS REGNUM. I přijdem, v týchž pokojích ještě, na jinou síň, kdež obojího pohlaví houfy spatřím, ani se za ruce vodí, objímají, líbají; a nechť nepravím, co tu více bylo. LIBIDINIS AESTUS. Toto povím toliko, což sem k výstraze své spatřil, že všickni tu od paní Fortůny zavřeni zákožní pálčivou prašivinu měli, kteráž jim ustavičný svrab působila, že pokoje míti nemohouc, kam přišli a oč mohli, česali se až do krve; tím však drbáním svrab ten upokojiti se nikoli nedal, ale jen více rozněcován byl; začež oni sic se styděli, avšak tajně a po koutech nic nedělali, než drbali se. MORB. GALL. Což že mrzutý a nezhojitedlný neduh, patrné bylo souditi. Nejedněm z nich i po vrchu se ošklivost vysýpala, takže se sami jedni druhých štítili, těžcí a odporní sobě vespolek jsouce; ovšem pak zdravým očím a mysli nesnesitedlno bylo hleděti na ně a puchu od nich jdoucího cítiti. LIBIDO DESPERATIONIS PRAECIPITIUM. Naposledy viděl sem, že to na těch rozkoše palácích poslední již byl, odkudž se ani zpátkem, ani dál nemohlo, kromě díry jakés vzádu tam, skrze níž nejedni hlouběji se v bůjnost dávající propadali a za živa do těch za světem temností se dostávali.

XXVI. Způsob povýšených světa

POVÝŠENÝCH LIDÍ NEPOHODLÍ. I výjdeme odtud do vrchního palácu, kterýž odevřený byl, žádného nad sebou přikrytí, kromě oblohy, nemající. A aj, tu mnoho stálo stolic, jedny nad druhé vyšších, vše okolo krajů, aby zdůlu z města vidíny býti mohly, na nichž seděli, jak kdo od paní Fortůny výš neb níž posazen byl, jimž všickni mimo jdoucí (po předu však) činíce čest, hýbali koleny a kývali hlavami. I řekl mi tlumočník: „Hle, není-liž čistá věc tak vyvýšenu býti, aby odevšad vidín byl a všickni na tebe hleděti musili?“ A já přidal: „A býti na ráně, aby na tě déšť, snih, kroupy, horko i zima bíti mohlo.“ Odpověděl on: „Herež o to. Ale jest čistá věc na tom býti místě, kdež na tě všickni pozor dávati a šetřiti tě musejí.“ „Pravda jest, že šetří,“ řekl sem; „ale kteréž šetření sotva není větším břemenem než pohodlím. Nebo po každém z nich jak jich mnoho pase, již já vidím; hnouti se nesmí a nemůž, aby všickni neviděli a nepřesoudili: jakéž to pohodlí?“ Zvláště když sem viděl, že jak mnoho po předu k nim šetrnosti, tak mnoho po zadu a po stranách nevážnosti bylo. Za každým zajisté tom v sedle rozloženým někteří stáli, kteříž naň šilhavým okem házeli, pysky a hlavami zmítali, vidliček podávali, po hřbetě slinou, ozherem neb něčím jiným káleli; někteří stolice podrývajíce pád obmýšleli, s nimiž se přenejeden v mé přítomnosti, tou i jinými příhodami, potkal.

POVÝŠENÝCH NEBEZPEČENSTVÍ. Nebo stolice ty, jakž sem řekl, po krajích stály, maličko ji posmekna, hned se zvrátila, a který se před tím dul, letěl dolů. A byly jaks na obrtlících strojené, jak se ji kde dobře dotekl, vrtla sebou a sedící se octl na zemi: čím která vyšší byla, tím

snáz bylo zaklátiti jí a vypadnouti z ní. A nalezl sem tu velikou jedněch k druhým nepřízeň, závistivé na sebe vzhlédání, jedněch od druhých z stolic vysazování, regimentů vydírání, korun srážení, titulů sobě vespolek smazování: takže tu jen se měnilo vždycky, jeden lezl na stolici, druhý z ní buď lezl aneb po hlavě letěl. Načež dívaje se, řekl sem: „Ej, toť je špatné, že za tak dlouhou a trpkou práci, kteráž se, než se na tato místa přijde, vystáti musí, tak krátká jest odměna! Však pak někdo slávy užívati nepočne, a hned zase konec.“ Tlumočník odpověděl: „Tak to paní Fortůna rozdělovati musí, aby všickni, kteréž poctiti chce, poděleni býti mohli; musejíť jedni druhým ustupovati.“

XXVII. Sláva slovoutných v světě

„Mezitím, kteří se tu dobře chovají (řekl dále tlumočník) aneb sobě toho sic zasluhují, má paní Fortůna jiný na to prostředek, jak je nesmrtedlností poctiti.“ „I jak to medle?“ řekl sem, „toť jest slavného něco, nesmrtedlným učiněnu býti: medle ukažte mi to.“ FAMA FERME VULGI OPINIONE CONSTAT. I obrátí mne Všezvěd a ukáže mi na témž palácu k západní straně vyšší ještě plac aneb výstupek, také pod čirým nebem, kamž z tohoto nižšího schodek a dole při něm dvérka byly, a u těch seděl jakýsi, plno v sobě ze všech stran očí a uší mající, až potvorno (jmenovali ho Censuram vulgi, Všesudem), jemuž se každý, kdo na plac Pověsti chtěl, nejen opovědíti, ale i všecky své věci, pro něž se nesmrtedlnosti hodným býti nadával, ukázati a k rozvážení odevzdati musil. Bylo-li v činech jeho co zvláštního a neobyčejného, dobrého nebo zlého, puštěn byl zhůru: pakli nic, dole zanechán. Dostávalo se pak tam, jakž sem znamenal, nejvíc lidí z stavu vrchnosti, bojovníků a učených; z stavu nábožníků, řemeslníků a domovního méně.

INDIGNIS QUOQUE CONFERTUR, HEROSTRATUS. Mrzelo mne pak velice, že tak mnoho zlých (loupežníků, tyranů, cizoložníků, vrahů, paličů atd.) jako dobrých tam pouštěli. Nebo sem rozuměl, že to nemůže než převráceným lidem v nectnostech posilou býti; jakož se i trefilo, že jeden přišel, nesmrtedlnosti žádaje, a tázán byv, co nesmrtedlné památky hodného způsobil, odpověděl: že co nejslavnějšího v světě věděl, zkazil, naschvál chrám, na nějž sedmnáctero království tři sta let práci a náklady vedlo, zapáliv a jednoho dne v rům položiv. I užasl se ten Censura té hanebné opovážlivosti, a pustiti ho tam, za

nehodného soudě, nechtěl. Ale přišla paní Fortůna a pustiti ho kázala. Kterýmž příkladem posileni jsouc jiní, lecos hrozného, co spáchali, vyčítali: tento, že co nejvíc mohl, lidské krve vylil; jiný, že nové rouhání, jak by se Bohu zlořečiti mělo, vymyslil; jiný, že Boha na smrt odsoudil; jiný, že Slunce z oblohy strhna, do prostřed propasti pohřížil; jiný, že nové tovaryšstvo paličů a mordéřů, skrze něž lidské pokolení tříbeno bude, začal atd., a byli všickni napořád zhůru pouštíni; což, pravím, velmi mi se nelíbilo.

MARNOST POVĚSTI. Vešel sem však za nimi tam, a aj, tu hned je jakýsi také paní Fortůny uředník, jménem Fama aneb Pověst, přijímal, jehož nic nebylo než usta. Jak zajisté dolní ten plný očí a uší, tak tento plný ze všech stran ust byl a jazyků, od nichž nemalý se hluk a zvuk rozcházel: a milý ten immortalitatis candidatus ten odtud užitek měl, že tím křikem jméno jeho sem a tam rozvolávalo. Ale na to když sem bedlivě pozoroval, spatřil sem, že se o každém tom udělaný pokřik zase pomalu tišil, až i utichlo všecko a něčí jiného zníti začala. „I jakáž to nesmrtedlnost?“ řekl sem. „Však každý téměř trošku pobuda, hned zase z očí, ust a mysli lidem vypadá.“ Odpověděl tlumočník: „A tobě pak všecko málo. Nu, podívej se na tyto aspoň.“

DO HISTORIÍ SE DOSTATI JAKÁ ČAČ? Takž ohlédna se spatřím sedící malíře, ani po některých tu hledíce je kontrfektují; a ptám se: „Proč to dělají?“ Odpověděl: „Proto, aby to ne tak jako zvuk hlasu mizelo a míjelo: těch již památka nepřestane.“ I hledím, a aj, každého vykontrfektujíc vyhodí rovně jako jiného do rokle, obrazu toliko tu nechávají, a aby ode všech spatřován býti mohl, na žerdi vystrkují. „Ach, jakáž to nesmrtedlnost?“ řekl sem. „Však pak se tu jen papíru a černidla jménem jejich přelíčeného nechává, sami jako jiní bídně hynou! ale šáleníť jest to, milý Bože, šálení. Nebo co mi po tom, že sobě mnou někdo papír našmaruje, a se mnou se zatím kdo ví co stane? Nic o tom nesmýšlím.“ Tlumočník to slyše, ztřeštěných mi nadá, a co je po mně na světě s takovými všechněm jiným odpornými rozumy, ptá se.

I V HISTORIÍCH FALŠE MNOHO. Mlčel sem tedy: a aj, v tom novou faleš uhlédám. Něčí kontrfekt, jejž sem živého krásného a spanilého viděl, přepotvorný byl; jinému na odpor mrzutému vidím, že co nejkrásnější kontrfekt mohli, udělali; některému postavili dva, tři, čtyry obrazy, a každý byl jinakší: až mi té na díle nedbalosti, na díle nevěry malířů těch hněvno bylo. Spatřím také i marnost toho. Nebo prohlédaje ty obrazy, vidím jich mnoho zašlých, zaprášených, zpráchnivělých, zhnilých, že málo aneb zprosta nic znáti bylo; některých na hromadě pro jiné viděti nebylo, žádný téměř na ně nikdá nehleděl: tožť ta sláva!

VYZDVIŽENÉ PAMÁTKY TAKÉ HYNOU. Mezitím přicházela Fortůna a kázala některé ty, nejen staré a vetché, ale i nové čerstvé kontrfekty dolů házeti; a já sem porozuměl, že jakož ta milá nesmrtedlnost sama z sebe ničímž jest, tak i pro bláznovou jakousi Fortůny vrtkavost (an jednák na svůj hrad přijímala, jednák vyhazovala) není se čím ubezpečiti: čímž sem sobě ji i s jejími tu dary tím víc zošklivil. Nebo tytýmž způsobem jinde po hradě se procházejíc, s syny svými zacházela, rozkošníčkům rozkoší a boháčům bohatství jednák přidávajíc, jednák ujímajíc, a ledakdys nenadále všecko odjímajíc a ven z hradu vystrkujíc.

SMRT VŠECKO PŘEDCE HUBÍ. Ovšem pak Smrt mi hrůzy přidávala, kterouž sem i tu na hrad docházeti a jednoho za druhým odklízeti viděl: ale nejednostejným spůsobem. Na bohaté střílela obecnými šípy, aneb přiklekajíc řetězy těmi zaškrcovala a zadušovala; rozkošníčkům nasýpala do lahůdek jedu; slavné zhazovala, aby hlavy lámali, aneb je skrze kordy, ručnice, tulichy prohánìla, každého teměř neobyčejným nějakým způsobem z světa provoděci.

XXVIII. Poutník sobě zoufati počíná a s svými vůdci se hádá

I lekl sem se, že tak nikdež nic v světě, ani na samém tom hradu Potěšení není, čehož by se mysl bezpečně, směle a cele chopiti mohla. Kteráž myšlení velmi kormoutlivě mne, čím dál tím víc, rozcházela; z nichž mne tlumočník můj Mámil (ač všelijak ohledával) vyraziti nijakž nemohl, až sem i zkřikl: „Ach mého hoře! Nic-liž pak na tom bídném světě potěšeného nenajdu? však pak při všem všudy kvaltování a tesknosti plno.“ SAPIENTIAE APEX, DESPERATIO DE REBUS MUNDI. Tlumočník dí: „A kdo tím než ty sám, nechutné kyselo, vinen, když sobě všecko ošklivíš, coť se líbiti má? Hleď na jiné, jak každý v svém stavu vesel a mysli dobré, dosti sladkosti v věcech svých maje.“ „Aneboť blázní všickni na pořád,“ řekl sem, „aneb lhou: nebo aby potěšení pravého požívali, možné není.“ „Blázni i ty,“ dí Všudybud, „aby své tesknosti polehčil.“ Odpověděl sem: „Ani v to trefiti neumím: však víš, že sem kolikrát ohledoval, a vždycky mne ze všeho vyrazilo spatřování prudkých s každou věcí proměn a bídného cíle.“

V SVĚTĚ ČEHO LIDSKÁ MYSL HLEDÁ, NENALÉZÁ. Tlumočník dí: „Co to než tvá fantazie dělá? Kdyby ty se ne tak v lidských věcech přebíral a vším všudy co svíně věchtem zmítal, byl by jako jiní mysli pokojné, potěšení, radosti, štěstí požívaje.“ „Kdybych totiž jako ty,“ řekl sem, „v zevnitřnostech vězel a nápadné nějaké nemastné zasmání za radost, přečtení nějakých trochu škaret za moudrost, kousek nějaký nápadného štěstí za vrch sytosti držel. Ale kde pak zustanou pot, slzy,

stonání, motání, nedostatkové, pádové a jiná neštěstí, jimž sem počtu, míry a konce žádného nespatřil po všech stavích? Ach, auvech, nastojte! ach, auvech, bídného tohoto života! Provedli ste mne skrze všecko, a co mi to platno? Slibovalo mi se a ukazovalo tytýž zboží, umění, potěšení a bezpečnost. Ale co mám? Nic. Co umím? Nic. Kde sem? Nevím sám. To vím toliko, že po tak mnohém motání, po tak mnohých pracech, po tak mnohém vystálém nebezpečenství, po tak mnohém mysli unavení a zemdlení nic naposledy nenalézám, než u sebe sám bolest, u jiných k sobě nenávist."

A ČÍM SE LIDÉ ZAVOZUJÍ A MÁMÍ. Tlumočník: „A hodně, proč se nespravuješ radou mou, kteráž hned z počátku byla: Nic nepodhlédati, všemu věřiti; nic neprubovati, vše přijímati; nic neštrafovati, všecko libovati. To by cesta byla, po níž by pokojně šel, přízeň u lidí měl a i sám sobě pěkně se líbil." Na to já: „Pěkně bezpochyby od tebe jsa zmámen, jako jiní fantoval, semotam bloudě plésal, pod jhem chroptě křepčil, stůně a mra sobě výskal. Viděl sem, spatřil a poznal, že ani sám nic nejsem, neumím, nemám, ani jiní: jen že se nám cosi zdá, stín lapáme, pravda uchází všudy. Ach, auvech, nastojte!"

KDO PROHLÉDNE, NEMŮŽ NEŽ TRÁPITI SE. Tlumočník: „Coť sem pravil, ještě pravím, sám si sobě vinen, protože velikého cosi a neobyčejného žádáš, čehož se žádnému nedostává." Odpověděl sem: „A protož se trápím tím více, že ne sám já, ale celé pokolení mé bídné jest; a ještě k tomu slepé, bíd svých neznající." Tlumočník dí: „Já nevím, jak a čím tobě zadosti učiniti, tak zmotané hlavě. Jestliže ani svět ani lidé, ani práce ani zahálka, ani umění ani neumění, summou žádná věc nelíbí, co s tebou již dělati, co v tom světě víc schvalovati, nevím."

Všudybud na to: „Poveďme ho ještě na hrad královny naší teď uprostřed stojící, tam se snad upamatuje."

XXIX. Poutník hrad královny světa, Moudrosti, prohlédá

Takž pojmouc mne vedou. A aj, hrad ten stkvěl se rozličným krásným všudy zevnitř malováním, bránu maje osazenou strážnými, aby žádný kromě úřad nějaký a vládu v světě mající pouštěn nebyl. Těm zajisté samým, jakožto královny služebníkům a nařízení jejích vykonavatelům, vcházeti a vycházeti volno: jiní, chtějí-li se na hrad podívati, zevnitř toliko zevlovati musejí. (Nebo pry všechněm tajností těch, jimiž se svět řídí, vyzvídati nesluší.) Jakož pak zevlů těch, víc usty než očima se dívajících, dosti sem tu viděl; mne pak že do brány předce vedli, tomu sem rád byl, vždy také, co za tajemství ta Moudrost světa má, vyrozuměti žádostiv jsa.

Než i tu sem bez příhody nebyl: strážní zastoupíc mi, examinovati začnou, co tu chci; nýbrž začnou zpět hnáti a strkati i opřáhati. Ale Všudybud, jakožto i tu známý, jim za mne nevím co odpověděv a za ruku ujav, předce mne provedl až na první plac.

Kdež hledě já na samo již hradu stavení, vidím zdi bělostkvoucí, kteréž pravili mi, že alabastrové jsou; ale já pilně hledě a rukama ohledávaje nic nevidím než papír a vyhlédající skulinami zde onde koudel: odkudž soudě, že stěny ty dílem dutým a vycpávaným strojeny jsou, šalbě té sem se podivil i zasmál. I přišli jsme k schodu, po němž se zhůru kamsi chodilo: a já, zboření se boje (a tuším srdce mé, co mne tam potkati má, cítilo), jíti nechtěl. Tlumočník mi: „Nač je, můj milý, ta fantazie? Boj se pak, aby se nebe nezsulo. Či nevidíš jiných

množství zhůru a dolů scházeti?“ Takž já, vida i tu příklady jiných, šel sem šnekem tím, kterýž vysoký byl a v kolo, že by sobě jeden závrat uhoniti mohl.

XXX. Poutník na palácu Moudrosti obžalován

POUTNÍK PŘED KRÁLOVNU SVĚTA MOUDROST POSTAVEN. I uvedli mne na nějakou velikou síň, na níž mne nejprv světlo oblesklo neobyčejné: nejen proto, že oken plno bylo, ale více pro drahé (jakž pravili) kamení, jimž stěny vysazeny byly vůkol, a půda postřená čalouny drahými, též od zlata se třpytícími: místo pak stropu byl oblak jakýsi či mhla. Čehož sem plně examinovati neměl kdy, protože mi oči na samu tu milou královnu ihned obráceny byly, kteráž na nejvyšším místě pod majestátem seděla, a okolo ní z obou stran stojící raddy a služebnice její, komonstvo k užasnutí velebné. I zhrozil sem se slávy té, zvláště když počaly jedna za druhou na mne vzhlédati. I dí mi Všudybud: „Nestrachůj se nic, předstup blíž, ať tě i královna Její Milost spatří: a bud srdnatý, na stud však a zdvořilost nezapomínaje.“ A tak mne vedl až do prostřed a kázal mi se z nízka pokloniti: což já, nevěda jak činiti, učinil sem.

A TU OBŽALOVÁN. A tlumočník můj, tlumočníkem se ode mne bez mé vůle udělav, v tato slova řeč začal: „Nejjasnější světa královno, přestkvělý Boží paprslku, Moudrosti velebná, tento teď, kteréhož sme před důstojnost obličeje tvého přivedli, mládenec, dostav štěstím jakýmsi od Osuda (rejenta Tvé Milosti) dovolení, aby všecky stavy a řády přeslavného tohoto království světa, v kterémž tebe nejvyšší Bůh na místě svém, aby v něm všecko prozřetedlností svou od končin až do končin jeho řídila, postavil, projíti a shlédnouti mohl, od nás teď, kteříž sme podlé prozřetedlnosti vůle tvé takovým za průvodčí nařízeni, skrze všecky stavy proveden jest. Avšak (což s pokorou a bolestí před

tebou vyznáváme) vší naší upřímnou a věrnou prací toho sme při něm dovesti nemohli, aby sobě jistý řád oblíbě, pokojně se v něm usadil a jeden z věrných, poslušných, stálých vlasti této veřejné obyvatelů byl: nýbrž vždycky a při všem nám teskní, všecko sobě nechutná a po čemsi jiném neobyčejném dychtí. Protož my, jeho divoké žádosti za dosti učiniti, ani ji vyrozuměti nemohouc, před tvou teď velebnou jasnost jej stavíme a prozřetedlnosti tvé, co se s nim učiniti vidí, poroučíme."

A LEKAL SE. Tyto řeči (jichž sem se nenadál) slyše já, každý souditi můž, jak mi k mysli bylo. Nebo sem dobře již viděl, že sem já tu na soud přiveden: protož sem se lekal. SOK. Zvláště vida u trůnu královny ležící ukrutnou šelmu (pes-li, či rys, či drak nějaký byl, nevím dobře) a na mne jiskřícíma očima vyhlédající; jíž, viděl sem, že nebylo než pošťvání na mne potřebí. Stáli také tu dva oděnci, drabanti královny, v ženském sic rouchu, hrozní však: zvláště levý. MOC. Nebo byl v pancíři železném, špičatém jako jež (jehož i dotknouti se, viděl sem, že nebezpečno), u rukou i noh měl ocelivé pazoury, v ruce jedné oštíp a meč, v druhé luk a oheň mající. ULISNOST. Druhý mi se ne tak hrozný jako směšný zdál. Nebo měl místo pancíře liščí, na ruby obrácený kožich, místo halapartny v ruce též liščí ocas, v levé pak větev s ořechy, jimiž štěrkal, maje.

PROMLUVENÍ K NĚMU. Když odmluvil tlumočník (a ať také dím zradce) můj, královna (tvář nejsubtýlnějším kmentem přistřenou mající) takto řečí vážnou a rozvláčitou promluvila: „Mládenče zdárný, umysl tvůj, žes všecko v světě prohlédnouti žádostiv byl, ne zle mi se líbí (čehož já každému z nejmilejších svých ráda přeji a k tomu skrze věrné tyto služebníky a služebnice své ráda napomáhám). Ale tohoť o tobě neráda slyším, že tak cosi vybíravého jsi, a učiti se jakožto novotný v světě host maje, ty se v mudrování vydáváš. Pro kterouž příčinu ač bych tě jiným na příklad v kázeň svou vzíti mohla, však poněvadž radějí obmýšlím, aby příkladové snášelivosti a dobroty nežli pří-

snosti mé vůbec známi byli, shovímť ještě a tuto při sobě na hradě svém tobě bytu propůjčujic povoluji, aby lépeji sobě sám a správě mé vyrozumíval. Važiž sobě této milosti mé a věziž, že se ne každému na tato tajná místa, kdež se dekrétové a usudkové světa dějí, přicházeti dostává.“ Což domluvivši rukou pokynula, a já podle daného návěští ustoupil v stranu, co to bude, dívati se opět žádostiv jsa.

RADDY KRÁLOVSKÉ. Mezi tím postavě se v stranu ptám se tlumočníka, jak těm raddám říkají, jaký mezi nimi řád a jaká které povinnost? I dí mi: „Ty nejblíže královny Jeji Milosti stojící jsou tajné raddy: po pravici Čistota, Bedlivost, Opatrnost, Rozmyslnost, Přívětivost, Mírnost; po levici pak Pravda, Horlivost, Opravdovost, Udatnost, Trpělivost, Stálost; a ty jakožto raddy vždycky trůnu královskému přístojí.“

UŘEDNICE KRÁLOVSKÉ. „Tyto pak v nižších šraňcích stojící jsou úřednice a místodržící její v světě. Ta v šeré sukni, zavitá, jest místodržící nad dolní stranou a slove Industria, Snažnost; ta pak v zlatohlavu a nabíraném obojku pod věncem (všaks ji, za to mám, prvé již viděl) místodržící nad hradem Blahoslavenství a slove paní Fortuna. Ty obě i s svými pomocnicemi někdy tam jsou při svých řízeních, někdy zde, jakož pro postavování se na službu, tak i pro přijímání usudků a rozkazů. A ta opět každá má své podrejentí, jako paní Industria nad stavem manželským Milost, nad řemesly a živnostmi Pracovitost, nad učenci Důvtipnost, nad duchovenstvem Nábožnost, nad vrchnostmi Spravedlnost, nad soldáty Srdnatost atd.“

ŽENSKÝ REGIMENT V SVĚTĚ. Já jména ta krásná slyše, a však proti tomu všecko na opak v světě vida, byl bych rád něco řekl, nesměl sem však již; pomyslil sem sobě toliko: „Divná toho světa správa! Král žena, raddy ženy, uředníci ženy, všecken regiment ženský! coť se ho kdo báti má.“

DRABANTI. I zeptám se ještě na ty drabanty dva, co a k čemu jsou? On, že „i královna Její Milost své nepřátely a ukladníky má, před nimiž

se hájiti musí. Tento pry v liščí zbrojí slove Ulisnost, onen druhý v železi a ohni slove Moc: kde jeden obrániti nemůž, brání druhý, oba se vespolek zastupujíce. Pes pak při nich jest místo strážného, aby, kde kdo podezřelý se blíží, štěkáním svým oznamoval a odháněl: slove u dvoru Pošta, ale kterým se povinnost jeho nehrubě líbí, přezdívají mu Sok. Ty však lelkování nechaje, poslouchej a pozorůj věcí samých, kteréž se tu díti budou.“ „Dobře,“ řekl sem, „rád.“

XXXI. Šalomoun s houfy velikými na palác Moudrosti přišel

ŠALOMOUN VYSTOUPIL, MOUDROSTI ZA CHOT HLEDAJE. Když já se poslouchati strojím, co se tu dělati bude, aj, v tom začne se zvuk a hluk veliký, a když se ohlédají všickni, hledím i já: a spatřím vcházejícího na palác jakéhosi v blesku jasném, pod korunou, s berlou zlatou, a komonstvo za ním převeliké, až všickni téměř zděšeni byli. I obráceny na něj oči všech, i mé také. A on předstoupiv oznámil, že jest od nejvyššího Boha Bohů tím poctěn, aby nade všecky, kteříž před nim byli i po něm budou, svobodněji svět prohlédl, a nad to výše aby sobě Moudrost, kteráž jest ředitelkyně světa, za manželku pojal; protož té že hledá. (A jmenoval se nejslavnějšího pod nebem národu izraelského králem Šalomounem.)

CO MU ODPOVĚDÍNO A ON ZASE. Na to když jemu skrze Opatrnost kanclířku odpovědíno bylo, že Moudrost samého Boha chot jest a jinému se oddati nemůže: než přízně její užívati líbí-li se, toho že se jemu nezávidí. Šalomoun řekl: „Teď se usazuji, dokudž bych nespatřil, jaký jest rozdíl mezi moudrostí a bláznovstvím: nebo sic nelíbí mi se nic, což se děje pod sluncem.“ ECCL. 11.7.

POUTNÍK SE ZRADOVAL. Já slyše to, ach, jak sem se zradoval, že již aspoň bohdá jinakšího vůdce a rádce dostanu, než sem posavád měl, při němž i bezpečněji ostojím, i místněji všecko vyšetřím, a naposledy, kam on půjde, za nim půjdu: i začal sem Pána Boha v sobě sám chváliti.

ŠALOMOUNOVO TOVARYŠSTVO. Měl pak při sobě Šalomoun zástup nemalý služebníků a přátel svých, kteříž s nim Moudrosti, té světa královny, examinovati byli přišli: mezi nimiž byli hned okolo jeho boku muží počestní, plní vážných obyčejů, kteréž mi (když sem se ptal) patriarchy, proroky, apoštoly, vyznavače atd. jmenovali. V zadním pak jeho houfu ukazovali mi některé z filozofů: Socratesa, Platona, Epicteta, Senecu a jiné. I usadili se všickni ti po stranách, a já také s velikým, co tu bude, očekáváním.

XXXII. Poutník se na tajné soudy a správu světa dívá

Porozuměl sem pak brzo potom, že se tu veřejné toliko věci, všech stavů světa se dotýkající, spravují; jiné partikulární věci v vlastních svých místech, rathouzích, soudnicích, konsistořích atd. Co se pak v mé tu přítomnosti dálo, co nejkrátčeji oznámím.

STÍŽNOSTI NA NEŘÁDY SVĚTA. Nejprvé předstoupily uřednice světa, Industria a Fortuna, oznamujíce o neřádích, kteříž se ve všech stavích sbíhají, a to skrze společné nevěry, fortele, obmysly a šalby všelijaké: žádajíce, aby to nějak napraveno bylo. I zradoval sem se vida, že již sami oni na to přicházejí, nač sem já přicházel, že totiž řádu v světě není. A tlumočník to znamenaje dí: „To hle, tys se domníval, že sám ty oči máš, a kromě tebe žádný nic nevidí: a hle, ti, kterýmž to poručeno, jak bedlivý na to pozor mají.“ Já: „Rád to slyším,“ řekl sem. „Dejž Bože toliko, ať se tomu cesta najde.“

VYHLEDÁVÁNÍ PŘÍČIN TOHO. I viděl sem, že se raddy sstoupily, a porozmluvíc spolu, tázati se skrze kanclířku Opatrnost daly, mohloli by se vyzkoumati, kdo by toho příčinou byl? A po mnohém vyhledávání oznámeno, že se nějací rotníci a buřičí vloudili, kteříž tajné i zjevné neřády roztrušují. Nejpředněji pak vina dávána (nebo je tu hned jmenovali) Obžerství, Lakotnosti, Lichvě, Chlipnosti, Pýše, Ukrutenství, Lenosti, Zahálce a některým jiným.

MANDÁT NA PŮVODY NEŘÁDŮ. O něž když potaz šel, naposledy sepsán a čten nález, aby se skrze odevřené patenty (i v jistých místech

vyvěšené a přibité, i vůbec po zemi rozeslané) prohlásilo, že Její Milost královna Moudrost, znamenajíc, jak skrze mnohé potutedlné vloudilé cizozemce mnozí neřádové vůbec průchod mají, tou příčinou ti, kdož toho původové býti shledáni jsou, že se z obce celého království na věčnost vypovídají, zejména Obžerství, Lakota, Lichva, Chlipnost atd., a to hned od té hodiny aby se více viděti nedali, pod skutečným na hrdle trestáním. Tento usudek když skrze zhotovené patenty publikován, nepodobné k víře, jaký všudy pléšícího lidu hluk povstal, a každému se (i mně) zlatého již v světě věku naděje dělala.

NOVÁ NAŘÍKÁNÍ A NOVÁ NAŘÍZENÍ. Ale po malé chvíli, když nic lépe v světě nebylo, mnozí přibíhali, že se exequucí nevykonala, naříkajíce. Po zasednutí tedy opět raddy nařízení jsou od královny komisaří, Nedbal a Přehleda, k nimž pro větší vzácnost z královských rad přidána Mírnost, s poručením, aby pilně ohledali, zdali zlopověstní ti vypověděnci přes mandát tu zustávají, či se někteří opovážlivě zase navrátili. I ubírali se komisaří, a po nějakém času vrátivše se, relací činili, že sic nalezli některé podezřelé, ale ti že se, aby z vypověděných byli, neznají, a také jináč jmenují. Jeden že jest podoben k Ožralství, ale že slove Rouš aneb Veselost; druhý podobný k Lakomství, ale že slove Hospodářství; třetí podobný k Lichvě, ale že slove Ourok; čtvrtý k Chlipnosti, ale že mu říkají Milost; pátý ku Pýše, ale že se jmenuje Vážností; šestý k Ukrutenství, ale že slove Přísnost; sedmý k Lenosti, ale že má jméno Dobromyslnost atd.

VYSVĚTLENÍ MANDÁTU. To když uváženo v raddě, vyhlášeno zase, že Veselost není Ožralství, ani Hospodářství Lakomstvím slouti nemá atd. Protož aby se poznamenané osoby svobodné propustily, mandát že se na ně nevztahuje. Tento nález jak rozhlášen, oni se hned svobodně ubírali, a lidu obecného zástup za nimi jdouce s nimi se známili a tovaryšili. Já na Šalomouna a jeho collégy pohleděv, kroutiti je hlavami vidím: však když mlčeli oni, mlčel sem i já, kromě že jsem jednoho z nich druhému šeptati slyšel: „Jména (pry) sou vypovědína, zrádcové

a zhoubcové, jména sobě změnivše, volný průchod mají: nebude z toho nic dobrého.“

STAVOVÉ SVĚTA ŽÁDAJÍ ZLEPŠENÍ SVOBOD. V tom přišli opět a audiencí žádali vyslaní ze všech stavů světa; a puštěni jsouc, přednášeli s divným kejklováním poníženou všech věrných poddaných žádost: aby se Její Milost nejjasnější královna milostivě rozpomenouti ráčila, jak věrně a poslušně všickni upřímní stavové sceptrům panování jejího až posavád se drželi, na jejich právích, výpovědech a celé správě dověrně přestávajíce, i na potom toho a ne jiného umyslu jsouce; toliko že pokorně žádají, aby pro odměnu předešlé a ponuknutí k nové stálé věrnosti Její Milostí Královnou jim privilejií a svobod jejich zlepšení nějaké (jak by koli Její Milosti Královny prozřetedlnosti se líbilo) učiněno bylo: za to dobrodiní že stálým poslušenstvím vděčnosti náležité dokazovati slibují. To odmluvivše, poklonili se k zemi a postoupili zpět. Já protra sobě oči: „Což toto bude?“ dím. „Ještě-liž svět dosti svobod nemá, že jich více chce? Uzdy vám, uzdy a biče a trochu helleboru!“ To však sám sobě. Nebo sem uložil nic neříkati: aniž mi u přítomnosti mudrců a šedivců těch, kteříž na to také pozor dávali, slušelo.

NOVÝCH PRIVILEJIÍ ROZDĚLOVÁNÍ. I sstoupí se opět do rady, a po dlouhém rokování dá oznámiti královna, že vždycky na tom byla, vzdělávati a ozdobovati království své, a k tomu že sama od sebe vždycky nakloněná jest: ovšem tedy žádost poddaných svých a věrných milých slyšec, že ji oslyšeti nechce. Protož že se na tom uradila, aby pro rozhojnění poctivosti jejich titulů jim ve všech stavích přiopravila, kterýmiž by se zřetedlněji a s větší pochvalou jedni od druhých dělili. Protož že nařizuje a poroučí, aby se na potom řemeslníci psali slovoutní, študenti osvícení a nejučenější, mistři a doktoři nejslovoutnější, kněží důstojní, velební a všelijaké cti hodní, biskupi nejsvětější, bohatší mezi měšťany urození, zemané urození a stateční rytíří, páni dvakrát páni, hrabata vysoce urození páni a páni, knížata ve-

likomocní, králové nejjasnější a nepřemožení. „Což aby tím pevnější bylo, nařizujeme, aby žádný ani listu přijímati nebyl povinen, jestliže by se mu co z titulů vypustilo aneb pochybilo.“ Začež vyslaní poděkování učinivše odešli. A já sobě na mysli: „Znamenitá váše kořist, čáry na papíře.“

SUPPLIKACÍ CHUDÝCH. I přinešená od chudých ze všech stavů supplikací, v níž na nerovnost velikou naříkali, že jiní hojnost mají statku, a oni nouzi trou: aby to srovnáno nějak bylo, žádajíce. Po uvážení té věci odpovědíti chudým poručeno, že ač by Její Milost Královna všechněm pohodlí, jakého sobě kdo sám vinšuje, přála, však že sláva království toho vyhledává, aby se jedni nad druhými stkvěli. K tomu že pro ustanovený jednou v světě řád jinák to býti nemůže, než aby jak Fortuna svůj hrad, tak Industria své dílny osazené měla. Než toto že se dovoluje, aby každý neléně se, jakýmikoli cestami můž a umí, z chudoby sobě pomáhal.

SUPPLIKACÍ SNAŽNÝCH. Ta odpověď supplikantům těm daná jak se rozhlásila, přistoupili po malé chvíli jiní, od snažných supplikací nesouce, aby tedy napotom ti, kteříž by se nelénili, v kterémkoli stavu a předsevzetí svém opatřeni v tom byli, aby sami oni to, po čem dychtí a pracují, docházeli, slepým štěstím aby nic nešlo. Na kteréž supplikací, v uvažování ji, dlouho rada držána: z čehož sem soudil, že nesnadná věc byla. Naposledy však prohlášeno, že ačkoli úřednici Fortuně a služebnici její věrné (nebo že se jinák neví) Náhodě jednou jim svěřená moc a správa z rukou vzata býti nemůže, nic méně však, že na to pamět bude, i jim o tom poručení se stane, aby snažní před nedbalci (pokudž by se trefovati mohlo) na pozoru byli: tím tedy že se spraviti moci budou. I odešli ti také.

SUPPLIKACÍ UČENÝCH A SLAVNÝCH. Přišli pak hned za tím od některých zvláštnějších lidí vyslaní, Theophrastus a Aristoteles, žádajíce dvojí věci. Předně, aby nebyli takovým příhodám jako jiní lidé poddáni. Druhé, poněvadž z Boží dobroty na tomto světě znamenitějším vti-

pem, uměním, bohatstvím atd. poctěni jsou (jakýmž lidem umírati obecná škoda), mohlo-li by tedy před obecným houfem to privilejium míti, aby neumírali, že žádají. První žádost jejich když uvážena, odpovědíno, že věci spravedlivé žádají: protož že se jim povoluje, aby se, jak nejlépe umějí, před příhodami hájili, umělí uměním, opatrní opatrností, mocní mocí svou, bohatí bohatstvím svým. Z strany žádosti druhé poručila královna Moudrost ihned všecky nejznamenitější alchymisty svolati a takového prostředku, kterým by se nesmrtedlnost způsobiti mohla, se vší pilností pohledati. Kteříž k sobě to přijavše, rozešli se. Když se pak dlouho žádný nevracel, a legáti na odpověď dotírali, dána jim pro interim taková resolucí, že Její Milost Královna nepřeje, že takoví zvláštní lidé s jinými zaroveň hynouti mají: a však že tomu na ten čas ještě cesty neví. Toto však za privilejium že jim dává, aby, kdež se jiní prostí hned za čerstva po smrti pohřbují, oni co nejlépe mezi živými aby chováváni byli; a kdež jiní po smrti jen pod zelený drn se dostávají, oni aby se kamením přikládati dali. Tohoto, a což by sobě víc pro rozdíl od chatry lidu vyšetřiti mohli, že se jim povoluje a na to privilejium dává.

SUPPLIKACÍ OD VRCHNOSTI. Ti když odešli, předstoupili někteří jménem vrchností, obtížnost stavu toho předstírajíce a za polehčení žádajíce. I povoleno jest jim, aby sobě hověli a skrze místodržící a uředníky věci řídili: na čemž přestavše a poděkovavše odešli.

A OD PODDANÝCH. Nedlouho za tím přišli vyslaní od poddaných, rolníků i řemeslníků, naříkajíce, že kteří nad nimi jsou, nechtí než pot jejich píti, protož že je honiti a štváti dají, až z nich krvavý pot teče. A ti, jichž k tomu užívají, že to tím ukrutnější činí, aby i sami odtud mízku měli. Čehož na důvod vysypali tu hned mozolů, zsinalostí, jízev i ran čerstvých (kteréž na ukážku byli přinesli) hromadu, žádajíce milosti. I zdála se věc zřejmá, že to příkoří jest, protož aby zastaveno bylo; však poněvadž vrchnostem skrze služebníky říditi dovoleno, ti že jsou vinni: protož aby obesláni byli. Půhonové tedy hned rozesláni ke

všechněm královským, knížecím a panským raddám, rejentům, úředníkům důchodníkům, výběrčím, písařům, rychtářům atd., aby se ničímž nevymlouvajíc postavili. Poručeno, stalo se. Však proti žalobě jedné deset jich postaveno, když to na lenost poddaných, neposlušenství, zpouru, pýchu, bůjnost všelijakou, když se jim jen maličko uzdy popustí, a co toho víc, mnohé a rozličné stížnosti vedeny. Po vyslyšení těch uvažována opět v radě všecka ta věc: a vyhlášeno poddaným, poněvadž sobě lásky a milosti vyšších svých vážiti buď nechtí, neb neumějí, aby tedy zůřivosti obvykali, poněvadž to v světě býti musí, aby jedni panovali a druzí poddáni byli. Mimo to však že se jim přeje, mohou-li sobě ochotností, povolností a skutečnou poddaností u vrchností svých a místodržících jich co nejvíc přízně dobyti, aby ji užívali.

STÍŽNOST POLITIKŮ A PROKURÁTORŮ. Po propuštění těch pozustali tu politici (raddy královské a panské, doktoři práv, prokurátoři, rychtáři atd.), stěžujíce sobě na nedokonalost práv psaných, že podlé nich ne všecky mezi lidmi se sbíhající rozepře (ačkoli již na statisíce casus vypsaných mají) rozhodnuty býti mohou. A tím že jest, že aneb nemohou dokonále mezi lidmi řádu držeti; aneb přidají-li kdy pro vysvětlení práva a skončování pře z svého co, že se to od nerozumných za natahování práv a převrácení pře pokládá, a odtud i k nim nelíbost, i společné různice tím víc rostou. Protož že žádají aneb rady, jak dělati, aneb proti všetečným lidským soudům ochrany. Těm když vystoupiti poručeno, šel potaz: a tu jaká od které z rad královny přímluva byla, dlouho by připomínati bylo. Protož samo o tom snešení povím, kteréž jim po zavolání jich zase oznámeno. Jmenovitě, aby nová práva na všecky příhody dokonále se trefující sepsána býti mohla, k tomu Její Milost Královna že cesty nevidí: protož aby při prvnějších právích a navyklostech zustáno bylo. PRAVIDLO JIM DÁNO: RATIO STATÛS. Než toto že jim za pravidlo a klíč všech práv Její Milost Královna dávati ráčí, aby všudy svým práv vykládáním a soudů vedlé nich konáním buď k svému neb k obecnému dobru směřovali. A to že slouti bude ra-

tio statûs, čímž že se proti šermům obecných pomlův jako štítem zamítati moci budou, že toho a toho přítomný způsob (jemuž nekaždý rozumí) vyhledává, tak že býti musí. Politici, to pravidlo přijavše, slíbili se podlé něho chovati a odešli.

STÍŽNOST ŽEN NA MUŽE A MUŽŮ NA ŽENY. Neminulo málo, přišly ženy, stížnost sobě, že pod mocí mužů jako otrokyně nějaké zustávati musejí, vedoucí. Našli se hned tu i muží, nad neposlušenstvím žen hořekující. I sstoupili se královna s raddami, a to jednou i po druhé do potazu, až pak skrze kancléřku výpověd vyhlášena takto: „Poněvadž přirození mužům přednost dalo, toho že se při tom zanechává; a však s výminkami těmito znamenitými. Předně: poněvadž ženy polovice jsou pokolení lidského, tedy aby muží bez jejich rady nic nečinívali. Druhé: poněvadž častokrát přirození štědřeji se dary svými ženám než mužům vylévá, aby, kdy která z muže svého rozumu a moci míti můž, mužatka sloula a muž ji přednosti bráti nemohl.“ To byla výpověd první: na kteréž se ani mužům, ani ženám přestati nevidělo. Ženy zajisté chtěly, aby se s nimi muží aneb regimentem rozdělili aneb přejímali, tak aby se vrstvou regiment měnil, a jednák muží, jednák ženy jej držely. Ba nalezly se, kteréž nechtěly než cele panovati, hbitější svou jak tělem, tak i rozumem potočitost předstírajíce: tolikéž poněvadž po tolik tisíc let muží přednost drželi, již také že čas jest, aby jim ustoupili. An že toho před málo lety v království englickém ušlechtilý příklad spatřín, že když královna Alžběta kralovala, ku poctivosti jí všickni muží pravou ruku ženám pouštěli, což ještě chvalitebně trvá. Poněvadž tedy Její Milost světa královna Moudrost i všecky její raddy, v jejich pohlaví od Boha stvořeny a světu představeny jsou, že tedy slušně má (Regis ad exemplum totus componitur orbis) za způsob světa býti správa i domů, i obcí. Kterouž řečí domnívaly se, že královnu Moudrost na svůj smysl snadně napraví. Ale muží, aby pře nepromlčeli, tímto se bránili: že ač Bůh královně Moudrosti regiment svěřil,

sám ho však předně v rukou drží, a to cele a vždycky; protož oni že také chtějí atd.

NAROVNÁNÍ MEZI MUŽÍ A ŽENAMI. Na to bylo sstupování opět několikero: a tak sem souditi mohl, že jim nebrzy tak těžká materia přicházela. Když sme pak všickni na poslední výpověd čekali, nedočekali jsme se ji: než poručeno Opatrnosti s Přívětivostí tajně s jednou i druhou stranou jednati. Kteréž do toho se vloživše, takový našly prostředek, aby muží pro svornost a pokoj doma aspoň tiše přednost ženám pouštěli a rad jejich užívali. Ženy pak aby na tom dosti majíce, zevnitř se ku poslušenství hlásaly: poněvadž tak při starobylém obyčeji povrchně vždy předce zustáno býti bude moci a jejich domácí regiment také nezle bude stvrzen. Sic že by veliká ta obecného regimentu tajnost, že muží spravují obec, obec ženy a ženy zase muže, k vyjevení přišla: k čemuž aby přijíti nedopouštěli z obojí strany, že Její Milost Královna prosí. I přijato jest to od obojí strany. SIR. 26. 29. EFEZ. 5. 23. To vida jeden z tovaryšstva Šalomounova, řekl: „Žena, kteráž ctí muže svého, za moudrou jmína bývá.“ A druhý přidal: „Muž jest hlava ženy, jako i Kristus církve.“ Ale zustalo při tom přátelském narovnání, a ubírali se preč, muží i ženy.

XXXIII. Šalomoun marnosti a šalby světa vyjevuje

ECCL. 1, 2. 15. MOUDROSTI SVĚTSKÉ LARVA ODKRYTA. Tu Šalomoun, kterýž až potud dívaje se tiše seděl, déle se již držeti nemoha, hlasem velikým volati začal: „Marnost nad marnostmi, a všecko marnost! Tak-liž co křivého jest, zpřímiti se nemůž? Nelze-liž ani nedostatků sčísti?“ A postav, i zástup jeho veškeren, s hřmotem velikým, ubírá se přímo k trůnu královny (aniž tomu buď ta vzteklá Pošta, aneb drabanti z obou stran překaziti co mohli, protože křikem a bleskem jeho zaraženi byli, jako i sama s raddami svými královna). On tedy vztáhna ruku, sejme z oblíčeje jejího zastření, kteréž ač se prvé cosi drahého a stkvoucího zdálo, nenašlo se však býti než pavučinou. A aj, tvář její se ukázala bledá, však odutá, červenosti sic něco na lících, však líčené (což se odlupováním po místech znamenalo) mající; ruce tolikéž prašivé spatříny a všecko tělo nemilé, i dýchání její smrduté. Čehož sem já se zděsil i všickni přítomní, že jsme jako strnutí stáli.

I JEJÍM RADDÁM. Šalomoun pak obrátiv se k raddám domnělé té královny, zodjímal i jim larvy a řekl: „Vidím, že na místě Spravedlnosti Nespravedlnost panuje a na místě Svattosti Ohavnost. Bedlivost váše jest Podhlidavost, Opatrnost váše Chytrost, Přívětivost váše Pochlebenství, Pravda váše Tvárnost jen, Horlivost váše Vzteklost, Udatnost váše Opovážlivost, Milost váše Bůjnost, Pracovitost váše Otrocství, Důvtipnost váše Domnínka, Nábožnost váše Pokrytství atd. ECCL. 12. 14. Vy-liž na místě Boha Všemohoucího svět říditi máte? Přivedeť Bůh

na soud všeliký skutek a každou věc tajnou, buďto dobrou nebo zlou. Já pak půjdu a hlásati všemu světu budu, aby se svoditi a mámiti nedali.“

ŠALOMOUN MARNOSTI SVĚTA PO VŠEM SVĚTĚ ROZHLAŠUJE. A obrátiv se šel s hněvem a zástupové jeho za nim; a když po ulicích „Marnost nad marnostmi a všecko marnost“ volati začal, sbíhali se odevšad národové, a lidé, a jazykové, i králové a královny z končin dalekých: a on dštil výmluvností a vyučoval je. Nebo slova jeho byla podobná ostnům a hřebíkům vbitým atd.

RADA PROTI NĚMU, ABY PŘELŠTĚN BYL. Já pak nešel za nim, ale s svými vůdci, zděšenými ještě, tu na palácu státi sem zustal, a co tu dále dálo, spatřil: jmenovitě že královna, z omráčení toho se proberuc, s raddami svými, co je dělať, raditi se začala. Kdež Horlivost, Opravdovost a Udatnost raditi chtěly, aby všecka moc sebrána a za ním poslána byla, aby jat byl. Opatrnost naproti tomu radila, že se mocí nic nespraví, poněvadž nejen sám on mocný také jest, ale i všeho teměř světa potah již po sobě má (jakož vracující se jedna za druhou pošty o tom, co se tam děje, oznamovaly): než aby poslána za ním byla Přívětivost s Ulisností, a ty aby k sobě z hradu Fortůny Rozkoš přivezmouc po něm šly, a kdekoli jest, ochalebně se k němu vinuly, krásu, slávu, líbost království tohoto ukazujíce a schvalujíce; snad že tak uloven bude, jiné cesty že ona neví naprosto žádné. I schválena ta rada, a aby ty tři hned šly, poručeno.

XXXIV. Šalomoun oklamán a sveden

ŠALOMOUN DŠTÍ MOUDROSTÍ. Já vida to, prosím vůdců svých, že bych také rád na to, co tam bude, se podíval. Všudybud povolil hned a šel; tlumočník také. I přijdeme a najdeme Šalomouna s houfy jeho v ulici Učených, an s podivením všech vypravuje o přirození stromů, počna od cedru, kterýž jest na Libánu, až do mchu, kterýž roste na zdi; též o hovadech a ptácích a zeměplazích a rybách; a o podstatě světa a moci živlů, a o spořádání hvězd, a o přemyšlování lidském atd. I přicházeli ze všech národů poslouchati moudrosti jeho. Tím zvelebeň byv nadmíru, počal se sám sobě zalibovati: zvláště když Přívětivost a Ulisnost, přitočíce se opatrně, před oblíčejem všech lidí chvály jeho vyvyšovati začaly.

VYMÝŠLÍ UMĚNÍ ŘEMESLNÁ. Odkudž on zdvihna se, šel jiných světa stran prohlédati: a vkročiv do stavu řemeslníků, dívati se a kochati začal v rozličném umění jejich, i sám jim vysokým vtipem svým neobyčejné věci vymýšleje, k strojení umělému zahrad a štěpnic a rybníků a k stavení domů a měst a vzdělávání všelikých rozkoší synů lidských přináležející.

V STAVU MANŽELSKÉM SE ZAPLETL. Až pak, když do ulice Manželské vcházel, tu jemu Rozkoš lstivá všecky nejkrásnější mladice, co nejšperkovněji ustrojené s muzikou všelijakou libě znějící, vstříc vedla a skrze některé výtečnější slavně vítati dala, jej světlem lidského pokolení, korunou národu izraelského, ozdobou světa nazývajíc: a že jakož stavu učených a tolikéž stavu řemeslníků od přítomnosti záře jeho rozumnosti a osvícení nemálo přibylo, tak že i stav manželský od pří-

tomnosti jeho slávy zvelebení čeká. Šalomoun, poděkování uctivé učině, ohlásil se, že stav ten přiučastněním se k němu poctiti sobě umínil: protož vybrav sobě z celého mladic zástupu, co se mu nejpodobnějšího zdálo, zvážiti se s ní a ukovati dal (dcerou faraonovou ji jmenovali), a tu při sobě maje, její milostí jat jsa, více vzhlédání na ní a zabývek než moudrosti své hleděl. Nýbrž (čehož bych se byl nikoli nenadál) po houfu plésajících mladic oči pouštěje (když mu jich lstivá Rozkoš vždy víc a víc na oči vodila), jímán jsa krásou a spanilostí jedné za druhou, co se jen výtečného namanulo, žádné již ani sobě odvážiti nedav, k sobě povolával: takže jich v krátké chvíli sedm set s sebou spatřil a mimo to tři sta svobodných okolo sebe měl; za slávu sobě, aby i v té věci všecky, kteříž před nim byli i po něm budou, převýšil, pokládaje. A tuť již nic viděti nebylo než laškování rozličná: nad čímž vlastní jeho lidé trouditi se a vzdychati počali.

V STAVU PAK NÁBOŽNÍKŮ DOKONCE KLESL. On pak přejda ulici tu, ubíral se s houfem svým dále, a vstoupiv do ulice Nábožníků, kam jej to spřipínané nešťastné tovaryšstvo táhlo, tam se vtáhnouti dal mezi zvířata a zeměplazy, draky a žížaly jedovaté, a s těmi sobě smutnou kratochvíl začal.

XXXV. Šalomounovo tovaryšstvo rozplášeno, jímáno, smrtmi ohavnými sprovázíno

ŠALOMOUNOVI TOVARYŠÍ HORLÍ. Tak zmámeného vidouce, kteříž v komonstvu jeho nejpřednější byli, Mojžíš, Eliáš, Izaiáš, Jeremiáš, horliti náramně počali, před nebem a zemí, že se ohavností těch učastny učiniti nechtí, protestujíce, nýbrž celého zástupu, aby se marnosti a bláznovství vzdálili, napomínajíce. Že pak ne jedni za příkladem Šalomounovým předce postupovali, oni tím více se horlením rozněcujíce, tím zůřivěji hřímali: zvláště Izaiáš, Jeremiáš, Báruch, Štěpán, Pavel atd. Mojžíš nad to svým meče připasovati, Eliáš ohni z nebe zstupovati, Ezechiáš všecky ty maňasy troskotati poroučel atd.

NA ULISNÉ NÁMLUVY NEDBAJÍCE. To vidouce, které k svedení Šalomouna vyslány byly, Přívětivost, Ulisnost a Rozkoš, přivezmouce i filozofy, Mammona atd., obracely se k těmto, aby se pamatovali a mírněji sobě počínali, radíc: že poněvadž nejmoudřejší ze všech, Šalomoun, rozum svůj poddal a řádům světa, jak to tu každý vidí, obvyká, proč oni vytrhovati se a přes to mudrovati mají? Ale tu žádného slyšení nebylo; čím víc, že Šalomounův příklad mnohé svozuje a mámí, znamenali, tím více horlili, běhali, volali, řvali: kteráž věc veliké přinesla zbouření.

VEŘEJNOST PROTI NIM VYZDVIŽENA. Nebo královna od svých avizována jsuc, rozeslanými patenty veřejnost všudy vyzdvíhla, a ochránce těla svého, Moc, za jenerála zřídivši, buřiče ty jímati a všechněm na odivu trestati poručila. I troubeno lermo, a sbíhalo se množství k boji

hotových, nejen z stavů žoldnéřů, ale i z vrchností, úředníků, rychtářů, soudců, řemeslníků, filozofů, mediků, juristů i samých kněží, nýbrž i žen v přerozličném kroji a zbroji (nebo pravili, že proti takovým veřejným světa buřičům veřejně sobě všickni, kdo pro mladost neb pro starost můž, pomáhati mají). Já vida valicí se vojska, ptám se vůdců svých: „Co pak to bude?“ Tlumočník: „Nyní ty zvíš,“ dí, „jak bývá těm, kteříž mudrováním svým roty a bouře v světě začínají.“

BITVA, JÍMÁNÍ, MORDOVÁNÍ, PÁLENÍ A JINÉ MUKY. Vtom onino obořic se na jednoho, druhého, třetího, desátého, bijí, sekají, porážejí, šlapají, jímají, váží, do vězení vedou, jak čí při kom vzteklost měla: nad čímž mi div lítostí srdce nepuklo. Avšak sem, ukrutnosti té se lekaje, cknouti nesměl, všecken se třesa. I uzřím, že někteří z těch jatých a ubitých ruce spínají, odprošujíce činů svých, jiní, čím více s nimi zacházíno, tím více na svém stáli. Protož někteří tu hned před očima mýma do ohně metáni, jiní do vody házíni, jiní věšeni, stínáni, na kříž rozbíjeni, kléštěmi trháni, řezáni, bodeni, sekáni, pečeni na roštích. Aniž všeho vyčísti mohu, jak ukrutné smrti jim činěny: nad čímž plésali a výskali zástupové světa.

XXXVI. Poutník z světa utéci chce

POUTNÍK UTÍKÁ Z SVĚTA. Já ani se na to dívati, ani bolesti srdce déle snášeti nemoha, prchl sem, na poušť někam aneb raději, kdyby možné bylo, z světa ven uteci chtěje. Ale vůdcové moji, po mně se pustivše, dostihli mne, a kam to chci, se tázali. Já mlčením odbyti chtěje, neodpovídal sem nic. Ale když se nezbedně, pustiti mne nechtíce, dobývali, řekl sem: „Již vidím, že v světě lépe nebude! Jižť jest po mé naději veta! Běda mně!“ Oni: „A ještě sobě neusmyslíš, ani tyto teď příklady, nač takoví přicházejí, vida?“ Já: „Tisíckrát umříti volím, nežli tu býti, kdež se tak děje, a dívati se na nepravost, faleš, lež, svod, ukrutnost. Protož již mi smrt žádostivější jest nežli život: jdu, abych se podíval, jaký los jest mrtvých, kteréž vynášeti vidím.“

MÁMIL SE ZTRATIL. Všudybud povolil hned, pravě, že i tomu se podívati a vyrozuměti dobré jest; druhý neradil, nýbrž bránil tuze. Jehož já nedbaje, potrhl sem se a šel předce, a on zustana opustil mne.

POUTNÍK SE NA UMÍRAJÍCÍ A UMRLÉ DÍVÁ. Obhlédaje se pak, hledím ještě na způsob umírajících, jichž všudy vůkol dosti bylo: a vidím žalostnou věc, jak jmenovitě každý s hrůzou, naříkáním, strachem a třesením duši pouští, nevěda, co se s ním stane a z světa kam se octne. Čehož já ač sem se lekal, však vždy něčemu víc vyrozuměti chtěje, kráčel sem mezi řady már, jda až k krajům světa a světla; odkudž když jiní, oči zavrouc, slepě tak mrtvé své vyhazovali, já brylle mámení již odvrha a oči sobě protra, a jak sem nejdál mohl, tam ven se vychýle, nahlédnu a spatřím strašlivých temností mrákotu, jíž se rozumem lidským ani dna ani konce najíti nemůže, a v nich nic než

červy, žáby, hady, štíry, hnis a smrad, a puch síry a smoly, tělo i duši zarážející, summou hrůza nevypravitedlná. PROPAST ZA SVĚTEM BEZEDNÁ.

POUTNÍK STRACHEM SE PROPADÁ. Od níž strnuly všecky vnitřnosti mé a všecko tělo mé drkotalo, a zděšen byv, mdlobou sem na zem padl a tak žalostivě zvolal: „Ach přemízerní, bídní, nešťastní lidé! Toto-liž jest váše poslední sláva! Toto-liž tolik nádherných vašich činů závěrek! Toto-li cíl vašich, jimiž se nadýmáte, umění a rozličné moudrosti! Toto-li po tak mnoha nesčislných pracech a kvaltováních žádaný ten pokoj a odpočinutí! Toto-li ta, kterouž sobě vždycky slibujete, nesmrtedlnost! Ach, kéž sem se nikdý nenarodil! Kéž sem nikdý skrze bránu života neprošel, jestliže po všech světa marnostech nic než temnostem a hrůzám těmto za podíl býti mám! Ach Bože, Bože, Bože; Bože, jestliže jaký Bůh jsi, smilůj se nade mnou bídným!“

XXXVII. Poutník domu trefil

PRVNÍ OBRÁCENÍ JEST DÍLO BOŽÍ. To když já mluviti přestanu, všecken se ještě hrůzou třesa, uslyším za sebou temný hlas řkoucí: „Navrať se!“ I přizdvihnu hlavy a hledím, kdo to volá, a kam se vrátiti velí: ale nevidím nic, ani vůdce svého Všezvěda. Nebo i ten mne již byl opustil.

V tom, aj, znovu hlas zavzní: „Navrať se!“ Já nevěda, kam se navrátiti, ani kudy z té mrákoty vyjíti, truchliti začnu; a aj, hlas po třetí volá: „Navrať se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvéře.“

DRUHÉ NAŠÍ TAKÉ SNAŽNOSTI VYHLEDÁVÁ. Kteréž rady já, jak sem rozuměl, tak sem poslechl, a že sem Boha radícího poslechl, přešťastně sem učinil: ale i to již dar jeho byl. Sebera tedy, jak sem mohl, myšlení svá, a uzavíraje oči, uši, usta, chřípě a všecky zevnitřní průduchy, vstoupil sem vnitř do srdce svého: a aj, bylo tam tma. Ale když se, očima mhouraje, trošku poobhlédnu, spatřím skrovničké, skulinami se vpouštějící světlo a uhlédám na vrchu v klenutí svého toho pokojíčka okno jakési veliké, okrouhlé, sklenné, ale zašpiněné a zamazané čímsi tak hrubě, že žádného skrze ně světla nešlo.

VYPSÁNÍ POKAŽENÉHO PŘIROZENÍ. Takž při tmavém tom skrovném světle sem tam se ohlédaje, uzřím po stěnách obrázky jakési, pěkného někdy díla, jakž se zdálo, než barev zašlých a s utínanými nebo ulamovanými některými oudy. K nímž blíže přistoupě, znamenám nápisy: Opatrnost, Pokora, Spravedlnost, Čistota, Středmost atd. Uprostřed pak pokoje rozházené spatřím žebříky jakési polámané a ztroskotané; též poštípané a rozmetané škřipce a provazy; item veli-

ká, ale s vyšklubaným peřím křídla. Naposledy kola hodinná s ulámanými aneb zkřivenými válci, zoubky, sloupci, vše sem a tam rozházené.

LIDSKÝM UMĚNÍM NAPRAVITI SE NEMOHOUCÍHO. I divím se, co to za přípravy, a jak to a od koho porušeno býti muselo: a jak by se to zase spraviti mohlo. Ale na to mysle a hledě, nic sem vymysliti nemohl: než naděje mi se dělala, žeť mi se ten, který mne zavoláním svým tam uvedl, kdo pak koli ten jest, ještě ozve a mne při dalších věcech zpraví. Nebo mi se to, čehož sem tu začátek viděl, líbiti začalo: jakož proto, že pokojík ten ne tak jako prvé místa, po nichž sem v světě chodil, smrděl; tak i proto, že sem tu žádného šustu a chřestu, vřesku a třesku, nepokoje a kolotání, táhání a násilí (čehož v světě všudy plno) nespatřil, ale vše ticho.

XXXVIII. Krista za hostě dostal

OSVÍCENÍ NÁŠE Z HŮRY JDE. O tom já sám s sebou přemyšluji, a co dál bude, čekám. A aj, zvrchu zastkví se světlo jasné, k němuž já očí pozdvihna, spatřím vrchní to okno plné blesku, v kterémž, aj, blesku spouští se ke mně dolů jakýsi, postavou sic podobný nám lidem, ale jasností právě Bůh. Jehož oblíčej, ačkoli se náramně stkvěl, očím však lidským snesitedlný byl; aniž z něho hrůza šla, ale líbost jakási, jíž sem podobného v světě nikdež neznamenal. Ten tedy, sama vlidnost, sama ochotnost, těmito nejprv ke mně přemilými slovy promluvil:

KDEŽ VŠEHO SVĚTLA A POTĚŠENÍ STUDNICE. „Vítej, vítej, můj synu a bratře milý!“ A to pověděv, objal mne přívětivě a políbil. Z něhož mne přepochotná jakási vůně projala a nevypravitedlnou radostí tak sem projat, že slzy tekly z očí mých; aniž sem na to takové nenadálé přivítání co věděl odpovědíti, kromě že sem z hluboka vzdechna, pokornýma na něj očima vzhlédl. Kterýž radostí mne zděšeného vida, takto ke mně dále promluvil: „Kdežs pak byl, synu můj? Kdes byl tak dlouho? Kudys chodil? Čehos v světě hledal? Potěšení? I kdežs ho hledati měl než v Bohu? a kde Boha než v chrámě jeho? a který chrám Boha živého, než chrám živý, kterýž on sobě sám připravil, srdce tvé vlastní? Díval sem se, synu můj, kdyžs bloudil: ale již sem se déle dívati nechtěl, přivedl sem tě k sobě, tebe do tebe uveda. Nebo tu sem sobě zvolil palác k bydlení svému: chceš-li tu bydliti se mnou, najdeš tu, čehožs v světě nadarmo hledal, pokoj, utěšení, slávu a sytost všeho. Toť slibuji, synu můj, zklamán nebudeš jako tamto.“

ODDÁNÍ SE PÁNU JEŽÍŠI CELÉ. Já ty řeči slyše, a že to můj Spasitel Ježíš Kristus, o němž sem i prvé v světě povrchně něco slýchal, jest, srozuměv, ne jako v světě s bázní a pochybováním, ale s plným potěšením a celou dověrností ruce sepna a jemu podávaje, řekl sem: „Ted jsem, Pane můj Ježíši! Vezmi mne sobě, tvůj chci býti a zůstávati na věky. Mluv služebníku svému a dej, ať poslouchám; pověz, co chceš, a dej, ať oblibuji; vzlož, coť se líbí, a dej, ať nesu; obraťmne, k čemu chceš, a dej, ať stačuji; poruč, co chceš, a co poroučíš, dej: nechť sem já ničímž, aby ty sám všecko byl.“

XXXIX. Námluva jejich společná

I BLOUZENÍ NÁŠE MOUDROST BOŽÍ ŘÍDÍ. „Přijímám to, synu můj, od tebe," řekl on. „Stůjž v tom, buď, slůj a zustávej můj vlastní. Můj's sice byl a jsi od věčnosti: ale's toho prv nevěděl. Já sem pro tebe potěšení to, k němuž tě nyní uvedu, dávno již strojil; ale's ty tomu nerozuměl. Vedl sem tě cestami divnými, skrze okolí a zápolí, k sobě: čehož's ty neznal, a co já, ředitel všech vyvolených svých, tím obmýšlím, nevěděl's; nýbrž ani díla mého při sobě's neznamenal. Ale bylť sem s tebou všudy, a proto sem tě poněkud skrze ty okliky vodil, abych tě naposledy tím hlouběji k sobě uvedl. Ničemu tě svět, ničemu vůdcové tvoji, ničemu Šalamoun naučiti; ničím také zbohatiti, ničím nasytiti, ničím žádostí srdce tvého spokojiti nemohli: nebo to v nich složeno nebylo, čeho's hledal. Ale já tě naučím všemu, já zbohatím, já nasytím."

USILOVÁNÍ SVĚTSKÁ VŠECKA PŘENÉSTI NA BOHA. „Tohoto toliko od tebe žádám, coskoli v světě viděl, a jakákoli lidská při věcech zemských usilování spatřil, na mne aby to všecko přenesl a obrátil: to buď, dokud jsi živ, tvá práce a zaměstknání; a čehož tamto lidé hledají a nenacházejí, toho já tobě dosti dám, pokoje a radosti."

S JEDINKÝM KRISTEM, VĚČNÝM CHOTĚM, SE SPOJITI. „Viděls v manželském stavu, jak, kteří se sobě oblíbí, všecko opouštějí, aby svoji byli: učiň ty také tak, opusť všecko, i sebe samého, a odevzdej se mně plně a budeš můj, a dobřeť bude. Dokud toho neučiníš, k žádnému mysli upokojení nepřijdeš, slibujiť. Nebo v světě všecko se mění, čehokoli se myslí a kocháním držeti chtíti budeš, kromě mne, všecko tě jen sebou tak i jinák zaměstknávati a nepokojiti bude: a naposledy

tě opustí, a kochání, kteréžs sobě v něm strojil, obrátíť se v žalost. Protož věrně radím, synu můj, pusť ode všeho a chop se mne, buď můj a já tvůj! Zavřeme se zde v schraně této spolu a pocítíš opravdovějších rozkoší, než se v tělesném manželství najíti mohou. Mně se jen líbiti, mne za rádce, vůdce, svědka, tovaryše a společníka všech svých věcí míti hleď; a kdykoli ke mně mluvíš, říkej: Já toliko a ty, Pane můj; o třetího někoho starati se tobě není potřebí. Mne se jen drž, na mne hleď, se mnou mile rozmlouvej, mne objímej, mne líbej: a ode mne všeho toho zase čekej."

SAMÉHO KRISTA ZA SVŮJ ZISK MÍTI. „Viděls v druhém stavu, jakými se neskonalými pracemi lidé, zisku hledajíce, zanášejí, jakých fortelů chytají, jakých nebezpečenství odvažují. Ty kvaltování ta všecka za marnost měj, věda, že jednoho toliko potřebí jest, přízně Boží. A protož ty jediného povolání, kteréžť sem svěřil, ostříhaje, věrně, upřímě, tiše práci svou veď, konec a cíl všeho mně poroučeje."

SAMÉHO KRISTA ZNÁTI SE UČITI. „Mezi učenými viděls, jak oni všecko vystíhati se snažují; tobě vrch umění buď, mne v skutcích mých zpytovati, jak já tebe a všecko divně řídím: tu materie k speculování více než oni tamto najdeš a s nevypravitedlnou oblectací. Místo všech biblioték, kteréž čísti neskonalá práce, užitek malý, často škoda, vždycky ustání a tesknost, tuto knížku tobě dávám, v níž všecky artes složené najdeš. BIBLÍ. Tu Grammatika tvá bude slov mých považování; Dialektika víra k nim; Retorika modlitby a vzdychání; Physica skutků mých rozjímání; Methaphysica ve mně a věcích věčných se kochání; Mathematica dobrodiní mých a naproti tomu nevděčností světa počítání, vážení a měření; Ethica tvá bude láska má, kteráž tobě všech tvých ke mně i bližnímu činů regule dávati bude. Všeho pak toho umění, ne aby vidín byl, než aby tudy ke mně se blížil, hledati budeš. A ve všem tom čím sprostnější, tím umělejší budeš. Nebo sprostným srdcím mé světlo se rozněcuje."

SAMÉHO KRISTA ZA NEJLEPŠÍHO LÉKAŘE POZNÁVATI. „Viděls mezi lékaři vyhledávání rozličných prostředků k obhajování a prodlužování života. Ale ty k čemu by se, jak dlouho živ býti máš, fresoval? Zdaž to v moci tvé jest? Nevyšels na svět, kdys chtěl, nepůjdeš také z něho, kdy chtíti budeš, ale má to řídí prozřetedlnost. Protož ty hleď, aby dobře živ byl, a já hleděti budu, pokud živ býti máš. Živ bud sprostně a upřímě k mé vůli, a já tobě k vůli budu lékařem tvým; nýbrž já budu životem tvým a dlouhověkostí dnů tvých. Sic beze mne i lékařství jedem jest; když já poručím, i jed lékařstvím býti musí. Protož jen mně život svůj a zdraví své poruč, sám o to naprosto pokoj maje.“

A ZA RÁDCE, VŮDCE, OBHÁJCE SVÉHO. „V jurisprudencí‘s divné a nesnadné lidské pletky spatřil, jak se o své věci rozličně táhati učí. Při tobě toto práv umění buď, aby ani cizího, ani svého žádnému nezáviděl; co kdo má, toho mu nechával, co kdo tvého potřebuje, toho mu nebránil; komus čím povinen, oddával, komu i nad povinnost čím prospěti můžeš, k tomu se povinného znal; pro pokoj všeho, i sám sebe, ustupoval; bere-liť kdo sukni, i plášť mu přidal; bije-li v líce, i druhého mu nastavil. To jsou práva má, jichž budeš-li šetřiti, pokoj obhájíš.“

NÁBOŽENSTVÍ KRISTOVO JAKÉ. „Dívals se v světě, jaké lidé při provozování náboženství ceremonie a hádky tropí. Tvé náboženství buď v tichosti mně sloužiti a ceremoniemi se nevázati: nebo já tě jimi neváži. A když mi tak, jakž tě naučím, v duchu a pravdě sloužiti budeš, s žádným se již dále o to, by tě pak i pokrytcem, kacířem a čímkoli jmenovali, nevaď: ale jen předce tiše mne a služby mé hleď.“

A JAKÁ SPRÁVA V KRÁLOVSTVÍ JEHO. „Mezi vrchnostmi a správci lidských společností poznals, jak se lidé rádi na přední místa a k zpravování jiných trou. Ale ty, synu můj, dokud jsi živ, nižšího místa vždycky hleď a poslouchati raději než rozkazovati sobě vinšuj. I snadnější zajisté, i bezpečnější, i pohodlnější jest za jiným státi, ne na špici. Pakli vždy spravovati a rozkazovati chceš, spravůj sám sebe, dušiť a tělo

místo království odevzdávám: kolik v něm oudů a v duši rozličných hnutí, tolik poddaných míti budeš, kteréž spravovati hleď, aby dobře bylo. A bude-li se mé prozřetedlnosti něco mimo to víc tobě poručiti líbiti, jdi poslušně a konej pilně: ne pro choutku svou, než pro mé zavolání."

A JAKÉ VÁLKY. „V stavu válečníků spatřils, jak se tam v hubení a plénění vlastního pokolení hrdinství zakládá. Ale já tobě jiné nepřátely, na nichž od této chvíle rekovství dokazovati hleď, vyhlašuji: ďábla, svět a vlastního těla tvého žádosti. Těm se braň, a jak můžeš, onyno dvoje od sebe odháněj, poslední pak bij a mordůj: a když to udatně konati budeš, dojdeš koruny slavnější, než ji ten svět má, slibujiť v jistotě."

V SAMÉM KRISTU VŠEHO DOSTATEK. „Viděls také, čeho lidé na hradě toho domnělého Štěstí hledají a v čem se pýskají: v zboží, rozkošech a slávě. Ale ty těch věcí nedbej: nedávají ony pokoje, než nepokoj, a jsou cesta k zámutkům. O množství zboží proč by stál? k čemu by ho žádal? Život málem stojí a má věc jest každého, kdož mi slouží, opatrovati. Protož ty hleď vnitřní sobě poklady, osvícení a pobožnost, shromažďovati, a já tobě jiné všecko přidám, nebe i země právem dědičným tobě přináležeti budou, tím buď jist. Aniž tě o to jako onyno hnísti a tlačiti bude, ale obveselovati nevymluvně."

I DRUŽINY PŘEMILÉ. „Lidé v světě rádi hledají tovaryšstva. Ty se hluku šetř a samostatnost milůj. Tovaryšstvo není než pomoc aneb k hříchům, aneb k nějakým zbytečnostem, aneb aspoň k zahálce a maření času. Však sám nejsi, neboj se, by i sám byl: já jsem s tebou a anjelů mých zástupové, s námi rozprávěti můžeš. Pakli by časem i viditedlného tovaryšstva předce žádostiv byl, těch, kteříž by téhož ducha byli, hleď, aby váše tovaryšení společné v Bohu se tvrzení bylo."

I ROZKOŠÍ. „Onino v hojném kvasu, jídle, pití, smíchu radost zakládají. Tobě milo buď se mnou a pro mne, když toho potřebí, lačněti,

žízniti, plakati, rány a všecko trpěti. Pakliť pohodlných věcí podám, také se (ne pro ně však, než pro mne a ve mně) veseliti můžeš."

I SLÁVY. „Onino jak po slávě a cti dychtí, spatřils: ty pověsti lidské nedbej; mluví-li o tobě dobře či zle lidé, nic tobě na tom nezáleží, jestliže já s tebou spokojen jsem. Když víš, že se mně líbíš, o zalíbení se lidem nestoj: jejichž přízeň i nestálá, i neplná, i převrácená jest; často milují, což nenávisti hodné, a co hodné milování, nenávidí. Aniž se kdy všechněm zachovati lze: jednomu se chtěje zlíbiti, jiným se zošklivíš. Všech tedy tak nechaje a mne samého hledě, nejlépe učiníš: my když spolu v srozumění budem, nic tobě, jako ani mně, jazyk lidský nepřidá, neujme. Mnohým znám býti nehledej, synu můj! Slovoutnost tvá buď nízkým býti, aby třeba svět, by možné bylo, o tobě nevěděl; to nejlép a nejbezpečněji. Anjelé mezi tím moji o tobě věděti a rozmlouvati, tobě na službu hleděti, tvé činy na zemi i na nebi, když toho potřeba bude, ohlašovati budou, tím jist buď. Ovšem pak, když čas napravení všech věcí přijde, k slávě nevypravitedlné všickni, kdož ste se mně oddali, před anjely i vším světem přivedeni budete: proti kteréž slávě všecka toho světa méně jest než stín."

TU VRCH VŠEHO. „A protož, synu můj, summovně ještě pravím: máš-li zboží, umění, krásu, vtip, přízeň lidskou, a cokoli se zdárného v světě jmenuje, nic se tím nepozdvihůj; nemáš-li, nedbej o to; ale nechaje všech těch věcí, buď že při tobě neb při jiných jsou, tak jak jsou, vně, sám zde uvnitřku se mnou obírání své měj. A tak obnaže se ze všech tvorů, i na sebe samého také se odečta a odřekna, najdeš mne a ve mně plnost pokoje, toť připovídám."

ODEVZDATI SE KRISTU CELE, VĚC NEJBLAHOSLAVENĚJŠÍ. I řekl sem: „Hospodine, Bože můj, porozumívám, že ty sám všecko jsi, kdo tebe má, všeho světa snadně oželeti může, protože v tobě má víc, než žádati umí. Bloudil sem, již tomu rozumím, v světě se toulaje a odpočinutí v věcech stvořených hledaje. Ale jižť sobě žádného kromě tebe kochání od této hodiny nevinšuji, tobě se hned teď nyní cele oddávám:

jen ty mne sám posilni, abych od tebe zase k věcem stvořeným neodpadl, nesmyslnosti té, již svět pln jest, znovu se dopouštěje. Milost Tvá ostříhejž mne, na tuť se spouštím.“

XL. Poutník jak proměněn

VYPSÁNÍ NOVÉHO RODU. To když já mluvím, počne mi se větší ještě světlo dělati, a spatřím obrázky ty, kteréž sem prv ošoustané a oblámané viděl, celé již a patrné a krásné, nýbrž hýbati se tu před očima mýma začínající. Tolikéž ta rozmetaná polámaná kola v jedno se spojila, a z nich ušlechtilý jakýsi nástroj jako hodiny, běh světa a divnou Boží správu vyobražující, se udělal. Spravili se i ti žebříkové a zhůru k oknu tomu, kterýmž se nebeské světlo vpouštělo, postavili, takže se tam, jakž sem porozuměl, vyhlédati mohlo. Křídla pak, kteráž sem prvé s vyšklubaným peřím viděl, dostala nového velikého peří, kteráž vzav ten, kterýž se mnou mluvil, Pán můj, připjal je ke mně a řekl: „Synu, já na dvou místech bydlím; na nebi v slávě své a na zemi v srdci skroušeném. A ty od toho času, chci, aby také dvoje obydlí měl: jedno zde doma, kdež sem i já s tebou býti připověděl; druhé u mne v nebi, kamž aby se vznášeti mohl, křídla tato (jenž jsou žádost věcí věčných a modlitby) tobě přidávám; budeš moci, kdy budeš chtíti, ke mně se proletnouti, a tak ty se mnou a já s tebou rozkoše míti.“

XLI. Poutník do neviditedlné církve odkázán

„Mezitím pro utvrzení tebe v tom a pro skutečné vyrozumění potěšení tomu, k němuž sem tě nyní povolal, odsílám tě mezi jiné služebníky své, kteří prve již svět opustivše, mně se oddali, aby způsob jejich spatřil.“ „I kdež bydlí, Pane můj!“ řekl sem, „kde jich hledati budu?“ Odpověděl: „V světě mezi jinými rouztroušeni bydlí, ale jich svět nezná.“ NOVÁ UZDA A BRYLLE. „Ty pak aby je poznal, a při tom, poněvadž v světě ještě, dokud tě odtud nevezmu, budeš, aby před šalbami jeho bezpečen byl, místo bryllí a uzdy, v níž‘s prvé byl pojat, já na tebe ted své jho (jenž jest poslušenství mé) vzkládám, aby žádného na potom kromě mne nenásledoval. A přidávámť tyto perspicille, skrze něž i marnosti světa, ač budeš-li na ně hleděti chtíti, lépe ještě znamenati, i potěšení vyvolených mých spatřovati moci budeš.“ (Těch pak perspicillí okolek zevnitřní byl Slovo Boží, sklo vnitřní Duch svatý.) „Jdiž již,“ řekl, „a jdi na to místo, jehož‘s prve pominul, a spatříš věci takové, jakýchž by sic tehdáž bez těchto pomocí nebyl spatřil.“

PRAVDIVÍ KŘESŤANÉ MEZI DOMNĚLÝMI; A ČÍM SE DĚLÍ. Já vzpomena, kde se to bylo chybilo, vstanu, jdu žádostivě a s chvátáním, takže, ač hluk světa vůkol mne byl, však sem ho již ani nepozoroval. I vejdu do chrámu, kterýž Křesťanství sloul, a uhlédaje v nejvnitřnější jeho straně, jenž jest kůr, oponu aneb zastření, jdu tam přímo, nic na ty hádajících se po stranách sekty nehledě. Kdež sem nejprvé a příhodně, co to za kout jest, vyrozuměl, jmenovitě že Praxis Christianismi, t. Pravda Křesťanství, slove. Jehož obestření dvoje bylo: zevnitřní, kteréž se po vrchu spatřiti mohlo, bylo tmavé barvy a sloulo Contemptus

Mundi, Pohrdnutí světem; druhé vnitřnější bylo stkvělé, Amor Christi, Milování Krista: tím dvojím, viděl sem, že se to ohražuje a od jiných dělí; ale vnitřního po vrchu viděti nebylo. Za to zastření kdokoli vešel, byl hned jinakší než jiní lidé: plný blahoslavenství, radosti a pokoje.

PRAVDIVÝCH KŘESŤANŮ MÁLO A PROČ. Já pak zevnitř ještě stoje a hledě, divnou a užasnutí hodnou věc sem spatřil, že mnoho tisíc lidí okolo tohoto stánku vždycky chodí, a však do něho nevcházejí; nevidí-li ho, či zprosta nedbají, že se jim tak po vrchu špatný zdá, nevím. I učené v Písmích, i kněží, i biskupy, i jiné mnohé, domnění svattosti o sobě mající, okolo sem obcházeti viděl a některé sic i nahlédati tam, a však nevcházeli: což mi lítostivé bylo. Když kdo blíže přistoupil, viděl sem, že se mu aneb skulinkou světlo zablesklo aneb vůně zavanula a po sobě táhla, že nechtěl než hledati, kudy by se tam dostal. Ale i z těch někteří, hledati dvéří začnouc a nazpět se ohlédajíc, když je blesk světa znovu zarazil, zase se vraceli.

NOVÉHO RODU NEVYHNUTEDLNOST. Nejvlastnější pak příčinu, proč se tak řídcí tam dostávali, ke dveřům zastření přistoupě, spatřil sem: jmenovitě přeostrý exámen, kterýž se tu držel. Nebo kdo tam chtěl, ten všecko jmění své, i oči a uši, i rozum a srdce své od sebe preč dáti musil: protože pravili, kdo Bohu chce moudrý býti, sobě znemoudřeti; kdo Boha uměti, jiné všecko zapomenouti; kdo Boha míti, jiné všecko opustiti že musí. Protož když někteří od jmění a umění svého pustiti nechtěli, hádajíce se, že to k nebi nápomocné jest, zustávali vně a dovnitř nevcházeli. Kteří pak pouštíni byli, viděl sem, že jim nejen šaty přehledávali, aby se něco zavinuté tam světské marnosti nekrylo; ale (což neobyčejné jinde) i samy vnitřnosti, hlavu a srdce rozbírali, aby něco nečistého Bohu příbytku jeho nenaprznilo. Což ač bez bolesti podstupováno nebylo, nebeským však lékařstvím tak příhodně se konalo, že život rozmnožovalo raději nežli zmenšovalo. Nebo na místo krve, kteráž se tím bodením a řezáním vycezovala, zažžehal se v oudech oheň jakýsi, kterýž člověka v jiného proměňoval,

takže takový každý sám se sobě divil, že až posavád tak neužitečnými břemeny se obtěžoval, to, čemu svět moudrost, sláva, veselí, bohatství (an v pravdě nejsou než tíhoty) říká, na sebe bera. Tu sem viděl, jak chromí poskakovali, zajikaví řečňovali, hloupí filozofy zahanbovali, nic nemající všecko se míti pravili.

CÍRKEV NA RUBY OBRÁCENÝ SVĚT. To já tu u dveří spatře, hlouběji sem za to zastření vešel a na jejich věci (nejprvé veřejně všechněch, potom v některých povoláních) s nevypravitedlným potěšením se dívaje, všecko tu světu naodpor sem spatřil. V světě zajisté všudy slepotu a mrákotu, tuto jasné světlo sem spatřil; v světě šalbu, tuto pravdu; v světě neřádů plno, tuto sám ušlechtilý řád; v světě kvaltování, tuto pokoj; v světě starosti a fresuňky, tuto radost; v světě nedostatky, tuto hojnost; v světě otroctví a porobu, tuto svobodu; v světě vše nesnadné a těžké, tuto vše lehké; v světě žalostné odevšad příhody, tuto samu bezpečnost. Což vše šířejí trošku pooznámím.

XLII. Vnitřních křesťanů světlo

PRAVÝCH KŘESŤANŮ DVOJE SVĚTLO. Svět, a kdož v něm tápá, domněním toliko teměř se řídí, v činech svých jedni druhých jen se držíc, omatem jako slepí všecko dělajíc, tytýž tu i tam zavazujíc a ustrkujíc. Ale těmto jasné dvoje vnitř světlo svítí, světlo rozumu a světlo víry; kteréž oboje Duch svatý řídí.

1)SVĚTLO ROZUMU. Neb ačkoli tam vcházejíce rozumu odkládati a odčítati se musejí, však jim jej zase Duch svatý, a to přečištěný a vybroušený, navracuje; takže jako plní očí jsou, kudykoli v světě chodí, cokoli nad sebou, pod sebou, vůkol sebe vidí, slyší, vonějí, okoušejí, všudy šlepěje Boží vidí a všecko pěkně k Boží bázni obraceti umějí. Tím jistě nade všecky světa filozofy moudřejší, kteréž Bůh spravedlivým soudem zaslepuje, aby všecko se věděti domnívajíce, nic nevěděli, ani co mají, ani čeho nemají, ani co dělají, ani čeho dělati majíce nedělají, ani kam a k jakému cíli jdou a dojdou, znamenati neuměli. Jejichž umění na šupině toliko se stavuje, to jest na zevnitřním zevlování: k vnitřnímu jádru, jenž jest všudy rozlitá Boží sláva, neproniká. Ale křesťan ve všem, což vidí, slyší, maká, voní, okouší, Boha vidí, slyší, maká, voní, okouší: všudy sebou jist jsa, že to ne domnění, ale jistá pravda jest.

2)SVĚTLO VÍRY. Ovšem pak světlo víry jemu jasně svítí, aby již nejen, co vidí a slyší a sobě přítomné má, ale i všecko nepřítomné a neviditedlné viděl a znal. V Slovu zajisté svém Bůh i to, co nad nebesy u výsosti a pod zemí v propasti jest, i to, co před světem a za světem bylo a bude, vyjevil. Čemuž křesťan věře, tak jako před očima jisté

všecko to má, ješto svět do toho se vpraviti nemůž. Nechce svět než očitých rukou, aby co v hrsti drží, tomu věřil: křesťan pak tak směle na neviditedlné, nepřítomné, budoucí věci se spouští, že sobě pro ně přítomné ty oškliví. Svět nechce než důvodů: křesťan na holých Božích slovech dosti má. Svět závazků, základů, rukojemství, pečetí hledá: křesťan sobě za všecky jistoty samu víru staví. Svět sebe rozličně podhlédá, zkušuje, prubuje, stíhá: křesťan na Boží pravdomluvnost všecko váží. A tak kdež svět vždycky má, na čem by se zastavoval, pochyboval, dotazoval, rozpakoval, křesťan vždycky má, proč by cele věřil, poslouchal, podkloňoval se, protože jemu světlo víry svítí, aby, že tak neproměnitedlné jest a jinák býti nemůže, viděl a věděl, by pak i světlem rozumu ne všeho dosahoval.

DIVY BOŽÍ SPATŘENÉ V TOM SVĚTLE, SVĚTA BĚH. Tu sem i já, v tom světle se ohlédna, divné, předivné věci spatřil, víc než je vymluviti mohu. Napovím aspoň něco. Viděl sem před sebou svět tento jako nějaký převeliký hodinný nástroj, z rozličných viditedlných i neviditedlných materií složený, a však sklenný, prohledací a křehký všechen; a na tisíce, nýbrž tisíce tisíců větších i menších sloupků, kol, háků, zoubků a vroubků mající, an se vše hýbalo a hmýzilo jedno skrze druhé; něco tiše, něco s šustem a hrkotem rozmanitým. Uprostřed pak všeho stálo největší hlavní, neviditedlné však kolo, od něhož všech jiných rozličné to hýbání pocházelo nevystižitedlným jakýmsi způsobem. Nebo duch kola toho rozcházel se po všem a řídil všecko: což ačkoli, jak se dálo, plně mi vystihnouti možné nebylo, že se však dálo v pravdě, velmi jasně a pozorně sem viděl. Toto pak bylo mi i divné i libé náramně: že ačkoli se všecka ta kola sama, i sloupové vyvinovali se a vypadali, běh však veřejný nepřestal nikdý; protože se to divným jakýmsi tajného toho řízení způsobem dosazovalo, doplňovalo a obnovovalo všecko vždycky zase.

KTERAK TAJNÝM BOŽÍM ŘÍZENÍM VŠECKO JDE. Světleji povím. Viděl sem slávu Boží, jak moci a božství jeho plná jsou nebesa, i země,

i propast, i což se ven z světa až do neskonalých stran věčností mysliti může. Viděl sem, pravím, jak všemohoucnost jeho všecko prostupovala, nýbrž za základ stála všemu: a co se koli po vší širokosti světa toho děje, vůlí toliko jeho že se děje v největších a nejmenších věcech, všecko spatřil sem.

ZVLÁŠTĚ PŘI LIDECH. A nechť o lidech obzvláště mluvím, viděl sem, jak naprosto všickni, dobří i zlí, v Bohu toliko a Bohem živi jsou, hýbají se a v bytu trvají, každé jejich hnutí a dchnutí toliko z Boží a mocí jeho se děje. Viděl sem, jak sedm očí jeho, každé tisíckrát jasnější než slunce, všecku zemi procházejí a všecko, což v světle i ve tmě, zjevně i tajně, i v nejhlubších místech se děje, spatřují a všechněm lidem ustavně do srdce hledí. Spatřil sem také, jak milosrdenství jeho rozplývá se na všecky skutky jeho, nejdivněji z té strany, kde se lidí dotýká. Nebo sem viděl, jak je všecky miluje a jejich dobrého hledá, hřešící snáší, proviňujícím promíjí, bloudících volá, navracující se přijímá, prodlévajících čeká, zpěčujícím se shovívá, dráždícím sebe přehlédá, kajícím odpouští, kořící se objímá; neumělé učí, truchlivé těší, před pádem vystříhá, po pádu zdvíhá; prosícím dává, neprosícím sám poskýtá; tlučícím odvírá, k netlučícím sám se tluče; hledajícím nalézti se dává, nehledajícím sám na oči jde.

K HRŮZI ZLÝM. Než spatřil sem zase hroznou a strašlivou k způrným a nevděčným zůřivost, jak je hněvivě prchlivostí svou stíhá a dostíhá, kamkoli se obracejí, takže ujíti ruce jeho nemožné a upadnouti v ní nesnesitedlné. Summou, tu všickni ti Bohu oddaní spatřují, jak hrůza a velebnost Boží nade vším panuje, a jeho toliko vůlí všecky největší i nejmenší věci se dějí.

XLIII. Svoboda Bohu oddaných srdcí

PRAVÍ KŘESŤANÉ NEPOHNUTÍ JSOU. Odtud jim jde to, čehož všickni nejmoudřejší světa v svých věcech darmo hledají: plná jmenovitě svoboda myslí, aby žádné věci kromě Boha podrobeni a zavázáni nebyli, proti své vůli něco činiti povinni nejsouce. Ješto v světě všudy na skrz plno bezděčnosti sem viděl: každému jinák, než vinšoval, jeho věci šly, každý se víc, než slušelo, buď sebou, buď jinými vázal a násilím bud své vlastní vůle, buď jiných tažen jsa, s sebou neb jinými vždycky boj měl. Tuto vše ticho. Nebo každý z nich Bohu se cele oddada, nic na žádnou jinou věc nedbal a žádného kromě Boha nad sebe vyššího nepoznával. Protož rozkazů světa neposlouchali, sliby jeho od sebe pryč házeli, pohrůžkám se smáli, zevnitřní všecko za špatné pokládajíce, protože vnitřním svým dobrým jisti jsou.

A NEÚSTUPNÍ. To působí, že křesťan, jinák sic přístupný, snadný, ochotný, služebný jsa, v privilejium však srdce neústupný jest. Protož se ani přátely ani nepřátely, ani pánem ani králem, ani ženou ani dětmi, ani sám sebou naposledy, tak neváže, aby jim k vůli něco z úmyslu svého, jmenovitě z bázně Boží, změniti měl: než kráčí sobě přímým krokem všudy. Co svět koli dělá, povídá, hrozí, slibuje, poroučí, prosí, radí, nutí, on sebou nikam hnouti nedá.

NEJVYŠŠÍ SVOBODA A NEJVYŠŠÍ POROBA SPOLU. Svět, jakož všudy převrácený jest a místo pravdy stín lapá, tak i tuto: svobodu v tom zakládaje, aby kdo sobě volen jest, žádnému se v ničemž nechtěl propůjčovati, buď lenost, neb pýchu, neb vášeň tím provodě. Ale křesťan daleko jinák činí; kterýž ohradě jen srdce dobře, aby se v svobodě své

samému Bohu chovalo, jiné všecko k bližního potřebám obrací. Jakož sem viděl a poznal, že nad člověka Bohu oddaného nic v světě služebnějšího, a nech třeba dím, otročtějšího není: kterýž i v nejmenší služby, za něž by se světem opojený styděl, rád s ochotností se vydává. Když jen, že co bližnímu prospěti může, vidí, nic se nerozpakuje, nic neodkládá, nic sebe nelituje, nic konané své služby nezveličuje, neodrhá, nepřestává: buď že vděčnost neb nevděčnost vidí, předce slouží pokojně vesele.

A JAK TO PĚKNÁ VĚC. Ó blahoslavená porobo synů Božích, nad niž nic svobodnějšího vymyšleno býti nemůže: kdež člověk Bohu samému se podrobuje, aby jinde všudy rozvázán byl! Ó nešťastná světa svobodo, nad niž otročtějšího nic býti nemůže: kdež člověk samotného Boha nedbaje, jiným věcem mizerně se v manství podrobovati dá; jmenovitě, kdež slouží tvorům, nad nimiž panovati měl, a odporuje Bohu, jehož poslouchati měl. Ó smrtedlní, kéž tomu rozumíme, že jediný jest, jediný toliko vyšší nad nás, Hospodin Učinitel náš a budoucí soudce: kterýž sám moc maje rozkazovati nám, nerozkazuje však jako otrokům, ale jako dítek zůve ku poslušenství svému, svobodné nás a nesvázané, i když posloucháme, míti chtěje. Jistě žeť Kristu sloužiti jest kralovati. Nýbrž manem Božím býti větší jest sláva, nežli všeho světa monarchou býti: a co pak přítelem a dítětem Božím býti bude.

XLIV. Řád vnitřních křesťanů

PRÁVA BOŽÍ KRÁTKÁ. Svobodné sic chce míti Pán Bůh dítky své, a však nesvévolné: protož je jistými řády ohradil, lépe a dokonaleji, než sem podobného co kde v světě znamenati mohl. Tam zajisté všudy plno neřádů: někudy proto, že žádného jistého spořádání nemají; někudy, že majíc k němu nestojí, sem viděl. Ale tito v zastření bydlící přeušlechtilý řád i mají, i jeho ostříhají. Mají zajisté od samého Boha sobě vydaná práva, plná spravedlnosti, jimiž nařízeno jest: I. Aby každý Bohu oddaný jej toliko jediného Boha měl a znal. II. Jemu v duchu a pravdě bez fintování sobě nějaké tělesnosti sloužil. III. Jazyka svého ne k urážení, ale oslavování důstojného jeho jména užíval. IV. Časy a chvíle k službě jeho nařízené ne k jinému než k vnitřní i zevnitřní jeho službě vynakládal. V. Rodičům a jiným sobě od Boha představeným poddán byl. VI. Životu bližního neškodil. VII. Čistoty těla ostříhal. VIII. Cizích věcí sobě neosoboval. IX. Falše a ošemetnosti se vystříhal. X. A naposledy i mysl v šrańcích a mezech zřízených zdržoval.

SUMMA JICH VE DVOU SLOVÍCH. Summa všeho jest, aby každý Boha nade všecko, což jmenováno býti může, miloval; a bližnímu tak jako sám sobě upřímě přál. Kterouž dvěma slovy obsaženou práv Božích summu velmi sem chváliti slyšel: i sám, že za všecky nezčislné zákony, práva a zřízení světská stojí, nýbrž tisíckrát nad ně dokonalejší jest, shledal a zkusil.

ZÁKONŮ OBŠÍRNÝCH KŘESŤAN PRAVÝ NEPOTŘEBUJE. Kdo zajisté Boha z celého srdce miluje, tomu netřeba mnoho předpisovati, kdy, kde, jak a kolikrát Bohu sloužiti, klaněti se a jej ctíti má: protože samo

to srdečné s Bohem spojení a ku poslušenství hotovost nejlibější jemu poctou jest a člověka, aby vždycky a všudy sám v sobě chválil a všemi činy svými slávu jeho obmýšlel, vede. Tak, kdo bližního jako sám sebe miluje, nepotřebuje obšírných nařizování, kde by, kdy a v čem jeho šetřiti měl, v čem jemu neškoditi, v čem dluh povinný navraceti: sama zajisté láska, jak se k němu chovati má, plně jemu všecko poví a ukáže. Zlého člověka znamení jest všudy práv žádati, a co se činiti má, z rejster toliko chtíti věděti, protože nám doma v srdci prst Boží ukazuje, co sobě chceme, to že sme i bližnímu povinni. Ale na ta vnitřní vlastního svědomí svědectví poněvadž svět nedbá a jen povrchních řádů šetří, tím jest, že žádného pravého řádu v světě není: než jen podhlédání, nedověřování, nedorozumění, záští, různice, závisti, nenávisti, krádeže, vraždy a co toho víc. Bohu právě oddaní na svědomí své jedince dají pozor, co jim to zapovídá, do toho nejdou, co ukazuje, že činěno býti má, činí, nic se na zisk, přízeň a cokoli neohlédajíce.

MEZI PRAVÝMI KŘESŤANY JEDNOMYSLNOST. Odtud vyplývá jednostejnost jakási aneb jich všech k sobě podobnost, že jako by do jedné formy sliti byli všickni, tak jsou: všickni totéž smýšlejí, totéž věří, totéž chtějí a nechtějí, protože od jednoho a téhož ducha vyučeni jsou. A ku podivu jest, že (což sem tu s líbostí spatřoval) lidé, kteříž nikdý jeden druhého neviděl a neslyšel a přes svět třeba od sebe vzdáleni jsou, jako by však jeden druhému z oka vypadl, nýbrž jako by jeden v druhém seděl, totéž mluví, totéž vidí, totéž cítí. Takže ač darů rozdílnost veliká jest, jako na nástroji hudebném strun neb píšťal rozdílný tenší a tlustší zvuk: libá však jich spoluvznějících harmonia. Což křesťanské jednoty veliké jest tajemství, nýbrž Božské jednoty důvod, nýbrž věčnosti, kdež jedním duchem všecko se konati bude, předukázání.

A JEDNOČITEDLNOST. Z jednostejnosti té jednočitedlnost pochází, že se s jedním radujícím všickni radují, rmoutícím rmoutí. Přezlou sem byl v světě věc znamenal, kteráž mne nejednou zkormoutila, že

když se někomu zle vedlo, jiní z toho plésali; když bloudil, jiní se smáli; když bral škodu, jiní z toho zisku hledali; nýbrž pro svůj zisk, potěšení a kratochvíl sami bližního ku pádu a škodě přivodili. Mezi těmito jináče sem našel: nebo každý tak dobře a pilně od bližního jako od sebe neštěstí a nepohodlí odháněl; pakli odvrátiti nemohl, troudil se nejináč, než jako by se jeho samého dotýkalo: jakož se dotýkalo, protože jedno srdce a jedna duše byli všickni. Jakož zajisté železní v kompasích jazýčkové, magnesem potřeni jsouce, všickni se k jedné a též straně světa obracejí: tak těchto srdce, duchem lásky potřené jsouce, všecka se v jednu a tuž stranu, v štěstí k radosti, v neštěstí k zámutku obracejí. A tu sem poznal, že to falešní jsou křesťané, kteří své jen věci pilně vedou, bližních nedbají; z které strany ruka Boží doléhá, odtud se pilně odvracují, a své jen hnízdo ohražujíce, jiných vně na větru a déšti nechávají. Jinák tuto, jinák sem spatřil: když jeden trpěl, jiní neplésali; když jeden lačněl, druzí nehodovali; když jeden v boji stál, druzí nespali: ale společně všecko konáno bylo, až milo bylo na to se dívati.

A VE VŠEM DOBRÉM ZDÍLNOST. Z strany statku viděl sem, že ač na větším díle chudí byli, toho, čemuž svět zboží říká, málo mající a dbající, měl však vždy předce každý teměř svého vlastního nětco, tak však, že se s tím neskrýval a před jinými (jakž se v světě děje) neututlával, než měl to jako na obec, hotově a ochotně, když komu potřebí bylo, poskýtaje a propůjčuje. Takže všickni mezi sebou s statkem svým zacházející byli nejinák než jako za jedním stolem stolící s nádobím, kteréhož vesměs jednostejným právem užívají. Což vida, zahanbil sem se, že u nás často se na odpor děje, jedni domy své nádobím, šatami, potravami, zlatem a stříbrem, jak nejvíc mohou, naplňují a přeplňují: jiní mezi tím, neméně služebníci Boží jsouce, sotvá se čím přikryti neb živiti mají. Srozuměl sem, pravím, že ta vůle Boží není: světa to jest, převráceného světa křtalt, aby jedni ušperkovaní, druzí nazí chodili; jedni přesycením říhali, druzí hladem zívali; jedni pracně vydělá-

vali, druzí marně utráceli; jedni kratochvílili, druzí kvílili. Z čehož při jedněch pýcha a jinými pohrdání, při druhých lítost a oněm závidění i jiní neřádové jdou. Tuto nic toho, všecko všechněm společné, i ta duše.

A MEZI SEBOU DOMÁCNOST. Odtud jde jich k sobě vespolek domácnost a odevřenost a svaté tovaryšství, takže se všickni vespolek, jakkoli dary a povoláními od sebe rozdílní, za bratří drží a mají. Nebo praví oni, že všickni sme z jedné krve pošlí, jednou krví vykoupeni a obmyti, jednoho Otce dítky, jednoho stolu užívající, jednoho dědictví v nebesích čekající atd., jeden nade druhého krom věcí případných že nic nemá. Protož sem viděl, jak jedni druhé přívětivostí i počestností předcházeli i ochotně sobě vespolek sloužili, a každý místa svého k vzdělání jiných užíval. Kdo radu měl, radil; kdo umění, učil; kdo sílu, jiné zastupoval, kdo moc, v řádu zdržoval. Zbloudil-li kdo v čem, jiní ho upamatovali; zhřešil-li, potrestali; a každý se i pamatovati i trestati rád dal, všecko podlé ukázání napraviti hotov jsa, i to tělo od sebe dáti, kdyby, že jemu nepřináleží, ukázáno bylo.

XLV. Bohu oddaným srdcím vše lehko a snadno

BOHA POSLOUCHATI SNADNO. Aniž jim trpce nějak přichází v řádu takovém státi, nýbrž to líbost a rozkoš jejich: ješto v světě viděl sem, že jen bezděčně každý stojí, k čemu musí. Těmto zajisté zodjímaje Bůh srdce kamenná, massitá dal do těla, ohebná a povolná ke všeliké vůli Boží. A ač jim těch i jiných nesnadností ďábel lstivými vnukáními, svět pohoršitedlnými příklady, tělo přirozenou svou k dobrému váhavostí nemálo dělají, oni však toho nic nedbají, ďábla střelbou modliteb odhánějíce, světu štítem neproměnného umyslu se zamítajíce, tělo bičem kázně ku poslušenství dohánějíce, konají svou věc vesele, a přebývající v nich duch Kristů dodává posily, aby se jim ani chtění, ani skutečného činění (podlé míry zdejší dokonalosti) nenedostávalo. Tak sem já tu v skutku shledal, že sloužiti Bohu celým srdcem ne práce jest, ale rozkoš; a porozuměl sem, že kdo se příliš, že lidé jsou, vymlouvají, moci a platnosti rodu nového nerozumějí a snad ho ani nedosáhli: v čemž nechť se opatří. Já sem neviděl, aby kdo mezi těmito mdlobou těla osvobozování sobě hříchů zastával, aneb křehkostí přirození spáchanou zlost vymlouval. Než viděl sem, že když kdo celé srdce tomu, kterýž je stvořil, vykoupil a za chrám posvětil, oddal, za srdcem již jiní oudové povolně a povlovně, kam Bůh chtěl, tam se klonili. Ó křesťane, kdož jsi koli, dobuď se z okovu těla, ohledej, zkus a poznej, že překážky, kteréž sobě v mysli maluješ, menší jsou, nežli aby vůli tvé, jestliže opravdová jest, zbrániti mohly.

PRO KRISTA TRPĚTI MILO. Nejen pak činiti, co Bůh chce, ale i trpěti, co Bůh vzkládá, viděl sem, že snadné jest. Nebo tu nejedni polič-

kování, plvání, bití od světa snášejíce, radostí plakali a ruce k nebi zpínajíce Boha chválili, že je hodné učinil nětco také pro své jméno trpěti: aby nejen v Ukřižovaného věřili, ale také jemu ku poctivosti sami křižováni byli. Jiní, jichž to nepotkávalo, záviděli oněm závistí svatou, hněvu Božího bez kázně a odloučení od Krista bez kříže se obávajíce: takže i metlu i hůl Boží líbali, kterékoli navštívila, i kříž jakýkoli.

TA OCHOTNOST ODKUD JEST. To pak vše odtud jde, že se Bohu se vší svou vůlí tak oddali, aby nic jiného činiti, ničím jiným býti nežádali, než jak Bůh chce. A protož, cokoli je potkává, že jim od Boha z prozřetedlného jeho uvážení pochází, jisti jsou. A takovýmť se již nenadálého nic přihoditi nemůž, poněvadž sobě rány, žaláře, muky a smrt mezi dobrodiní Boží počítají. Dobře a zle se míti jednostejné jim jest: kromě že onono za podezřelejší, toto bezpečnější soudí: protož se v nepohodlích, ranách a jízvách svých kochají a jimi chlubí. Summou tak jsou otrlí v Bohu, že netrpí-li nětco, zaháleti se a čas mařiti domnívají. Ale zdrž od nich ruku, kdo můžeš! Nebo čím chtivěji hřbetu nastavují, tím tížeji jest bíti je; čím sou podobnější k bláznům, tím nebezpečněji vysmívati je. Kteří zajisté již ne svoji, ale Boží jsou, co se jim děje, Bůh sobě všecko přičítá.

XLVI. Svatí všeho hojnost mají

PŘESTATI NA TOM, CO KDO MÁ, PRAVÉ BOHATSTVÍ. Svět plný jest Maret, běhajících a těkajících, pachtujících se a shánějících ze všech stran, a však dosti nikdy nemajících. Ale tito jinou povahu mají: každý aby tiše u noh Pána svého seděl, na tom, a což ho při tom potkává, dosti maje. Za nejlepší zajisté zboží drží Boží, v sobě přebývající milost, jíž se jedince těší: zevnitřní věci, kterýmž svět zboží říká, více za zavazedlo než zisk jaký mají, jich však pro potřebu života, pro potřebu pravím, užívajíce. Protož, cokoli jich Pán Bůh komu udělí, málo neb mnoho, každý se praví dosti míti. Věří zajisté a cele se na to spouštějí, že pod Božím opatrováním jsou, a protož za neslušné soudí přes Boží poskýtání něčeho sobě více žádati.

Divnou sem tu věc viděl: jedni statku, stříbra, zlata, korun, scepter dosti měli (nebo i takové mezi svými Pán Bůh má), jiní nic teměř, kromě odpolu nahého, hladem a žízní vyschlého těla: a však onino nic se nemíti, tito všecko se míti pravili; obojí jednostejně dobré mysli jsouce. A tu sem porozuměl, že v pravdě bohatý jest ten a ničeho se mu nedostává, kdož na tom, co má, přestati umí: jemuž mnoho, málo, nic peněz; veliký, malý, žádný domček; nákladné, chatrné, žádné šatstvo; mnozí, jeden, žádný přítel; vysoké, nízké, žádné místo, neb úřad, neb čest, neb pověst; summou něčím neb ničím býti, vše jedno a též jest: jak jmenovitě Bůh chce a jej vede, neb staví, neb sází, tak aby šel, stál, seděl, vše že dobře jest a lépe, než on rozumí, věře.

POBOŽNÝM SE NIČEHO NENEDOSTÁVÁ. Ó blahoslavená a vinšování hodná hojnosti! jak šťastní jsou, kteříž tak bohatí jsou! Nebo byť

pak někteří v očích světa bídní a mizerní byli, v pravdě však jsou tisíckrát lép než jací světa boháčí opatřeni, i z strany vezdejších věcí. Tito zajisté sami svoji opatrovatelé jsou i s svým statkem tisícerým příhodám poddáni: oheň, voda, rez, zlodějí atd. o to je připravují: onino pak opatrovníka majíce Boha, vždycky u něho všech potřeb živý sklad mají, kterýž je každodenně z špižírny své krmí, z komory své odívá, z pokladnice své na utratu vydává. Ne k uplnému-li dostatku, k slušné však potřebě vždycky; ne podlé-li rozumu jejich, podlé však své prozřetedlnosti, na kteréž oni tisíckrát raději než rozumu svém přestávají.

XLVII. Bezpečnost Bohu oddaných lidí

STRÁŽ ANJELSKÁ. Ačkoli pak nic ve světě tak obnažené a všelijakým nebezpečenstvím poddané nezdá, jako pobožných obor, na něž ďábel i svět škaredě hledí, tepou, bijí; já však velmi sem je zaopatřené viděl. Nebo i sama společnost jejich veřejně obehnána byla ohnivou zdí, kterouž, když sem blíž přistoupil, hýbati se spatřil sem: nebo nebyla jiného nic než otočení mnoha tisíc tisíců anjelů vůkol, pro něž žádnému nepříteli ani přistoupiti možné nebylo. I mimo to každý z nich jednoho měl od Boha sobě přidaného a zřízeného anjela ochránce, kterýž by na něj pozor měl a před nebezpečenstvími a osídly, jamami a zálohami, pastmi a nástrahami jakýmikoli bránil a hájil. Jsou zajisté (poznal sem to a spatřil) milovníci lidí, jakožto spolusluženebníků svých, když je k povinnosti, k níž od Boha stvořeni, státi vidí: těm oni rádi slouží, před ďáblem a zlými lidmi i nešťastnými příhodami střehou, i na rukou, kde potřeba, nosíce, od urazu hájí. A tu sem porozuměl, jak na pobožnosti mnoho záleží, poněvadž krásní ti a čistí duchové tu toliko, kde vůni ctností cítí, se drží, smradem hříchů a nečistot odháníni bývají.

ANJELÉ PRECEPTOŘI NÁŠI. Viděl sem také (čehož zatajiti nesluší) jiný užitek svatého toho neviditedlného tovaryšstva: že jmenovitě oni nejen místo strážných, ale místo preceptorů jsou vyvoleným; jimž o těch i jiných věcech často tajná návěští dávají, i hlubokým, skrytým tajemstvím Božím vyučují. Nebo poněvadž oni na tvář vševědoucího Boha vždycky hledí, nemůže před nimi nic ze všech věcí, jichž nábožný člověk žádati můž, skryto býti, a oni, co sami znají a ku potřebě vy-

volených přináleží, za dovolením Božím jim zjevují. Odtud jest, že často srdce pobožných, i což se jinde děje, cítí, v žalostných věcech truchlivé, v potěšených veselé se nacházeje. Odtud jest, že skrze sny a jiná vidění aneb i tajná vnukání to neb jiné, což se buď stalo, neb děje, neb díti bude, v mysli se jim maluje. Odtud i jiné jakékoli darů Božích v nás se množení, bystrá, užitečná přemyšlování, rozličné divné invencí, jimiž člověk často sám sebe převyšuje, a odkud mu to jde, neví. Ó blahoslavená školo synů Božích! Toť jest, což často všecku světskou moudrost k strnutí přivodí, když vidí, an někdy prostý človíček divná tajemství mluví, budoucí světa a církve proměny, jako by na ně hleděl, předzvěstuje, ještě na svět nezrodilé krále a hlavy světa zejména jmenuje, a jiné věci, jichž by se žádným hvězd zpytováním ani jinák lidským vtipem domysliti lze nebylo, předoznamuje a hlásá. Kteréž všecky věci takové jsou, že se za ně dosti Bohu, opatrovníku svému, vyděkovati a těch nebeských poučovatelů svých dosti namilovati nemůžeme. Ale navraťme se k bezpečnosti pobožných.

BŮH SVÝM PAVÉZA. Spatřil sem pak, že nejen anjelskou ochranou, ale i velebnou Boží přítomností ohražen byl každý z nich, takže z nich hrůza šla těm, kteříž se jich přes vůli Boží dotýkati chtěli. Viděl sem na některých zázraky, kteříž házíni byli do vody, do ohně, lvům a zvěři divoké k sežrání atd., nic se jich však nechytila žádná rána. Na některé lidská vsteklost hanebně dorážela, zástupové tyranů a katanů obstupovali i s množstvím náhončí jiných, takže někdy mocní králové a celá království až do unavení se s nimi, zkaziti chtíce, namáhali, jim však nebylo nic, stáli sobě neb chodili, svého povolání hledíce vesele. A tu sem porozuměl, co to jest, Boha míti za štít svůj, kterýž když služebníkům svým jisté věci na světě k vyřízení poroučí a oni to zmužile konají, on v nich a vůkol nich přebývaje, jich sobě jako zřítedlnice oka svého šetří, aby ne dříve, leč po vyřízení, proč na svět posláni byli, padnouti mohli.

SVATÁ POBOŽNÝCH HONOSNOST. Což oni také znají a na tu Boží ochranu vesele se spouštějí. Slyšel sem tu některé z nich chlubiti se, že se nebojí, by stín smrti tu stál, by tisícové tisíců vůkol nich se kladlo, by se všecken svět bouřil, by se země podvracela do prostřed moře, by ten svět pln ďáblů byl atd. Ó přešťastná, v světě neslýchaná bezpečnosti, když člověk tak v ruce Boží zavřený a schovaný, všechněm jiným věcem z moci vyňatý jest! Rozumějmež tomu, ó všickni upřímí Kristovi služebníci, že strážného, ochránce a obhájce přebedlivého máme, samého všemohoucího Boha: blaze nám!

XLVIII. Pobožní mají odevšad pokoj

Jak sem prvé v světě mnoho kolotání a lopotování, fresuňků a starostí, hrůz a strachů všudy po všech stavích znamenal, tak sem tuto mnoho pokojné a dobré mysli při všechněch Bohu oddaných nalezl. Nebo ani se Boha neděsí, laskavého jeho k sobě srdce naskrze jsouc povědomí; ani v sobě, co by je kormoutilo, nenalézají, žádného v ničemž dobrém (jak již ukázáno) nemajíce nedostatku; ani z věcí vůkol stojících nepohodlí neokoušejí, nedbajíce jich.

POSMĚCHY SVĚTA ZA NIC NEMÍTI. Pravdať jest, že jim zlý svět pokoje nedá, co na vzdoru a na posměch můž, činí, šklube, trhá, hází, plije na ně, nohy podráží, a co nad to horšího vymysliti můž: jakož sem mnoho příkladů viděl a poznal, že se to z nařízení nejvyššího Pána děje, aby kdo zde dobří býti chtějí, kuklu a zvonce nositi musili; protože způsob světa tohoto to s sebou nese, aby co u Boha moudré jest, světu pouhým bláznovstvím bylo. Protož sem spatřil, že mnozí s přeušlechtilými Božími dary nic než za povrhel a smích byli, i u svých vlastních často. Děje se to, pravím: ale však viděl sem, že oni toho nic nedbají, nýbrž kochají se v tom, že svět jako před smradem před nimi nos zacpává, jako od ošklivosti od nich oči odvrací, jako blázny jimi zhrdá, jako zločince odpravuje. Nebo to heslem svým, po němž se poznávají, že Kristovi jsou, býti pravili světu se nelíbiti, a kdo křivd vesele snášeti neumí, že plně ještě ducha Kristova nemá, tak o tom mluvili a tím jedni druhých posilovali. Pravili také, že svět svým vlastním rovně neodpouští, své vlastní škrabe, šidí, loupí, trápí, i nechť pry nám to též dělá, herež. Nemůžeme-li trýznění toho prázd-

ni býti, tu je snášeti chceme, kdež by se nám od světa nahodilé škody Božskou štědrou dobrotou vynahraditi mohly: a tak se nám smích jejich, nenávist, křivdy a škody v zisk obrátí.

PRAVÉMU KŘESŤANU VŠE JEDNO. Ba i tomu sem tu vyrozuměl, že čemu svět štěstí a neštěstí, bohatství a chudoba, poctivost a potupa říká, tito praví křesťané o tom rozdílu jmén ani slyšeti nechtí: pravíce, že všecko dobré, šťastné a prospěšné jest, cokoli z ruky Boží přichází. Protož se ničímž nekormoutí, v ničem nerozpakují a nekroutí, buď že panovati neb sloužiti poroučíš, buď rozkazovati neb poslouchati, bud učiti jiné neb se od jiných učiti, buď hojnost míti neb nouzi trpěti, vše jemu jedno: s jednostejnou tváří půjde, jen aby se Pánu Bohu líbil, péči maje. Praví oni, že svět není tak veliký, aby snesen, ani tak vzáctný, aby oželen býti nemohl. Protož se ani toužením po něčem, ani odjetím sobě něčeho nic nekormoutí. Dá-li mu kdo poliček v pravé líce, nastaví mu vesele i druhého; chce-li se s ním kdo o plášť nesnadniti, nechá mu i sukně, všecko na Boha, svědka a soudce, oddávaje, a že ty věci k revisí a znovu přehlédnutí i spravedlivému rozeznání časem svým konečně přijdou, jist jsa.

I CO KROM SEBE VIDÍ. Aniž se také světa národům člověk Boží z pokojné mysli vyraziti dá. Nelíbí se mu sic mnohé věci: ale se proto sám v sobě nehryze a netrápí. Nech jde zpět, co přímo nechce; nech padá, co státi nechce; nech hyne, co trvati nechce neb nemůž. Proč by se tím křesťan trápil, kterýž svědomí své spořádané a v srdci Boží milost má? Nechtějí-li se k našim obyčejům formovati lidé, formujme se my k jejich, pokud jen pro svědomí lze. Svět ze zlého v horší jde, pravda jest: ale zdaž my to fresováním svým napravíme?

RVANIC SVĚTA NEDBÁ. Vadí-li se a táhají mocní světa o koruny a sceptra, z čehož krve prolití a zhouby krajin a zemí povstávají, ani o to se v sobě sám netroudí osvícený křesťan, mysle, že málo aneb nic na tom nezáleží, kdo světem vládne. Nebo jakož svět, by pak sám Satan sceptrum jeho držel, církve nezkazí, tak zase, by s korunou nad ním

anjel některý seděl, světem býti nepřestane, a ti, kteříž právě pobožní býti chtějí, vždycky předce, co by trpěli, míti musejí. Jednostejná tedy se jim zdá, kdokoli na trůnu světa sedí: leč že když z pobožných někdo (nebo to zkušením vyprubováno), mnoho pochlebníků a pokrytců k houfu pobožných se mísí, a těmi přímisky i oněch pobožnost chládne; ješto v čas odevřené persequucí sami pobožní a v plné horlivosti Bohu slouží. Zvláště když se soudí, že mnozí v takových příčinách zástěrou obecného dobrého, náboženství, poctivosti, svobod se přikrývají, ješto kdyby se na ně, jak v kůži jsou, pohledělo, našlo by se, že ne Kristu, než sobě království, svobody, slávy hledají. Člověk tedy křesťan nechává všeho toho jíti, jak jde aneb můž, sám doma v srdci na Bohu a milosti jeho dosti maje.

ANI UTRPNOSTÍ NA CÍRKEV PŘICHÁZEJÍCÍCH. Aniž pokušení církev obstupující duši osvícenou znepokojenou činí. Vědí zajisté oni, že triumf naposledy jejich bude: kterýž bez vítězství býti nemůž, ani vítězství bez boje, ani boj bez nepřátel a nesnadného s nimi se srážení. Protož udatně všecko, co je neb jiné potkává, podnikají: jisti jsouce, že vítězství Boží jest, kterýmž kam naměřil, tak věc dovede, byť se mu skály, hory, pouště, moře a propast v cestu vkládaly, ustoupiti naposledy že všecko musí. Vědí také, že to nepřátel proti Bohu bouření jen k rozmnožení jeho slávy musí napomoci. Nebo kdyby věc k slávě Boží začatá žádného neměla odporu, bylo by myšleno, že od lidí začata a sílou lidskou vyvedena jest: takto pak, čím vstekleji svět se všemi ďábly odboj činí, tím se jasněji Boží moc vyskýtá.

KORMOUCENÍ POBOŽNÝCH SNADNĚ SE ROZHÁNÍ DVOJÍM PROSTŘEDKEM. Naposledy, byť i přicházely takové příhody (jakož sem příklady toho viděl), kteréž by jim truchlost v srdci působily, nemůže ta při nich dlouho trvati, rychle se rozplývá jako mračínko pod sluncem. A to dvojím prostředkem. Jedno, rozpomínáním se na veselou věčnost, kteráž za zdejšími těmi neřestmi stojí a jich čeká. To, co tu přebíhá, že časné jest, vyskytnuc se odchází zas, tratí se, mizí: a pro-

tož, jak po něčem z věcí těch toužiti, tak něčemu k vůli se kormoutiti že nehodno, poněvadž to jen chřest jest jednoho okamžení. Druhé, mají doma hned vždycky hostě, s nimž porozmluvíc, všechnu tesknost, by sebe větší byla, zahnati mohou. Ten jest Bůh, utěšitel jejich, k němuž oni v srdci svém se vinou, domácsky a odevřeně, co je trápí, přednášejíce. Ta jest smělá doufánlivost jejich, že s každou hned věcí ku Pánu Bohu běží, každé své přečinění, každé nedočinění, každý nedostatek, každou mdlobu, každou bolest, každé toužení do otcovského jeho klína vysýpajíce a se vším všudy jemu se svěřujíce. Kterouž synovskou laskavou k sobě dověrnost poněvadž nemůže Pán Bůh než libovati, nemůž také než udělovati jim potěšení svého, nýbrž i posily k snášení útrpností dodávati: takže čím více se obnovují a rozhojňují utrpení při nich, tím více se také obnovuje a rozhojňuje v srdci jejich pokoj Boží, kterýž převyšuje všeliký rozum.

XLIX. Pobožní mají stálou v srdci radost

SVĚDOMÍ DOBRÉ USTAVIČNÉ HODY. Aniž toliko prostý pokoj v nich přebývá, ale ustavičná radost a plésání, kteréž se v srdcích z přítomnosti a čitedlnosti Boží lásky rozplývá. Nebo kde Bůh jest, tu nebe; kde nebe, tu radost věčná; kde radost věčná, tu člověk neví, čeho víc žádati. Stín jest, žert, smích všeliká světa radost proti radosti této: jenže toho nevím, jakými slovy vymluviti aneb navrci. Viděl sem, viděl, viděl a poznal, že Boha s nebeskými jeho poklady v sobě míti slavnějšího cosi jest, nežli aby k tomu všeho světa sláva, pracht, blesk přirovnán býti; radostnějšího, nežli aby tomu všecken svět co ujíti neb přidati; většího a vyššího, nežli aby všecken svět to chopiti neb obsáhnouti mohl.

N.B. Nebo jak jen tomu člověku sladko a potěšeno býti nemá, kterýž takové Božské v sobě světlo; takové ušlechtilé Ducha Božího sebe spořádání; takové od světa a otroctví jeho osvobození; takové jisté a hojné Boží sebe opatrování; takové před nepřátely a příhodami ubezpečení; takový naposledy odevšad pokoj, jakž již ukázáno, v sobě cítí a vidí? Toť jest ta sladkost, jíž svět nerozumí; to ta sladkost, jíž kdo zakusí, za ní s odvážením všeho jíti musí; to ta sladkost, od níž žádná jiná sladkost odlouditi, žádná hořkost odloučiti, žádná lahodnost odvábiti, žádná příkrost, ani smrt sama odvrátiti nemůže.

A tu sem porozuměl, co to jest, což mnohé z svatých Božích časem pudí, aby čest, přízeň lidskou, statek a jmění své tak chtivě od sebe házeli, jednostejně hotovi jsouce svět ten, kdyby jejich byl, od sebe preč dáti. Jiní také, aby tělo své do žalářů, pod bič, na smrt tak vesele

vydávali, hotovi jsouc i tisíc smrtí, kdyby je svět opětovati mohl, podnikati; u vodě, v ohni, pod mečem ještě sobě prozpěvujíce. Ó Pane Ježíši, jaks ty sladký srdcím tebe okoušejícím? blahoslavený, kdož rozumí potěšení tomuto!

L. Poutník křesťany podle stavů prohlédá

To až potud veřejné všech křesťanů pravých případnosti vypravoval sem; spatře pak já mezi nimi rovně jako v světě rozdílná povolání, žádostiv sem byl, jak kteří stupně svého ostříhají, také se podívati. I nalezl sem ušlechtilý opět při všem řád, až milo: ale toho již obšírně vyčítati nechci, krátce toliko něco dotknu.

MANŽELSTVÍ KŘESŤANŮ JAKÉ. Manželství jejich, viděl sem, že se od panictví nemnoho dělí, protože při nich jak v žádostech, tak v pečování zřízenost jest. Místo oněch ocelivých pout viděl sem tuto zlaté zápony; místo trhání se od sebe potěšené těl i srdcí spojení. Pakli co nezvolností toho jejich stavu se přídrželo, vynahražovalo se to království Božího skrze to rozmnožováním.

VRCHNOST MEZI SEBOU JAKOU MAJÍ. Komu se z nich nad jinými seděti a vrchností slouti dostávalo, tak se k svěřeným sobě poddaným svým choval, jak rodičů vlastně k dítkám obyčej jest, i láskou i péčí: načež dívati se milo bylo, a viděl sem, jak mnozí z takové vrchnosti ruce zpínajíc Boha chválili. Zase pak, kdo pod moc jinému přináležel, tak se hleděl říditi, aby nejen slovem, ale skutkem poddaný byl, Boha tím ctě, aby, kohož mu představil, buď on jakých buď povah, všelikou k němu uctivost a šetrnost slovy, i skutky, i myšlením pronášel.

A JAKÉ UČENÉ. Když sem mezi nimi dále chodil, spatřil sem nemalo lidí učených, kteříž proti obyčeji světa, jak který daleko jiné uměním, tak daleko pokorou předcházel, a byli sama vlidnost a přívětivost. S jedním mi se mluviti dostalo, o němž bylo smyšlení, že nic není ve všech uměních lidských, což by před ním ukryto bylo: on však jako

nejsprostnější tak se stavěl, nad hloupostí a neumělostí svou tytýž vzdychaje. Umění jazyků u nich v malé jest vážnosti, jestliže umění moudrosti k tomu nepřistoupí. Nebo pry jazykové moudrosti nedávají, než k tomu toliko jsou, abychom s jinými a jinými obyvateli okršlku zemského, buď živými neb mrtvými, rozmlouvati mohli: a protož, ne kdo mnoha jazyky mluviti, než kdo užitečné věci mluviti umí, že učený jest. Užitečné pak věci nazývají všecky skutky Boží, k jichž poznání artes že napomáhají nětco: ale však známosti té pravá studnice že jsou svatá Písma a učitel Duch svatý, cíl pak všeho Kristus, ten ukřižovaný. N. B. Protož všickni tito, viděl sem, že vším uměním svým k Kristu jako k centrum směřovali: pakli co k Kristu překážkou býti viděli, všecko, byť i nejvtipnější bylo, opomítali. Knihy lidské, viděl sem, že čtou všelijaké podlé příčin; ale vybranějších toliko pilně hledí, všudy šetříc, aby lidské řečňování za lidské měli. Sami knihy také píší, ale ne pro roztřásání jména svého, než když naději mají, že něčím užitečně s bližními se zděliti, obecnému dobrému v něčem napomoci, zlému uhájiti moci budou.

JAKÉ KNĚŽÍ A TEOLOGY. Kněží a kazatelů viděl sem tu jistý počet podlé potřeby církve, vše v habitu prostičkém, obyčejů krotkých a přívětivých, jak mezi sebou, tak vůbec k jiným. Času více s Bohem než lidmi trávili, modlitbami, čtením a přemyšlováním; co mimo to času jest, ten na vyučování jiných, buď v shromáždění vůbec, aneb v soukromnosti obzvláště vynakládají. N. B. Jistili mi to posluchačí a sám sem zkusil, že se kázání jejich nikdá bez vnitřního pohnutí srdce a svědomí neslýchá, protože z úst jejich pronikavá moc Božských výmluvností plyne. I plésání sem při poslouchajících i slzy spatřil, když se aneb o milosrdenství Božím, aneb o lidské nevděčnosti mluvilo: tak se to od nich opravdově, živě a vroucně koná. Za hanbu by sobě kladli něčemu jiné učiti, čehož by prvé sami na sobě příkladu neukazovali: takže i když mlčí, čemu se z nich učiti jest. Přistoupil sem pak obzvláštně k jednomu z nich, promluviti chtěje, který byl muž počest-

ných šedin a z jehož tváře božského hned cosi se stkvělo. Když se mnou mluvil, řeč jeho přívětivé jakési přísnosti plná byla: a všelijak patrné bylo, že Boží legát jest, tak nic světem nepáchl. N. B. Když sem ho obyčejem naším tituli ctíti chtěl, nedal, nazývaje to fraškami světa: jemu titule a cti dosti že jest, jestliže jej služebníkem Božím, a líbí-li mi se, otcem svým nazovu. Když mi požehnání dával, nevím jakou pochotnost a v srdci rozvínající se radost sem cítil: a porozuměl sem v pravdě, že pravá theologia mocnějšího a pronikavějšího cosi jest, nežli jakž se toho vůbec zakouší. N. B. A zapýřil sem se, vzpomena tu na některých našich kněží nadutost, pýchu, lakomství, společné různice, nepřízně a nenávisti, ožralství, a summou tělesnost: jejichž slova a skutkové tak daleko od sebe stojí, že jen z žertu o ctnostech a křesťanském životu zdají se mluviti. Mně se, ať pravdu vyznám, tito líbili, muží vroucího ducha, krotkého těla; milovníci nebeských věcí, nedbalci zemských; bedliví nad stádem, zapominatedlní nad sebou; střízliví vínem, opojeni duchem; skrovní v řečech, hojní v skutcích; a z nichž každý přední v práci, poslední v chloubě býti se snažoval: summou, skutky, slovy i myšleními všechněch duchovní vzdělání obmýšlející.

LI. Smrt křesťanů věrných

SMRT KŘESŤANŮ LIBÁ. Když sem se pak dosti mezi křesťany těmito naprocházel a na jejich činy nadíval, spatřil sem naposledy, že i mezi nimi Smrt se procházela: ale ne tak jako v světě postavy mrzuté, nahá, nemilá, než obvinutá pěkně prostěradly Kristovými, jichž v hrobě byl zanechal. Ta jednák k tomu, jednák k onomu přistoupivši, že čas jest odjíti z světa, pověděla. Ach, jaká radost a plésání, kdo té noviny dostal! Jen aby spíš bylo, všeliké bolesti, i meč, i oheň, i kléště, i všecko podnikali. I usnul každý pokojně, tiše a libě.

ZPŮSOB JEJICH PO SMRTI. A já hledě, co s nimi dále bude, spatřil sem, že anjelé podlé Božího poručení každému místo obhlídli, kde by pokojíček svůj a odpočinutí míti mělo tělo jeho: kamž když od přátel neb nepřátel, neb anjelů samých vloženo bylo, ostříhali hrobu, aby těla svatých v pokoji před Satanem chována byla, a ani nejmenší prášek z nich se neztratil. Jiní za tím anjelé, duši pojmouc, nesli zhůru v blesku a plésání divném: kamž když za nimi (perspicillí přiopraviv) zrakem víry pronikl, spatřil sem slávu nevypravitedlnou.

LII. Poutník spatřuje slávu Boží

Nebo aj, u výsosti seděl na trůnu svém Pán zástupů, okolo něhož byl blesk od končin nebes až do končin jejich: a pod nohami jeho byl jako křišťál, smaragd a zafír, a trůn jeho jaspis, a vůkol něho duha krásná. Tisícové tisíců a desetkrát tisíckrát sto tisíců anjelů stálo před nim, zpívajících jedni k druhým: „Svatý, svatý, svatý, Hospodin zástupů, plná jsou nebesa i země slávy jeho!“

Tolikéž čtyrmecitma starců, kteříž padajíce před trůnem a mecíce koruny své k nohám toho, kterýž jest živý na věky věků, zpívali hlasitě: „Hoden jsi, Pane, přijíti slávu a čest i moc. Nebos stvořil všecky věci, a pro vůli tvou trvají i stvořeny sou.“

Spatřím také před trůnem jiný veliký zástup, kteréhož by žádný přečísti nemohl, ze všech národů i pokolení a lidí i jazyků, jehož skrze to anjelské na světě zmrlých Božích svatých přenášení vždy víc přibývalo a hluk se množil. I volali: „Amen, požehnání a sláva, a moudrost, a díkčinění, a čest, a moc, i síla Bohu našemu na věky věkův, Amen!“

Summou, blesk, jasnost, stkvělost, slávu nevypravitedlnou sem spatřil, zvuk a hluk nevymluvný sem slyšel, vše radostnější a divnější, nežli oči, uši a srdce náše postihnouti mohou.

A zděšen byv hrůzou nebeských těch slavných věcí, padl jsem i sám před trůnem velebnosti, stydě se za svou hříšnost, že člověk poškvrněných rtů jsem, i zvolal sem: „Hospodin, Hospodin, Hospodin, Bůh silný jest, lítostivý a milostivý, dlouhočekající a hojný v milosrdenství a pravdě, milosrdenství čině tisícům, odpouštěje nepravost a přestou-

pení i hřích! Hospodine, smilůj se pro Ježíše Krista i nade mnou hříšným.“

LIII. Poutník za domácího Božího přijat

To když já dopovím, ozve mi se z prostřed trůnu Spasitel můj Pán Ježíš a rozkošnými těmito ke mně slovy promluví: „Nebojž se, milý můj, já s tebou jsem, tvůj Vykupitel, já Utěšitel tvůj, neboj se. Aj, nepravost tvá odňata jest od tebe, a hřích tvůj shlazen. Radůj se a plésej, nebo jméno tvé mezi těmito napsáno jest, když mi věrně sloužiti budeš, jako jeden z těchto budeš. Cos viděl koli, uživ toho k bázni mé, a větší věci nad tyto uzříš časem svým. Ostříhej se jen v tom, k čemu sem tě zavolal, a jakť jsem cestu k slávě této ukázal, tak ní kráčej. Buď v světě, dokud tě tam nechávám, poutníkem, podruhem, příchozím a hostem: u mne pak zde domácím mým, právo nebešťanství tobě se dává. A protož zde obcování své míti hleď! a měj mysl ke mně co nejvýš vždycky zdviženou, k bližním co nejníž skloněnou; zemských věcí, dokud tam jsi, užívej, v nebeských se kochej; buď povolný mně, odporný a odbojný světu a tělu; ostříhej vnitř tobě ode mne udělené moudrosti, zevnitř tobě ode mne poručené sprostnosti; měj hlásné srdce, tichý jazyk: k čitedlnosti bíd bližních buď outlý, k snášení vlastních křivd otrlý; duší služ mně samému, tělem, komu můžeš aneb musíš; což poroučím, čiň, co na tě vzkládám, nes; k světu buď neochotný, ke mně vždycky se vinoucí; v světě buď tělem, ve mně srdcem. Tak budeš-li činiti, blažený jsi a dobře bude tobě. Odejdiž již, milý můj, a stůj v losu svém až do skonání svého, užívaje potěšení, k němuž sem tě přivedl, s radostí.“

LIV. Zavírka všeho

Vtom zmizelo vidění od očí mých, a já poklekna na kolena, obrátil sem oči zhůru a Slitovníku svému, jak sem uměl, poděkoval sem těmito slovy:

„Požehnaný jsi, Hospodine Bože můj, zvelebování a vyvyšování věčného hodný a požehnané jméno slávy tvé, důstojné a veleslavné na věky věkův. Oslavůjtež tebe anjelé tvoji, a všickni svatí tvoji chválu tvou vypravůjte. Nebo veliký jsi v moci, a moudrost tvá nezpytatedlná, a milosrdenství tvé nade všecky skutky tvé. Oslavovati tě budu, Hospodine, dokud sem živ, a jménu tvému svatému zpívati, dokud mne stává: nebos mne rozveselil milosrdenstvím svým, a naplnil plésáním usta má, vychvátiv mne z proudů násilných, z vírů hlubokých vyňav mne, a na bezpečnosti postaviv nohy mé. Vzdálený sem byl od tebe, Bože, sladkosti věčná, ale ty smilovav se přiblížils se ke mně; bloudil sem, ale tys mne upamatoval; motal sem se, kam jíti nevěda, ale tys mne na pravou cestu navedl; zašel sem byl od tebe a ztratil tebe i sebe, ale ty vyskytna se, navrátils mne, mně i sobě. Přišel sem byl až k hořkostem pekla, ale ty zpět mnou trhna, až k sladkostem nebeským mne přivedl. A protož dobrořeč duše má Pánu svému, a všecky vnitřnosti mé jménu svatosti jeho. Hotovo jest srdce mé, Bože, hotovo jest srdce mé, zpívati a plésati tobě budu. Nebo vyšší jsi nade všecku vysokost, a nade všecku hlubokost hlubší, divný, slavný a plný milosrdenství. Běda dušem nesmyslným, kteréž od tebe odcházejíce pokoj se najíti moci domnívají: ježto ho kromě tebe ani nebe, ani země, ani propast nemá; protože v tobě samém jest odpočinutí věčné. Nebe

i země od tebe jsou, a dobré jsou, a krásné jsou, a žádostivé jsou, protože od tebe jsou; avšak ani tak dobré, ani tak krásné, ani tak žádostivé nejsou jako ty, Učinitel jejich: protož duše potěšení hledající naplniti a nasytiti nemohou. Ty jsi, pane, plnost plností: srdce náše neupokojené jest, dokudž se koli neustanoví v tobě. Pozdě sem tě zamiloval, ó kráso věčná, protože sem tě pozdě poznal. Poznal sem pak tehdáž, když mi se zasvítila, ó jasnosti nebeská. Nechť chvály tvé mlčí, kdo slitování tvých nepoznal; ale vy, vnitřnosti mé, vyznávejte se Pánu. Ó, kdo mi to dá, aby srdce mé opojeno bylo tebou, vůně věčná! abych na všecko zapomenul, což ty nejsi, Bůh můj! Neskrývejž se již srdci mému, kráso nejkrásnější! Pakli mi vezdejší věci tebe zastěňují, umru, ale abych tě spatřoval a s tebou jsa více tě neztracoval. Zdržuj mne, Pane, veď mne, nes mne, abych od tebe nebloudil a neklesal: dejž, ať tě miluji milováním věčným, a nemiluji vedle tebe věci žádné, leč pro tebe a v tobě, ó lásko neskonalá. Ale což více mluviti mám, Pane můj? teď sem, tvůj sem: tvůj sem vlastní, tvůj sem věčně. Odříkám se nebe i země, jen ať tebe mám: sebe mi jen neodpírej, dosti mám, na věky věků neproměnně dosti mám, na tobě samém. Duše i tělo mé pléše k tobě, Bohu živému: ach, skoro-liž pak půjdu, abych se ukázal před oblíčejem tvým? Kdy chceš, Pane Bože můj, vezmi mne, teď sem, hotově stojím: zavolej, kdy chceš, kudy chceš, jak chceš. Půjdu, kam poručíš, činiti budu, co rozkážeš. Duch tvůj dobrý zpravůj mne jen a ved mezi osídly světa jako po rovné zemi, a milosrdenství tvé sprovázej mne po cestách mých a proveď skrze tyto, ach, tesklivé temnosti světa až k věčnému světlu. Amen i Amen.“

GLORIA IN EXCELSIS DEO ET IN TERRA PAX HOMINIBUS BONAE VOLUNTATIS

Hlubina bezpečnosti

Čtenáři křesťanský, zdráv buď!

Knížečka tato, před některým rokem v čas nebezpečenství, utíkání a skrývání se v vlasti ještě sluh Božích sepsaná, nyní teprv na světlo se dává; proto že nejedněm pobožným do rukou se dostavši, k utvrzení v Bohu stálé naděje platnou býti pomocí shledána jest. A zdaž vždycky, dokud na světě jsme, v nebezpečenství nejsme? zdali všudy, kudy chodíme, i na samých pobožnosti cestách mezi osídly nekráčíme? a to všickni bez výminky, i nejsvětější! Nebo zdali všickni svatí toho nepociťovali? Zdali sám Pán náš v našem těle na světě byv, nástrahami otáčín nebyl? Všechněm tedy vždycky a všudy o nějaký jistý a pevný základ bezpečnosti strany duše i těla starati se potřebí. Čemuž knížečka tato, pobožně z písem s. sebraná, poučí. V níž najdeš-li, čtenáři, zvláště z počátku, něco tvrdého a neobyčejného, buď v věcech neb slovích (jako dependencí, centrum, samosvojnost, jinudost, a jest-li co víc), na tom se nezastavuj; věci zvláštní zvláštními slovy musely se vypovědíti, kteráž však i vysvětlena sou dostatečně, i o maličké jim přivyknutí či-

niti jest; porozumíš potom, že se o věcech těch zvláštních jinák nemůž jadrněji mluviti, jako tak. Bůh dejž toho srdcím dobrým dobře užiti pro slávu svou, Amen.

V Lešně Polském 16. Augusti 1633.

I. Co Bůh a co svět a jak všudy v světě jeden tvor druhým stojí, všecko pak Bohem

Veleslavný Bůh, od něhož svět tento se vší svou plností vyplynul, tak v něm divně a moudře všecky všech věcí bytnosti spořádal a sprovíjel, že všecky sic od něho veřejně, obzvlášť pak jedna každá od druhé svou dependencí, to jest jako zavěšení nějaké má, na němž se drží, a neb jako základ, na němž stojí.

Základ světa Božská bytnost

Sám zajisté bytná bytnost jsa a podstatná podstata, Jehovah, sám od sebe, sebou a pro sebe, od věků na věky zůstávaje neobsáhlý, neskonalý, neproměnný, nepohnutedlný; nepostižitedlný, blahoslavený Bůh, když kromě sebe něco sohě podobného, viditedlného však, učiniti chtěl (což by obrazem jeho bylo a stvořením sloulo), sebe samého tomu postavil za základ; tak že vzdělaný tento od něho svět se vším, což obsahuje, na Bohu visí a leží všechen; jakž písmo dí, že z něho, skrze něho a v něm jsou všecky věci (Řím. 11, 36), a pro vůli jeho že trvají i stvořeny jsou (Zjev. 4, 11).

Podobenství toho čtvero.

Trvají pak Bohem všecky věci nápodobně tak, jako: (1.) obraz v zrcadle oblesknutý obrazem živým, od něhož se obleskl; nebo nech ať živý tento odstoupí pryč, onen v zrcadle hned zmizí. A neb (2.) jako stín tělem, od něhož se stíní; kteréhož těla odstavíš-li v stranu, stín hned ničímž jest. A neb (3.) jako kolo circínem se dělající svým centrem, z něhož se dělá. Nebo hne-li se centrum z místa svého, okolek se hned

trhá a okolkem býti přestává. A neb (4.) jako strom kořenem svým; kterýž přestane-li stromu zdržovati a jemu vláhy dodávati, on se zvrátíc uvadne a na nic přijde. Tak zajisté svět tento není nic než víditedlný stín neviditedlného, v světle nepřistupitedlném bydlícího Boha, a viditedlný, v zrcadle očí našich oblesknutý obraz té neviditedlné, na věky samé sebou živé bytnosti a viditedlný okolek, od neviditedlného centrum se táhnoucí; a viditedlný strom, z neviditedlného kořene Božství vyrostlý. Kteráž podobenství patrně nám (váží-li je kdo pilně) rozdíl mezí Bohem a světem, to jest, mezi Stvořitelem a stvořením ukazují.

Rozdíl mezi stvořením a Stvořitelem.

Bůh jest sám od sebe a pro sebe bytná bytnost, kterýž, by pak žádného světa nebylo, vždycky jest a sám v sobě ten týž trvá od věků na věky. Svět pak toliko jest případně, pro vůli Boží a do vůle Boží, bytnosti sám z sebe žádné nemaje, než z Boha toliko, jehož stín a oblesknutý obraz, okolek a výrostek jest. Jediný učinil svět, proto že sám jediný jest, aniž kromě něho jaký Bůh; a však jediný ten svět rozličnými tvory naplnil, proto že nestihlá bytnosti Božské krása jedním něčím vyobražena býti nemohla.

Spojenost a svázanost tvorů

K ukázání však jednosti podstaty své tak předivně všecky tvory spojil a vespolek svázal, že se vždy jedno druhého drží a jedno druhým stojl; tak podobně jako v řetězu článek na článku visí, a neb na stromě ratolest z ratolesti vyrostá.

Sebe zajisté, jakž řečeno, za základ všemu položil, postavil nejblíž sebe angely, duchovní též bytnosti, a dal jim zprávu oblohy (jakž se namítá 4. Ezdr. 8, 22. a Platonici smýšleli, i sám Aristoteles); obloze pak poručil zprávu živlů; živlům zprávu těch věcí; kteréž se z nich rodí; což se již dlouhým páteřem táhne. Rozkázal zajisté Stvořitel, aby každý živel z sebe plod dával, a to buď samotně, do klína jiného živla, jako oheň z sebe aby dával světlo, teplo, blýskání, hřímání atd. do po-

větří. Voda, též do povětří; páry, mlhy, oblaky, deště, sněhy atd. Do země pak zlato, stříbro a jiné kovy, kteříž že z vody jsou, tekutost jejich svědkem jest. Země také aby dávala kamení, a neb společné scházejíce se spolu aby vyvodily jiné a jiné tvory; jako byliny a stromoví. Ovšem pak životčichové z rozdílných živlů povstávají a podlé toho v rozdílných živlech byt mají. Ryby jsou z vody a v vodě. Ptactvo z větru a v větru. Zeměplazové z země a v zemi. Ohnižil (pyrausta) z ohně a v ohni atd. Všecko to však s přimíšením jiných živlů, jakž čí přirození.

Vidíme tedy, že všecky věci z Boha plynou, a však jedny skrze druhé, tak jako se z jedné studnice na mnoho stran voda po trubách rozchází.

Přirovnání k stromu.

Čemuž k plnějšímu ještě pochopení vidí mi se napřed dotknuté o stromu a kořenu jeho podobenství do šíře porozvrci; a nebude bez užitku. [viz obrázek]

1. Viditedlné stojí na neviditedlném.

Předně zajisté, co na stromu povrchně hledíc vidíme, kmen jest a neb peň, ratolesti, list, ovotce; ,což pak nevidíme, ale rozumíme, jest pod zemí ukrytý kořen, z něhož strom vyrostl a na němž stojí.

Tak v světě, co vidíme, jest nebe, země, moře a rozliční v nich tvorové; což pak nevidíme, ale tomu všemu za základ státi rozumíme, Bůh jest, tajná, ukrytá, smyslům nepochopitedlná bytnost, a však bez níž svět státi nemůže, ba ani se státi nemohl.

2. Všecko z neviditedlného jde.

Za tím, cokoli jest na stromě, až do toho nejmenšího pupence, všecko z kořene, ne odjinud, pochází. Z kořene zajisté nejblíž vystupuje kmen, z kmene vyrostá haluzí; haluzi se zase na ratolesti rozrostají, větší a menší; z ratolestí rostou větve; z větvoví list, květ a ovotce.

Tak z Boha, věčného toho kořene, vyplývá bytnost; ta se dělí na duchovní a tělesnou, a tak vždy dále až do té poslední osobné bytnosti jedné každé věci.

K tomu, jakož strom od kořene tři věci má:

3. Bytnost, živost, vlastnost.
4. Sílu a moc; kořenem zajisté stojí, aby se nezvrátil. 2. Vláhu a živost; z kořene zajisté mízu pije a po ratolestech rozsílá, jíž se ony obživují, zelenají, kvetou, rostou. 3. Přirození a vlastnost; z kořene zajisté rozchází se neviditedlná moc, listí a ovotce jednomu každému stromu formující, jak přirození jeho s sebou nese; tak že hruška vrbového, lípa fíkového, trn vinného atd. květu, listu, ovotce roditi nemůž, než své vlastní.

Tak kořenové světa a tvorů tři jsou: Moc, moudrost a dobrota Boží. Mocí zajisté jeho stojí všecko, kterouž kdyby odjal Bůh, v nic by se obrátil svět, tak jako prvé ničímž byl. Protož každá bylinka, každý kamének, každý prášek, před očima našima stojící, jest viditedlným znamením neviditedlné přítomné Boží moci, kteráž jej sebou v bytu drží. Ovšem pak živých tvorů se hmyzení, jako i vlastní naše (ne naší než Boží mocí se dějící) dýchání, přítomnou neviditedlnou moc Boží nám k spatření představuje (Řím. 1, 20). Dobrota pak Boží tvory sebou zavlažuje, jednomu každému toho, což k jeho zachování a zrůstu přináleží, dodávaje. Naposledy všudy rozlitá Boží moudrost působí, aby jeden každý tvor tím byl, čímž býti má, i zase sobě podobný plodil, bez matení a míšení přirození.

Odpor s odpovědí.

Aniž mi tu kdo na odpor nastupuj, že mnohé v světě věci jinák jsou, než býti mají, a přirození jejich vyhledávalo; ku příkladu, že ďábel a člověk zlí jsou a zlé ovotce (hříchů a ohavností) přínášejí; ješto kořen života jejich, Bůh, dobrý jest. Nebť i při stromu

podobnou věc vidíme, a však tím kořen nebývá vinen; jmenevitě, že když se cizí roub do stromu štípí a ujme se a vyroste, nese ovotce, ne jaké by kořen chtěl, než jakého přirození sám jest. Tak když angelé a lidé cizí símě v srdce pustili, zlost, a ta se ujala, již podlé ní ovotce nesou, ačkoli na dobrém kořenu stojí a jeho vláhou se zapájejí. Co tím kořen vinen?
A to vše jedno skrze druhé jde mediate

Naposledy rozumíme také, že ačkoli Bůh všecko ve všech dělá, nedělá však immediate a zázračně nějak, než prostředkováním samých tvorů. Odkudž sic hloupým se zdá, že, což se děje, samo se děje, aneb jedni jen tvorové při druhých dělají; však i tu jest dokonalá opět k stromu tělesnému podobnost. Nebo ačkoli na stromě visící ovotce ne samého kořene se drží, a neb z něho immediate vláhu pije, než drží se větve a od ní po stopce vláhu přijímá, hloupě by se však kořene odčítalo, poněvadž z něho původně všecko plyne celému stromu. Béře zajisté jablko vláhu z nejbližší ratoléstky, ale ta odkud? Opět z jiné, již se drží; a ta opět z té, z níž vyrostá, až se přijde do kmene a naposledy do kořene, z něhož všecky ratolesti, a co na nich jest, jedno skrze druhé vláhy dostávají. Tak jest s námi tvory. Ku příkladu: Mám já a cítím v sobě život. Odkud jest ten? Z Boha mi, ne odjinud plyne; tak tím jsem jist, jako že polední světlo z slunce (a ne z hvězd neb odjinud) pochází. Ale jak ve mně ten život působí Bůh? Zdali bez prostředků, zázračným nějakým (jako na počátku v Adama) vdechováním? Nic; ale skrze prostředky. Život zajisté ve mně drží se horkostí ohně, kterýž ve mně jest. Oheň ten drži se ve mně proto, že z mastnosti krve, kteráž ve mně jest, potravu má. Krve mi se zažíváním pokrmů a nápojů dodává. Pokrmové a nápojové vyrostají mi z živlů, z živlů pak aby ty věci vyrostaly, obloha k tomu světla, tepla, vláhy a tajné své moci dodává. Obloha pak aby to působila, poručil Bůh a ji k tomu nastrojuje (Job. 38, 33. 37). A tak tedy Bůh skrze ty věci dělá; proto že i původně všecko od

něho plyne, ačkoli jedno skrze druhé, jako po trubách; i on sám všeho toho ve všech stupních tajným ředitelem zůstává (viz Job. kap. 36, 37, 38, 39 atd.). To jest, což Bůh sám dí: Já vyslyším nebesa, a ona vyslyší zemi, země pak vyslyší obilé, mest a olej, a ty věci vyslyší vás (Oze. 2, 12). Podobně cítím v sobě rozum, znám, vím a umím něco (nebo v nás, ne v hovadech složil rozumnost). Odkud to? Obloha mi dala komplexi, to jest vtip a pamět, jemnější neb mdlejší. Ale odkud to vzala obloha? Bůh prvé rozdělil planétám moci k vlévání jich v tvory nižší, a aby v den početí a narození mého tak neb tak paprskovaly, on je rozsázel (Job. 38, 33. Sirach. 43, 11). A tak tedy od něho, i že vtip mám, i že tak mnoho neb málo mám, jest; a však skrze oblohu. Rozněcuji-li v sobě rozumnost čtením knih, neb poslouchánim lidí moudrých, neb přemyšlováním vlastním, i to vše od Boha. Nebo kdo k tomu chut dává? Kdo occasí a příčin naskýtá? Kdo těm, kteříž i pro mne užítečné knihy psali; vnukal? Kdo tomu, kterýž mi někdy moudře mluvil, v ústa vkládal? Kdo, pravím, než Bůh? Nebo byť pak i oni jedni od druhých brali, od koho pak nejprvnější? K studniciť se vždy přijíti musí. Kde béře rozum a řeč (ještě pravím), kdo něco užitečného mluví? Kde sluch a pozornost, kdo užitečně poslouchá? Odkud ovšem přemýšlejícimu užitečného nětco na mysl vpadá? Bůh, Bůh jest, blahoslavená a nepřevážená ta studnice, z níž bytnost, živost, rozumnost, prospěšnost naše, a cokoli který tvor má, všecko plyne. A tak summou všecky věci od Boha, jedny skrz druhé vyrostají, až do toho nejtenšího vlásku, nejdrobnějšího prášku; všecky se jeho mocí a vůlí dějí, až i do toho nejmenšího červíčka hnutí; proto že ani ten nejmenší lísteček na stromě, ani nejmenší jeho žilka od jinud než z kořene vláhy a živnosti míti nemůže.

II. Že pravá bezpečnost, pokoj, trvánlivost a šťastný způsob jednoho každého tvoru v centru záleží

Přirovnání světa k kolu.

Porozuměli sme, odkud všechny věci bytnost berou; v čem pak trvánlivost a pokojné bytnosti té užívání záleží, jiná jest otázka, od oné něco rozdílná. Kteréž k vysvětlení jiné sobě podobenství vezmeme: podobenství kola. Nebo i Bůh sám Ezechielovi proroku běh světa viděním čtvernásobniho kola ukázal (Ezech. 1., i Ezdrášovi na běhy světa tážícímu se odpovídaje řekl: K okršlku sem připodobnil soud svůj; první se neuspíšili, a poslední se neopozdí (4. Ezdr. 5, 42): A v knize Moudrosti napsáno jest, že všecko na počet, na míru a na váhu spořádal Bůh (Moudr. 11, 21). Počet a míra tvorů k vševědoucnosti Boží náleží. Váze tuto trošičku budeme vyrozuměti moci rozvažováním kola, poněvadž nic kolu podobnějšího není jako váha.

Centrum v kole co? okršlek co? paprslkové co?

Kolo tedy tři věci v sobě má: centrum, okršlek a paprslky. Centrum jest prostředního kola punkt, z něhož obveden jest okršlek; okršlek jest otočení okolo centrum; paprslkové jsou linie od centrum k okršku rozvedené (kteréž v vozním kolu špice, v mlýnském ramena slovou). Tak jest kolo světa. Centrum jeho jest Bůh, od věků na věky sám v sobě, nespatřitedlný; kterýž však chtěje se spatřitedlným učiniti, učinil okolo sebe viditedlný okršlek, jenž jest svět tento; a naplnil jej tvory rozličnými, kteříž všickni z něho jako z centrum vynikajíce, roz-

cházejí se jako na prostranno, tak že se každý svou zvláštní pro sebe bytnost míti zdá.

Již pak v čem trvánlivost, pokoj a bezpečnost tvorů záleží, tato spekulací místně ukáže.

1. Kolo světa jak se točí.

Předně, kolo když se točí, okolo centrum se točí, kteréž nepohnuté u prostřed zůstává. Tak kolo světa tohoto se točí ustavičně, bez přestání; centrum pak jeho, Bůh, nepohnutedlně v bytu svém trvá. Točí se, pravím, svět trojím způsobem:

Vedlé místa. Nebo i obloha s hvězdami dnem nocí se vůkol točí, i vítr sem tam chodě, okolky svými se navracuje (Eccles. 1, 6). Vody do moře a z moře zase tekou. (Ibid. v. 7). I všickni summou tvorové z místa na místo přecházejí.

Vedlé času. Nebo vždycky jest v světě něco minulého, něco přítomného, něco budoucího; léta, měsícové, téhodnové, dnové v kolo jdou. Což bylo, bude ještě, a co přešlo, přijde zase, jakž písmo i zkušení mluví (Eccles. 1, 9).

Vedlé podstaty; nebo nic nestojí v své váze. Tělesné věci počínají se, rodí, rostou a hned vetšejí, klesají, mizejí zase. Rostou z živlů, a pobudouc v své formě trochu, rozprchají se v živly zase.

A to se ustavičně, bez přítrže děje, že jedno hyne, druhé nastává, a vždy jedno z druhého se dělá; a tak v kolo jdou živlové, skrze rozličné formy procházejíce, a vždycky se do své formy zase vracujíce. Obzvláštně pak lidské pokolení s činy svými a přthodami právě v kole jest; jakž obšírněji v kapitole 4. ukázáno bude. Duchové a duše, ač se v podstatě nemění a nehynou, kolotají se však také, tím i jiným způsobem. Ale centrum naše nepohnuté jest, totiž Bůh, kterýž ani místem se nemění, proto že všudybytný jest (Deus est, řekl filosof, circulus, cuius centrum est ubique et circumferentia nusquam; Bůh (prý) jest kolo, jehož centrum jest všudy a okolek nikdež), ani časem, proto že

všecko, pominulé, přítomné, budoucí, jednostejně jemu vzdálené jest, totiž všecko před očima.

Ani naposledy podstatou; proto že on ten týž jest vždycky, v moci, vůli, umění, sám v sobě na věky blahoslavený Bůh.

2. Paprslkové jak s okolkem točí?

II. Paprslkové v kole také se hýbí a točí s okršlkem, a však rozdílně. Nebo čím blíže jsou centrum, tím méněji a tišeji se hýbí, čím od centrum jsou vzdálenější, tím se prudčeji a násilněji zachvacují. Tak jest s námi tvory, zvláště rozumnými. Stojíme-li v Bohu (totiž pamětí, rozumem a vůlí jeho se držíme), máme pokoj a bezpečnost; pakli se odtud vychylujeme k tvorům, nenalézáme nic než nepokoj a kolotání, čím dál, tím víc.

3. Paprslkové jak k centrum patří?

III. Každý paprslek dvoje má k centrum patření: jedno jako k svému počátku; druhé jako k svému konci. Nebo jakož z něho vybíhá k okršlku, tak od okršlku zase do něho vbíhá. Podobně všeliký tvor z Boha jest a k Bohu; z Boha vyplývá jako z studnice, a k Bohu zase směřuje jako k cíli (totiž mocí Boží všecko se děje, a všecko pro Boží slávu. Přísl. 16, 4).

4. Kolikero každý paprslek má centrum?

IV. Každý paprslek dvoje má centrum: jedno obecné to a neb společní, z něhož vybíhá a do něhož se vrací. Druhé své vlastní, u prostřed sebe, skrze něž od onoho veřejného centrum k okolku a zase k němu zpět musí (proto že jakýkoli věci prostředek centrum slove). Tak každý tvor dvoje má centrum: jedno společné, jenž jest Bůh, učinitel a zdržovatel všeho; druhé své vlastní, jenž jest přirození její, kteréž jí Bůh přivlastnil.

Vytkl zajisté Stvořitel jedné každé věci cíl a meze bytnosti její nařídiv, jaká sama v sobě vnitř býti má. A tolikéž jí zevnitř místo k vlastnímu bytu ukázal, na kterémž by přirozeně odpočívala, jinde pak, byla-li by odtud přenesena, násilně toliko se zdržovala a odtud k místu svému zase chvátala. Tak že opět toto vlastní centrum dvoje bude: Jedno centrum bytnosti, v němž přirození věci záleží; ku příkladu centrum vody jest tekutost; centrum ohně horkost; centrum země suchost; centrum včely medovatost; centrum hada jedovatost atd. A tak každá věc své vlastní přirození, povahu, moc, formu (kteráž působí, aby věc tím, čímž býti má, byla) přistvořenou sobě má; toliko že nevšecko to povrchu nám leží, nýbrž větší toho díl před očima a rozumem naším ukryto a zastříno jest. A v tom smyslu přirození každé věci centrum její slove.

Druhé vlastní centrum jest bytu, totiž mlsta neb obydlí, od Stvořitele sobě vykázaného. Ku příkladu: Dvěma těžkým živlům, zemi a vodě, přivlastněno jest místo dole, nejníže v světě; i tlačí se to obé, a cožkoli z nich jest, dolů, aniž může zhůru, leč by proti přirození vyzdviženo bylo, ale letí to přirozeně zase dolů. Na proti tomu lehkým živlům, větru a ohni, zhůru místo ukázal; protož neumějí se než zhůru pnouti. Nebo byť oheň i do materie zemnaté zavolán jsa v ní poněkud zadržán byl, plápolá však zhůru, a kam ho přirození táhne, ukazuje. Podobně vítr pod vodou se zdržovati nedá, jakž v nádobách větrem naplněných patrné; pakli i v podzemních místech jest, násilně toliko se drží, když není, čím by sic místo prázdné vyplněno bylo (poněvadž živlům všecko sebou vyplňovati a prázdného ani nejmenšího místečka nenechávati poručeno). Sic přijde-li voda a neb země, rád on výše ustoupí. Magnésu kamenu Bůh místo jeho v půlnoční straně ukázal, tak že kamkoli se odtud po všem světě roznáší, vždycky on předce k svému centrum se ohlédá a obrací, jakž v kompasových jazýčcích magnésem potřených vídáme. Podobně ten týž kámen k železu, jako by v něm centrum své cítil, se táhne.

Bezpečnost každého tvoru v centrum státi.

Z toho tedy již nevyhnutedlně a nepřemoženě jde to, že tehdáž jedna každá věc bezpečně, pokojně, libě, trvánlivě stojí, když v svém centru stojí, původu svého, odkudž jí bytnost plyne, se držíc a místa svého ostrthajíc. Dobře stojí angel, když v poslušenství Tvorce stojí; dobře stojí obloha, když u výsosti se vznášejíc, svět obchází a obleskuje. Dobře zemi u prostřed světa ležící; dobře vodě po zemi se rozlévající; dobře větru nad svrchkem se proletujícímu; dobře ohni pod oblohou; dobře strornu kořenem v zemi, ratolestmi nad zemí; dobře rybě u vodě; dobře krtici v zemi; dobře včele v medu; dobře pavouku v jedu; dobře magnésu v železu atd.

Příklad toho na člověku.

Ale co pak člověk? Při tomť se ovšem zastaviti sluší, poněvadž všecko toto jest k tomu, aby se, co člověk jest, a v čem jeho šťastný neb nešťastný způsob záleží, vyrozumělo. Dependencí jeho dvoje jest, proto že dvojí má v sobě podstatu, duchovní a tělesnou; protož i dvoje centra. Tělesná jeho podstata jest to, což se na něm vidí, tělo, kteréž z živlů a z oblohy jest, proto že jest výtah všeho světa; v něm má země svou materii, v něm voda, v něm vítr, v něm oheň, v něm obloha. Hmotnost zajisté oudů co jest než zemnatost? Krev a jiné vlhkosti co než voda? Přirozená, v těle život zdržující horkost co než oheň? Všeho pak toho spolu se držení a stemperování (odkudž vtipu, povah a obyčejů rozdílnost) co než moc oblohy? Tato tedy člověka částka tehdáž dobře stojí, když v centrum živlů a oblohy, totiž v slušném jich temperamentu stojí; to jest vnitřní těla centrum, centrum bytnosti neb podstaty. Centrum pak bytu neb obydlí jest, aby na větru bylo, ne v zemi, ne v vodě, ne v ohni. Tak stojíc dobře stojí až do vůle Stvořitele, kterýž sobě tu tvorů dependencí, kde a kdy a jak se mu líbí, přestěhovati v moci zanechal; čehož však jiným prostředkem nečiní, než skrze vynětí z centrum, jakž se v následující kapitole ukáže.

Duchovní v člověku podstata jest neviditedlné to, což v těle přebývajíc je řídí, nesmrtedlná duše, kteráž z nebe a z Boha immediate původ svůj má. Od něho zajisté na počátku jest vdechnuta a posavád nic není jiného než (jakž písmo dí) dchnutí Nejvyššího podobnými věcmi, jakož v Bohu jsou, obdařené, světlem totiž rozumu, k spatřování a rozeznávání všech věcí, a svobodou vůle, k činění a vyvolování čehokoli. Tato tedy člověka částka tehdy dobře stojí, když se Boha svého (jehož obraz, dchnutím jeho vytisknutý, jest) drží a z něho jak bytnost, tak i světlo a radu všecko myšlení a činění svých béře; to jest centrum podstaty její. Centrum pak místa jest, aby u prostřed mezi Bohem a světem stála, to jest mezi Stvořitelem a stvořením prostředkovala, Tvorci sloužíc, tvorů služby sama užívajíc. A protož v tomto centrum jest odpočívání, bezpečnost a blahoslavenství její; pokud v poddanosti Tvorce stojí a nad tvory i svým tělem panuje, potud její důstojnosti.

III. Že násilí, trápení, bolest a zahynutí každého tvoru z vyvinutí se z centra pochází; a jak se to při člověku děje

Blazeť by angelům, lidem, ano i všechněm tvorům bylo, kdyby v ušlechtilém tom spořádání Božím stáli, a v svém se jeden každý centrum ostříhal; kvetlť by svět a třpytěl by se dokonalou dokonalostí, nápodobnou té, kteráž v Bohu jest, oblesknutý jeho obraz jsa.

Svět v centrum nestojící jaký?

Ale což? Rozumní tvorové začali neřád, angelé a lidé, že vystoupivše z centrum svého a je strativše, běhají a těkají bez řádu sem tam, i jiné s sebou tvory zachvacujíce; tak že již svět jest jako vůz, kterýž s vrchu dolů běže, jezdce stratil, a kola se rozsmýkala, a všecko s hřmotem běžíc na kusy se láme a na strany létá. A neb jako hodiny, natažený nástroj; jehož kdyby se hlavní kolo z centrum svého vysmeklo, jiné všecko bez zastavení s hřmotem běží, hrčí, bije a tluče se, i láme třeba dotud, dokudž váhy nedoběhnou. Takový, pravím, řád v světě; a pravím, že původ toho angelé jsou a lidé svým z centrum vystoupením; a však s vlastní svou škodou, trápením, bolestí a zahynutím. Což jak se děje, považme, na jiných napřed tvořích příklad vezmouce.

Příklad toho na nerozumných tvořích.

Ryba, vezmeš-li ji z vody a dáš buď na vítr neb do země, neb ovšem na oheň, trápení má a umříti musí; proto že voda jest centrum její, jinde jest bez centrum svého. Podobně vyjmeš-li krtici z země, ptáka z povětří, ohnižila z ohně atd.

Tolikéž odejmeš-li hadu jed, včele med atd., zahynou, proto že to centrum bytnosti jejich, odtud potravu a život a tak dependencí svou mají. Vhodíš-li oheň do vody, uhasne; proto že tu z centrum vlastního, jenž jest horkost, do centrum cizího, totiž do studenosti, jest uvržen. A zase vstřikneš-li vody do ohně, zškvrkne; proto že od cizího centrum (jenž jest horkost) sehlcena bude. Vytrhni strom neb bylinu z země, ať kořenem na větru jest, hned uvadne a uschne, proto že z centrum svého vyňat jest, a dependencí přetržena.

Magnes, jakž napřed řečeno, centrum své v železu poznává, podlé čehož k němu se táhne a z něho potravu míti chce; protož v okujinách železných chován býti musí. Vezmeš-li ho odtud pryč, zemdlí a umře; to jest moc svou stratí, tak že ani k železu, ani k půlnoci obraceti se nebude. Životčichové zemští (mezi něž i člověk tělem přináleží) centrum bytnosti své mají temperament živlů, to jest příslušné v těle suchosti a vlhkosti, horkosti a studenosti spořádání. Z toho centrum vystupuje-li tělo (totiž vystupuje-li v něm z glejchu buď horkosti neb studenosti, vlhkosti neb vyprahlosti), není možné, než že bolest, umdlévání a smrt následuje. Podobně se děje, když se z zevnitřního svého centrum dostávají (totiž z větru; nebo zemští životčichové, kteříkoli dýchají, v větru sobě přivlastněný byt mají). Kamkoli jej tedy dáš, kdež by k němu a do něho vítr nemohl, trápení, bolest, smrt jemu způsobíš (o člověku neb hovadu mluvím). Pohříží-li ho do vody, zaleje se; zahrabeš-li do země, zatchne se; zavřeš-li jej v těsně (ku příkladu v truhle nějaké), kde by k němu a od něho volně vítr nemohl, to též bude; ovšem zacpá-li se neb zatáhne jemu nástroj dýchání, krk, jakž v udávení a zaškrcení bývá. Kolikerým hle způsobem životčich z centrum svého vystrčen, vyňat, vylouzen býti může, tolikerým jemu způsobem zemdlení, bolest, smrt přichází.

Potud o tělesných tvořích.

Duchovní bolest a smrt co?

Duchovní, když se z centrum svého vytočí, duchovní také jistou mají bolest a smrt. Jest pak duchovní smrt stracení naděje k napravení toho; obé to nevýmluvně těžší, než tělesná bolest a smrt.

Příklad na angelích.

V obé to nejprv uběhli angelé zpronevěřilí, když zpustivše se veřejného centrum podstaty, jenž jest Bůh (kudy to a jak přišlo, v kap. 5. navrhu), vypadli také i hned z centrum bytnosti své, jenž jest záře laskavého obllčeje Božího; a skrze to vytlačeni jsou i z centrum bytu, jenž bylo nebe, příbytek Boží. I octli se na místě cizím, v propasti, v mrákotách, v hněvu Božím, kterýž se nad nimi pro svévolné odstoupení zavřel a zapečetín jest, aby nikdá zase na milost přijímáni nebyli. I trápí se nad tím přehrozně, sami v sobě závistí a nenávistí k Bohu a skutkům jeho se pálíce a mučíce ukrutně, a nemajíce žádného dnem nocí na věky odpočinutí, ani naděje k milosti, tak zůstávají v smrti věčné; běda jim!

Příklad na člověku.

Podobně se s nešťastným člověkem stalo strany duše, že spustiv se Boha, hlavního svého centrum (kudy a jak, v kap. 5. světle ukáži), vypadl také z centrum bytnosti, totiž z důstojnosti té, kterouž jemu hned nejblíž po sobě pustil byl Stvořitel, myslí veselou, rozumem stižitedlným, vůlí šlechetnou, pamětí spořádanou a mocným nad tvory panováním poctiv. Odkudž přišlo, že duše i v třetím centrum, kdež jí byt vykázán, zviklána, totiž v těle, odkudž ji nemoc a smrt vyhánějí; z čehož ze všeho co pošlo, vidíme a cítíme přežalostně; jmenovitě, že sme v hrozné motaniny uvedeni, kteréž nás zachvacují a námi točí, k bídě a zahynutí našemu. Nebo pamět nám ze všeho brku vyražena jsuc, jako závrativá jest, na Stvořitele svého nikdá téměř, leč běžně a naopak nějak, nevzpomene; mezi tvory pak tak se plete a motá, že se ani sama, jakž náleží, upamatovati nemůž, kde jest a co se s ní dělá. Rozum z centrum svého (jenž jest světlo Boží) se vysmekna, slepě se mezi věcmi stvořenými vrtí a motá, ničeho se právě chytiti, ničeho

stihnouti, ničeho rozeznati nemoha, všecko sobě v hromadu plete a mate, a jednák toho, jednák onoho se chytaje, ke všemu šilhá a slepne přemizerně. Vůle pak, ta všecku chut všetečnou opovážlivostí ke všelikým nectnostem duši potahujíc, rozličnými jí hanebnostmi maže a kálí. Až naposledy mysl neb svědomí všecku tu směsici stíhajíc, strach, bázeň, tesknost, trápení, bolest a očekávání hroznějších nějakých žalostných věcí v člověku působí, jichž i neujde spolu s ďáblem na věky, nesmiluje-li se Bůh.

IV. Další vypsání motanin lidských

Tajemství Ezechielových kol

Ezechielovi Bůh u vidění běh světa a předivné své jeho řízení ukázati chtěje, ukázal jemu čtyry kola, jedno v druhém, jichž výsost byla od země až pod oblohu, kteráž se tak jedno v druhém, a však na čtyry strany jdouce, s zvukem obracela a tak prudce a divně svíjela, že z nich hrůza šla. U prostřed pak kol bylo čtvero ohnivých zvířat a u prostřed duch, kterýž je pudil. Čímž vším předivná a samému Bohu známá světa zpráva vymalována jest; že ačkoli se všecky lidské věci jako v kolách nějakých sem tam se točíc, motají, Bůh však jak skrze službu angelů, tak i sám duchem všemohoucnosti své všecko to že řídí předivně. Kteréž sic Božské řízení věcí naších nám nezpytatedlné jest; ale motání to samo nás a věcí našich jakž takž poznati můžeme.

Nebo i Šalomoun na běh světa se dívaje, že všecko v kolo jde, vysvědčil: jedno zhůru, druhé dolů, jedno že vstává, druhé padá, jedno přichází, druhé míjí; a že člověk mezi tím se motaje a pleta, nic odtud nemá, než bídné kvaltování a trápení ducha, a že toho vymluviti, ani se na ty motaniny díváním nasytiti, ani tomu pod nebem jaké rady naleznouti, nedostatku zčísti a skřivenin zpřímiti nelze (Eccles. 1).

Sedm kol, v nichž se točí a motá život náš.

Podívejmež se tedy i my, jak jest přenepokojný a plný kolotání život náš. Nebo v kole jsme, pokud pod oblohou jsme; či co dím v kole? V kolách, divně spletených kolách jsme; an námi jedno sem, druhé tam, třetí onam zmítá. Nebo nikdež v centrum nestojíme, odevšad sme vystoupili, okolkové nás zachvacují a námi házejí sem tam.

První kolo, v kterémž se tlučeme, jest obloha; druhé kolo živlové; třetí kolo živí tvorové, mezi nimiž byt máme; čtvrté kolo naši spolulidé; páté kolo ďáblové; šesté Bůh a angelé jeho; sedmé, nejspletenější kolo jsme my sami sobě. Na kteráž kola a naše bídné v nieh se motání kdyby se kdo právě podívati uměl, jistě že by se s Ezechielem užasl a zhrozil.

1. Obloha

Předně zajisté obloha prudkým během vůkol země se točí, časy života našeho nám s sebou zachvacuje, nýbrž život sám na kusy stříhá; tak že co rok, co den, co hodina, co okamžení vždy nám života ukracuje a ukrajuje a blíž k branám smrti žene. Oblakové jednák nám nebe a vedlé toho mysl kormoutí a kalí, jednák vodou, ledem, ohněm na nás házejí; a často nám to, což nám z slunce a hvězd docházeti má, přejímajíce, ne podlé vůlé naší, než často proti vůli naší a s velikým naším nepohodlím počasí formují.

2. Živlové

Živlové sami tak i jinák se mísíc a z glejchu vystupujíc, tak dobře nám k zhoubě jako k službě vždycky pohotově jsou. Země aby se pod námi nepodvracela, báti se, vody aby nám buď nevyschly, neb rozmohouc se nás nevytopily, hleděti, s ohněm, aby nám hořel, a však, čeho páliti nemá, aby nepálil, práci a starost míti, od větru také a bouří tytýž nepohodlí snášeti musíme.

Stavení, stromoví, skálí tytýž se kácí a zařecuje, jídlo a pití, kterýmž podpíráme život, často se nám v tráveninu, nemoc a smrt obrací; práce, jimiž se živíme, těla neb mysli unavení, namožení a přetržení častokrát s sebou nesou, kterýmíž však musíme tráviti život svůj a jako v kole v nich běhati.

3. Životčichové.

Třetí kolo jsou životčichové, s nimiž a mezi nimiž zemský náš byt jest, kteříž ačkoli k službě nám stvoření jsou, jsou však nám ku práci a zaměstknání, někdy k hněvu, často i k nebezpečenství: ješto se nemalý lidu díl s nimi jako v kole buď tělem neb myslí honí a kvaltuje.

4. Spolulidé.

Ovšem pak lidé a náš s nimi v světě byt prudké jest kolo, v kterémž se přebídně zmítáme, tak i jinák. Předně zajisté berou nás s sebou násilně obyčejové a navyklosti světa; kteříž buď že chvalitební neb nechvalitební jsou, jako proud nás zachvacují a po sobě táhnou; tak že ač častokrát tělo i duše, život i zdraví, pověst i svědomí násílí trpí, třeští, praští, láme se a trhá, zepříti se však a odolati nelze, abychom nečinili, co jiní činí a k čemuž nás příkladem svým potáhli. Někdy příkladové jedni sem, druzí tam táhnou, že na vše strany roztržen jsa člověk, co v zamotání takovém činiti, neví, ani kudy, ani kam se to jde neb letí, nerozuměje a rozuměti nemoha. Některých šlepěje vidíme před sebou přímo; jiných zpět, jiných na stranu; často nevíme, kterých šetřiti, kterýín vyhýbati; někdy víme, a však po nich jíti zachvacující odporný vítr neb jiná motanina nedá. K tomu nevěra, zlost, lest, nenávist; ošemetnost, ukrutnost lidská častokrát sobě nás jako míče podávají. Jazyk, chtěl-li by se jím zpravovati a ucha jemu nastavovati, plný jest marnosti, po nebi i zemi se vozí, bylé i nebylé v hromadu plete, černé za bílé a hořké za sladké a na odpor vyhjašuje. Tak mezi tím vrtká věc jsa, že jednu a touž věc na obrat staví a boří; jistí i v pochybnost dává, chválí i haní, radí i odrazuje; a to tak mocně častokrát, že (leč by kdo železným byl) nelze než jemu k vůji sem tam se kloniti, ba házeti sebou, s hanbou často i s škodou svou. Protož s. Jakub oud ten ohněm nazval, rozněcujícím kolo běhu života našeho (Jak. 3, 8). Oči bližních také nás divně zachvacují, jednák pochlebně, jednák lstivě, jednák jiskřivě po nás se zavracujíce; odkudž se při nás jednák hněv, jednák bázeň, jednák veselost, jednák podezření a tak rozličné mysli znepokoje-

ní dělá. Ruce jejich někdy hladí, někdy drápí, někdy, co dělají, rozeznati nelze. Nohy někdy předcházejí a k pastem vábí, někdy následují a stíhají a do těsna někam ženou; an všudy buď nebezpečenství, bud podezření, a neb aspoň nejistota, kam ta která věc zavésti chce neb může. Neví zajisté žádný, kde vrah číhá, kde zloděj, kde násilník, kde škůdce, kde sok, kde klevetník, kde neopatrný, někdo samou třeba neprozřetedlností neštěstí nastrčiti mohoucí. Často kdo se přítelem dělá, nepřítel jest; rádce zrádce, vůdce svůdce, ochránce okrádce, vrchnost prchlost a tyranství. Žádné naprosto divoké šelmy tak s sebou nezacházejí, jako lidé s lidmi, jmění, pověst, zdraví, životy na kusy sobě trhajíce a sebe vespolek co nejukrutněji trápíce a hubíce. A to jest hrozný ten vír společných chumelenin našich.

5. Ďáblové.

Páté kojo jest naše s ďábly, nečistými duchy, se sháněti, kteříž (to pak z Božího vyjevení víme) v velikých houfích dnem nocí obcházejíce, v jaké mohou, i hříchy i sic neštěstí nás vhánějí; i tajnými vnukáními k zlým věcem podpalujíce, i příčin a příležitostí k nim naskýtajíce, i rotíce nás vespolek, i živly proti nám bouříce. Někdy se proměňují v angely světlost a za přátely nám se stavějí, litují, radí, prosí, nic však, než aby hloupý člověk nad jámu uveden byl, obmýšlejíce; z toho zase dorážejíce vstekle hrozí, děsí, pudí a dohánějí, jak a k čemu koho nakloněného býti vidí, tak a z té strany k němu šturmujíce, lstí neb mocí podvracejí. Neníť té duše pod nebem, která by outoků jeho jeden den prázdná byla; právě se jako v kole on s námi a my s ním točíme, pokudž živi jsme. Dá-li se jim kdo osedlati, nešťastný jest, ženou jej a pudí z hříchu do hříchu, z mrákoty do mrákoty, aniž mu pokoj dadí, až ho na prosto na zahynutí přivedou; často se i sami nad ním katany dělají tělesně. Pakli se jim kdo brání, rovně také odpočinutí nemá žádného, lákají, vábí, pokoušejí, straší také a děsí, též podtrhnouti a k hříchům přivésti usilujíce; aniž v tomto boji i nejbedlivější bez ran,

šrámů, modřin procházejí, nejen na svědomí (což častá věc), ale i na těle někdy a na statku, jakž příkladové v písmích poznamenaní (zvlášť nejznámější Jobů) ukazují.

6. Bůh a angelé

Šestá naše práce s Bohem samým jest, Stvořitelem naším, kterýž okršlek života našeho nám vyměřiv přikázaními svými, chce, abychom jako v závod běhali, z mezí však vytknutých nikam se nevychylujíce. Když pak my buď leností postáváme, neb mdjobou ustáváme, neb všetečnosti vybíháme, neb urputností se zatínáme, on za námi jednák s pohrůžkami, jednák s metlou, holí, mečem, ohněm se shání, žehře, vinní, mrská, bije, seká, pálí. Mor, hlad, válka, povodně, země třesení, nemoci a jiná duše i těla trápení jeho jsou, jimiž nás stíhá a stírá, rány; tak že před Všemohoucího rukou nikdy a nikdež, ani živí ani mrtví bezpečni nejsme.

7. My sami, neukojitedlnou myslí svou.

Naposledy nejzmotanější kolo jsme my sami sobě, pro nestižitedlnou vrtkavost a zmotanost myšlení i činů svých. Srdce blázna jest jako vozní kolo, a jako loukot točí se myšlení jeho, dí Sirach (kap. 33, 5). Ale kdo smaže písmo toto? Všichni sme tu obsaženi, beze vší výminky (o tom, co přirozeně jest při lidech, mluvím); mysl naše přeneukojitedlná věc jest, buď že bdíme neb spíme, pracujeme neb zahálíme, vždycky ona shání a po nebi, po zemi, po pekle, po lidských srdcích, řečech a činech se toulá, nic odtud krom daremného kolotání a ustání nemajíc. Rozum pak náš ten převšetečný jest, do všeho všudy nahlédati se pokoušející. Nic není tak vysokého ani hlubokého, čeho by on vystihnouti neusiloval, ani tajnosti Božské v pokoji před ním ostáti nemohou, aby do nich nenarážel; ješto odtud nic nemá než trápení a tytýž zahanbení. Žádasti ovšem naše jsou kolo, v kolo námi zmítající. Nebo srdce naše velmi jest věc vybíravá a při tom neukojitedlná, po

čem se koli pustí, urputně při tom lpějící a odvrátiti se nedající. Zamiluje-li kdo statek a jmění, vždycky se mu s tím srdce obirá, vždycky truhly, pytlíci, stodoly, rolí v očích zavazejí, vždycky v uších břinkot peněz vzní, vždycky do nosu vůně zisku zaráží, vždycky mysl z toho, co má, na to, co nemá, běhá a skáče; za onono, aby neubylo, ovšem se nerozmrhalo, se boje, tohoto pak jak dostati, se trápě. A to nejen když bdí, vždycky činí (a neb trpí raději), ale i když spí, pokoje nemá; tak jím lakomá žádost v kolo točí bez konce. Podobné jest, kdo rozkoše zamiluje, vždycky se mu mysl po mísách, konvách, a kdež jmenovati neslušĺ, tluče. Tak kdo po slávě dychtí, ten sobě Dedalova křídla vždycky v mysli formuje a lípá, pak připíná a lítá; a to se mu bez konce v mysli dělá. Podobně se děje, kdo po moudrosti a umění dychtí, a neb po lásce a přízni něčí atd. V tom ve všem ačkoli jest neukojitedlná mysl naše, vrtkavá jest však, leckdys sobě své věci ošklivĺ, tím i jiným způsobem; tak že kolo neustavičnosti naší jednák přímo, jednák zpět se točí, tiše státi nikdá neumí. Točení pak to někdy a při někom mirnější jest, někdy a při někom nemírné; zvláště když se v tom, v čem sobě kdo zakládá, a neb hrubě dobře, a neb hrubě zle daří.

Tak že touží-li po čem, touží nemírně; vezme-li co v nenávist, nenávidí nemirně; raduje-li se nad čím, raduje se nemírně; žalostí-li, žalostí nemírně, často tak, že by se na sto tisíc kusů srdce rozskočiti mohlo. A není takových (již pak odkudkoli přicházejících) kolotání žádný člověk prázden; víc neb méně každý se v tom kole motá, i sami Bohu oddaní.

Nebo dokud člověk živ jest, proměnitedlnosti, i proti svému chtění, poddán jest; tak že jednák jest veselý, jednák smutný, jednák pokojný, jednák skormoucený, jednák udatný, jednák choulostivý, jednák v nábožnosti vroucí, jednák chladnoucí, jednák chtivý a jadrný ku pracem, jednak tesklivý a všecko sobě ošklivící. A takové rozdílné mysli zachvacování (příkladové osvědčují), čím kdo zdárnější z přirození mysl má, tím prudší bývají; rovně jako dutí a bouření moře násilněji na hlu-

binách bývá, nežli na mělčinách. A jest to přepracné a těžké. Nebo nezle o člověku povědíno, že ač mu mnohé na světě věci nesnesitedlné jsou, všecko však snáze nežli sebe sám nese. Dokud zajisté v sobě sám boje nemá, zevnitřní žádná věc ho nevyvrátí, ani sám Satan útoky svými; ale když se v samém člověku boj začne těla s duchem, rozumu s věrou, netrpélivosti s trpělivostí, pochybování s doufáním, tu tesknostem a trápením konce není. Jest pak při člověku boj ten ustavičný, jedno za druhým vždycky se to jako v kole honí, jednák tělo vítězí, jednák duch, jednák se rozum vynáší, jednák víra, jednák se srdce tuží, jednák slábne, jednák naděje vstává, jednák padá. Takž jde útok za útokem, pokušení za pokušením, boj za bojem, pád za pádem, bolest za bolestí, že i Pavel volati musí: Bídný já člověk! kdo mne vysvobodí z toho těla smrti? Odejde-li jedna neřest, anť druhá v patách; nýbrž než jedna odejde, jiná již číhá; nýbrž jedna na druhou přichází; nýbrž hromadně se jedny na druhé sypou, někdy dosti maličké pokušení přijde, a hrozných nadělá v mysli roztržitostí a trápení; a jak tomu obrániti? kde toho míra jaká? kde konec jaký?

V. Že příčina a počátek našeho z centra vystupování a tak všeho kolotání a trápení samosvojnost jest

Lékařství proti trápení mysli dvoje; ale nedostatečné.

Taková ta nebezpečná osídla a bolestné lidského života mučírny dávno rozumní nejedni znamenavše, lékařství proti tomu nějakého hledali, někteří utíkáním ven z lidí, na poušť někam, kdež by žádných k nepokojům příčin neměli; jiní zepřením se mysli své a takovým se zatvrzením, aby žádných přicházejících odporností nic nedbali, bud jak bud: Obojích předsevzetí zmužilé; ale oboje k vyhýbání bídnostem nedokonalé. Poustevníků zajisté následovati nevšechněm se trefí. Nebo kdybychom se všichni z společnosti lidské rozběhli, což by to bylo? Svět by spustl, a my tím více zdivočeli. Ať mlčím, že se hrubě mýlí a s nadějí chybuje, kdo tou cestou bídám a nebezpečenstvím vyhýbati se domnívá. Nebo zdaž nám jen od lidí příkoří jest? Však oni jedno toliko (jak sme spatřili) kolo jsou motanin naších. Sic obloze, živlům, životčichům, ďáblům, Bohu a angelům a sobě sami nikdež neutečeme. Kam koli tedy kdo běží, sebe třeba jen s sebou nesa, již terč, šípy i lučiště, všecko spolu nese. Protož ta rada nedokonalá jest. Co tedy? Stoiků nečitedlnost na sebe vezmeme a zatvrdíme se, abychom nic necítili a nedbali? Ó byť možné bylo! Ale zdaž síla člověka jest síla kamenná? a neb tělo jeho ocelivé? dí Job (6, 12).

Příčina z centrum vycházení pravá a jediná jest samosvojnost

A protož ta i stoitská udatnost tajení jest raději, nežli necítění bolesti. A kdo se za toho staví, že bolesti nedbá, staví se do času; když opravdová přijde (jakož vždy někdy přichází), nezdrží. A protož jiného dokonalejšího lékařství pohledati sluší; kteréž dá Bůh, že nalezneme, jestliže nejprvé přlčinám toho neukojitedlného našeho kolotání vyrožumíme; totiž, co to jest, což nás i původně z centrum našeho vystrčilo i vystrkuje posavád? Jedním slovem mluvě samosvojnost jest, bídná, nešťastná samosvojnost všeho našeho časného i věčného neštěstí první příčina jest. Ale co pak to jest samosvojnosť? dí někdo. Nekormuť se novostí jména, čtenáří milý, porozumíš mu snadně, a porozuměje za pravé dáš. Jménoť jest nové, ale věc (ach, nešťastná věc!) hned s světem starožitná a víc než příliš známá.

Samosvojnost co?

Jest pak samosvojnost, když člověk Bohem a řádem jeho svázán býti sobě zošklivě, sám svůj chce býti; sám svůj totiž rádce, svůj vůdce, sám svůj opatrovník, sám svůj pán, summou sám svůj bůžek. To jest začátek všeho zlého.

Nebo kdo sobě to tak v mysl vezme a na sobě se založí, ten se již dependencí své (kterouž od jinud, ne od sebe má každý tvor) pouští a sám sebou státi chce, což tvoru nemožné; a tak přichází na zmatky.

Příklad toho na angelích.

Začal tu nešťastnou samosvojnost Lucifer v nebi, když zošklivě sobě s jinými angely pod Stvořitelem státi, sám sobě stav svůj zlepšiti a výše se podati v úmysl sobě vzal. Protož zdvihna se vystoupil z místa svého, chtěje trůn svůj na proti Nejvyššlmu postaviti; aby jemu rovný byl; ješto možné nebylo, aby dva nejvyšší (t. j. dva vrchové neb počátkové bytnosti) býti měli. Protož on té bytnosti, kteráž sama od sehe neproměnná jest, a z níž jako z centrum všeliká bytnost vyplývá, se pustiv, spadl dolů i s těmi, kteříž se jeho přidrželi.

V čemž se jemu právě přihodilo, jako by ratolest některá stromu, sama stromem býti chtíc, od snětu se odčesla; a na čem se držeti ne-

majíc (poněvadž se centrum svého strhla) dolů spadla. Nebo tu ač pod stromem leží, a kořene třeba blíže než prvé jest, poněvadž se však z centrum svého vytrhla a vláhy kořene zbavila, nelze jí než usvadnouti.

Příklad na prvním člověku.

Na týž opovážlivosti příklad ďáblovým návodem člověk v ráji nastoupil, že pohrdna opatřením Božím a jeho o sebe péčí, sám o sebe pečovati začal a sobě věci své přiopraviti umínil, aby totiž rovný učiněn byl Bohu, věda dobré i zlé. Čehož nejen myslí a vůlí požádal, ale i skutkem se pokusil, směle zápověd Boží zrušiv a tak z mezí sobě vytknutých vystoupiv. Ale co sobě tím dovedl? Jedině že spustiv se jakož Boha, pod nímž býti nechtěl, tak i tvorů, mezi nimiž v témž řádu státi málo se mu zdálo, i od Boha i od tvorů opuštěn jest, a hned se nahým, to jest rady, pomoci, ochrany, potěšení zbaveným uhlédal a seznal. Odkudž strach, tesknost, skrývání se, daremné a neskonalé kolotání, bolest a smrt následovalo, jemu i všechněm z něho pošlým..

Vypsání opět samosvojnosti

A tak tedy samosvojnost (ať ještě jinými slovy povím) jest, když člověk neb angel zapomena, že z Boha bytnost, živost, radu, sílu a všecko má, a Boží vůlí věci všeho světa jdou, a tak i jeho, on doma sobě sám obzvláštní svou kancelář zaráží, sám z sebe vůli, rozum, radu, sílu, světlo a život bráti chtěje.

Samosvojnosti částky dvě: přílišné sebe milování a přílišné sobě připisování.

Jsou pak (chceme-li to částečněji pro plnější vyrozumění rozebrati) dvě částky samosvojnosti, stavení samého sebe za počátek a za cíl, to jest chtíti pro sebe a sebou býti; ješto onono tvoru nenáležité, toto nemožné. Bůh sám jest ten, pro něhož všecko býti (totiž k slávě jeho směřovati) má, a jímž také státi musí. Viděli sme zajisté v kole, že centrum samo o sobě jest a všecko pospolu; okršlek jeho tolikéž vůkol jda, odevšad sám od sebe vchází. Což znamená, že Bůh sám od sebe a pro

sebe jest. Ale paprslek žádný toho nemá, než táhne se přímo od centrum k okolku a od okolku zase skrze samého sebe k centrum se obrací; což znamená, že tvor každý z Boha počátek a trvánlivost béře a zase zpět k Bohu se navraceti má, milováním totiž a vděčností; to jest cíliti k slávě Boží. Ale samosvojnost působí, aby člověk samého sebe za cíl, sobě stavěl, to jest, samého sebe miloval, samému sobě přál, o samého sebe se staral; a zatím, aby také sebe sám počátkem sobě dělal, to jest, u sebe sám rozumu a rady hledal a vlastního při všem zdání následoval. Což nic není jiného, než jako kdyby paprslek z sebe oblouk neb kolo udělati chtěl. Nebo co tím způsobí, jediné že se nevyhnutedlně z jedné strany z centrum, z druhé strany z okolku vysmekne a tak jistotně z kola vypadne?

Účinkové samosvojnosti.

To jest ta nešťastná (arci nešťastná) samosvojnost, kteráž jak nás v Adamovi zavedla, tak do dnes všeho našeho s Bohem, angely, lidmi nedorozumění a všeho také doma v mysli kolotání a trápení příčina jest. Nebo poněvadž každý z nás sám sobě jest bůžkem, totiž sebe sám nad příliš miluje a nad příliš na zdání svého srdce se zakládá, jde odtud:

1. Loučení a trhání nás s Bohem.

Předně, loučení nás s Bohem. Ješto, poněvadž on jest Stvořitel náš (totiž bytnost bytnosti naší, v němž my živi jsme, hýbáme se i v bytu trváme, a tak nám bližší jest, než my sami sebe), měli bychom v něm ustavičně pohříženi býti; my pak na něj za den, za týden, za rok sotva jednou opravdově vzpomenouti kdy máme, sami sebou vždycky zaměstknáni jsouce. Poněvadž jest dobrodince náš (od něhož nám život, dýchání a všecko plyne), měli bychom ho nade všecko milovati a bez přestání chváliti; my pak, cokoli dobrého máme, své práci, své rozšafnosti, svým přátelům a fedrovníkům a neb naposledy slepému štěstí připisujeme a sobě samým v tom lahodíme.

Poněvadž jest Pán náš, mocnost všech mocností (kterýž nebe, zemi, peklo v hrsti drží, a bez jehož vůle žádný tvor ani se hnouti nemůž, a kterýž nás v okamžení s prstí smásti, a neb do pekla vraziti může), měli bychom se ho báti, a to samého báti, jiného ničeho nedbati. Samosvojnost pak od Boha nás odtrhši na to při vedla, že se leda Satana, leda člověka; leda žížaly, leda chřestu neb šustu bojíme, na Boha, jako by ho nikdež nebylo, ani nevzpomenouc. Poněvadž jest Otec náš a dobrota všech dobrot, měli bychom v čas jakýchkoli starostí a fresuňků, přístrachů a nebezpečenství na něj vesele umítati péči svou a jemu se duše i těla i všeho dověřiti. Ale kdo to dělá? Sám tu opět každý sobě jest bůžkem, sám se fresuje, troudí, cest hledá; pakli se k vyhnutí nebezpečenství nastávajícího nestatečného vidí, raději se života neb statku svého dřevu, kamenu, hovadu svěří; ba často k ďáblu raději o radu běží, než by na Boha vzpomenul.

Poněvadž on jest světlo světlostí a pravda všech pravd, cokoli mluví, věřiti bychom pevně měli, by pak rozum i všech pět smyslů na odpor volalo; my pak na svém rozumu a smyslu všecko stavíme, Bohu se nám věřiti chce potud, pokudž pěstmi makati můžeme. Naposledy, poněvadž Bůh jest moudrý, prozřetedlný, dobrý, měli bychom jemu cele se odevzdati a vůli svou na vůli jeho tak cele zavěšovati, aby, co on chce, to se s námi dálo, a bylo by dobře. Ale kde kdo takový? Každý sobě rozumem svým sám vybírá, jak co chce míti, a nejde-li mu to tak, hněvá se, zpouzí, repce, pysky hryze. Ó nesmyslnosti! ó bláznovství hlouposti lidské! ó zlořečená samosvojnosti, kteráž lidi z centrum jejich pod zámyslem opatrnosti ven k sobě vábíš a v taková neskonalá kolotání uvodíš!

2. s angely

Samosvojnost také nás s angely trhá; kteříž k tomu sic, aby spolu s námi společnému Stvořiteli sloužili, a při tom nás jako mdlejších šetřili, a kde potřebí, přisluhovali, stvořeni jsou. A však poněvadž my od

Boha k sobě se schylujeme, oni pak dnem nocí ma tvář Pána svého patřiti musejí, nemohou přítomni býti a tovaryšiti se než k těm, kteřiž spolu s nimi to činí. A tak my pro svou svojnost od nich opouštíni i v nenávist vzati, i když Bůh poroučí, biti bývame.

3. Nedorozumění a tahanice rozličné s lidmi.

Z též studnice plynou všecka naše mezi námi samými nedorozumění. Nebo když každý sobkem jest, totiž sebe jen miluje a sobě přeje, i nešetří žádný žádného, každý jen sebe sám. Takž společná láska a jednoho k druhému čitedlnost všecka tuchne a mizí. Má-li kdo co, má pro sebe, jiní závistí nebo nouzí a nedostatkem chřadnou. Jde-li nebezpečenství, uhýbá každý svého, jiný uhni neb uvázni, o to pokoj. Kdo běží, běž; kdo leží, lež.

Ba, co dím, že nechávají jedni druhých jíti, jak kdo můž? Nikoli; nýbrž podrážejí jedni druhé, šklubí, loupí, drou, zžírají pro svůj zisk; plný toho svět. Hyne také spravedlnost společná; poněvadž svojnost působí, aby každý sobě a svým nakládal a vždycky na svou stranu vyrážel, buď že jest suda nebo lich. Summou, svornost společnou trhá samosvojnost; proto že vysokomyslné činí lidi. Panuje-li kdo nad jinými, neb přednůstku nějakou drží, hned jest bůžkem; vášeň a chut jsou rádcové jeho; sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas. Tak kdo poddán jest, pokud se vidí a musí, poddán jest; proto že se sobě každý také něco býti zdá. Učí-li kdo jiné, slovům svým jako Božím víry chce, aygos efa; poslouchající na proti tomu, co a pokud se zdá, to a potud věří; proto že se každý sám také mozek míti domnívá. Takž jsme všickni po všech stavích jedni druhým rohatí, šilhavě na se hledíme, pysky za sebou zmítáme, jazyky, pěsti, meče na sebe brousíme a proti sobě chápáme, hůř než líté šelmy s sebou zacházíme; jakž i nynější strašlivá světa chumelice ukazuje. Nebo všeho toho jediná samosvojnost jest příčina, že někdo sám panovati, jiní zase svoji sami býti a pod

nohami neležeti chtějí; summou, že každý k sobě táhne, a co ujal, pustiti nechce.

4. Domácí rozličné mysli nepokojové a trápení.

Naposledy; všecka domácí mysli kormoucení, cokoli jich kdy zakoušíme (jakož kdy bez nich jsme?) jediná samosvojnost nám působí. Nebo poněvadž sebe nade všecko milujeme, chtěli bychom, aby nám vždycky všecko plně šlo; zlého nás nic nepotkávalo, dobrého ničeho se nenedostávalo; což v světě býti nemůž. I jde kolotání za kolotáním, trápení za trápením. A to předně, vyhledáváním věcí žádostivých a v nich sobě vybíráním; potom vyhledáváním k nim cest, pro dosažení jich. Zatím nedaří-li se jim ty cesty (jakž na větším díle bývá), vyhledáváním jiných, a neb pracným a tesklivým tytýchž opravováním; nad to, nezdaří-li se předce nic, pykáním a litováním vynaložené práce a hanbou třebas; naposledy, dosáhne-li toho, což žádal, nebezpečným a kvaltovným toho užíváním.

Nebo byť kdo i došel, po čem dychtěl, bohatství, umění, slávy, rozkoše, čeho než břemene došel? kteréž mu veliké sebou zaneprázdnění činí, pokoje, snu, zdraví i svědomí dobrého ujímajíc. Všecka, pravím, ta trápení věci toho světa potěšené přinášejí těm, kdož svojností opojeni jsouce, po nich jdou.

Ale co pak dím, že působí věci odporné, s nimiž se titíž lidé potkávají? když neštěstí obkličuje? když nebezpečenství statku, cti, hrdla stíhá? když se člověku odtud neb odjinud zálohy a léčky strojí? když se toho zniknouti neví jak? Jakých tu strachů, hrůz a lekání? jakého v mysli svírání a nepokojení? jakého na všecky strany se vrtění, cest a stezek, děr a mezer, gryfů a fortelů hledání a lapání? Těsno mnohému ne jen v kůži, ale i v světě bývá, když sobě jak uprostranniti a bezpečnosti způsobiti neví: jedno myšlení druhým se stíhá a bije, a mezi tím leda šust, leda chřest lekání a bázeň množí. Bídní takoví lidé!

A kdo takový není, kdokoli samosvojností svázán? Ale považme, co dále s takovými bývá.

VI. Že prostředek a vrch spletků našich jest jinudost; konec pak ztracení všeho a zoufání

Kdo na vodách se plavě neopatrností nějakou z lodí vypadne a v nebezpečenství zatopení se postaveného se vidí, chytá se, čeho dopadnouti může, by sláma byla, by tráva, by písek, by cokoli, an se všecko trhá, všecko uhýbá, všecko s ním tone; tak že nebude-li z lodí, z níž vypadl, retován, nelze než utonouti. Tak se nám děje, když nás samosvojnost z centrum bezpečnosti (jenž jest Bůh) vyvábí a do takových motanin, jakž již ukázáno, uvede, že nenalézajic my k zdržení sebe a věcí svých sami v sobě dostatečnosti, rady a moci, leckams jinam o radu a pomoc se obracíme, vůkol sebe hmatajíce a jednák toho, jednák onohp se chytajíce; an se obyčejné s námi všecko trhá a boří, proto že žádný tvor sám sobě, nerci-li jinému, dostatečný není. I přicházíme naposledy na pochybení o všem všudy a tak na zoufání.

A jak naposledy na mizinu a zoufání přivodí.

A tuť se troje zlé, jedno druhým stíhá.

Předně, pracné, starostlivé a bolestné prostředků k zachování sebe vyhledávání.

Druhé, bláznivé a pověrné, jest-li že je vidíme, v ně doufání, tak že se leda dřevu, leda kamenu, leda díře, leda člověku, leda Satanu svěří člověk.

Pakli prostředku najíti nemůž, a neb že mu chybí, a nikdež nic pomoci nechce a nemůž, teprv se leká, děsí, třese a z netrpělivosti a zoufalství buď sobě sám život odjímá, neb se v rouhání proti Bohu dává

a tak sobě sám k zatracení pomáhá. Toť jest ta bezedná hlubina, to poslední vír motanin lidských, kterýž všecky nás naposledy sehlcuje, nad kterými se nesmilovává a nevychvacuje Bůh.

Příklad toho první na Adamovi v ráji.

Příklady toho některé vizme. První člověk Adam, jak se rychle z centrum vydal, hned nepokoj v srdci svém znamenal; a rady tomu u sebe nevěda, začal ji krom sebe hledati. A tu již z samosvojnosti do jinudosti vešel, po níž se mizerně sem tam motal a zapletal, čím dál tím víc. Vida zajisté; an had, první jeho rádce, kterýž ho v to uvedl, se stratil; a Eva, druhý rádce, ohromená stála, sama sobě co počíti nevěduc: i chytil se nebohý listí fíkového, že se mu čisté široké zdálo, příhodné k přikrytí nahoty; ale to nic neprospělo. I běžel, vskočil do, houště a zalezl, co nejhloub mohl, mysle, že se dobře skryl; ale nepomohlo ani to, vytažen odtud a postavil se s hanbou v očích Božích; kdež opět se nejprv ke lži na radu utekl, ne vlastní příčinu svého skrývání povídaje. Ta obrana když mu klesla, chytiv se jiné, rouhání totiž, sčítaje hříchа svého vinu na Boha, proč mu ženu dal. Ale ani to nepomohlo, ortel mu čten, kterýmž k bídě a smrti odsouzen a z ráje vyhnán; aniž mu kdo ze všech tvorů pomoci, neb poraditi, neb potěšiti mohl. Odkudž by jisté bylo šlo zoufání a zaiiynutí, kdyby Bůh byl ruky nepodal a zaslíbením milosti k sobě zase nepřitrhl.

2. Na Saulovi.

Saul, Izraelský král, spustiv se bázně Boží, kráčel po radách srdce svého. I rozhněval se Bůh a uložil jej z královského trůnu vysaditi. Čemuž Saul srozuměv, aby se zase utvrditi mohl, všelijakých cest užíval. I Davida (jehož že Bůh na jeho místo strojí, viděl) vyhladiti hledáním i těch, kteříž mu přáli, mordováním, i s pláčem služebníků a poddaných svých, aby ho litovali a neopouštěli, prošením, i k čarodejnicím naposledy se utíkáním, ale vše nadarmo, na zoufání a bídné zahynutí předce přišel.

3. Na Achabovi.

Achab, opustě Boha otců svých, přichytil se bohů cizích, pročež jemu Bůh zkažení předpověděl. On bránil se, jak mohl, i proroků (kteréž za buřiče proti sobě držel) tříbením, i confederací s okolními králi strojením, i vojsk svých sílením, i pošmourným také pokáním. Ale nepomohlo nic, zahynul předce bídně.

4. Na Jeruzalemských.

Jeruzalemští za časů Sedechiáše krále rozumějíc, že rozhněvaného a metlu strojícího proti sobě Boha mají, dali se v vyhledávání předivných cest, aby se přicházejícím pomstám vyhnouti mohli: zpevňovali sobě město, mustrovali lid, posílali k králům (zvlášť Egyptskému a mouřenínskému) o pomoc, traktovali s Kaldejskými o pokoj, vysílali mezi tím sem tam špehéře, zřídili sobě hvězdáře, kteříž by, co přijíti má, oznamovali, při tom i kouzedlníků užívajíce. Zachystali se i koňmi dobrými, přišlo-li by na nejtěžší, aby zujížděli do Egypta, kamž i poklady své napřed vyváželi, a co víc toho bylo, až ustávali s množstvlm rad; jakž jim to odrhal Bůh (Izai. 30 a 57). Viz podobně o Kaldejských (kap. 47, 13). Ale všecko to daremné bylo; proto že, když Bůh nepomáhá, všeliká rada a pomoc ničímž jest. Když on stíhá, zahyne utíkání od rychlého, silný nic neužive síly své, a udatný nevysvobodí života svého. I ten, kdož se chápá lučiště, neostojí, čerstvý na nohy neuteče, ani ten, kdož na koni jezdí, dí Bůh (Amos 2, 14. atd.).

5. Na Jidášovi.

Jidáš strhl se Pána svého, a sám postranním svým zlepšovatelem věci své býti sobě zvoliv, chodil nejprv po svých radách, chytře dosti a opatrně. Potom vida, že zavedl, k jiným o radu běhal; ale jí nenalezl. Nebo Pán jej opustil, spolutovaryši před ním se rozskrývali, farizeové ho fukem odbyli, Satan se smál. Takž nešťastný Jidáš, nikdež rady nevida,

v zoufání se dal; a aby tím spíše z světa do propasti vypadl, provazem sobě k tomu sám pomohl. Ó žalosti, ó bído! Ale jakž jest jinak možné, kdo se Boha spustí? An paprslek v kole, když se z centrum svého vyvine, ač se do času mezi jinými paprslky držeti a viklati můž, naposledy však nemůž než dolomiti se a z kola vypadnouti.

6. Na bezbožných vůbec.

Podlé toho příkladu napořád se všechněm bezbožníkům přihází, ačkoli se nejednou zdá, že se jim v samosvojnosti jejich dosti daří, vinšové a rady jejich jim jdou, a všecko jim k štěstí jejich napomáhá; naposledy však vždy k tomu přichází, aspoň když z světa jíti mají, že se v strašlivém zamotání nalézají; tak že kudy kam nevědouc, zoufání jest poslední jejich cíl, zniknouti jim toho žádným vymyšleným způsobem nelze. Přečti o tom, kdo chceš, kap. 20. Jobovu, a kap. 24, v. 23. 24. Item Žalm 37. celý, a 92, v. 8. atd.

Na pobožných vůbec.

Pobožní častokrát dosti hluboko do jinudosti i mizenin vcházejí, cizími neužitečnými radami a pomocmi, v ně doufáním a neb jich lapáním tak se zaplétají, že naposledy všecku radu stratíc, zoufání blízcí bývajl. Ale jim na to přicházeti nedopouští Pán; nýbrž když již s zoufalstvím zápasí, tu je z prostřed víru vychvacuje a k sobě do centrum bezpečnosti vtrhuje. Nebyl-liž David několikrát v bráně již zahynutí a zoufání téměř, když na své od Boha opuštění naříkal? Nebyl-liž Manasses nad samým již peklem? Nebyl-li i lotr na kříži nad jámou zatracení? Nezapletl-li se i Petr velice? atd. Ale smiloval se nad nimi Bůh a smilovává i nad jinými vyvolenými svými, že z zahynutí, do něhož nás uvodí svojnost a potom jinudost naše, zpět nás sobě na bezpečno vytrhuje. Sic my sami z sebe neumíme než cestami zahynutí choditi, to jest sami v sobě a mezi tvory se tlouci.

Proč i pobožní v divné zmatky ubíhají?

Není zajisté ani jednoho, kdož by cele v Bohu a vůli jeho srdcem stoje, svojnosti a jinudosti brániti se uměl; všickni sme v tom, jeden víc v jednom, druhý víc v druhém pohříženi, všickni sobě nad slušnost přejeme, všickni se nad míru o sebe staráme, všickni nad potřebu mozku svého neb cizího posloucháme, všickni sobě nad příliš v tom lahodíme. Pakli nad hlavu vichřice přijde (bez nichž v světě býti nemůže); tož nevíme kudy kam, staráme se, fresujeme se, trápíme se a život sobě nebezpečenství, hrůz a strachů plný činíme; na prostředcích mezi tím sobě, buď že je máme neb nemáme, víc, než sluší, zakládajíce. Jeden se těší svým pokladem a v něj doufá, jiný v přátely, jiný v zbroj a hradbu, jiný v skrýše a jeskyně, jiný v čerstvost noh svých, neb v koně, vozy, lodí atd. Ješto všecko jest oklamavatedlné. Co pomohly Jerišským zdi a brány a závory jejich, když se v nich uzavírali? (Joz. 6.) Co Azovi lékaři, když v nich naději složil? (2. Paral. 16, 12.) Co Jonášovi prudká lodí, když se v ní na utíkání dal? (Jon. 2.) Co Idumejským vysocí hradové, v nichž sobě před nepřátely ostáti troufali? (Abd. v. 3.) Co Amaziášovi jeho vítězná vojska, na něž spoléhal? (2. Paral. 25.) Všickni, všickni, všickni na prostředky spoléhající sklamáni sou od světa počátku; aniž to jináč býti může. Protož i přílišná v vyhledávání prostředků pečlivost marnost jest a bláznovství. Ale jediný jest toliko, jediný pod tím nebem bezpečnosti port, na kterýž kdokoli trefí, tak mnoho jest, jako když kdo z prostřed vsteklého, všecko do sebe vchumlávajícího víru neb proudu na břeh trefí. O čemž následuje.

VII. Že jediné jest proti bídnostem našim lékařství: navrácení se do centra, jenž jest Bůh

Příklad na jiných tvořích, že odpočinutí nenacházejí, leč zase v centrum.

Poněvadž spatříno, že každého tvoru v nebi i na zemi bezpečnost jest, státi v centrum, proto že tu přirozeně a vesele v plnosti své stojí, a na proti tomu zahynutí, vydati se z centrum, proto že tu i hned jej kolotání zachvacuje a jím až do konce zmítá: i jestiť patrné, že proti nepokoji, trápení, strachům a nebezpečenstvím jiné rady není, než návratiti se do centrum. Tak kámen zhůru vyhozený odpočinutí sobě nedá, leč zase dolů spadne, aby kde odpočinouti měl. Tak kolo zatočené, neb váha pohnutá, neb koule nějaká visutá zaklácená točiti se neb vážiti neb kolíbati nepřestane, dokudž na rovnou váhu nepřijde, totiž okolo centrum se nesrovná. Tak ryba, dostane-li se z vody, by ty ji do kvití, do hedbáví, do zlattohlavu dával, a neb se s ní, jak chtěl, krásně pěstoval a milkoval, třepati a trápiti se nepřestane, až i zahyne; proto že jest vyňata z centrum svého, aniž jinák zachována býti můž, leč aby časně tam zase navrácena byla. Podobně lidské tělo, vystoupí-li některým oudem svým z temperamentum svého, nemoc a bolesti snáší, aniž trápení a smrti ujíti můž, jediné leč pomoci léků zase do centrum vpraveno bude.

Mysl pak lidská v Bohu; důvod toho.

1. Řeči Boží.

Podobně jest s duší a myslí naší, kteráž poněvadž skrze odstoupení od Boha k sobě a tvorům v nepokoj a kolotání neskonalá vchází (jakž sme spatřili), zbýti toho nijak jí na věky nemožné, leč navrácením se k Bohu. To jest, což Bůh skrze proroka dí: Zkáza tvá z tebe jest, ó Izraeli; ale ve mně jest pomoc tvá (Oz. 13, 9). Item: Chceš-li se navrátiti, Izraeli, ke mně se navrať (Jer. 4, 2). Item: Navraťtež se k tomu, jehož strhše se, tak ste hluboko zabředli (Izai. 31, 6). A za tou příčinou dí prorok, že v Hospodinu jest skála věčná (Izai. 26, 4), totiž nepohnutost nepohnutá; jakž se i v žalmích často nazývá skálou bezpečnosti. Kdoť se na tu skálu dostane, blaze mu; tenť šťastně všech proudů a vírů, bouří a vichrů znikl, a na bezpečno postavil nohu svou.

2. Slibové.

A na toť jsou již hojná zaslíbení, že kdo tak z sebe sám a z tvorů k Bohu uteče, bezpečnost a pokoj dokonalý nalézá. Kdo v skrýši Nejvyššího přebývá (dí Žalm 91.) a Hospodina za útočiště a příbytek svůj pokládá, nepřihodi se mu nic zlého, aniž se přiblíží jaká rána k stánku jeho atd. Item: Kteřiž k Hospodinu patří a zbíhají se, těch tváře nebudou zahanbeny; blahoslavený člověk, kterýž doufá v něho (Žalm 34, 6. 9).

3. Příkladové.

Ukazují to příkladové. Šalomoun pustiv se po rozkoších a líbostech světa, předivných kolotání a trápení pocítil, a ohleduje vždy jednoho za druhým, jinák a jinák, nikdež nic nenalezl iież rliarnost a kvaltování, bídu a bolest, a naposledy zahynutí i viděl i jeho sám blízek byl, až se zase obtátil a utekl k Bohu; tu jemu pomoženo. Viz o tom knihu Kazatel.

David vyznává na mnoha místech v žalmích, že kdykoli v úzkostech a trápeních svých k Bohu se utekl, vždycky jemu spomoženo bylo. A historie jeho ukazují, že kdykoli se k samosvojnosti uchýlil a v bůjnost nějakou vydal, a neb sobě na prostředcích zakládal (jako na

množství lidu, 1. Paral. 21.), pokaždé toho zlým zažil, a kdyby byl se do centrum vracovati neuměl, byl by jako kdo jiný spletků těla i duše nadělaje a jimi se zamotaje z světa sešel. Ale že se v centrum té všemohoucnosti byl usadil, seděl bezpečně, žádných tělesných nepřátel nic se neboje (Žal. 27, 3. a 56), ani ďábla a pekla (Žal. 23. a 46), jakž níže ukázáno bude. Pakli se sám v sobě jakou svou všetečností zviklal, ustavil se hned v Bohu zase.

Manasses docela a na konec Boha se byl strhl, a nejprv od těla, světa, ďábla, hříchů hanebných sem tam násilně tuze zmítán, naposledy z království zstrčen, nepřátelům v ruce a do vězení těžkého upadl, od svědomí vlastního stíhán a svírán, v hrdle smrti a zatracení právě již vězel; a však když ještě tu k Bohu zvolal a jeho milosrdenství se odevzdal, spomoženo mu.

Podobně se lotru na kříži stalo; kromě že tělo z smrti vychváceno není, než sama duše. Summou pravé jest, což Sirach řekl: Popatřte na předešlé věky, zdalí kdo kdy dověřiv se Pánu hanby došel? Protož i napomíná: Dověř se Hospodínu, a přijme tě; zprav cesty své a doufej v něho (Sirach 7).

Proč se v Bohu bezpečnost nachází?

Příčina pak, že se v Bohu toliko spomožení nachází, tato jest jediná: že Hospodin náš centrum jest naše a všeho světa, centrum všemohoucnosti a síly, centrum moudrosti a rady, centrum milosrdenství a slitování, centrum potěšení a blahoslavenství. Cokoli zajisté jest ve všem světě, všecko pohnutedlnosti a proměnitedlnosti poddáno jest, staví se, boří, roste, zchází, sílí, mdlí, nastává; padá. Tak že nic všickni tvorové nejsou, než divadlo nestálosti, pletení, matení, boření, kácení na vše strany.

1. Že on jest nepohnutedlný.

Ale stojí u prostřed toho všeho nepohnutedlnosti centrum, veleslavný Bůh, kterýž sám se neměně, všecky ty všech věcí proměny vidí, řídí

a sebou samým zdržuje. Protož kdo se oněch drží, spolu s nimi se plete, mate, boří, kácí, hyne; kdo tohoto, stojí nepohnutý na věky.

2. Že v něm plnost všeho jako:

Síly.

Pak-li se komu zdá, že předce při tvořích vidí, což se jemu hoditi může, i nad toť Bůh tisíckrát více. Nebo potřebí-li nám moci a síly, kdo nad něj silnější? On všecko bez tvorů může, oni bez něho nic. Nebo byť i nejraději něco chtěli, dotáhnouti v jejich moci není. Ale Bohu chttti vykonati jest, samo jeho pokynutí za všeho světa usilování stojí. On dí, a stane se; poručí, a postaví se (Žal. 33, 9). Kdo jest podobný jemu? Staví-li on, kdo zboří? boří-li, kdo vystaví? Ruce jeho odolati možné není.

Opatrnosti.

Potřebí-li opatrnosti, sám Bůh neskonalou vševědoucností povědom jest všeho, co prospěti neb uškoditi může; poněvadž před ním ukryté nejsou. A protož čeho žádný tvor nemůže, on může, člověka totiž v každém nebezpečenství nezčíslnými způsoby vystříhnouti. On zajisté sám má tajnou moudrost; člověku pak řekl: Aj, moudrost tvá báti se Pána (Job. 28, 23. 28).

Milosti.

Potřebujeme-li čitedlnosti k sobě v bídách, sám toliko Bůh jest, u něhož jest studnice milosrdenství a hojného slitování, lítosti a věrnosti ke všechněm, kdož ho vzývají. Jak se otec slitovává nad dítkami svými, tak Hospodin nad těmi, kteříž se ho bojí. Nebo dobrý jest, a milosrdenství jeho trvá na věky, což všickni jeho skutkové osvědčují, že dobrý jest; nýbrž samo srdce naše osvédčuje, že dobrý jest, proto že se (dokudkoli dokonce od ďábla oslepeno není) k němu táhne a na něj vzpomíná.

Ochrany.

Potřebí-li nám jisté rady a ochrany, on jest, u něhož se jí užíti může. Nebo jinam kamkoli se obrátíš, s nedostatky se potkáš, a i to, což se naskýtati bude, bez odporností a bojů a překážek nebude. Ale Bůh i sám milosti své bohatě přeje, i před každým šilhavým okem, před každým reptavým jazykem, před každou úkladnou rukou mocně zastává.

3. Že cokoli jiní tvorové mají,od něho mají.

Nad to, cokoli jiní tvorové moci, síly, umění, rozšafností, hotovosti také k dobrořečení nám mají, to všecko z Boha mají; proto že to praménkové jsou z nepřevážené té neviditedlné studnice Božství vyplývající, a však nejen nedokonalostí tvorů naprznění, ale i mnohou převráceností porušeni. Tak že vlastně se tuto říci může, což poeta řekl:

Tutius ex ipso fonte bibuntur aquae.

Že (prý) se bezpečněji voda z samé studénky nežli z potůčka pije. U lidí zajisté a jiných tvorů všecko jest nedokonalé; u Boha všecko, víc než se mysliti může, dokonalé. U lidí často se zdá, že něco jest, a nebude nic; u Boha neproměnně vždycky jisté. U lidí se těžce dosahuje i to málo, což tu jest; u Boha snadně se všickni pokladové mílosrdenství otvírají. Naposledy, co u lidí a od lidí jest, snadně se tratí; co od Boha, na věky trvá.

4. Že sám Bůh všecko jest.

Summou, slavnější jest Bůh, než všeho světa vzácnost a sláva, moudřejší, než všeho světa umění a subtilnost, bohatší, než všeho světa pokladové a zboží, mocnější, než všeho světa moc a síla, přivětivější, než všeho světa přátelství a ochotnost, věrnější, než všeho světa zámluvy, rukojmové a pečeti, všickni skutkové jeho to svědčí. Plnost tedy všech plností v Bohu jest, kdo jeho má, všecko má; kdo jeho dobroty a ochrany právě zakusí, čeho nad něj žádati neví. Kdo se tedy Bohu

oddá a v tu jeho plnost pohříží, blaze mu. Bezpečně zajisté kráčí, kdo za nejmoudřejším kráčí; bezpečně stojí, kdo s všemohoucím stojí; bezpečné sedí, kdo se v centrum nepohnutedlnosti usadí. Jak ten klesnouti má, koho nejmocnější podpírá? jak se ztratiti, koho nejvěrnější v klínu chová? jak s něčím odporným potkati ten, jehož nejvlastnější pěstuje?

VIII. Že centrum milosrdenství Božího jest Kristus

K Bohu do centrum trefiti proč nesnadno?

Na tom toliko jest, uměti do toho šťastného centrum trefiti. Jakož zajisté, když se věc některá v kole centrum plete, vždycky jí snáze jest z kola vypadnouti, nežli do prostřed trefiti a tu se usaditi: tak nám, když námi točeniny a motaniny světa zmítají, snáze jest na zoufání přijíti, nežli k Bohu, do toho centrum bezpečnosti uhoditi. Protož Pán Bůh mdlobě naší v tom napomoci chtěje, dvoje toto učinil: Jedno, že nespatřitedlný byv sám v sobě, jakožto centrum věčnosti, viditedlným ním se učinil. Druhé, že nám cestu a způsob, kudy a jak k němu vcházeti, sám ukázal.

Kristus viditedlné centrum světa.

Viditedlný se učinil, když Syna svého naším tělem přioděv, jej za viditedlné centrum nebi i zemi vyhlásil, aby se k němu a v něm všecko, což rozptýleno bylo, zase zbíhati mohlo. Což sám po dvakrát z nebe těmito slovy vyhlásil: Totoť jest ten můj milý Syn, v němž mi se všecko líbí; toho poslouchejte. Kteréž tajemstvi šířeji vykládaje Duch s. dí, že se zalíbilo Otci, aby v něm samém všecka plnost přebývala, a aby skrze něho s sebou smířil všecko, což na nebi i na zemi jest; i to, což odcizené bylo, aby zase skrze něj přístup mělo k Otci (Kol. 1. Efez. 2), a aby on byl (jakž opět příkladně mluví Duch Boží) úhelným kamenem, na němž by se všickni, kdo k věčnosti vzděláni býti chtějí, zakládali (1. Petr. 2, v. 5. 6). Což on za povinnost přijav, vystoupil jako viditedlné

centrum milosrdenství Božího a volal: Já jsem cesta, pravda a život; žádný nepřichází k Otci, jediné skrze mne (Jan 14, 6). A opět: Poďte ke mně všickni, kteříž pracujete a obtíženi jste, a já vám polehčím. Vezměte jho mé na se, a učte se ode mne, nebo já jsem tichý a pokorný srdcem; a naleznete odpočinutí dušem vašim (Mat. 11, 28. 29). A ještě: V světě máte ssoužení, ale ve mně máte pokoj (Jan 16, 33). Nebo vůle toho, kterýž mne poslal, jest, abych nic neztratil z toho, což přichází ke mně; a kdokoli vidí Syna a věří v něho, aby nezahynul, ale aby měl život věčný (Jan 6, 37. 39).

V kterémž nalézáme:

Tu, hle, Syn Boží ukazuje dvoje toto: I co dobrého my v něm složeného máme; i jak a kudy k tomu pronikáme.

1. Studnici bytnosti své.

Složené máme v Kristu to, což v centrum býti má, jmenovitě: původ dependencí své, odpočinutí, pokoj a bezpečnost neskonalou. On zajisté k srdci Božímu (z něhož milosrdenství vyplývá na všeliké tvory jeho) klíč má; nýbrž to litostivé Boží srdce v sobě nosí. Protož dí: Žádný nepřichází k Otci, jediné skrze mne. A hned za tím: Kdo vidí mne, vidí Otce; nebo já v Otci jsem a Otec ve mně (Jan 14, 9. 11). Krista tedy naleznouce, nalézáme nebeského otce; a naleznouc nebeského Otce, nalézáme studnici tu, z níž sme vyplynuli, to blahoslavené věčnosti centrum; a tak jsme doma.

2. Odpočinutí.

Co dále? Ve mně naleznete odpočinutí dušem svým, totiž čeho jinde v světě s velikým bez konce kolotáním darmo hledáte, to u mne plně naleznete, a toužení vaše přestane.

3. Pokoj.

Co více? Ve mně máte pokoj; totiž u mne nezčíslným bídám a trápením, jichž svět plný, uležíte; nýbrž i hněvu Božímu, žádná vás věc znepokojiti moci nebude.

4. Bezpečnost.

Co naposledy? Nestratí se u mne žádný, aby měl zahynouti, totiž bezpečně u mne každý odpočívati může, žádného nepřítele se neboje na věky.

Ó přeužitečnějšíchž věcí, které nám tuto slibuje Kristus; a slibuje pravdivě; proto že on jest pravda a život. Kdož by k němu nepospíchal? v něm laskavou nebeského Otce tvář, v něm libé odpočinutí, v něm předrahý a nevýmluvný pokoj, v něm plnou až navěky bezpečnost míti moha? Budiž na věky pochválen nebeský Otec, že tak drahé poklady pro naši potřebu v jedno shrnóuti chtěje, jako jednoho z prostředku našeho (kterýž by čitedlnost k nám míti mohl) vybrav a Božstvím svým naplniv, za nepřeváženou studnici milosrdenství svého (a to studnici vždycky otevřenou, Zach. 13, 1.) vystavil, tak abychom z plnosti jeho bráti mohli všickni milost za milost (Jan 1, 16). Cokoli zajisté má Kristus, pro nás má, jakž písmo svědčí, že on jest naše moudrost, naše posvěcení, naše vykoupení, naše ochrana, naše sláva, naše svoboda, naše odpočinutí, náš pokoj, naše útěcha a veseli, náš život, naše summou všecko.

Do Krista centrum vjíti co jest? jmenovitě zavinouti se věrou v Kristovu zásluhu.

Věděti toliko potřebí, jak k té studnici přicházeti a z ní drahé ty dary vážiti; proto že řídcí vědí, an mezi tím vrch moudrosti na tom záleží. Nezatajil toho před námi slitovník náš; nýbrž k sobě pravou a přímou cestu světle ukázal. Slyšme, co teď praví Kristus: Ta jest vůle Otce mého, aby každý, kdož vidí Syna a věří v něj, nezahynul. Item: Učte se ode mne, nebo jsem já tichý a pokorný srdcem.

Životem pak v jeho ctnosti.

Viděti (prý) nejprv Krista musíme; totiž za toho jej znáti, zač jej nám vystavil nebeský Otec, za svého jedinkého Spasitele, ochránce a milostivého Boha. A však viděti ho není dosti, ale přiúčastniti se k němu a přivinouti, nýbrž zavinouti do něho, aby on v nás, a my v něm byli, jakž sám potěšeně mluví (Jan 14, 20). A neb jakž apoštol, to též cítiti na sobě, co na Kristu Ježíši (Filip. 2, 5). To pak státi se musí předně věrou, abychom k němu jsouc přivtěleni, tím sebe býti věřili, čím on jest; totiž syny Božími, milými nebeskému Otci, nevinnými (pro dostiučinění jeho) a právo věčného dědictví, tak jako on, majícími. (Viz o tom Jan 1, 12. Řím. 8, 17 atd.) Potom musíme se k Kristu přiúčastňovati následováním a života jeho na se bráním; což apoštol obláčením se v Krista nazývá (Řím. 13, 14. Gal. 3, 27). Sám pak dí: Učte se ode mne; nebo já jsem tichý a pokorný srdcem. Hle, tichost a pokoru svou obláčeti nám poroučí! A to učiníme-li, slibuje, že nalezneme odpočinutí dušem svým. Ó jak toto svatá rada! jak jistá! jak pravdivá! Ohledej, zkus, zprubuj, člověče každý, poznáš a vyznáš. Kdo se (prý) naučí tichým a pokorným býti, nalezne odpočinutí.

Ctnosti Kristovy kterak odpočinutí dávají?

V pravdě tak jest. Nebo pokora a tichost všecky Kristovy ctnosti obsahují, v nichž odpočínutí a blahoslavenství duše záleží. Tichost zajisté Krístova lásku, trpělivost, středmost, chudobu jeho obsahuje. A což Kristus za tím praví, to tajemství jest, že vejdeme-li tak v Krista, abychom se v ty jeho ctnosti obalili a zavinuli, odpočinutí najdeme. Což že pravé jest, snadně místo dá, kdo věc dobře rozváží. Nebo naučí-li se kdo pokoře Kristově, bude jistotně míti lásku, u Boha i u lidí; a nestoje sám o slávu, titule, přednost, nechá se o to jiných vaditi, sám pěkně tiše pokoje užívati bude.

Naučí-li se kdo Kristově chudobě, nebudou ho peníze, statek a zboží, buď že je má neb nemá, nic trápiti; vždycky o všecko se Pánem Bohem i s lidmi i sám s sebou spokojen bude. Naučí-li se kdo Kristově mírnosti a středmosti, bude se méně o břicha starati, méně jísti, méně

píti, méně hořeti, méně stonati, zdráv a vesel při suchém kousku chleba, a Pána Boha ze všeho chvále. Naučí-li se lásce Kristově, aby Bohu i lidem všecko příjemné a vzdělavatedlné obmýšlel, nechá všech záští, žalob, svárů, hněvů, pro ušetření sebe i jiných, a bude vždycky mysli dobré. Naposledy, bude-li při kom a v kom trpělivost Kristova, nebudou ho nepokojiti ani jazyk lidský, otře-li se oň kdy, ani ruce, zavadí-li oň; i poličkování i sukně brání i břemen jakýchkoli vzkládání (Mat. 5, 39 atd.) dobrovolně snese. Ješto lidem v světě postaveným nelze bez kvaltování býti, proto že se zbytečně o ten život starají, ledajakés je toužení dráždí, pečování trápí, strach děsí, hněv a nenávist pálí; a tak trápení trápením, hřích hříchem se stíhá, svědomí samo sebou se hryze, Boží hněv se ozývá i vyskýtá naposledy. A to všecko odtud jest, že Kristovy pokory a tichosti; nemají a neznají. Ale Kristus své, kteříž se k němu přiúčastňují, takových trápení; zprošťuje; nejen když je pokorně všemu obvykati učí; ale také že, aby se nestarali, sám se o ně stará; aby zdejší slávy nedbali, jinou jim, lepší v sobě samém ukazuje; aby rozkošemi těla zhrdali, sladkostmi nebeskými je krmí; aby všeho všechněm přáli, poklady věčnosti před nimi otvírá a rozděluje; ahy se ničeho nebáli, ve všem je zastoupá, ďábly odhání, hřích smývá, smrt zabíjí. Ó blahoslavený pokoji a bezpečnosti v centrum tomto! A však jen dí: Učte se ode mne a naleznete atd.

IX. Že kdo do centra milosrdenství Božího trefiti chce, ze všech tvorů, i sám z sebe vyjíti musí

Do centrum se kterými cestami vchází, kterými vychází; a však nazpět.

Jakými člověk cestami z centrum vychází (jmenovitě skrze samosvojnost a jinudost), ukázáno v kap. 5. a 6. Chce-li tedy do centrum zase trefiti, patrné jest, že týmiž cestami, ale zpět, kráčeti musí, až by tam, odkud se vyvinul, zase přišel. Jmenovitě musí nejprvé odložiti pryč všeliké jinudosti, totiž jakéhokoli na jakékoli spolutvory se ohlédání a na nich cokoli nejmenšího sobě zakládání. Potom musí se samosvojnosti své také zepříti a vlastní svou doma kancelář vlastního vyvolování a vybírání do konce z gruntut zbořiti, rozházeti a rozmetati. A naposledy teprv, zošklivě tak sobě všecko a opustě tak všecko, i sám sebe, pustiti se na hlubinu milosrdenství Božího, v Kristu, a tu zmizeti a stratiti se vůli a rozumu svému; vůli pak a prozřetedlnosti Boží tak se cele oddati a odevzdati, aby s ním on sám činil, co chce, jak chce, kdy chce, kudy chce, pokud chce; hotov jsa, cokoli se Bohu s ním dělati líbí, ke všemu státi, beze vší naprosto výminky. Tak aby v ruce Boží člověk byl, jak v ruce člověka bývá sekera, nůž, kniha, péro a jiný nástroj; kterýž vezma člověk seká, řeže, odvírá a zavírá, užívá summou, jak a k čemu chce a pokud chce, a odloží, kdy chce a kam chce, a neb prodá, neb daruje, neb zahodí, dle libosti neb potřeby; an jemu nic ta věc nevyměřuje, ale ke všemu stojí. Pakli se tvrdé zdá té mrtvé věci člověka přirovnati, tedy tak ať se člověk Bohu oddá, aby ho Bůh

tím způsobem, jak on ruky své užívá, užíval: jmenovitě jakž ruka a jiní oudové naši k vůli duše a rozkazu jejímu se hýbí, bez jakéhokoli vlastního sobě vybírání, vyměřování, rozpakování, spěčování, neb zase pochloubání se tím, což dělají. Než naprosto duše dělá všecko, oudové toliko její věrní nástrojové a služebníci jsou, všecko, co ona chce a jak chce, dokud jich stává, konající.

Resignatio a neb odevzdání vůle Bohu co jest?

To slove resignatio; oddání a odevzdání vůle své Bohu. K té radí Kristus, to centrum milosrdenství Božího, když praví: Chceš-li dokonalým býti, prodej všecko a poď za mnou (Mat. 19, 21). A opět: Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřiž sám sebe a následuj mne (Mat. 16, 24). To jest, což dí nebeský Otec: Synu můj, dej mi srdce své (Přísl. 6, 23. 26). A opět Duch svatý: Těš se Hospodinu, a dá tobě žádosti srdce tvého. Uval na Hospodina cestu svou, a slož v něm nadějí; on všecko zpraví (Žalm 37, 4. 5). To jest, k čemuž Bůh oněch radami svými se trápících Izraelských napomíná: Obrátíte-li se ke mně a upokojíte-li se (totiž hledáním jinde pomocí); zachováni budete. V utišení a v naději bude síla vaše (Izai. 30, 7. 15). To jest, což skrze Jeremiáše jim osvědčuje: Poněvadž se tak toulá lid tento (totiž rady a porrloci jinde hledajíce), a nezdržují noh svých, nemá v nich libosti Hospodin, zahynou (Jer. 14, 10). To jest, což velebí Sirach, že důvěření se Bohu a jeho milosrdenství se odevzdání lepší jest než všecky buď vlastního srdce, buď všeho světa rady a pomoci (Sirach 2, 2). A David podobně v žalmu 118. a jiných. To jest, pročež Kristus Martino běhání a starostlivé pečování tresce, Marijino pak k nohám svým se usazení libuje (Luk. 10). To jest, pročež Jeremiáš lidi na Hospodina zpoléhající blahoslaví, doufajícím pak v člověka zlořečí (Jer. 17, v. 5). To jest, což opět Sirach schvaluje, že výborná věc jest, doufati v samého Hospodina, ale mrtvé (prý) srdce mrtvé se věci drží (18, 32). Hle, sám Hospodin živá pomoc jest, jiné všecky věci bez Boha mrtvé jsou! Protož komuť Bůh ten rozum dá (neboť to v pravdě Boží dar jest), aby všech stvořených. věcí nejistotu

a marnost znamenal, těch taková tato na konec býti má resolucí: Pusťme se na ruce Boží, a ne na ruce lidské. Nebo. jakož velebnost, tak i milosrdenství jeho veliké jest (Sir. 2, 21).

Příkladové svatých Bohu se resignujících.

Tak učinil David, že když před sebou nebezpečenství života viděl, řekl: Teď jsem, nechť mi učiní Hospodin, co se dobrého jemu vidí (2. Král. 15, 26); a v Žalmu 63, 4: Lepší jest milosrdenství tvé, Hospodine, nežli život; totiž nic nedbám, živ-li či mrtev býti mám, jen když tvé milosrdenství se mnou jest.

Job.

Tak Job, když v bídách svých řekl: A což mám trhati masso své zuby svými? A duši svou klásti v ruku svou (totiž trápiti se radami svými)? Raději před ním, soudcem svým, kořiti se budu, a by mne i zabil; doufati v něj budu; nebo on jest spasení mé (Job 13, 14. 15. a 9, 15).

Joáb.

Joáb boj s nepřátely začíti maje, na vůli Boží se oddal, tak k Abizai, bratru svému, mluvě: Posilň se, bratře, a buďmež udatní, bojujíce za lid náš a za město Boha našeho: Hospodin pak nech ať učiní, co se dobře líbí jemu (2. Král. 10, 12).

Jiní svatí.

Tak se Bohu oddávali Noe, Abraham, Jozef, Mojžíš, Jozafat, Daniel a jiní svatí, proroci, apoštolé, mučedlníci, kteříž jednou sobě v úmysl vzavše za Bohem jíti, šli udatně, skrze slávu i pohanění, skrze zlou i dobrou pověst, jako služebníci Boží ve mnohé trpělivosti, v utištěních, v nedostatcích, úzkostech, ranách, žalářích, nepokojích, pracech atd. v moci Boží, skrze odění spravedlnosti, na pravo i na levo (2. Kor. 6, 4. atd. a Žid. 11. celá).

Pavel.

Tak Pavel hotov byl ke všelikému Božímu návěští živ býti i umříti (Filip. 1, 20), potěšení i zámutek, pláč i radost, vězení i jakoukoli smrt k vůli milému svému Pánu podniknouti (Skutk. 20, 24. a 21, 13).

Kristus.

Tak Kristus sám vůle své se také, nám na příklad, odčetl, když řekl: Přišel sem, ne abych svou vůli činil, ale toho, kterýž mne poslal (Jan 6, 38. a 5, 30). A potom v pokušení svém: Otče, ne jakž já chci, ale jakž ty chceš (Mat. 26, 39). Ne má vůle, ale tvá staň se (Luk. 22, 42).

Resignací věc těžká, o níž s tělem a krví boj býti musí.

To jest těžko, dí někdo. Těžko arci, tělu a krvi. Protož, že těžko přichází, Kristus řekl: Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sám sebe, totiž zepři se rozumu svému a vůli své, a dej se mně cele. Jisté, k čemuť se člověk moci opříti musí, toť musí násilného něco býti; sic k čemu by bylo opírati se? Ach, kroutíť se to tělu a krvi, když rozumu odložiti, to jest tomu, co oči vidí a ruce drží, nevěřiti, načsi pak jiného, čehož nikdež neviděti, spouštěti se má! Kroutí se neméně, když vůle odložiti, totiž co dobré, libé, sladké, chutné býti cítí a okouší, to zavrci a čehosi jiného, což nic neví, jaké bude, a bude-li co, jed-li či med, čekati má!

Podobenství.

Naprosto se tu děje nejináč, než jakoby někoho namlouval a neb nutil, aby se z břehu neb z lodí do hlubiny mořské pustil, že neutone. Ach, jak že tomu věřiti! Jak se toho milého břehu, neb lodí, neb čeho se drží, pustiti! Ale však tu žádný oud napřed nechce; nohy drkotají, hlava se točí, oči se po nějakém břehu neb veslu ohlédají, srdce se třese, ruce, co popadly, pustiti nechtí. Tak naprosto bylo mládenci onomu, jemuž Kristus řekl: Chceš-li dokonalým býti, prodej všecko a rozdej, a poď za mnou; kterýž se lekl a vrtěl, co dělati nevěděl, naposledy při svém břehu zůstala (Mat. 19). Bylo-tak několikrát i Davidovi, že se mu břehu vůle své pustiti nechtělo; totiž nejinák než s výminkou Bohu na ruce se kladl; jednák aby ho Bůh trestal, se podvolovav, a však ne smrtí, umříti že ještě nechce (Žal. 118); jednák aby ho trestal, jak chce, nepřátelům jen aby ho nedával (Žal. 27, 12). Tak bylo Pavlovi, kterýž prosil, aby ho Pán Satanu nedával (2. Kor. 12, 8).

Tak bylo Pánu samému v lidském těle, že prosil, možné-li, aby ho pominul kalich. A však i David i Pavel i Pán naposledy se předce na Boží ruce prostě, cele, plně pustili (viz Žalm 63, 4. a 62, 2. a 39, 10. a 73, 24. 2. Kor. 12, 9. Mat. 26, 39. atd.). A takť to býti má, ačkoli proti duchu hotovému tělo mdlé bývá.

Jak a čím duchu proti tělu pomoc činěna býti má?

Protož se mu pomoc činiti musí; a to rozvažováním, že, co se rozumu našemu zdá a vůli chce, nebezpečné jest; co pak Bůh poroučí, sama bezpečnost. Musí, pravím, učiti se zoškliviti sobě a v podezření a nedověřování vzíti i sám sebe člověk s rozumem a vůlí svou, i vedlé sebe všecko jiné, což s Bohem není, v nebi neb na zemi.

Podobenství pěkné.

Příkladem to tímto nejprv vysvětlím. Když se na moři bouře strhne, a vlnobití strašlivé zdvihá, neumělý plavec lodí k břehu, umělý pak a rozumný co nejdál od břehu na hlubinu žene. Proč? Proto že slýcháno není, aby na hlubině lodí zahynula, ačkoli se na vlnách mezi nebem a propastí vznáší; ale na mělčinách a okolo krajů lodí hynou, proto že se tu o břehy, neb skály, neb dno, by pak pískové bylo, rozrážejí. Tak jest naprosto (suď každý rozumný podobenství toto), když lodičce srdce našeho bouře nastane (jakýchž po veškeren život dosti jest), hlupec k břehu rozumu svého a ochrany lidské se utíká, moudrý pak a právě osvícený srdce své na hiubinu milosrdenství Božího žene, aby všech viditedlných břehů se vzdálíc říkalo: Pusťme se na rúcé Boží. A toť jest cesta k zachování sebe, ne onano.

Jiné podobenství. Jděme dále. Blázen jest, kdo staví dům svůj na písku, dí Kristus; proto že, když přijdou přívalové a po- podobe°atvi. vodně, podeberou jej, a neb větrové obořic se skácejí a rozmetají: Ale kdo (prý) na skále hluboko základy položil, ten opatrný jest; proto že ani přívalové ani větrové neuškodí (Mat. 7, 24). Ovšěm tedy, kdo sám bezpečně a trvánlivě chce státi, tělem i duší, zde i věčně; na něčem pevném a trvánlivém, nýbrž nepohnutedlném aby založil bezpečnost

svou, potřebí jest. To pak a neboť budeme my sami, a neb jiní tvorové, a néb nade všecky tvory mocnější Bůh.

Čím se sobě sám člověk zoškliviti a spoléhání na sebe z sebe vyraziti může?

My sami, chtěli-li bychom se na sobě založiti, musili bychom dostateční býti v radě, opatrnosti a moci. Ale vše to jaké jest při nás? Rozum náš, ach, přespříliš jest hloupý a tupý k vyrozumívání, buď což by nám škoditi, buď na druhou stranu, což by prospívati mohlo.

1. Náramnou nedostatečností rozumu našeho.

Předně zajisté, my nevíme a nevidíme nic, kromě co se nám před očima děje a v očích míhá; co po stranách, po zadu, ovšem vzdálené od nás, všecko před námi ukryto jest. Nýbrž i to, co máme před očima, nejisté jest nám, co se to dělá? jak se dělá? a nač vyjde? Proto že všecky věci přerozmanité své mají barvy a larvy, jimiž přistříny jsou, pro něž my povrchně na věci hledíc řídko, co a jak samy v sobě jsou, vyrozumíváme, jestli že však kdy vyrozumíváme. Nebo často, přečasto hned právě na odpor proti tomu, jakž se věc zdá (i tehdáž, když myslíme, že jí rozumíme), bývá, že se pod pravdou faleš, pod nábožností bezbožnost, pod moudrosti bláznovství, pod právem bezpraví, pod ochotností lest, pod vlídností vražda, pod lékařstvím smrt kryje. Co tu ví člověk, čeho se držeti, čemu vyhýbati? Mnohým věcem zdáme se sobě rozuměti, za to majíce, že sme sobě oči protřeli a rozum probrousili, z knih a od jinud moudrosti nabyvše. Ale to domnění odtud jest, že vůdcům a rádcům, mistrům a zprávcům svým a lecjakýms škartám věříme a za jisté to, co se nám povídá, držíme; ješto v pravdě všecka lidská umění a zprávy (krom Božího slova) jen jsou jalová dovtipování a domnínky, ani právě uměti ani neuměti, ani živu býti ani umříti neučící, ačkoli se nejinák, než jako by pouhá tajemství byly, dují. Podobné moudrosti plné jsou historie, relací a jakákoli vypravování; proto že vždycky a neb jsou pouhé lži, a neb marné klevety, a neb

nezčíslnými omyly spojené nejistoty, a neb aspoň povrchní toliko a kusé něčeho, třeba na čem nezáleží, ukázání; podstata a grunt pravý dějících se v světě věcí tomu jest známý, před nímž samým nahé a odkryté stojí všecko, Bídní tedy my lidé slepotu svou poznávejme a jí se lekejme; kteráž působí, aby lidé jako ve tmách šámajíce, matouce a motajíce se, domnělému se leckdes štěstí radovali, s pravým se míjeli; domnělým nebezpečenstvím vyhýbali, do pravých vbíhali; tak jakž všecken svět činí. To jest hle moudrost naše!

2. Náramnou naší vlastní nedbánlivostí.

Co pak opatrnost jaká? Taková rovně. Nebo bychom i rozuměli někdy něčemu, k vyhýbání však osídlům přerozmařilí a leniví jsme; víc spíme, než bdíme; víc dřímeme; než hledíme. Mluví někdy o nebezpečenství Bůh i lidé, vidíme je někdy sami před očima státi a neb se přibližovati, však se předce troštujeme, často sami čím nevědouc. Bud jak buď, vždyť nějak bude, tím nás kojí a uspává neprozřetedlnost naše. Často i přehnáni jsouce a sotva z nebezpečenství vylezše, zase v ně za leda příčinou lezeme, nad ta hovada neopatrnější jsouce, z nichž některé uvázne-li kde v mostku neb jinde, ani se kyjem po druhé tam vehnati nedá.

3. Náramnou mdlobou a síly nestatečností.

A bychom pak i rádi chtěli zlému vyhýbati a dobře sebe opatrovati; jak jsme k tomu způsobní? jaká k tomu v nás síla a dostatečnost? Předně zajisté tak mnoho jest v světě zlých nástrah, že uhýbání se a uskakování ne= stačí, by kdo stooký, storuký a stonohý byl.

Vyhýbaje z jedné strany oštípu, o šípu z druhé strany letícím nezvíš; hledě, co letí z hůry, nevíš, co tě potká z důli; okračuješ před sebou jámu, a co po zadu neb po straně za kámen neb špalek se valí, neznamenáš; uhýbáš se krupobití, an pod tebou povodeň zemi podmílá. Čemu se tu prv brániti? Zatím, by pak jediná toliko nebezpečná věc

byla, co my proti tomu můžeme? Však my ani vlastními oudy sami nevládneme, nerci-li jinými věcmi, abychom je, jak se nám líbí, potírali neb odvraceli. Kdo může jediný vlas hlavy své učiniti černý neb bílý? dí syn Boží (Mat. 5, 36). Nýbrž kdo se může jednou hnouti neb dchnouti sám od sebe? (Skutk. 17, 28.)

4. Náramnou naší nestálostí a nejistotou.

Naposledy, bychom pak k slušnému věcí svých řízení i rozumu i prozřetedlnosti i moci dosti měli, nejsme však tím jisti, zůstane-li to po tom okamžení při nás. Dnes to jest tu, zítra nás opustí. Proto že, jakž jiné všecko míjí v světě, tak i vzácnost a darové naši. Přerozličnéť jsou příhody, kteréž lidem, cokoli mají, preč berou. Co tedy já na podmílající se břeh usadím? a tu se, ubezpečím? Ddstup to bláznavství od každého pobožného srdce. Boj se Hospodina (dí Šalomoun v Přísl. 3, 5), a na rozumnost svou nespoléhej. Nebo co jest člověk? a jaká jeho potřeba, i když sobě nejmoudřeji počíná? kterýž když myslí, že dokonává, anť sotva počal; a kde přestává, tu v pochybování jest (Sirach 18, 6); proto že pouhá marnost jest každý, jakkoli pevně stojící člověk (Žalm 39, 6). Nic tedy nemajíce, nic neumějíce, nic nerozumějíce, nic nejsouce sami z sebe, co dělati chceme? Předce-liž nám vlastní vůle za vůdce a rozum za rádce bude? Předce-liž se na nich zakládati budeme? Nedejž mi Bůh můj tu věcí mých stavěti, kdež bych s nimi každého okamžení v nejistotách býti a zavedeni a zahynutí čekati musel.

Na světu a štěstí se zakládati pouhé nebezpečenství.

A protož budiž samosvojnost zbořena a rozmetána dokonce; čeho pak potřebujeme a u sebe nenalézáme, jinde že se hledati musí, znejme. Ale kde pak? kde ve všem světě? Však pak každá věc sama s sebou činiti má, a sama sebou, jako i já, ku pádu se kloní. Svět jak živ nebyl než marnost, na nějž všickni rozumní naříkávali hned od počátku, že od něho škrábáni jsou; kteříž pak jemu se do konce oddali, do konce s ním na zmatky těla i duše, zde i věčně přicházeli. Nebo svět nic není

než změt. A ještěť prvé, když věkem kvetl, zdárnější byl; nyní s šedinami svými k konci pospíchaje, zmotanější jest mnohem a nemotornější, všecko jen v něm hrčí, frčí a různo prší. A do těch já se motanin dáti mám? I však kdo do proudu leze, od proudu zachvacován bývá; a kdo pominutedlné miluje, s pominutedlným pomine.

Že se někomu v těch motaninách dobře daří, náhodou to jde a na málo trvá. Nebo štěstí, když nejvíc chřestí, tehdáž třeští a láme se; a bývá obyčejně neštěstí předchůdcím. Neštěstí naproti tomu když přijde, nejisté jest, odejde-li zase, či pořád stírati bude, až i setře; jakž na větším díle bývá.

Cizí opatrnosti, síle, jmění a umění se těšiti marnost.

Řekne někdo: A vždyť jsou mezi lidmi, a já je vím, rozumní, kteříž poraditi, mocní, kteříž zastati, upřímí, kteříž čitedlnost míti umějí a mohou. Odpovídám: Ohlédati se na to, co jiný někdo má, tomu, kterýž sám v sobě nedostatky a trápení nosí, co jest než ukazující se stín lapati a vůní zarážejících pokrmů sytiti se chtíti? Co netopýři do toho, že papoušek má peří? Co má odtud osel, že při jelenu čerstvost, při lvu sílu, při slonu rozumnost, při koni dobrý obrok, sám oslem jsa, vidí? Nic, nic cizí věc, nic nepomáhá, kdo sám čeho nemá. Co já tedy na cizí moudrost, opatrnost, umění, rozumnost, krásu, moc, bohatství, slávu, štěstí spoléhati mám? Má-li kdo co, má pro sebe; všeho světa přtkladové to osvědčují, že každý sebe hledí, sebe ohražuje; sobě nahání. Ujme-li se kdy kdo koho, zdaž to co podstatného bývá? zdaž hned neustane? zdaž v nejpotřebnějším všickni v štychu nenechají? K tomu převrácenost jest převeliká všudy, není se komu dověřiti. Kdo má opatrnost, může jí mne k přelštění, kdo má moc, mne k potlačení, kdo mysl, mne k podhlídání, kdo jazyk, mne k roznášení užiti. O čemž tak Bůh dí: Nejlstivější jest a nejpřevrácenější srdce člověka, kdo vyrozumí jemu kromě mne Hospodina? (Jer. 17, 9.) A byť i toho nebylo, nestálí jsou, a vrtkaví lidé v činech svých víc než měsíc; kterýž jednák nám vychází, jednák zachází, jednák tvář ukazuje, jednák rohy. Tak

jsou lidé, u nichž přátelství a nepřátelství, přízeň a nenávist, láska a hněv, víra a nevěra jednostejně laciné jsou. Co tedy sobě o kom z lidí bezpečně slibovati mohu? kterýž, než se naději, a neb mi odňat bude, a neb se změní a v nepřítele obrátí, a neb příhoda přijíti můž taková (jakýchž báti se jest každou hodinu), že všecko umění, rada, pomoc neplatná bude.

Mdloba a nestatečnost všech lidí

Naposledy, pravdu mluvě, ani sám pro sebe nemá žádný člověk, čeho potřebuje, nerci-li aby se jiní nač bezpečiti měli. Nebo bychom my se pak jedni druhým angelé zdáli, nic však nejsme než lidé, totiž hloupí, bídní, mdlí lidé; každý sám s sebou jako s břemenem činiti má, a žádný, jak sebe sám kde nejpotřebněji zachovati, neví. I ti nejvyvýšenější mdlobami a bídami jiným jsou rovni; nýbrž čím kdo větší, tím pracemi, starostmi a nebezpečenstvími obsypanější, tím jiných rady, a pomoci potřebnější jest. A tak summou jsme toliko prach a popel všickni.

Ani angelé nám bez Boha nic platni nejsou.

Což tedy dělati? Kam se o radu, potěšení, pomoc obraceti? Nejsouliť nám lidé a jiní viditedlní tvorové dostateční, co tedy angelé aspoň? Odpověd: U těchť jest ovšem větší než u nás i moudrost i síla, a nejedni se tam obracejí, buď k dobrým neb zlým angelům, je za vůdce, rádce, ochránce zvolujíce, vzývajíce, zaklínajíce; ale i to daremné. Nebo předně, ďáblové jsou odpovědníci pokolení našeho, na věky nic strany nás neobmýšlející, než záhubu a podtržení. Nemoudří tedy, nýbrž pošetilí jsou, kteříž k své krve žíznícímu nepříteli sami lezou. Ale co pak druzí angelé? I ti málo pomoci mohou, proto že rovně pod Boží mocí jsou jako my. Aniž jsou dostatečni; proto že vševědoucí a všemohoucí nejsou. A byť i mohli, jak jest na ně se bezpečiti, poněvadž jich, kdy při nás jsou nebo nejsou, nevidíme. Nad to aniž nám kdy co od sebe slíbili. Naposledy aniž naději míti můžeme, aby se v tovaryšství našem,

sami nebeští jsouce, my zemští, kochali, a neb také rádi okolo nás, čistí okolo nečistých, bývali, leč poručí Bůh.

Poslední tedy rada a jedinká, na hlubinu milosrdenství Božího se pustiti a v ní pohřížiti.

Nepozůstává tedy nic pod tím nebem, než aby člověk pokoje duše své a ubezpečení věcem svým hledající sebe a všecky ty jiné tvory z očí pustě, k samému jedinému Tvorci svému skrze Krista Ježíše se obrátil a s nejhlubší pokorou řekl: Teď jsem, Pane Bože můj, můj učiniteli, můj slitovníče, ustal sem, rady a potěšení v sobě a krom sebe hledaje, a nikdež nic krom nebezpečenství, strachů a nejistot nenalézaje. A protož, poněvadž žádný tvor pomoci nechce a nemůž, aj, přicházím k tobě; a k tvým milosrdným nohám se klada, tobě se na všecku vůli tvou cele odevzdávám. Naložiž se mnou jako s těmi, kteříž se na ruce milosrdenství tvého pokládají, pro Krista Ježíše, mého Vykupitele. Hospodine, panovníče nebe i země, jménu tvému buď čest, a ne mně neb kterémukoli tvoru, na nebi neb na zemi. Nebo ty sám hoden jsi vzíti moc a moudrost, a sílu a čest, a slávu a požehnání. Nikam již od tebe nepůjdu na věky. Teď nyní, již nyní usazuji se v centrum milosrdenství tvého a vůkol sebe místo všech štítů a bašt kladu všemohoucnost tvou, před sebe pak na stráž stavím vševědoucnost tvou, a klíče od bran srdce svého i všech smyslů svých, nýbrž všechněch vnitřních i zevnitřních mocí svých dobrolíbezné vůli tvé odevzdávám, odmykej, zamykej, čiň, co ráčíš. Teď stojím, naze před tvým oblíčejem stojím, všech tvorů, i sebe samého, odkládaje, nahý se teď tobě odevzdávám, a to cele a plně, beze všech výminek; dělej se mnou, co a jak chceš, uč, čemu chceš, veď, kam chceš, vlož, co chceš, ničemu neodpírám, nic nevyměřuji, vůle tvá děj se se mnou a skrze mne dle dobré líbeznosti tvé; jen neopouštěj na věky věkův, Amen.

A tak se všechněm tvorům i samému sobě stratiti.

Tak kdo do centrum milosrdenství trefí, toho přijme Bůh, a nad toho již člověka co blahoslavenějšího? Nebo kdo se tak cele, bez vými-

nek Bohu oddá a jako v hlubinu dobrolíbeznosti Boží pohříží, ten již snadně na všecky strachy a hrůzy, nýbrž na všecko, co vůkol sebe, nýbrž co v sobě má, nýbrž na sebe sám zapomena, sám v sobě se stratí a v Bohu toliko jest a přebývá.

Ó přešťastná stráto, když čiověk tak všecky tvory i sám sebe stratí, aby Boha nalezl! Tak zajisté kdo se stratí, tomu se všecka zevnitřní bázlivost a fresuňkové stratí; nýbrž ten se ďáblům i všem tvorům z očí stratí, Bohu pak a angelům jeho v očích, v rukou, v srdci bude; Bohu jsa kochání, angelům potěšení, ďáblům hrůza, tvorům všechněm zázrak, sám v sobě o ničemž, než o sladkostech naděje k Bohu nevěda.

X. O přepotěšených užitcích, z plného Bohu se odevzdání plynoucích

Resignovaní a Bohu odevzdaní lidé:

Rozvážil-li by kdo ona Boží slova dobře: Požehnaný ten muž, kterýž doufá v Hospodina, a jehož naděje jest Hospodin; nebo podobný bude stromu, štípenému při vodách, kterýž nezví o horku, ale zelená se vždycky a ovoce nese (Jer. 17, 7. 8), porozumí, že Bůh člověka sobě odevzdaného nade všecko, což v světě jmenováno býti může za blahoslaveného vyhlašuje; poněvadž takový o žádném víc neštěstí zvěděti nemá, naprotř tomu pak všelijakým potěšením jedno za druhým se rozzelenávati, zde i věčně. A takť jest; nebo takoví Boha již za ochránce, strážce, přítele a Otce majíce,

1. Pokoj mají s Bohem.

předně, pokoj mají s Bohem (Řím. 5, 1), tím jisti jsouce v srdcích svých, že jim Bůh pro Krista milostiv jest a jich ani věčně zatratiti nemíní, ani zde nic nepohodlného jim neobmýšlí. Odkudž nemohou než potěšené v Bohu mysli býti a říkati: Abba, milý Otče (Řím. 8, 15).

2. Vyňati z moci světa a živlů.

Zatím každý ten, kdo od Boha v péči přijat jest, z moci světa vyňat jest; tak že jema žádný nepřítel, Z moci avata žádný Satan, žádná nešťastná příhoda uškoditi, ani ho dosáhnouti nemohou, proto že na vysoko vyzdvižen jest a na skále bezpečnosti sedí. Ukazují to příkladové, jakož

církve veřejně; kteráž ačkoli jest jako mdlá lodička, na vsteklém moři nebezpečně (dle lidského soudu) se plavící, však ji až posavád žádní povstávajících proti ní kacířů a tyranů outokové ani nezatopili, ani nepohřížili, ani nepřevrátili, všecko brž, co na ni kdy doráží, rozráží se, a ona plyne předce; tak i příkladové osobní svatých Božích, z nichž na některé přerozliční šturmové jdouc, zkaziti jich dle vůle své nemohou. Příčina toho jest, že Bůh to, což se jemu odevzdá, zavřené v ruce své chová jako klénot svůj; nýbrž jako zřítedlnice své sobě uo šetří. Nesměl by toho mluviti člověk, kdyby Bůh nemluvil, že každý pobožný jest jako klénot Boží a zřítedlnice oka jeho. Ale takť přepotěšeně mluví věčného milování hodný slitovník náš (Agge. 2, 24. Zachar. 2, 8). Protož jak sobě člověk klénotů svých bráti a očí svých loupati nerad dá: tak Hospodin dotýkati se svatých svých (Žalm 105, 15). Tím, hle, to jest, že se jích ani voda potopy, ani oheň Sodomy, ani Ezauchova vražedlnost, ani Faraonův meč a moře, ani Saulovi špehové, ani Jezábeliny pohrůžky, ani Nabuchodonozorova pec, ani Dariových lvů ústa, ani Domiciánů olej atd. přes vůli jeho nic nechytá.

3. Jsou dobromyslní vždycky v Bohu.

Odtud jde bezpečnost a dobromyslnost, kteréž v Bohu požívá srdce jejich, že nic, kdo s nimi neb proti nim jest, nedbají, jisti jsouce, že když Boha při sobě mají, ani svět, ani peklo proti nim neodolá. Oni zajisté, poněvadž v Bohu srdcem přebývají, tam přebývají, kdež žádná starost a strast nemůže; proto že jim všemohoucnost a milosrdenství Boží před očima vždycky stojí, nýbrž oni sami u prostřed toho stojí. Tam pak kdo přijde, tomu do toho málo, co se v světě a s světem dělá.

A byť i okolo něho a s ním dělal, kdo chtěl, co chtěl; nic se tím neváže, nic nedbá. A tím sobě toho dovodí každý cele Bohu oddaný člověk, že když se všecken svět bouří, on má pokoj; když se všickni jiní starají, fresují, namáhají, stůní, on odpočívá; jiní se uhybují, utíkají, skrýší hledají, on v stínu Božím tiše sedí; jiní se lekají, dějí, straší, on

všeho dobrého čeká; jiní se viklají, kácejí, hynou, on zmužile stojí a sílí se; jiní se rmoutí, teskní, pláčí, on vesel pléše a zpívá; jiní naříkají, repcí, zlořečí, klnou se vespolek, Bohu se rouhají, on Pána Boha chválí a za ně se modlí; jiní hladem, žízní a nahotou svadnou a chřadnou, on sytosti požívá; jiní stojí obnaženi, odevšad k nim neřest a žalost může, on vůkol sebe nedobytou hradbu a nepřemožených zástupců zástupy má. Blaze, přeblaze takovému člověku, nad nějž nic šťastnějšího svět nemá! A toť, hle, všecko jen na tom záleží, vyjíti srdcem z světa a ze všech tvorů, i z samého sebe, a pohřižíti se v hlubinu dobrotivosti Boží.

4. Bezpečně se na motaniny světa dívají.

Čtvrtý užitek jest, že se takový bezpečně a s líbostí na rozličné spletky světa, a při tom shony a rvačky ďáblů a všudy skrze to provívající se Boží soudy dívá. Svět zajisté vždycky jest plný nepokojů a táhanic rozličných, často se jedni ďáblové s druhými (totiž bezbožní vespolek) stíhají, honí, derou, perou. Bůh pak řízením svým všudy mezi to vkračuje, jedny skrze druhé potírá, někdy i samy živly proti nesmyslným v zbroj obláčeje a vykonávaje soudy své. Co tu Bohu odevzdaný člověk? Jako by tu nic k němu nepřináleželo (jakož nepřináleží); tak o to pokoj má; právě jako na onen čas Diogenes filosof, kterýž na rynku Aténském z sudu svého vyhlédaje, s líbostí se na starostlivá zanepráždnění prodávajících, kupujících, soudících se a jinák marně zaměstknaných lidí díval a jim smál. Ovšem tedy, kdo v centrum srdce Božího sedí, bezpečně se s Davidem, i když se svět podvrací, a hory padají do prostřed moře, dívá (Žalm 46.); proto že se na ničem již v nebi ani na zemi nezakládá, než na Bohu samém (Žalm 73, 25).

5. I když se na ně samy cokoli valí, nelekají se.

A nejen když se při jiných soudové Boží konají, nic se neleká, ale ani když samého již dosahovati se zdají. Slyše noviny zlé nebojí se, dí

Žalm, proto že stálé jest srdce jeho v Bohu (Žalm 112, 7). A byť je i strach cokoli valťy obkličoval (jakož nejsou vždycky železní), doufají však v Hospodina (Žalm 56, 4). By Satana proti sobě viděli, vědí však, že on nic nemůž, leč co Bůh dopustí; a dopustí-li co, že jemu i hned při tom, pokud sáhati, má neb nemá, vyměřuje (Job 1, a 2), tak že proti každému strachu hned v sobě potěšení a potěšitele mají. Co dbá Mojžíš, že se proti němu Dátan, Abiron, Chóre s jinými buřiči potrhují, když ho před nimi oblak Hospodinů v stánku svém zastírá? (4. Mojž. 16, 42.) Co dbá David, že ho Saul a náhončí jeho hledají, když se on u Boha skrývá? (Žalm 143). Nedbá ani, že ho vlastní jeho kamenovati chtějí, silen jsa v Bohu svém (1. Král. 30, 6). Co dbá Eliáš, že vůkol něho oheň plápolající, a vítr podvracející hory a rozrážející skály fičí, když on v jeskyni své s Bohem sedí? (3. Král. 19.) Co dbá Lot, že bezbožníci Sodomští na něj se dobývajíce dveří hledají, když on u sebe angely, Boží legáty, má? (Gen. 19.) Co dbá Elizeus, že ho Syrští obkličují, jist jsa, že neviditedlných vojsk více po jeho straně jest? (4. Král. 6, 15.) Co dbá Ezdráš, co ho na cestě potkati můž, že Božími cestami půjde a nebeskou konfoj míti bude, věda? (1. Ezdr. 8, 22.) Co dbá Noe, že se potopa valí, že u Boha lásku má jist jsa? (1. Mojž. 6.) Co dbá Pavel, že s ním lodí tone, že neutone, věda? Nebo mu to zjevil Bůh (Skutk. 27). Ničeho tedy nebojí se Bohu oddaný člověk kromě Boha a poklésky nějaké. Nebo tu rozumí, že by Pán Bůh s metlou nedaleko byl. Sic cokoli Bůh a hněvání Boha není, to sobě všecko za nic pokládá. (Viz Žalm 118, 6. a 27, 3. Sir. 34, 13.)

6. Trpí rádi a při tom Boha chválí.

Šesté, trpí-li předce co odporného, trpí rád a s líbostí, proto že ví, že to otcovská ruka pro otcovský také cíl (buď že on jemu rozumí neb nerozumí) činí. Nebo dobře jest muži tomu (dí Jer. Pláč 3, 28), kterýž trpělivě se má v tom, což na něj vzložil Bůh. Proto že, cokoli činí Bůh, pro dobré vyvolených svých činí, jejichž spasení tisícerým způsobem

napoínáhati umí. Protož osvícené srdce neméně Boha, když odpornostmi průbuje, než jako když potěšením krmí, miluje a chválí. A taťbyla příčina, že David řekl: Oněměl sem, Hospodine; proto že's ty to učinil (Žalm 39, 10). A Job nad to výš nepřátelům a ďáblu v moc dán jsa, Boha chválil. To jest, což apoštol praví: Chlubíme se soužením vědouce, že soužení trpělivost působí a trpělivost zkušení, zkušení pak naději, a nadějeť nezahanbuje (Řím. 5, 3).

7. Diví se Boží ještě mírnosti a lidské netrpělivosti.

Nýbrž (sedmé) diví se takový člověk, že Bůh na něj i na jiné tak málo dopouští, že tak na maličko trvá v hněvě svém; a z večera pozdrže pláče, z jitra hned zase navrací veselé prozpěvování (Žalm 30). Diví se, že Bůh tak dobrý jest, že všickni do konce nehyneme (Pláč 3, 22) pro náramné hříchy; pro něž zná, že vždycky bití sme hodnější, než nějakého potěšování. A protož ani sobě nikdá hrubě nestýská, ani na Boha nerepce, ale Boha vždycky ospravedlňuje a sebe s jinými vinní (Žalm 51, 6. Dan. 9, 7). Naproti tomu pak, že jiní na Bohu tak málo snésti mohou a proti němu repcí, se diví.

8. Nepadají škodlivě.

Osmé, byť i klesli v něčem, nebývá takových lidí pád škodlivý; proto že Hospodin pokládá ruku svou, aby těžce nepadli; a pakli by padli, aby zase vstáti mohli. Příklady máme na svatých mnohé, kterak padali a vstávali zase; proto že je podpírala pravice Boží, na niž spoléhali. A příklady máme na bezbožných, že padali a nevstávali; proto že kdo pozdvihnouti nebyl. Padl Kain, padl Saul, padl Achab, padl Jidáš, a nevstal žádný; padli podobnými hříchy bratří Jozefovi, David, Manasses, Petr atd. a vstali zas. Proto že kdo v Bohu stojí, byť i pokušením zachvácen byl, vyvrácen však nebývá. Ó jak to převeliké proti mdlobě naší potěšení! kteříž kdy bychom sami sebou a ne Boží mocí stáli, tisíckrát bychom se vyvrátili! Toť jest, což potěšeně Kristus řekl, že to

poručení vzal od Otce svého, aby, cožkoli jemu od Otce dáno, nic nestratil, a že jemu ovcí jeho žádný nevytrhne z ruky jeho (Jan 6, 39. a 10, 28).

9. Umírají vesele.

Naposledy užitek tento slavný jest, že kdež člověku tělesnému smrt strašlivá jest, tento ji vždycky hotově, pokojně, radostně čeká; a umříti kdekoli, kdykoli, jakkoli smí věda, že jemu jak v životu, tak v smrti Kristus ziskem jest (Filip. 1, 21), proto že živ jsa i umíraje Páně jest (Řím. 14, 7). A že ho jak život, tak ani smrt, jak přítomné, tak ani budoucí věci neodloučí od lásky Boží, kteráž jest v Kristu Ježíši, Pánu našem (Řím. 8, 38). Jedna se jim tedy věc zdá buď živu býti, káže-li Pán, buď umříti, zavolá-li Pán; ba nad to (což v světě neslýchané) raději oblibují a touží vyjíti z těla a přijíti ku Pánu (1. Kor. 5, 8). Tak že kdykoli přijde smrt, žádaný jest host, aniž ji zač jiného drží, než za pokojné bohdá s světem tím se rozžehnání a do věčné, po níž toužili, radosti vkročení.

A tak tedy (ještě dím) šťastní a přešťastní jsou lidé, kteříž vymotajíc se z motanin i světa i vlastního srdce, v centrum milosrdenství Božího věrou a doufáním se usadili. Nebo sedí tu, odkudž jich žádný vicher vyvrátiti, žádná nástraha vyvábiti, žádná pohrůžka vystrašiti, žádná líbost vylouditi nemůže; nýbrž kdež jich žádný strach, žádná smrt dosáhnouti, žádný Satan dokročiti nemůže. Blaze jim atd.

XI. Jak a čím rozum odevzdanosti brání, a jak se mu to smítati má

Potěšené jsou ty věci nad míru; a však rozum náš (dokud ho pravda věci té plně nepřesvědčí) rád se tak i jinák proti tomu staví, a aby člověk rozumu a vůle své nepouštěl, radí. Ale jemu toho trpěti nesluší, nýbrž pojímati ho v uzdu a Bohu ku poslušenství donucovati.

Mudrování rozumu.

Kdo ví, jest-li to tak (říká), aby, kdo se Bohu dověří, tak sebou jist byl?

Odpovídám: Kdyby kdo ze všech těch, kteří se dověřují a odevzdávají Bohu, zahanben býti měl, muselo by to býti buď proto, že o tom nevěděl Bůh, že se on jemu poručil a naň ubezpečil; buď že ho nechtěl přijíti v ochranu, buď že nemohl ochrániti, a neb naposledy že by ustal a o něj péči míti sobě steskl. Ale to vše mysliti bláznové jest. Jakž by zajisté o něm nevěděl Bůh Jákobův, jehož oči procházejí všecku zemi (Zachariáš 4, 10) a otevřené jsou na všecky cesty synů lidských? (Jer. 32, 19.) A nejvíc na to hledí, kde jest kdo rozumný a hledající Boha (Žalm 14, 2), a patří pilně po těch, kteříž se ho bojí a očekávají na milosrdenství jeho (Žalm 33, 15). Protož Jeremiáš dí: Hospodin jest on, před nímž nemůže skryta býti nižádná věc (Jer. 32, 17). A Nahum: Dobrýť jest Hospodin a zná ty, kteříž doufají v něj (Nah. 1, 7).

Co tedy nechce? I však slíbil: Vzývej mne v den ssoužení, a vytrhnu tě (Žal. 50, 15). - Nýbrž sám nabízl: Obraťte ke mně zřetel, abyšte spaseny byly vsecky končiny země. Nebo já jsem Bůh silný, a není jiného

(Izai. 45, 21). A sic volají všecka písma, a všickni skutkové jeho, že dobrý jest, a že na věky trvá milosrdenství jeho; lítostivý a dobrotivý ke všechněm, kteříž ho vzývají (Žalm 86, 6), a že proto patří na ty, kteříž na jeho milost očekávají, aby je od smrti vysvobozoval a živil v čas hladu (Žalm 33, 19). Protož Chanani prorok řekl, že oči Hospodinovy všecku zemi spatřují, aby při těch síly dokazoval, kteříž k němu upřímým srdcem patří (2. Paral. 16, 9). A Izaiáš: Ty, Hospodine, člověka spoléhajícího na tě ostříháš v pokoji, nebo v tebe doufá (Izai. 26, 3). A Sirach, že žádný nikdá ze všech těch, kteříž vzývali jej, pohrdnut není (2, 11).

Zdali tedy nemůž? Zdali někdy ukrácena bývá ruka jeho, aby spomoci nemohla? (Izai. 59, 1.) I však on jest moudrého srdce a silný v moci, kterýž, co chce, to činí (Job. 9, 4). On jestli že při kom stojí, kdo jej odvrátí? Poněvadž duše jeho, čeho jen žádá, dovodí a uložení své koná (Job. 23, 13). Proto že pravda jeho přístojí jemu vůkol (Žal. 89, 9), a síla náramná vždycky jest při něm, tak že i dchnutím jeho padají nepřátelé (Moudr. 11, 20. 21).

Co tedy mění se? přijma jednou opouští zas? Ó nikoli! Nebo on Hospodin jest, kterýž se nemění; a tím jest, že my nebéřeme skončení (Mal. 3, 6), a že ani nevěrou naší jeho věrnost vyvrácena nebývá (2. Tim. 2, 13), a že nikdy neopouští svatých svých, na věky v stráži jeho budou (Žalm 37, 28). A protož předce to nad nebe nad zemi stáleji stojí, což se tolikrát v písmích hlásá, že blahoslavení jsou všickni, kteříž doufají v něj.

2. Proč tedy bývají nuzní?

Odmlouvá rozum: Proč tedy obyčejně, kteří se tak Bohu oddají, nebožátka jsou, a žádné se při nich odměny za ctnost nevidí? Patrné jest, že kdo sobě přivésti neumí, tomu samo nic nepřileze.

Odpověd: Nebývají, než zdají se.

Odpověd: Nepřileze-li samo, přivede Bůh všecko, čeho jim potřeba, i bez jejich práce; třeba ve snách (Žalm 127). Než tu jest omyl, že my

pravých darů Božích a odměn vážiti neumíme, k olovu místo zlatta, k plevám místo zrna a k šupinám místo jádra hledíce. V pravdě zajisté Bůh tak jest spravedlivý, že sobě žádnému darmo sloužiti nedopustí, nýbrž odplácí bohatě, že nebeských odměn při těch, kdož mu upřímně slouží, všudy plno; kteréž kdyby kdo právě souditi uměl, tisíckrát by sobě víc skryté Boží, nežli křiklavé světa odměny liboval. Nebo zdali ten, kdo na tom, co má, pěkně přestati umí, nad každého nesytého zlatta hltoně není? a prostě na Bohu a slovu jeho přestávající nad každého hlubokého disputátora? A trpěiivostí nepřátely přemáhající nad každého krvavého vítěze? Tak hle! Bůh své vede, aby bez hluku a blesku všecko měli, co potřebí, a aby střízlivému jeho zdrželivost, trpělivému jeho pokora, sprostnému jeho upřímnost tisíckrát užitečnější než jiným jejich jakkoli velicí pokladové, rozkoše, pracht, opatrnost byly. Čeho se tu Bohu oddaným srdcím nedostává?

3. A rovně se jim jako jiným zlé věci přiházejí.

Odpovídá rozum: Rovněť se oni jako jiní s zlými věcmi potkávají a útrpnosti dosti mají.

Odpověd: v světě jinák nelze.

Odpověd: A kdo praví, aby nepotkávali? V světěť bez toho býti nemůž; proto že tu v kole jsme, kdež nemůž než točením a svíjením rozličným vichrovati se a zmítati všecko, co se nás drží, jmění, zdraví, mysl, to vše, pravím, nemůž než zmítati se, proto že to jsou krajové naši vůkol nás; aleť proto centrum naše v centrum Božím seděti (totiž srdce naše v Bohu odpočívati) předce můž. An Kristus v světě byv, naříkání na sebe slyšel, zlořečení a proklínání trpěl a s mnohými nejen nedostatky, ale i hroznými outoky se potkával; a co mu to škodilo? On předce říci mohl: Já v Otci a Otec ve mně jest (Jan 14, 11). A ne jen sám v sobě pokoj měl, ale i jiným jej v sobě jako v studnici ukazoval (Jan 16, 33).

2. A dobře tak.

K tomu my o utrpeních jako lidé myslíme, za věc zlou někdy majíce to, což nejužitečnějším lékařstvím nám jest. Nebo my naprosto sobě jen, co chutné, Bůh pak, co nám zdravé, vybírá. A protož ne všecko, co se smyslu našemu zlé zdá, zlé jest; všecko pak, co Bůh dělá, dobré. Štěstí (kteréž my sobě vždycky rádi libujem) Božím soudem není věc dobrá; proto že vždycky domnělé má potěšení a opravdové nebezpečenství. Činí zajisté lidi ubezpečené, bezpečnost pyšné, a pýcha přivodí ku pádu; protož jest jako jed, ústům sladký, tělu záhubný. Útrpné na proti věci jsou jako sůl a ocet, kousající sic a štípící, ale před zkázou a shnilinou hájící. Nerozumíme-li my tedy, k čemu dobrému nám toto neb onono trápení jest, rozumí Bůh, kterýž nám (důvěřujeme-li se jemu) nic nezkazí, nepřesolí a nepřeoctí, tím jisti buďme.

3. Sami to častokrát sami vinni býváme, z centrum se vydávajíce.

Naposledy k tomu toto pravím: Nedařením svým častokrát sami vinni býváme, nedověrou svou. Není za jisté lidí, kteříž by se prostě odvážili a ohledati chtěli, co to jest: Synu můj, dej mi srdce. Item: Chce-li kdo přijíti za mnou, zapři sám sebe, vezmi všecko v nenávist. Item: Stratí-li kdo co pro rnne, stokrát víc mu navrátím. Nám se (ach, jak v té částce nesmyslným lidem!) nebezpečno zdá na tu hru sázeti, drží se každý, co má svého, pustiti, by Pán tisíckrát volal, nechce. Tak když my nechceme, než sami sebe živiti, učiti, chrániti, zvyšovati, vlastní své cesty k tomu majíce, Bůh nás nechává, abychom zpravovali. Tožť my jednák tu, jednák tam zavadíme a zavedeme, jednák těch, jednák oněch spletků a zmatků, starostí a zámutků sobě i jiným naděláme, že nevíme kudy kam. A Pán Bůh nám pak tím vinen bude? Kdyby Jonáš bez vyměřování za Božím rozkazem šel, neoctl by se v moři; kdyby se Jozafat s bezbožníkem Achabem v tovaryšství nepletl, nebylo by mu utíkati a křičeti potřebí; kdyby se Petr z jiných nevytrhoval, víc, než seč

můž býti, nesliboval a bez potřeby kordu nedobýval, nebylo by mu všetečnosti oplakávati potřebí; kdyby David zahálky nechal, po cizích ženách očí nepásl, krve lidské sobě více vážil, v množství síly své sobě se nezaliboval, nebylo by naň Achitofele, Absolona, angela zhoubce a jiných pokut potřebí. Summou, nesedíme pokorně a tiše v centrum, než vychylujeme se z něho k sobě a tvorům; protož nás motaniny zachvacují a do toho i jiného zlého uvozují.

4. Víc než jiní trpí

Ale zase tu řekne rozum: Však i sami ti nejvíc na Boha zpoléhající nebezpečenství trpí, nýbrž nejhustší na ně vždycky se valí; proto že je vyhánějí, věží, o statky a jmění, ba o hrdla připravují; a jakých muk na ně nevymýšlejí.

Odpověd.

1. K nebi nelze než úzkou cestou.

Odpověd: Pravda jest; proto že úzkou cestou a těsnou branou k prostrannostem věčným vede Pán Bůh, a to naschvál, aby tam nejiní nežli ti, kteříž se pro Boha všeho odvažují, přicházeli. Ale oni i úzkými témi cestami bezpečně předce úzkou kráčejí, nýbrž vesele, dokudkoli se centrum svého drží.

2. Resignovaným všecko to milo.

Nebo že statky odjímají, co na to dbá ten, kterýž věčné zboží a neporušitedlné poklady v sobě sám nosí? Věda, že všeho, čeho se na světě nabývá, na světě se pozbyti můž i zase dojíti; ale poklad, kterýž se v srdci nosí (víra k Bohu a milosrdenství jeho), ten že ta lepší stránka jest, kterouž kdo vyvolí, od něho odjata nebývá na věky (Luk. 10, 42). Co vydřeš člověku tomu, kterýž bez toho všecko pryč od sebe hází? Co odejmeš tomu, kterýž, aby všeho oželeti mohl, všecko z mysli zpustil? Kam toho vyženeš, kterýž, kdekoli pod nebem jest, pohostinu se býti

praví a po věčné vlasti se ohlédá? Že mordují neb vstekle se mordovati strojí, co na to dbá ten, kterýž sobě za nic pominutedlný život pokládá, po věčném touží? a kterýž věda, že církev krví mučedlníků týž i týž k úrodnosti zavlažována býti musí, život svůj (an by i tak když tehdyž sám u sebe zhasnouti musel) k té potřebě vynakládá, tak aby nejen života, ale i smrti své užitků po sobě zanechal? a kterýž s Epiktetem filozofem říká: Me Anytus et Melitus occidere sane possunt, laedere vero non possunt (totiž Anytus a Melitus zabiti mne mohou, ale uškoditi mi nemohou). Nebo co Pánu našemu nepřátelé uškodili, zahubivše jej? Pomohli mu tím k koruně slávy, církvi pak k věčnému vykoupení; a tak rovně činí, kdo oudy jeho mordují.

3. Bůh jak komu mnoho udělil síly, tak mnoho naň vzkládá.

Mezi tím že na ty, kteříž nejsilněji v Boha doufají vichřice přicházejí nejsilnější, to se podlé moudrosti Boží děje, kterýž, jaké na koho břímě vzložiti umínil, k tomu jemu nejprv síly udělil; na mdlé pak méně vzkládá.

4. K slávě Boží to napomáhá.

A děje se všecko to pro slávu Boží, když tak často do těsna vehnáni bývají, že jak jiní o nich, tak i oni sami o sobě již pochybují, jakž přepěkně s. Pavel k Korintským píše: Nechci (prý), bratří, abyšte nevěděli o ssoužení našem, kteréž sme měli v Azii, že sme nad míru přetíženi byli a nad možnost, tak že sme již i o životu svém byli pochybili, nýbrž sami v sobě již sme byli usoudili, že nebylo lze než umříti, a bychom nedoufali sami v sobě, ale v Bohu, jenž i mrtvé křísí; kterýž z takového zahynutí vytrhl nás i ještě vytrhuje, a doufáme, že ještě vytrhne atd. (2. Kor. 1, 8.) A protož nemohouť nepřátelé ani zamordovati ani dotknouti se bez vůle Boží; pakli by se dotkli, aneb i sehltili, ze všeho všudy vytrhnouti mocen jest.

5. Pán Bůh již zázraků nečiní.

Říká rozum: Pán Bůh již zázraků nečiní, z nebe nám nic nehází; chce-li kdo co mlti, starati se o to; chce-li nebezpečenství zniknouti, vyhýbati jemu musí; a k tomu všudy pilnosti, práce a veliké opatrnosti potřebí.

1. Aniž se jich hledati poroučí.

Odpověď: A kdož praví, aby v Boha doufati zázraků hledati bylo? Ovšem žeť jest jiná v Bohu se dověřiti, a jiná z kamení chlebů čekati, a neb z věže dolů, maje schody, skákati. An Kristus na světě byv, všetečným a zatvrdilým k vůli zázraků činiti nechtěl (Mat. 12, 39), a měl by je nyní naší netrpělivosti k vůli činiti?

2. A sami jsme vinni, že nečiní.

Mezi tím, nedějí-li se zázrakové, kdo tím vinen? O učedlnících zjevně jest napsáno, že ďábelství vyvrci nemohli pro nevěru svou; a o Nazaretských, že u nich Pán Ježíš žádného divu učiniti nemohl, také pro nevěru jejich (Mar. 6, 5). Sic Kristus slíbil, bude-li v nás víra, že stromy a hory z místa na místo přenášeti budeme (Mat. 17, 20). Co tedy, Kristu-li se již moci, či nám víry nedostává? Ach, Kristusť jest ten týž dnes i včera i na věky (Žid. 13, 8), ale my, my jsme bídní nedověrci, jak koli se honosíme věrou, zvláště tohoto věku. Věříme zajisté, kde nic proti rozumu nečelí; doufáme, kde nic nebezpečno není; milujeme, kdež žádný neuráží; dáváme, kde nic neubývá; povolujeme, kde se nám všecko líbí; trpíme, kde jinak nelze; patříme k Bohu, kde vidíme, že žádná jiná věc pomoci nechce a nemůž od nouze, a i to s rozpakováním. A má nám Bůh zázraky dělati? Dobrý, že tak neužitečných nádob naprosto nerozráží a nepotírá.

3. Mezi tím přece činí.

A však, nedějí-liž se předce zázrakové? aby pravé zůstalo, že nevěra naše věrnosti jeho nevyvrátí. Nejsou-liž zázrakové, že u prostřed mdloby lidské moc Boží se provodt? že hluší slyší? že kulhaví chodí? že se malomocní čistí? že mrtví z mrtvých vstávají? a že se evangelium proti vůli všech pekelných bran předce zvěstuje? že se tyranům spíše mečů, provazů, ohňů, katů, nežli upřímým Božím služebníkům horlivosti, svůdcům spíše obmyslu a rozumu, nežli věrným křesťanům stálosti nedostává?

Příkladové to všech věků osvědčují, že snáze onino chytrostí vymýšlením a trápení uvozováním, nežli tito odrážením a snášením ustávají, tito vždycky stojíce pevně, onino vždycky hynouce bídně. Jakých víc zázraků hledáme?

Naposledy za všecky zázraky to jest, že Bůh milým svým dává sen (Žalm 127, 2), to jest působí, že v proudu a chumeli přerozličných pokušení jsouce, bezpečně sobě, však v Bohu počínají; a Pán Bůh i ve snách, co potřebí, při nich a za ně koná, bez jejich přílišného fresování nebezpečenství od nich odháněje a věcí potřebných (jakž tomu oni ani nerozumějí častokrát) naháněje. Příklad Adama, Elizea, Davida, Jozefa, mudrců, Petra atd. a jiných to ukazuje. (Viz 1. Mojž. 2, 21. a 37, 15. 4. Král. 6, 14. Žalm 3, 6. 7. Mat. 2, v. 12. 13. Skutk. 12, 6.)

6. Jakž dělati, když se všecko proti rozumu děje?

Naposledy říká rozum: A jak pak dělati, když se všecko proti rozumu děje? když prostředkové ustupují? když se naděje tratí? když nikdež nic, nač by člověk spolehl, neviděti? když všecko naopak a naruby stojí? Když se všecko s jedním trhá a boří, jak tu pokojné mysli býti?

Odpověd: Dáti Bohu čest, že on něčemu víc než my rozumí, a tak věřiti proti rozumu a nadáti se proti naději.

Odpověd: Pravda jest, že, co se s námi děje, mnoho se proti rozumu děje; proto že Pán Bůh ne podlé našeho, než podlé svého rozumu všecko řídí; an jeho myšlení od našich jak nebe od země vzdálené

jsou. Rozum náš, ač se sobě nemálo líbí a často se tak vynáší, že se moudrosti Boží naproti staví, a skutky jeho po něm mistruje; a však kdyby Bůh podlé našeho rozumu svět říditi měl, tisíckrát by v něm divnější ještě směsice byla, nežli jest; proto že všickni, co jich pod nebem, spletkové z lidského rozumu rostou, a moudrost Boží v samém jich rozpletání a pořádání divnou práci má. Viděl Ezechiel předivná onano kola: kterak spojena sic, a však různo se rozcházející byla, zhůru i dolů sebou zmítala, vnitř i zevnitř vinula a kroutila. Viděl i zvířata vedlé nich, viděl i ducha všemohoucnosti Boží v nich je řídícího. A však tak viděl, že (což z vypsání jeho patrné jest) nerozuměl, nic méně na tvář padna dal Bohu čest. Takť by i nám slušelo, abychom, čemu v skutcích Božích nerozumíme (vědouc sic, že všecko, co se děje, skutkové jeho jsou), toho se děsili, a však v to se rozumem nemísili. Bůh zajisté, kam vede a měří, ne vždycky oznamuje; aniž přímou vždycky cestou, ale častěji skrze zápolí a okliky, často právě nazpět kráčí. Ale tu ať umlkne všetečnost naše a přímějších cest, než se Bohu líbí, nehledá, poněvadž Bohu i v kolo zatočená lína dosti přímá jest. My se sobě někdy zdáme blouditi, a my nejpříměji jdeme, státi, a my běžíme, zpátkem jíti, a my se k cíli přibližujeme, padati, a my vstáváme. Mnozí skrze žaláře k koruně jdou cestou neobyčejnou, skrze ochuzení k bohatství, skrze potupu k slávě. Co by rozum Jozefovu prodání, Mojžíšovu na řeku vyvržení, Saulovu oslic hledání, Davidovu tolikoletému utíkání, Námanovu malomocenství, Manassesovu do želez se dostání, Achiorovu Holofernovi v nemilost upadnutí atd. říkal? A však těmi hle! cestami Pán Bůh kam vedl? Naproti tomu jakž by sobě rozum prvního světa zvůle, Goliášovy síly, Absolonovy krásy, Amanovy slávy, Adonibezekových vítězství, Achitofelovy moudrosti atd. neliboval? A však hle! kam ti všickni skrze to vyšli? Protož přestaň, člověče, a všecku věc poruč Bohu, kterýž nad všecku rozumu tvého pochopitedlnost moudře všecky, i své i tvé i jiných věcí již spořádal, kteréž, jak

sobě poručeno mají, tak půjdou, k vůli pak rozumu tvého nepůjdou. Dej Bohu čest, že on něčemu víc rozumí, než ty.

Nebo moudrost skryta jest před očima všelikého živého; Bůh sám rozumí cestě její, a on toliko ví místo její. Člověku pak řekl: Aj, moudrost tvá báti se Pána! a rozumnost tvá odstoupiti od zlého (Job 28, 21. 23. 28).

XII. O povinnostech a znameních Bohu cele oddaných srdcí

Jak v jiných pobožnosti částkách ráda marnost naše faleš provodí a místo pravdy pokrytství staví, tak i v tom Bohu se odevzdání. Přibližujeme se nejednou rty k Bohu, a srdce vzdálené zůstává; pakli přistupuje i ono k Bohu, nevstupuje však; proto že se sebe drží a pustiti se sebe a tvorů nechce. Ale tím koho sklamáváme? Boha jistě nic; kterýž sám v sobě zůstává tím, čímž jest, neproměnně, buď že v něm který tvor odpočívá neb nic; ale sami sebe pokoje toho, kteréhóž se vnitř v Bohu požívá, se zbavujíce. Protož každému jest v tom se opatřiti, aby v pravdě Boží celý byl, nic z sebe sobě, ovšem jiným tvorům nenechávaje.

Znamení neomylná resignovaných jsou tato.

Za kterouž příčinou nyní, jaký způsob právě Bohu oddaných bývá, pohledíme, aby to i za znamení, podlé nichž by se rozsuzoval, i za zrcadlo povinností, v nichž by se cvičil, jeden každý míti mohl.

1. Ustavičné se s Bohem obírání.

Předně tedy takový Boží člověk více jest v nebi, než na zemi, více s Bohem, než s lidmi. Přebývá sic v těle a v světě, ale poněvadž se ani v jednom, ani v druhém nekochá, nelpí tu. V těle zajisté přebývá, jako v propůjčené sobě na čas chaloupce; v níž aby do vůle Boží pokojně pobýti mohl, šetří jí sobě, opravuje, látá, podpírá, přikrývá; vše ku potřebě, nic k zbytečnosti. V světě pak bydlí jako na bojovišti, na němž

od Boha postaven jest; vždycky se, odkad kde jaký outok přichází, ohlédaje, udatně sobě před ďáblem a jinými nepřátely (ne těla a pohodlí jeho, než hradu svědomí háje a bráně) počíná. Ale vlastní, domácí, milý jeho byt v nebi jest, kdež měšťanství své a poklady své má. Toť jest, což David mluví: Já, Bože můj, vždycky s tebou jsem; proto žes mne ujal za mou pravici. Kohož bych měl kromě tebe na nebi? a na zemi kromě tebe v žádném líbosti nemám. Byť pak i tělo i srdce mé zhynulo, ty však jsi díl můj až na věky (Žalm 73, 23).

2. Gruntu pravdy při všem šetření.

Druhé, o to jest zvláštní a přední péče, aby vůli Boží a řádu spravedlnosti při všech věcech vyrozumíval, aby, čeho se bez uchylování držeti, věděl. Nemůž zajisté trpěti, aby se věci a řeči jeho na nejistotách (to jest na domnění, neb cizí zprávě, neb nějaké vášni, své neb cizí, neb na zvyku) zakládaly, jakž sic vůbec v světě bývá; ale on jde všudy na grunt, aby, co při každé věci Boží neb lidská spravedlnost, co přirozený řád, co jeho povinnost, co svědomí, co zákon lásky s sebou nese neb nenese, věděl a viděl a podlé toho postupoval. Kterýž grunt pravdy při každé věci (jak daleko nedokonalost lidská dopouští) maje, stojí na něm, aniž z něho k vůli všeho světa buď odporům, buď lákáním vystupuje. A tak na skále všudy staví, nikdež na písku, a pravda všech jeho skutků, slov i myšlení pavézou jest. To jest, čehož sobě žádá David: Dej mi, Hospodine, ať chodím v pravdě tvé, a poučuj mne (Žalm 40, 12). Item: Milosrdenství a pravda ať mne ostříhají (Žalm 40, 12). To jest, čehož po dnes příklad při nejedněch svatých, Bohu cele oddaných srdcích vidíme.

3. Samým Bohem a svědomím se vázání.

Takový tedy nedělá sobě zákona ani sám z sebe, ani ovšem z jiných, aby jim neb sobě k líbosti něco činil neb nečinil; než toliko se Bohem svým a jeho vůlí váže a líbiti se žádnému nehledá, než samému Bohu;

proto že ví, že jemu toliko na něm samém záleží. Ne že by z úmysla na lidi nedbal a jimi zhrdal (neboť toho Kristova tichost a pokora s sebou nenese); nýbrž zjevně poroučí, aby se každý bližnímu líbiti hleděl k dobrému pro vzdělání (Řím. 15, 2). A svatý Pavel o sobě praví, že se všechněm líbiti usiloval (1. Kor. 10, 33); ale že, když se lidem zachovati ve všem nemůž (jakož nemůž žádný), tím se neváže, ovšem nekormoutí; na Bohu a jeho lásce dosti maje. Vidí zajisté dobře svět, že jest všecken zmotaný, jednomu se líbí to, jinému jiné, nýbrž jednomu a témuž jednák to, jednák ono; načež on pozoru dávati, aby všechněm uhověl, nemá kdy, aniž mu jest možné tisíc forem na se bráti. Jednu tedy Kristovu na se vezma, jenž jest sprostnost a upřímnost, kráčí v ní přímo, všechněm na odivu, nehledě, co se nelíbí světu, než co se líbí Bohu; a to čině dosti má. Nebo komu slunce svítí, nemá, proč by sobě hvězd neb pochodní hledal; a komu milost Božt přítomná jest, proč by se na lidi, angely, ďábly ohlédal? To jest, což dí apoštol: Kdy bych se ještě lidem líbiti hleděl, Kristů služebník bych nebyl (Gal. 1, 10). A opět: Mně za nejmenší věc jest, abych od vás souzen byl, a neb od lidského soudu (1. Kor. 4, 3). On tedy lidí nechaje, na Boha jen bedlivý pozor má, aby, kam jej buď slovem, neb sic řízením svým vede, tam šel, a co poroučí, to činil, na nic víc nemysle, jako aby byl k vůli pánu svému. Protož, kde Bůh mluví, tu on poslouchá, kde mlčí, pozoruje; sám také, kde Bůh poroučí, mluví, kde neporoučí, mlčí. Volá-li kam a předchází, jde, nevolá-li a nepředchází-li, nejde, zastaví-li se, stane i on; žene-li ho zpět, jde zpět, dává-li mu co, béře, béře-li, vrací zas, vede-li jej k boji, bojuje, káže-li utíkati, utíká. Živ jest, dokud mu života nechává; umírá, když umříti poroučí. A tak k návěští Božímu všecko čině, zplývá u vůli Boží a o žádný břeh nebezpečný nezavadí a se neurazí.

4. Ke všeliké vůli Boží hotovost.

Čtvrté, nevybírá sobě nic, jak by ho Pán Bůh vésti měl, a co jemu dáti neb nedati, co vzíti neb nevzíti; kam a k čemu obrátiti neb neobrátiti;

než říká: Teď jsem, Pane Bože můj! Poruč, co chceš, nalož se mnou, jak chceš, jen ke všemu, což se ti líbí, posilni. A toť jest zde naše dokonalost, ke všeliké Boží vůli vždycky pohotově státi, tak poslušně odporné, jak libé věci z ruky jeho přijímati, a tak spěšnu býti k obnažení a nastavení hřbetu trescícímu, jak hbití býváme k roztažení ruky dávajícímu. A toť jest, což David dí: Podlé rady své veď mne, a potom v slávu přijmeš mne (Žalm 73, 24), totiž kudykoli mne chceš vésti, nic nedbám, když jen k slávě své věčné povedeš.

5. Zevnitřních dobrých věcí nežádání.

Nýbrž (páté) o věci zevnitřní dobré nestojí; proto že se jich bojí. A to pro příčiny tři, jmenovitě, že 1. marné, 2. pracné, a 3. nebezpečné jest užívání jich.

Marné proto, že (jakž Šalomoun dí) nenasytí se oko hleděním ani ucho slyšením; totiž kdo se po věcech světa pouští, ten nikdy a nikde, na čem by se stavěl, nenalézá. Hladovitáť jest mysl lidská a nesyté oči, že statku, peněz, slávy, lahůdek, uměni a knih, a po čem sic kdo dychtí, nikdy se nahltati nemůž; čím kdo víc má, tím se mu víc chce, jako vodnotedlný, čím víc pije a do sebe leje, tím více žízní. Aniž rozuměti chtějí lidé, že se ta žíznivost naše ne přidáváním, než ujímáním hasí; rovně jako oheň ne dříví přihazováním, než ubíráním uhašen býti může. Mimo to pravdivě se zpívá, že cožkoli zamiluješ, žalosti proto pojměješ více nežli utěšení, jsou toho jistá zkušení.

Statek co jest?

Nebo zamiluješ-li kdo statek, ten nic není než hledajícím ho práce a nebezpečenství, majícím zaměstknání a starost, stracujícím bolest a zoufání. Jest lep očí, smola srdce, osídlo duše, břímě těla, zrádce a kat pána svého.

Sláva co?

Zamiluješ-li slávu, aby mezi jinými přední neb sic slovoutný byl, co to jest než závisti podnět, lidského jazyka terč, lehká pára, nebezpečná

spara, a přihodí-liť se co lidského, tím větší hanba a smích?

Rozkoše co?

Zamiluješ-li rozkoše, aby sobě v nich povoloval, co to bude než sladká hořkost, omeděný jed, veselé bláznovství, rez mysli, hrob duše, nákaza těla, nástraha summou všeho zlého, jejiž konec vždycky jest pykání, hanba a zhouba.

Moudrost co? Zamiluješ-li moudrost světskou a umění hluboká, co ta jsou než přezmotaný labyrint, mozku mučírna, past mysli, zisk práce nezaplacující? Mezi tím základ pýchy, závisti, různice a mnohých neřádů.

Přízeň lidská co?

Zakocháš-li se v přízni vyšších, co to než dubnové počasí? Jedné nešťastné příhody vicher to potěšení tobě rozmetati, jedno neopatrně vypuštěné slovo hořce opepřiti můž. Po štítech městských se prochází, a hlíněnný hrnec s měděnným pohrává, kdo tovaryší s sílnějším, dí Sírach. Protož Bohu odevzdaný člověk k těm věcem nechvátá, nýbrž s Davidem věcí nad potřebu vyšších se vystříhá, na skrovničkém Božím opatřeníčku, jako dítě ostavené, rád přestávaje (Žalm 131). Nýbrž s Agurem, aby ho zbytečností zachoval a jen potřebu jemu dával, se modlí (Přísl. 30, 8).

6. K utrpným otrlost.

Naproti tomu ne tak se věcí útrpných, jako lidé světští štítí; buď zdaleka se jich lekaje, proto že ví, že jich naň Bůh, leč k jeho dobrému nedopustí; buď z blízka nad nimi se troudě, proto že ví, že když v tom pocvičen bude, rozkošné se ovoce spravedlnosti zjeví (Žid. 12, 11). Trpí tedy, což Bůh vzkládá, všecko, odkud pak koli co přichází; a trpí dobromyslně, proto že právě trpělivý není, kdo sobě v kříži vybírá a jen, co se mu vidí, a pokud se vidí, a od koho se vidí, trpí. Musí se mysl v Bohu zatvrditi, aby jemu ku poctivosti všecko, co zsílá, přijímala; proto že pokoj náš, kterýž v Bohu máme, v pokojném raději bíd snáše-

ní, nežli jich necítění záleží. Kdo lépe umí trpěti, ten má lepší pokoj. Nebo to jest člověk, kterýž na zemi ráj nalezl; čím kdo pokorněji trpí, tím jest patrnější svůj vítěz, světa pán, Kristů přítel, dědic nebe. Nebo tak Kristus pokoje hledati a jej stíhati učil, bijícímu tváře nasazováním, beroucímu sukni i pláště necháváním, nutícímu jíti míli i druhé přidáváním, nepřátel milováním, nenávistníkům dobře činěním a za protivníky se modlením (Mat. 5, 39).

7. V pokušení stálost.

Tak kdo opravdově Krista obleče, nepohnutedlný jest v každém pokušení. Nebo věda on, že Bůh jest, kterýž ho skrze ty těsnosti vede, jde mu přímo, bez ohlédání a kroucení se. Co svět volá, křičí, hrozí, slibuje, bije, hladí, laje, prosí, nic na něm ani vyprositi, aní vystrašiti, ani vytlouci nemůže. Nemožné by se zdálo, aby takoví byli, kdyby nebyli, a svět sám na zatvrdilost kacířskou naříkaje, svědectví tomu nedával.

A toť jest teprv právě křesťanská stálost, ani vodě, ani ohni neustupovati. Ale kams od nás odešla, křesťanská udatnosti? Obyčejně sobě co první Kristovi učedlníci počínáme. Janů a Jakubů dosti jest, kteříž s Kristem sic v království seděti hotovi jsou a zakazují se; ale když se jim hořkého pití kalich ukáže, choulí se a toulí, rdí a pýří, coufají. Pakli pro hanbu a z obyčeje píti slibují, když přichází, že jim Pán připije, prchají v kout. Jiní podobně všickni Pána se až do lámání chleba přídržejí: jeden ochotně slouží, druhý, co potřeba, kupuje, třetí mu v lůnu odpočívá, čtvrtý, že ho neopustí, přisahá; jiní: Zdali já? zdali já? ptají se. Mezi tím, když se jímání, vázání, plvání, mrskání, na kříži roztahování začíná, tu se všickni tratí, různo prchají, Boží prudkosti se diví, že se toho nenadáli, říkají, nad hněvem Božím pláčí a kvílí. Co tu u příčině, jediné že srdce ustavené a Bohu cele odevzdané nebylo? A že, když řlkali: Aj, my opustili sme všecko a šli sme za tebou (Mat. 19, 27), více domnění a chlouby než pravdy bylo. A tu jest obraz všech nás. Také my tak od Krista se učiti a jho jeho na se bráti umíme, ústy totiž. Když

zajisté nás Kristus tiché, pokorné, poslušné, pracovité, ukřižované (neboť v kříži musíme přiúčastněni k němu býti) plačící a kvílící míti chce, my ve všecko se uvolujeme. Ale jak? Pokorní chceme býti, však bez potupy; chudí bez nedostatku; poslušní bez zahanbování; pracovití bez potu; trpěliví bez útrpnosti; a tak kříž míti bez křižování, pláč bez slz, zámutek bez bolesti. Ale co pak naposledy všecko to bude? Larva a barva bez pravdy. Protož, poněvadž my se pravdivě od něho neučíme, také v něm pravdivě odpočinutí nenalézáme; a když se ho nedržíme celým srdcem, také se pokoj jeho nedrží cele srdcí našich. Usmyslmež sobě.

Osmá ctnost jest udatnost a neb smělost jejich v Bohu, že, kam Bůh káže, by do ohně a neb do vody bylo, jdou bez hrubého rozpakování. A proč by nešli, za Bohem i jdouc? Jemuž poněvadž se věčným právem oddali, vědí, že v jeho stráži jsou věčně. A poněvadž všemohoucí jest ten, jehož ruka je přistírá, vědí, že všickni živlové i propast raději Bohu a jim ustupovati musejí, nežli aby se jim a spasení jejich co odporného přihoditi mohlo. Nechí se ohně, meče, vody, smrti leká, kdo Pána ohněm, mečem, vodou, smrtí vládnoucího nezná a nemá. Ale komu ten pavézou býti se zakázal, toho nepřátelé děsiti na darmo se pokoušejí. A toť jest naše, kdož Kristovi jsme, nad svět větší potěšení. Nech ať všech propastí větrové vějí, co nám do toho! Ten, kterýž větrům a moři rozkazuje, s námi jest, ačkoli časem dříme (Mat. 8, 26). Nech se před námi hlubina otvírá, a Farao náš do ní žene, což na tom? Archa smlouvy jde před námi, a sloup horlivé milosti jeho za námi (2. Mojž. 14). Nech nás obklíčí vojska a ssouží vůkol, což na tom? Těch, kteříž s námi jsou, více jest, nežli těch, kteřiž proti nám (4. Král. 6, 16). Proč bych s Petrem, když Pán káže, po moři nechodil? Vím, že neutonu (Mat. 14, 28). Nýbrž proč bych s Jonášem ke dnu moře, když to Pán míti chce, neletěl? Vím, že opatřiti to, abych nezahynul, mocen jest (Jonáš 2, a 3). Proč bych se třmi mládenci do ohně a peci nešel, když dobrou Boha svého při mám? Vím, že vytrhnouti mne mocen jest,

a byť i nechtěl vytrhnouti, učiniti však já povinen jsem (Dan. 3, 17). Proč bych se jámy lvů bál, když angel Hospodinů, kterýž lvům ústa zavázati může, se mnou jest? (Dan. 6, 22.) Proč bych do díry bazališkovy sáhnouti, a neb s šelmou zápasiti, kde Bůh můj a povinnost má káže, se ostýchal? (Izai. 11, 8. 1. Kor. 15, 32.) Proč bych sobě s Petrem kládou noh sevříti nedal? Proč bych proto předce nespal? Zdaž Bůh můj angela mne k vysvobození nemá? (Skutk. 12, 6.) Summou, co mi učiní Saul? Co Achab? Co Jezabel? Co Antioch? Co Néro? Však ne oni, než Stvořitel můj, vytkl cíle životu mému, jichž ani já sám nepřekročím, ani mi jich žádný neujme a nepřidá; v jeho, ne v jejich rukou dýchání mé jest; kdo mi bez vůle jeho vlas hlavy mé skřiví? (Mat. 10, 30.)

Ale ó nevěrní! ó nevčasné choulostivosti naší! kteříž na Boží poručení hotovi jsme sic lidem na oči jíti, ale kdyby nehrozili; do vody se pustiti, ale kdyby hluboká nebyla; skrz oheň proskočiti, ale kdyby nám kdo, že pálit nebude, a že ostojíme, zaručil! Tak bez výminek nikdež nic Bohu nepouštíme. Ach nerozum! Člověku někdy dobrému na holé slovo ledcos věříme; Bohu pak, kterýž nejlepší a sama pravda jest, ani na mnohé mnohými přísahami a mnohými příklady stvrzené zámluvy věřiti nechceme, leč by nám při každé věci znovu z nebe sliboval a přísahal. Uchovej, ó Bože, převrácenosti takové a dej důvěrné k sobě srdce, abychom prostě na tvé slovo za tebou skrz oheň a vodu šli, k životu-li se to či k smrti vyjíti má, nic tvého soudu nepředchvacujíce.

9. Se Pánem Bohem i s bližními vždycky spokojen jest.

Vedlé toho člověk takový vždycky jest se Pánem Bohem spokojen, jakkoli s ním neb jiným nakládá, nic mu v jeho soudy nevkračuje. Má-li co darů Božích, ku pohodlí a ozdobě těla neb mysli sobě přidaných, kochá se v nich, jako v Božích dařích, a Pána Boha chválí. Pakli nemá, což by sic rád měl, věří, že mu toho Pán Bůh proto nedal, že potřeba není. Stojí zajisté silně na tom, že cokoli ochránce jeho k dobrému jeho býti zná, tím ho ani v nejmenším neobmešká. Dává-li co jiným,

jeho mina, tak o tom smýšlí, že oni toho jsou hodnější. Pakli nehodným dává, že tudy buď dobrotivostí svou získati je a přemoci chce, a neb že to pro jich tím oddělení, a třeba na osvědčení a hroznější potom odsouzení činí; protož nezávidí, sám tudy nějakého nepohodlí a nebezpečenství zproštěn jsa. Jako ani se nehněvá, když ho Bůh metlami svými stěžuje, ve všem vůli Boží za svatou, sebe za hříšného a i té kázně nehodného uznávaje, a ne svým rozumem, než Boží prozřetedlností věcí svých váže a měře.

S lidmi také, cokoli činí, spokojen jest věda, že Bůh jest, jemuž stojíme a padáme všickni, a kterýž sám toliko všech nás i činy i úmysly zná. Dobrého člověka jest znamení, dobře všecko vykládati; a láska Kristova bližního raději u sebe i u jiných vymlouvati nežli omlouvati, přikrývati než odkrývati, litovati než vysmívati, učiti než týrati poručí; aniž se na koho umí hněvati, leč sama na sebe. Mnoho prospěl, kdo soudu o bližním v zavěšení nechávati se naučil. Nebo jakož nepokojné a pyšné mysli jest znamení, na všecky sobě soud osobovati: tak spořádaného srdce povaha jest, míjeti a raději svíjeti, nežli všecko zdvíhati, rozvíjeti, přetloukati. Aniž na tom co škoduje člověk, když, co k němu nepřináleží, to míjí a tomu, kterýž všecko vidí a soudí, aby viděl a soudil, nechává. K tomu, maje s sebou a s Bohem činiti, nemá kdy (leč by jemu dle povinnosti něco náleželo) k jiným dohlédati; proto že čím lépe člověk v sobě sám se zdržovati umí, tím snáze nábožnost v srdci obhájí; a čím více z sebe k jiným vybíhá, tím snáze mysli nábožnost roztrousí.

10. V skrocování těla pilnost.

Protož raději člověk resignovaný s sebou pracuje sám, aby se sebe zmocnil a těla svého cele pánem byl. Bídné zajisté tělo i v Bohu oddaných těžce na to, k čemu se v Adamovi navnadilo, zapomenouti může; tytýž se k marnostem a káleninám svým navrací, a není-li na ně tvrdé

nějaké kázně a uzdy, tak se v bůjnosti vzmáhá, že duch mdlíti a hasnouti musí.

K čemuž Bohu oddaný člověk přijíti dáti nechtěje, cvičí tělo, aby nepanovalo, než sloužilo, nerozkazovalo, než poslouchalo; ne to jemu, což ono chce, ale co potřeba káže a svědomí dopouští, pouštěje a dávaje. V čemž dobře prospívati za víc sobě pobožný člověk pokládá, než království podmaňovati; míti totiž tělo krotké a Boží vůli poddané, pro něž by se pomst Božích báti třeba nebylo. Dejž Bůh, abychom všickni páni činů svých a mocní vládaři těla svého byli, aby všecko pod námi bylo, i to tělo; nad námi pak nic kromě Boha, milostivého našeho Stvořitele.

11. Tichost a mlčelivost.

Jest i mlčelivý, krotce a tiše svou věc vedoucí. Nebo že nehledá než Bohu se líbiti, nemá, proč by se příliš k lidem vinul, neb se lísal, neb jim tajnosti své vyjevoval. Svět tu povahu má, že se domnívá nic nemíti a nerozuměti, jestli že o tom všickni nevědí; protož chloubám konce není. Tento pak za vyzrazené drží poklady své, jestliže o nich jiní vědí. A sic čeho by u lidí hledal? Rady? Častěji člověku od člověka že bývá zrada, ví. Dobrého zdání? Zdání v pravdě snu podobné že všecka prozřetedlnost lidská jest, rozumí. Mlčelivosti? Když on chce, aby čeho jiní nevěděli, mlčí sám nejdřív, a co nebezpečného má, žádnému nepraví. Ale Bůh jest, Bůh sám, jehož za svého vnitřního svědka, za svého důvěrného zpovědníka, za svou tajnou radu při všem všudy užívá; od něhož ví, že i v tajnostech svých zachován bude, i rady věrně užívá, kteráž jemu (ne podlé zdání, než podlé neproměnitedlné moudrosti) v každém bezcestí cesty ukázáním bude.

12. Boha milování.

Rád sic pobožný člověk i s jinými mluví o věcech svých i jiných, a však toliko pokorně a toliko pro vzdělání.

Boha pak takový člověk, jakožto slitovníka, ochránci a otce svého nejmilejšího a jediného obzvláštně miluje, a miluje ho velikým milováním; totiž ze všech vnitřností srdce svého, a to samého, a to stále, a to darmo, ne pro mzdu; nejen když lahodí a potěšením krmí, ale když všecko hořkne. Ví zajisté, že milost bez bolesti nebývá; a sladkostí svých že Pán Bůh v životě tomto bez hořkosti nerozdává. Jakož v pravdě, kdo toliko pro svůj zisk a užitek miluje, nájemník a ne milovník jest. Láska Boží čistá, postranností nějakou nenaprzněná býti musí. Duše tedy v Bohu vnitř m pohřížená, buď že jí zevnitř sladko neb hořko, buď že se v nebi neb pekle vidí, bez přítrže láskou k Bohu plápolá. Nýbrž láskou k Bohu se rozplývá, ničeho odtud nečekající, v tom se toliko kochající, že jí Boha znáti a jemu sloužiti dáno. Boha, pravím, jemuž všickni tvorové sloužiti povinni, sloužiti však, pro nevypravitedlnou velebnost, i angelé nehodni; a jemuž v nejposlednějším třeba řadu sloužiti více jest, než všeho světa slávu pospolu míti.

13. V věcech toliko věčných se kochání

Z toho jde poslední toto, což v oné písni zpíváme, že nic jim, což časné, nevoní, než což budoucí věčné (1. 20). A to proto, že poznává a jasně vidí, že cokoli tu pod nebem jest, pomíjející jest; i nejslavnější a nejpotěšenější všecko, povyskytnuc se, odchází, míjí, mizí jako plynoucí voda. Což by tedy sobě tu sliboval, kdež vidí, že se ho stále nic držeti nechce? Ba kdež sám on, leč na chvilku, potrvati nemůž? A zase čeho by se tu bál, kdež každý strach jen jako blesk míjí, odkudž mu k vyskočení každého okámžení naděje jest? Nic, nic člověk takový ani fresování, ani toužení hodného nevidí, kdekoli věčnosti nevidí. Ale věčnost, sama ta neskonalá věčnost jemu se hodná zdá, na niž by myslil, o níž by pracoval, jejíž by radost oželením zdejších radostí a muky podnikáním zdejších muk vykupoval. A to čině, kdykoli smrt potluče, a časný tento život bořiti se s ním počne, rád: Měj se dobře, světe,

řekna, odtud se ubírá a do věčnosti vkračuje. Blahoslavený, kdo po těch stupních jda, tak z světa vyjde.

XIII. O prostředcích k zachování se v centru milosrdenství Božího

Pravéť jest, což žalm dí: Hospodin svatých svých nikdy neopouští, na věky v stráži jeho budou (Žalm 37, 28); však tak, jestli že i my také neopouštíme Hospodina a z stráže jeho nevybíháme; tak aby, jak jim nezchází, tak ani námi nezcházelo. Sic Boží řeč jest: Poněvadž ste vy mne opustili, i já opustím vás (2. Par. 12, 5. a 24, 20).

Strážní srdce našeho tři.

Největší tedy naše na všem světě péče býti má, abychom jednou se Bohu oddavše, Boží byli a zůstávali, ničímž se z centrum milosrdenství Božího, v němž sme se usadili, vysaditi nedajíce. Jsou pak k tomu tři strážní: Bedlivost, pokora a modlitby.

Bedlivost. Proč jí potřebí?

Bedlivosti potřebí, proto že jsme my přenáramně nestálé a vrtkavé stvoření; a nenávistník náš ďábel, dnem i nocí obcházeje, na nic nemyslí, než aby nás z centrum našeho buď vyraziti neb vylouditi mohl. Jemuž odpírejte, silni jsouce u víře, dí Duch svatý (1. Petr. 5, 9). Darmoť jest spáti, darmo i dřímati, když nepřítel polem leží, když zálohy strojí, když lermo dělá, když šturmuje. A v tomť jest divná Boží moudrost, že slíbiv nás před ďáblem hájiti, přístupu však k nám jemu volného nechává i moci proti nám dosti mnoho propůjčuje. Ale tím co, než abychom se bedlivě a jadrně měli, obmýšlí? Nebo jakož nechtěla moudrost Boží, aby milost jeho a nebeské rozkoše lidských zásluh mzda byly; tak zase konečně nechce, aby lenosti a rozmařilosti mzda byly.

A v čem záleží?

Darmo dává, což dává svatým svým, však aby sobě před škůdci toho pilně hájili, chce. By kdo s Pavlem až do třetího nebe vtržen byl, protoť ho však Pán od pokušení osvobozeného a nebezpečeného míti nechce. Já jemu ukáži, dí Pán, jak mnoho trpěti musí pro jméno mé (Skutk. 9, 16). Hle! trpěti musí, koho za zvláštního služebníka přijímá Pán. Trpěti pak ne jako špalek musí, ale v bdění, v postech, v dlouhočekání, skrze odění spravedlnosti, na pravo i na levo (2. Kor. 6, 5. 7), to jest, jakž na sobě příklad dává apoštol, nepočítati sobě, jako by již v nebi byl, ale snažně běžeti a hleděti, aby odstrčen nebyl. (Viz Filip. 3, 12. 1. Kor. 9, 24 atd.) Pakli by kdy v horlivosti své a živosti pozdřímal, protrhnouti se zas, aby do konce neusnul; a to obnovováním se v úmysle, třebas každodenním, že nechce sám svůj býti, než Boží, by pak proto vlastní rozum a neb vůle, neb třeba tělo s duší rozskočiti se chtělo a mělo. Mezi tím státi pilně ke všelikému Božímu, v církví nařízenému řádu, neopouštěti žádných nařízených prostředků a pomocí, konati skutečně všeliké k Bohu i lidem povinnosti a svědomi svého sobě, pokud nejvýš možné, nevinně ostříhati.

2. Pokora; proč jí třeba a v čem?

A však potřebí tu hluboké pokory, aby člověk svým mocem nic nepřipisoval, než sebe za prach a popel k rozdmýchání snadný a schopný držel.

Vím, Hospodine (říkej s Jeremiášem každý), že není v moci člověka cesta jeho, ani v moci toho, kterýž chodí, aby spravoval krok svůj (Jer. 10, 23). Proto že marnost jest všeliký člověk, jakkoli pevně stojící (Žalm 39, 6), sám z sebe ku pádu letící, jako stěna navážená (Žalm 62, 4). By tedy kdo angelské dary neb dokonalost jiným se míti zdál, sám sebe za nic klásti povinen jest; proto že v pravdě hříšník jest, nehodný té milosti, kterouž má, a ji mnohým v sobě způsobem zanečišťující; tak že by hodně proto, kdyby Bůh chtěl, zatracen býti mohl. A tak mu nic ne-

zůstane, proč by se honosil; mnoho pak, proč by se styděl a pýřil, bál a lekal. A v tomť smyslu dí Šalomoun: Blahoslavený, kdo se strachuje vždycky (Přísl. 28, 14). Proto že mdlejší jest každý člověk, nežli se to povědíti může, aniž div, že padáme všickni; ale div, že se do konce až do hlubiny propasti od tváři Boží nepropadáme. Ale toť působí milost Boží nám přítomná; kteréž však žádnému z dluhu povinen není, nýbrž udílí ji, komu chce; jiným pak říká: Co tobě do toho! zdali mně v mém nesluší činiti, což chci? (Mat. 20, 15.) Nebo kdo jemu radil? kdo jemu prvé co dal, aby povinen byl odpláceti jemu? (Řím. 11, 35.) Protož Job o svých trápeních a mdlobě své i nehodnosti mluvě, řekl: Bych i spravedliv byl, nebudu mu odpovídati; raději před ním, soudcem svým, kořiti se budu (Job 9, 15).

Kdo pokoru opouští, hned klesá.

Jsou někteří, ješto své pro Boha vynaložené práce a vystálá nebezpečenství nad příliš váží, jako učedlníci (Mat. 19, 27.); a neb sobě o své síle na potom mnoho slibují, jako David (Žalm 30, 7), a neb aspoň v svém dobrém úmyslu sobě se vysoce zalibují, jako Petr (Jan 13, 38), a neb vysokých tajemství zjevení (z připisování sobě čehosi nad jiné) od Boha žádají, jako Ezdráš (4. Ezdr. 4, 4). Ale takoví všickni z Božího dopuštění klesají, pobluzují, v trápení a žalost přicházejí; jakž se mnohým svatým bez počtukrát stalo. A to se děje proto, aby k svým nestatečnostem s pláčem se přiznávali, na potom pak nejinák než s bázní spasení své konati se učili. Nebo Bůh trpěti nemůž, aby se před ním chlubilo které tělo (1. Kor. 10, 12). Protož Ducha Božího rada jest: Kdo se domnívá, že stojí, hlediž, aby nepadl (2. Kor. 10, 22). Item: Nebudiž vysokomyslný, ale boj se (Řím. 11, 20). Proto že se Bůh pyšným protiví, ale pokorným svou milost dává (1. Petr 5, 5).

3. Modlitby; a proč jich potřebí.

Naposledy potřebí jest ustavičných k Bohu modliteb. Nebo poněvadž jsme jen bídní žebráci, nic, než co nám Bůh poskytne, nemající, ne-

máme se ani styděti, ani léniti vždycky u dveří milosrdenství jeho státi a tlouci, ruce zpínati a prositi, na tvářech ležeti a čekati. Sic bez toho naše věci hned nám mdlejí a mizejí. Příklad toho sami na sobě v užívání nebeského světla máme. Slunce zajisté (kteréž k tomu jest stvořeno, aby od něho život náš osvěcován a zahříván byl), když nám před očima v jasnosti své stojí, tehdáž v plném jeho blesku vesele chodíme. Ale když se mezi ně a nás oblak vloží, hned jsme v stínu. Ovšem když ho měsíc podejda (ješto sic i on světlem býti chce), na místo slunce se postaví, hned se zatmění udělá, ne slunci sic, než očím našim. A nade všecko když se mezi nás a slunce ta hustá a tmavá země dostane (což v noci bývá), tu mrákoty do konce nás přikvačují. Tak jest rovně strany Boha a nás. Jest-li nám Bůh vždycky před očima, a my modlitbami a doufáním k němu patříme, dobře stojí věci naše; proto že tehdáž jasná záře oblíčeje jeho nám svítí. Pakli kdy oblak zapomenutí podchází, a neb jiní cizí prostředkové místo Boha na oči nám jdou; a ovšem jestliže zemská zhovadilost dokonce nás od Boha odvrátí, tu hned bludů a hříchů mrákoty a temnosti, trápení a bíd, těžkosti a tesknosti nás obkličují.

Příkladové.

A ta jest příčina, že Kristus vždycky se modliti i slovem učil i toho na sobě příklad dával (Luk. 18, 19); ta, že Mojžíš v každé příčině do stánku vcházel a s Bohem radu bral; ta, že David vždycky v každé své veselé i zarmoucené příhodě k Bohu se obracel, a v každém nočním probuzení hned se s Bohem obíral (Žalm 25, 15. a 139, 18). Musí zajisté z nebe hledána býti moudrost, kteráž by nám přítomná jsuc, řídila nás; poněvadž sic bez toho bídná jsou naše smrtedlná přemyšlování, a důmyslové naši nebezpeční (Sap. 9, 10). Jozue s staršími Izraelskými když se úst Hospodinových (z strany Gabaonitských) dotázati pominuli, zbloudili (Joz. 9). David, když v pokoji jsa v nábožnosti oblevil, přenebezpečně padl (2. Král. 11). Judas Machabejský, kdykoli s nepřátely bitvu svésti měl, vždycky se nejprv horlivě modlil, Bohu poroučel

a zatím vltězil. Dvakrát však modlitbu opustil (3. Machab. 12, a 2. Mach. 9), jednou mu Bůh odpustil, po druhé bitvu stratil, i sám padl. Člověk tedy Bohu oddaný vždycky sobě, rozumu svému, prostředkům, pomocem lidským a žádnému summou tvoru nedověřuje; vždycky patří k Bohu, vždycky vzdychá, vždycky na něj vzpomíná, vždycky se odevzdává a poroučí. Blahoslavený, kdo tak činí! Nebo kdo nejmoudřejšího za rádce, nejsvědomějšího za vůdce, nejmilosrdnějšího za spomocníka, nejsilnějšího za ochránce všech svých činů, řečí, myšlení, summou všeho života svého má, jakž by ten padnouti, jak škodlivě zblouditi mohl? Kdos se tedy koli milostivému Bohu svému odevzdal a odevzdáváš, klekej často na kolena svá, a neb padej na tvář a žádostivé srdce své před slitovníkem svým vylévej, těmito (neb jakýmiž tě naučí Duch svatý) slovy říkaje:

Modlitba

Ach, Pane Ježíši Kriste, Boží a lidský prostředníče, jedinký a nejmilostivější světa Spasiteli, kterýžs podlé nestižitedlné rady moudrosti Boží za jedinké viditedlné centrum nebe a země vystaven, aby se k tobě a v tobě všecky všech tvorů potřebnosti a naproti tomu všickni všech Božských pokladů darové a milosti zbíhali: k toběť i já, samému jedinému Vykupiteli svému, obracím ruce, oči i srdce své, nýbrž všecky vnitřnosti i zevnitřnosti své a žádám smilování. Nebo sic, obraťjá se, kde obraťvůkol plno v světě, plno i v samém sobě nepokojů, kvaltování, dráždění, trápení hodinu po hodině nalézám a bolestně i nebezpečně pociťuji, aniž jiného proti tomu útočiště a portu vím, jediné v tvém milosrdenství. Marnost, marnost, marnost jest všecko, cožkoli ty nejsi, Bůh můj. Shledal sem, poznal a zkusil a zpruboval, že žádní jakkoli rozhojněni přátelé nic neprospějí, žádní jakkoli silní zástupcové bezpečně nezastoupí, žádní jakkoli velicí pokladové zboží nic nespomohou, žádná jakkoli tajná skrýše neukryje, žádné jakkoli moudře psané knihy nic nepotěší, jestliže ty sám neradíš, nepomáháš, nezastupuješ, neskrýváš, nepotěšuješ, Bože můj. A protož v tobě samém doufati nejsilnější jest pavéza sluh tvých. Oči všech patří k tobě, ó Otče milosrdenství, neopouštějž i mne, v tebeť doufám. Vyjmi mne z světa a ze mne a přijmi mne k sobě, nýbrž v sebe, do srdce svého, Bože můj, milosrdenství mé. Čeho srdce mé žádá a po čem touží, znáš a vidíš; co naproti tomu ku překážce jest v těle mém, znáš a vidíš také. Já pak ani tomuto ani onomu zdravě nerozumím, a kam mne kdy bud Duch tvůj, neb rozum těla, neb také líbost hříchа táhne, rozeznati prá-

vě neumím; aniž vím, co při čem sobě vybrati neb nevybrati; tak má hloupost (k níž se znám, ach, znám) veliká jest. A však smiluj se a odpusť, že se vždy bídný náš rozum zmítá, zdvíhá, zpíná proti moudrosti tvé, jen předce sebou sám všecko rozměřovati a mým i tvým činům zákony dávati chtěje. Ach, Bože, odejmiž, odejmiž ode mne bláznovství to! Vezmi mne (u noh milosrdenství tvého leže prosím), vezmi, pravím, mne mně z moci a dej mne sobě. Vezmi, pokorně prosím, ode mne vůli mou, vezmi opatrnost mou, vezmi umění mé, vezmi jmění mé, vezmi všecko, což mám, nech to tvé a ne mé jest. Všeckoť dávám a odevzdávám, nic sobě nenechávaje, právem věčným; a však toho odložiti, leč ty to ode mne preč vezmeš, v moci nemám. Pakli tu co na mně jest, a já tomu nerozumím, ó smiluj se a odevři mé oči, abych prohlédna, co činiti mám, viděl, a vida činil.

Pakli opět k tomu jsem dřímavý, a mou rozmařilostí něco zchází, užívej na mne ostnu kříže (dávám svobodu, nýbrž prosím) k probuzování, pohánění a dohánění mne. Těžkog to sic chce býti. tělu a krvi; ale já teď jsem, bořlm a rozhazuji té hodiny všecku svou vlastní kancelář, rozumu i vůle své se odčítám a jimi se více zpravovati odříkám; na to pak místo moudrost tvou za rádce a dobrolíbeznost tvou za vůdce sobě zvoluji a před nebem i zemí vyhlašuji. Potvrdiž toho na výsosti, a v knihách života to zapiš,. že já jeden z těch jsem, kteříž podlé rady tvé vedeni a potom v slávu přijati býti mají (Žalm 73, 24).

Od této chvíle, od této, pravím, chvíle až na věky tato ať jest smlouva mezi mnou hříšným, však na milost přijatým tvorem tvým a tebou hrozným, a však milostivým Bohem mým, abych já v sprostnosti srdce svého kráčeje, ničemu nerozuměl, ty pak všemu; já nic sobě k životu ani k smrti nevybíral, ty pak o všecko, co k slávě tvé a k mému spasení přináleží, pečoval; ty, kam chceš, mne vedl, já pak, kamkoli vedeš (by do moře neb do propasti bylo), abych povolně šel. Teď zápis kladu, kterýmž se před rozumem a tělem svým opovídám, před angely a ďábly osvědčuji, že ne svůj, ale tvůj jsem, Pane Ježíši, kterýžs mne

svou předrahou krví sobě dobyl, koupil a zaplatil. Pročež také tobě, ne sobě živ býti, za tebou, ne za sebou jíti, tvou, ne svou slávu všemi života svého mocmi obmýšleti jsem povinen na věky; a od tebe zase živ jsa i umíraje, milosti a milosrdenství očekávati moc mám. Zapiš iž i ty, ó nebeský kanclíři, Pane Ježíši, výminky smlouvy této do knih, paměti Božské a zapečeť je duchem svým v mém srdci, aby k zrušení ani mou zapominatedlností a mdlobou, ani ďábelskou chytrostí a násilím na věky přijíti nemohly. Amen.

Budiž pochváleno jméno tvé na věky, že mne vedeš, kudy ráčíš, a vzkládáš, coť se líbí. Kdykoli mi dobře jest, od tebe jest, znám to a v tom se kochám; kdykoli pak zle, ode mne jest, proto že já nic nejsem, než mdloba a nestatečnost. A však i to, což odporného jest, od tebe jest; proto že ty to k potrestání a napravení mne dopouštíš. Tělu sic a krvi kázeň tvou snášeti odporné jest vždycky; ale což říci mám: Vysvoboď mne z hodiny této? Nýbrž proto sem přišel k hodině té, aby ty oslaven byl skrze ponížení mé. Mám-liž říci: Možné-li, ó by odšel ode mne kalich utrpení? Pravím tvým, ó přemilý můj Spasiteli, příkladem pravím: Možné-li jest, nechať odejde. A však ne má, ale tvá vůle staň se. Zasloužil sem bití, zasloužil trápení, znám se, buď milostiv, ponesu zůřivost tvou, až přejde hněv a navrátí se potěšení. Mocná jest zajisté všemohoucí tvá ruka odvrátiti všecko pokušení a mne ode všech utrpení osvoboditi; a však nežádám, než toliko, aby podkládal ruku svou, abych neklesl. Nechť se mnou jest, jak se tobě líbí, Bože, slitovníče můj, nic sobě nevybírám. Chceš-li, abych byl na světě, pochválen buď, pakli ve tmě, pochválen bud: Líbí-liť se navštěvovati mne potěšením, požehnáno buď jméno tvé; pakli nechávati v trápení, požehnáno buď jméno tvé. Ach, uslyš mne, Spasiteli můj, a sešli mi milost svou a pomoc svou, nýbrž moc svou, aby se mnou byla, se mnou pracovala a se mnou setrvala až do konce. Dej mi, ať toliko po tom vždycky touží a dychtí srdce mé, což by příjemné bylo tobě. Tvá vůle ať jest má; a má vůle tvé ať šetří a následuje vždycky. Nech ať mé chtě-

ní a nechtění totéž jest s tvým; nýbrž abych ani nemohl jiného chtíti a nechtíti, než což se líbí a nelíbí tobě. Utvrď srdce mé v sobě, ať se na věky více již jinam neuchyluje; nýbrž ohraď je v samém sobě, ať se ani ohlédati ven z tebe nemůže. Dej, ať se mi svět i všecko z očí stratí, a já jim; nýbrž ať mi umře svět, a já jemu; živ pak jsem tobě a v tobě, a ty mně a ve mně. Vejdi, ó duše má, do odpočinutí svého, poněvadž jest Pán dobrodince tvůj (Žalm 116, 7). Z vnitřnosti srdce svého miluji Hospodina, kterýž jest skála má, hrad můj, vysvoboditel můj, štít můj, roh spasení mého, útočiště mé, chvály hodný na věky. V tomto pokoji, v tomto odpočinutí, v tomto blahoslaveném utišení, v tobě, ó nejvyšší, jediná, věčná sladkosti, usnu a odpočinu na věky věků Amen, Amen, Amen.

Jan Amos Komenský: Labyrint světa a ráj srdce + Hlubina bezpečnosti

Zdroj textu: Wikizdroje (cs.wikisource.org).

Text je volné dílo. Úprava a vydání: Audioknihy CZ, licence CC BY 4.0. Můžete jej sdílet a dál používat, pokud uvedete zdroj (Audioknihy CZ, audioknihycz.cz/kniha/komensky-labyrint/).

Audioknihu připravujeme. Další knihy a audioknihy zdarma najdete na audioknihycz.cz/kniha/komensky-labyrint/.